

ס פ ר

עין יוסף

על ספר המצוות להרמב"ם

חידושים וביאורים על מגין המצוות להרמב"ם
וברורים בשיטת הראשונים בזה

מאת

הגאון מוה"ר יוסף פרבר זצ"ל

ראש ישיבת "היכל התלמוד" בת"א

ולפנים "אור ישראל" סלובודקה

יצא לאור ע"י אלמנת הגאון המחבר זצ"ל ובניו
בסיוע הקרן להפצת כתבי הגר"פ זצ"ל
שע"י חבר רבנים מתלמידי הגאון המחבר זצ"ל

שנת תשל"ד לפ"ק

עיה"ק ירושלים תובב"א

ברכה מיוחדת

אוצר החכמה

להרה"ג ר' יחיאל וילנסקי, ראב"ד ת"א;

ה. כ. הרב שלמה לורנץ, ב"ב;

מר יוסף גולדפינגר, ת"א — חברי הועד.

הרב הגאון ר' פנחס טייטש, אב"ד אליזבט, ארה"ב

***

הכתובת:

הרבנית רבקה פרבר

פנים מאירות 4, מטרסדורף, ירושלים

ISRAEL

בשער הספר

מה נכבד היום בהגלות אור יקרות חרושים נפלאים שהשאיר אחריו ברכה, זגאון הצדיק חסיד ועניו מוהר"ר יוסף פרבר זצ"ל, חבר מועצת גדולי התורה, ראש ישיבת "אור ישראל" בסלבודקה "והיכל-התלמוד" בתל-אביב.

המחבר זצ"ל היה משרידי גדולי ישראל ביהדות ליטא המעטייה וממרכיבי התורה בנוז תפארתה של יהדות זו, הלא הוא בית המדרש הגדול ישיבת "כנסת ישראל" בסלבודקה, אשר הקים הגאון החסיד מרן רבינו נתן צבי פינקל זצ"ל, הסבא מסלבודקה. בית מפואר זה היווה מגדל אור בתפוצות הגולה, מעין נובע אשר אליו נאספו עדרי הצאן לשתות ממימיו הזכים הברוכים, לריח שמניו של בית מדרש זה נמשכו במשך כמה דורות ממיטב בעלי הכשרון שבדור, צעירים אשר שאפו לגדלות, לאצילות ולקדושה, ואמנם מצאו שם רועה נאמן, הוא הסבא זצ"ל, שהאמין בכל להט נפשו בגדלות האדם אשר ביכלתו להרקייע שחקים, והאציל עליהם מאצילות נפשו הזכה. ואכן הקים בית מדרש זה דור שלם של מאורי ישראל, גדולי ראשי ישיבות שבדור האחרון, תופשי תורה ומרכיבי יקרת אורה בכל קצוות תבל. ממנו יתד, ממנו פינה, ממנו קשת מלחמה.

הגאון המחבר זצ"ל זכה להסתופף בבית מדרש זה משחר טל ילדותו ובו גדל ועלה ממדרגה למדרגה בין בתורה ובין ביראת-שמים טהורה עד שהיה לאחד המצוינים בבית הגדול הזה. והסבא זצ"ל שהכיר כוחותיו הגדולים, מדותיו הנעלות ונפשו האצילה בחר בו לחתן לנכדתו, הרבנית הדגולה מרת רבקה לאה תל"א, בת חתנו הגאון האדיר מוהר"ר שלמה יהודה לייב זצ"ל אב"ד ויסקי.

באותה תקופה יסד הסבא זצ"ל כולל אברכים מהמצוינים שבדור אשר נתפרסם בעולם כולו, ושם התאספו גדולי ת"ח שבדור. וזה לשון בעל "מקדש דוד", הגאון האדיר מוהר"ר דוד הכהן רפפורט זצ"ל, בהקדמתו לסדר קדשים:

"והנה כאשר עזרני ד' יתברך לחבר את ספרי "צמח דוד" כו' נתתי אל לבי לעסוק בעניני קדשים, אך לא ראיתי ברכה בלמודי עד שבאתי להמוסד הגדול אחד המיוחד בתבל — כולל "בית ישראל" בסלבודקה. ובמשך שלש שנים שזכיתי להנות מאורו, עסקתי בסדר קדשים בהצלחה גדולה. ולפי תקנת המוסד היתה חובה מוטלת על כל חבר וחבר להעלות את חרושיו על הכתב.

והנה כמעט אצל כל אחד ישנם חרוש' יקרי ערך היכולים להביא תועלת רבה. ואצל אחדים מהם יעלו חרושים לספר שלם. אך מפני הדחוק הגדול השורר בהכולל עדיין לא ראו אור הדפוס. יעזרם ד' ויפוצו מעיונתם חוצה" עכ"ל.

על חבר גדולים זה נמנו בשעתם מרן הגאון ר' יחזקאל סרגא זצ"ל, הגאון ר' יחזקאל ברנשטיין זצ"ל מח"ס "דברי יחזקאל", הגאון ר' דוד ליבוביץ מיסד ישיבת "חפץ חיים" בארה"ב. ויבלט"א הגאון ר' יעקב קמינצקי שליט"א, הגאון ר' יצחק יעקב רודרמן שליט"א, ראש ישיבת בולטימור. וכן גדולי הרבנים שבדורינו.

הגאון המחבר זצ"ל נמנה אף הוא על אותה חבורה גדולה ולאחר כמה שנים כשהסבא ז"ל מצא לנכון לייסד ישיבה לצעירים, הלא היא ישיבת "אור ישראל" העמיד בראשה את הגאון המחבר זצ"ל יחד עם הגאון מוהר"ר ברנשטיין זצ"ל. שנים רבות הרביץ שם, המחבר זצ"ל, תורה ויראת שמים, האציל על הבחורים מאצילות נפשו והעמיד תלמידים הרבה. הם נמשכו אליו באשר הרגישו גודל אהבתו ומסירות נפשו לכל אחד ואחד, כאב לבניו. כן העמיס על שכמו נטל עול פרנסת הישיבה בו בזמן שמצב הפרנסה בכיתו היה דחוק מאד, ונכנס לעול חובות למעלה ראש לבל יחסר לתלמידיו דבר. וכדאי לרשם כאן עובדא אחת: במילי דהספידא על הגאון המחבר זצ"ל, כשנתעורר החוב המוטל עלינו להו"ל כת"י שהשאיר אחריו, נגש אברך אחד מתלמידיו ומסר תרומה חשובה שנראתה היה כי היא למעלה מכפי יכלתו, וכאשר נשאל שמא אין זה לפי כוחו השיב שאין זו אלא פריעת חוב. וספר כי כשהגיע למצוות, לא היה סיפק ביד אביו לקנות לו בגדים חדשים ליום שמחתו. המחבר זצ"ל בעינו הפקוחה הרגיש בזה ולקח אותו לחייט והזמין לו חליפה וכו' על חשבוננו. זאת, בשעה שלא היה בידו לקנות נעליים לילדיו.

אהבתו ודאגתו במסירות נפש להזולת ובפרט לתלמידיו, עמדה להם לעמד איתן בימי הזעם במלחמת העולם. תלמידו המובהק הרב הגאון מוהר"ר אפרים אשרי

שליט"א, משרידי גדולי הרבנים שניצל מהגהנום הנאצי בדרך נס, ועכשיו מכהן פאר בגיו-יורק באיסט סייד בביהמ"ד הגדול, וסיפר כי בהיותו בגיטו קאוונא בעת שהחיים היו תלויים מנגד, באו לפניו צעירים ושאלוהו בענין קידוש השם עד שנתפעל מעז רוחם ומהגבורה הנפשית שפעמה בלבם ושאל להם מהיכן שואבים הם את הכח הזה לעמוד במסירות-נפש בדרגה זו. והשיבו כי "דמות רבינו הגדול מוהר"י פרבר לנגד עינינו".

תקופה מיוחדת רבת פעלים התחילה אצלו בעת שזכה לצאת מגיא ההריגה בפרוץ מלחמת העולם. הוא הזמן לעמד בראש ישיבת "היכל-התלמוד" בת"א אשר נוסדה גם היא ביוזמתו של הסבא מסלבודקה זצ"ל. עם הכנסו למשרה המכובדת נסע תיכף לארה"ב לבסס את קיומו של המוסד שהיה מרכז התורה היחידי בת"א. בינתיים פרצה המלחמה וידידיו יעצו לו להשאיר בארה"ב מחמת הסכנה שהיתה צפויה לארה"ק כנודע. הצליחו להשיג למשפחתו רשיון כניסה לארה"ב ורשיונות אלו — באותה תקופה — לא יסולאו בפז. ואמנם, התכוננה משפחתו לנסיעה, וכבר רכשו כרטיסים לנסיעה דרך שבדיה, שהיתה מקום בטוח יותר מכל מקום אחר באירופה. בדרכה סרה הרבנית לבית אביה, שהיה אז רב בדווינסק שבלטביה, כדי להפרד מהוריה. בהיותה שם, הגיע מברק מבעלה. לעכב את הנסיעה לארה"ב באשר הוא החליט לצאת לארץ הקדש. היינו גדהמים מהמברק הנמרץ; לעזב עוגן ההצלה, לבטל את הנסיעה לארה"ב שהיה המקום היותר בטוח, ולהשאיר במקום מסוכן ולחכות עד אשר תשיג רשיון כניסה לא"י שגם שם צפויה היתה סכנה גדולה. כאשה כשרה העושה רצון בעלה, עיכבה הרבנית את נסיעתה ונתגלגלה עם ילדיה חדשים רבים עד שהגיעו לארץ הקדש.

המחבר יצא אף הוא, באותם ימי הזעם ועל אף הסכנות בדרכים, מארה"ב לארץ הקדש, הרבה שבועות נטלטל בדרך לא דרך מאניה לאניה עד שהגיע לארה"ק. עם הגיעו ארצה התמסר מיד לישיבת היכל התלמוד ואז נתרבו בה הספסלים ונוסדה גם ישיבה לצעירים. וכאשר החלו להגיע פליטים, בעיקר ממערב אירופה ומהונגריה, העמיס עליו הגאון המחבר זצ"ל את המשימה לייסד בשבילם ישיבה גדולה בשם "פליטת סופרים" ואף הצליח להקים להם בית מיוחד ששימש כאכסניה לאותם בני-תורה פליטי-חרב בצעדם הראשון על ארץ אבות, באיזן משען ומשענה, בודדים בלי משפחה שהיו עלולים ח"ו ליפל בידי חפשים שהיו מעבירים על דתם. עם הסתלקות הגאון המחבר זצ"ל באו עשרות אברכים לנחם, וספרו כי אך ורק הודות לישיבה שהקים נשארו יראים ושלמים.

יש לרשום כאן עוד עובדה נפלאה ממסעו לארה"ק. ספר לי הרב יעקב גולדמן שליט"א מנהל "הדו"נוט" בארץ, כי הוא נסע אתו יחד בתחנה האחרונה. בהיותם על האניה באתונה, נודע להגאון המחבר כי האניה תגיע לארה"ק בשבת אחה"צ. והיה מצטער מאד ע"ז כי היה ברור שהרבה מן הנוסעים יחללו את השבת והתחיל לטכס עיצה כיצד לעכב את האניה. הרב הנ"ל אמר לו שאין אפשרות כזו באשר הימים — ימי מלחמה ואין נוהגים להתעכב אפילו רגע אחד. השיבו הגאון המחבר כי יש לו אלף דולאר, זה היה כל רכושו, והוא מוכן לתתו לרבי-החובל כדי שיעכב את האניה לכמה שעות. הדבר לא יצא לפועל, ולא הועילו כל ההפצרות, אבל בדבר שנצטער בו אותו צדיק, לא יצא מכשול, ובאותו יום פרצה שביתה בנמל ונתעכבה האניה עד למחרת היום והגיעה ארצה אחר השבת.

עם כל פעילותו הכבירה למען ביסוס מוסדי התורה ונשיאת עול החזקתם וכן פעולתו הצבורית כחבר מועצת גדולי התורה, לא מש כל ימיו מעיקר חמדת חייו שהי' יגיעת התורה לברר ולבאר סוד טעמיה ומסתרי צפונותיה והי' מוסר שעוריו בישיבה תמידים כסדרם מדי שבוע ושבוע, לדאבונו נאבדו רוב כתביו מתקופת הרבצת תורה המזהירה שלו בסלובודקה. רק זה מצאנו מהשיעורים שמסר בהיכל התלמוד מדי שבת בשבתו על המצוות לפי סדר הפרשיות ויתכן שגם אלו לא הי' מוכן אצלו לדפוס ממש והמחבר זצ"ל בעצמו הי' אולי מוצא מקום להוסיף ולגרוע אבל אנחנו לא רצינו לשנות מהכת"י שלפנינו.

והננו מברכים על המוגמר שזכינו להוציא לאור חלק ראשון זה וזכותו של המחבר יגן על כל אלו שלקחו חלק לדובב שפתיו ויתברכו בכל טוב.

דברי גיסו של המחבר

אליעזר בהגאון מוה"ר שלמה יהודא ליב זצ"ל פלצינסקי

ע י ז י ו ס ה

מצוה א'

היא הצווי אשר צונו בהאמנת האלהות, והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים, והוא אמרו אנכי ה' אלוהיך. ובסוף גמרא מכות (דף כג:) אמרו תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני, מאי קראה תורה צוה לנו משה, ר"ל מגין תורה. והקשו על זה ואמרו תורה בגימטריא תרי"א הוי, והיה המענה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום. הנה נתבאר לך שאנכי ה' מכלל תרי"ג מצות, והוא צווי באמונת האלהות כמו שבארנו.

איברא דלפי זה יש להקשות מסוגיא דהוריות שם גס ממאמר הראשון דגרסוין שם דכ"ע כי כתיבי הני קראי צע"ז הוא דכתיבי מאי משמע וכו' דבי רבי הניא אמר קרא אשר דבר וכו' איז מורה שביא בדבורו של הקצ"ה ולזה ע"י משה הוי אומר זו ע"ז, דתניא ר"י אנכי ולא יהי לך מפי הגבורה שמענום, ותקשה כנ"ל, דהא על ל"ת דלא יהי לך אינו מחוייב קרבן בשגגה, (ועיין באחרונים בספר המלות דרק דבור דלא יהי לך שמטו מפי הגבורה) ולפי שיטת הרמב"ם דלא יהי לך ניחא ע"ש במלות ל"ת.

אמנם ראיתי צ"ח החינוך מורה (כ"ו) דכל מי שעובד ע"ז עובר גם בלאו דלא יהי לך, ועיין במנחת חינוך שם דכתב דגם הרמב"ם מודה בזה, דהכי מסתברא כיון דעובד ע"ז הרי מודה ומאמין בה ולפי דברי המ"ח שם. אם עובד ע"ז ומאמין בה מחוייב קרבן בשגגה מלאו דלא יהי לך. ולפ"ז י"ל היכי דעובד ע"ז בפועל מחוייב קרבן בשגגה גם מטעם ל"ת דלא יהי לך.

איברא דיש לדון גם לפי זה. דהא לפי המבואר בדעת הרמב"ם דל"ת דלא יהי לך נאמרה על האמונה צע"ז בדעה, ובעובד ע"ז בפועל עובר על ל"ת דלא תעבדם, שזה בדעה וזה על הפעולה, ואם עובד ע"ז בפועל אינו עובר על ל"ת דלא יהי לך משום דעובד ע"ז, אלא אם מאמין בה ג"כ, הרי הוא כאילו עובר על צ' עבירות נפרדות, על ל"ת דלא יהי לך על אמונה בלב, שזה עובר גם בלי עבודה, ועל ל"ת דלא תעבדם עובר משום עבודה בפועל, דזה עובר גם אם לא מאמין בה, וחייב קרבן חטאת בשגגה, הוא דוקא על זה שעובר על ל"ת בפועל, ודאי ודאי מסתברא דאלת"ה יתחייב צמתי חטאות אם עובד ע"ז. ולפי זה תשאר הקושיה דהא על ל"ת דלא יהי לך אינו מחוייב קרבן בשגגה.

הנה הצ"ח לא מנה אותה מורה מכלל תרי"ג עיין ברמב"ם שם. ובעל התשב"ץ בספרו זכר הרקיע הביא סיעתא להצ"ח, ממה שאמרו במ"ס הוריות (ח.) דבי ר"י תנא מן היום אשר לוב די וכו' איז מורה שנאמרה בתחלה הוי אומר זו ע"ז, דש"מ דדבור אנכי שהוא קודם לא יהי לך אינו מורה.

ולכאורה יש ליישב, דהא כל הפרשה וכי תשגו ולא תעשו לענין קרבן בשגגה היא דכתיב בשגגה ע"ז, כמבואר בסוגיא דהוריות שם, ולפ"ז י"ל איז מורה שנאמרה בתחלה הוי אומר זו ע"ז, במלות ע"ז המחייבת קרבן בשגגה, וזה דוקא על ל"ת דע"ז, דהיינו העובר על דבור לא יהי לך, דעל מלות אנכי אין חייב קרבן בשגגה.

אלא דיש להקשות דגם העובר בשגגה על ל"ת דלא יהי לך אינו מחוייב קרבן, לפי מה דמבואר ברמב"ם ה"ל יסודי התורה דאזהרת לא יהי לך היא אזהרה על המעלה על דעתו, לא על העובד ע"ז בפועל, ויותר מבואר בספר המלות בשורש התשיעי, וז"ל שם: דע שכל צווי התורה ואזהרותיה הנה הם בארבעה דברים, בדעות ובפעולות ובמדות ובדבור, וזה שהוא צונו להאמין יחוד ד' וכו' או שהזכירנו מהאמין דעת אחת מהדעות כמו מה שהזכירנו מהאדנות לזולתו, וכן צונו בפעולה מן הפעולות וכו' והזכירנו מפעולה מן הפעולות כמו מה שהזכירנו מהקריב לזולתו יתברך ומשתחוות לנעבד זולתו עכ"ל. וכן נראה ממה שהעלה הרמב"ם לאו זה דלא יהי לך, דה"ל יסודי התורה, לא בהלכות ע"ז, משום האי עממא, דמלות אנכי ומלות ל"ת דלא יהי לך תרווייהו בדעה, לא בפעולה, ובה"ל ע"ז כתב אסור ע"ז בפועל, (ועיין צ"ח מעין החכמה שנתקשה בזה).

ולפ"ז קשה דגם העובר בשגגה על ל"ת דלא יהי לך אינו מחוייב קרבן, ודינו רק מסור לשמים.

והנראה בזה דאין הי"ג דעל ל"ח דלא יהי לך
אין חיוב קרבן בשגגה גם אם נימא דהטובד ע"ז
טובר ג"כ על ל"ח דלא יהי לך. אלא דכונת הגמ'
בבוריות היא רק להוכיח דהקרא דלא חשבו נאמר
על ע"ז, דאיזה מלכות שהיא בדבורי של הקצ"ה וזוה

ע"י משכ הוי אומר זו ע"ז דאנכי ולא יהי לך מפי
הגזורה שמענוס.
ולפ"ז קושיה התשב"ץ במקומה עומדת, דמסוגייה
הכ"ל בבוריות מצוה דמלכות הראשונה היא מלכות
ל"ח דלא יהי לך.

מצוה ב'

היא הצווי שצונו בהאמנת היחוד, והוא שנאמין שפועל המציאות
וסבתו הראשונה אחד, והוא אמרו יתעלה שמע ישראל ה' אלהינו ה'
אחד, וברוב המדרשות תמצאם אומרים על מנת ליחד את שמי, על
מנת ליחדני, ורבים כאלה, רוצים בזה המאמר אנחנו אמנם הוציאנו
מעבדות ועשה עמנו מה שעשה מן החסדים והטובות על תנאי האמנת
היחוד כי אנחנו מחוייבים בזה, והרבה מה שיאמרו מצות יחוד, ויקראו
גם כן זאת המצוה מלכות שמים כי הם אומרים כדי לקבל עליו מלכות
שמים, ר"ל ההודאה ביחוד והאמנתו.

צכל עה וצכל רגע לכן לא כתב הרמב"ם בלשון מ"ע
דמשמע שיש לה זמן קצוב.

ודברי הלח"מ תמוהין דהא הרמב"ם מנה מלות
יחוד לחוד צה"ל יסודי התורה, ומ"ע דק"ש לחוד,
ובמ"ע דק"ש נשים פטורות וביחוד חייבות. ובמס'
צרכות (י"ג) דמאן דס"ל מלות לא לריכות כוונה אף
אם לא כיון צפסוק ראשון ילא, והמלכות היא רק
לקרות צפה המקרא הזה.

ואולי נאמר דכוונת הלח"מ, כיון דמ"ע דק"ש
קאי על קרא דשמע ישראל, ובקרא זה יש גם חיוב
מלות יחוד, ומלות יחוד היא צכל רגע, לכן לא כתב
הרמב"ם בלשון מ"ע לקרות ק"ש פעמיים צכל יוס,
דמשמע וסו לא, דבאמת יש צפסוק הזה מלות יחוד
שהיא צכל רגע.

הנה הבה"ג והרס"ג לא מנו זאת למלכות צפ"ע,
שזה נכלל במלות ק"ש, שנקראת צכל מקום קבלת
מלכות שמים ויחוד, ובמס' צרכות (י"ג) לא חזינה
לי לרצי דמקבל עלי מלכות שמים.

ולפי זה אין ראוי מהמדרשים שאמרו ע"מ
ליחדני, דזה קאי על מלות ק"ש שצריך לכיון להמליך
וליחדו.

וראיתי בלח"מ פ"א מהלכות תפלה, דהקשה
למה לא התחיל הרמב"ם צה"ל ק"ש, מלות עשה לקרות
ק"ש כמו שהתחיל כאן צבלנות תפלה, מ"ע להתפלל
צכל יוס, ותיקן, דמלות יחוד חייב אדם צכל רגע,
ולכך לא חשבה להי ממ"ע בצחורה לצד ע"כ, וכונתו
דאף שזה צודאי מ"ע אעפ"כ לא הביא צחחילתו
בלשון מ"ע, כיון דמלכות זו נכלל יחוד ויחוד חייב

מצוה ג'

היא שצונו באהבתו יתעלה. וזה שנחשוב ונתבונן במצותיו ומאמריו
ופעולותיו עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה, וזאת היא
האהבה המחוייבת, ולשון ספרי לפי שנאמר ואהבת את ה' אלוהיך איני
יודע כיצד אוהב את המקום ת"ל והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך
היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. הנה
בארנו לך שבהתבוננות תעלה בידך ההשגה ותגיע ההנאה ותבא
האהבה בהכרת. וכבר בארנו שזאת המצוה גם כן כוללת שנהיה
קוראים לבני האדם כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו וכו' ולשון
ספרי ואהבת את ה' אהבהו על הבריות כאברהם אביך שנאמר ואת
הנפש אשר עשו בחרן ור"ל כמו שאברהם מפני שהיה אוהב כמו שהעיד
הכתוב אברהם אוהבי וזה בעוצם השגתו קרא בני האדם להאמין בשם
מריב אהבתו כן אתה אוהב אותו עד שתקרא אליו בני האדם.

הנה מביא כאן היאך היא הדרך לאהבתו, לשון הספרי ח"ל והיו הדברים שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והי' העולם.

אמנם בספרו הגדול פ"ב מהל' יסודי התורה, מבאר שם היאך היא הדרך לאהבתו, ע"י התבוננות במעשי ד' צברואיו הנפלאים, ולא הביא שם הלמוד דספרי מוכיו הדברים האלה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והי' העולם.

ולכאורה סותר רצינו בספרו היד אח משנתו כאן בספר המלות ולי"ע. אחרי כחצי זאת ראיתי בהגהות מיימוניות שם שהביא צריחה דר"פ כעין שמפרש בספרו הגדול. תו קשי מה שהשמיע בספרו יד החזקה, מה שכתב כאן שזאת המלה כוללת שהי' קוראים לבי"א לעבודתו יתעלה, ומביא לשון הספרי ואהבת את ה' אהבתו על הצרות, ולי"ע למה השמיע זה בספרו יד החזקה.

מצוה ד'

היה"ח 123657

היא שצונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו, ולא נהיה ככופרים ההולכים בשרירות לבם ובקרי אבל נירא ביראת ענשו בכל עת וזה אמרו את ה' אלהיך תירא, ובגמרא (סנהדרין נו) אמרו על דרך ויכוח באמרו ונוקב שם ה' מות יומת ואימר פירש דכתיב אשר נקבו בשמות יאזהרתיה מן את ה' אלוהיך תירא, רוצה לומר אולי אמרו ונוקב שם ה' הוא שיזכיר ה' לבד מבלתי שיברך, ואם תאמר איזה עון בזה נאמר כי הוא עזב היראה כי מיראת ה' שלא יזכיר שמו לבטלה, היה המענה כו' ועוד אזהרת עשה היא וכל אזהרת עשה לא שמה אזהרה. רוצה לומר שזה שאמרת אזהרתיה מאת ה' אלהיך תירא אינו אזהרה כי הוא צווי והוא מצות עשה ואין מזהירין בעשה. הנה נתבאר לך כי אמרו את ה' אלהיך תירא זו מצות עשה.

דככל עשה ולי"ת שבתורה עובר גם על עשה זה אי"כ אין למנות לעשה צפ"ע. ויש לי"צ.

אמנם י"ל שאע"פ שזה הצווי הוא מהצוויים הכלליים, הנה יש בו דבר מיוחד, והוא הזכרת ש"ש לצטלה כמו שהביאו רח"י מגמ' דסנהדרין (נ"ו) וכבר כתב הרמב"ם במלה ה' שצונו לעבדו, דאע"פ שזה מהצוויים הכלליים אלא שיש בו יחוד אחר, רח"י למנות, וזה נמי דכוותה ואין הי"ג דככל עשה ולי"ת עובר גם על עשה זה של י"ש. ואין זה אזהרה לשמור על ל"ת ועשין, אלא ממילא ידעין דכל מי דלא שט לבו צעקה שצ"א דבר עצירה צידו עובר על עשה הנ"ל.

בחינוך מורה (חנ"ב) וזאת אחת מן המלות החמידים וכו' ומי שצ"א דבר עצירה לידו חייב להעיר רוחו וכו' ועובר ע"ז ולא שט לבו צ"כ צלותן שעות בעל עשה זה שזו היא העת קיום עשה זה כיוון ע"כ. ולפי דברי החינוך י"ל דגם א"כ צ"א לידו קיום מלות עשה ולא שט לבו לקיימה ג"כ עובר על עשה זו, דמאי נפ"מ.

ולכאורה ל"ע, דהא השריש לנו הרמב"ם שרש רביעי, דאין למנות הצוויים הכלליים התורה כולה כגון והתקדשתם וכיוצא בהם, ולפי דברי החינוך

מצוה ה'

היא שצונו לעבדו וכבר נכפל זה הצווי פעמים באמרו ועבדתם את ה' אלהיכם, ואמר ואותו תעבדו. ואע"פ שזה הצווי הוא גם כן מהצוויים הכלליים כמו שביארנו בשורש ד', הנה יש בו יחוד אחר שהוא צווי לתפלה. ולשון ספרי ולעבדו זו תפלה וכו'.

אלא ק"ש וזכרת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן, ובגמ' סוכה (ל"ח) ואם התחילו אין מפסיקין והקשו מלולב, והשיבו בדרך חימה מאי קושי"ה הא דאורייתא הא דרבנן וכבר ראינו לו בהלכות תפלה אמר שחייב

בהשגות הרמב"ן שם: ואין נכונה צ"ה, שכבר בארו חכמים בגמרא תפלה דרבנן כמו שאמרו צפ"ג דברכות (כ"א) לענין בעל קרי שקורא ק"ש ומנריך על המזון לאחריו ואינו מתפלל, והעלו הטעם צ"ה,

אדם מה"ת חפלה בכל יום, אלא שאין מנין החפלות ולא משנה החפלה מן התורה, וגם זה איננו נכון צעניו צעל קרי מברך על המזון לאחריו מפני שהוא מה"ת, ואינו מתפלל עד שיטבול אפי' עמד כמה ימים בקריו, ועוד שמי שזאבם ולא התפלל בשחרית ובמנחה נסתפק בעלמנו ספק התפלל אם כן לפי דבריו הי' נריך לחזור ולהתפלל והם פסקו לעולם בכל ספק חפלה שאינו חוזר ומתפלל מפני שהוא מדרבנן, ואם אינה מצוה בכל יום מתי תהי' החובה הזאת מה"ת, שיחפלה יום אחד בשנה או בכל ימיו פעם אחת, וכבר אמרו ברב יהודה דמתלחין יומין לתלחין יומין הוב מלני לפי שהי' עוסק בתורה, וסמך על מה שאמרו חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לחפלה שהיא מדרבנן לעולם, ומה שדרשו בספרי ולעבדו זו חפלה אסמכתא היא ע"כ. וצ"מ בהלכות חפלה הביא דברי הגהת הרמב"ן הג"ל וכתב וז"ל ודעת רבינו שמואל עשה מה"ת להתפלל בכל יום, ומ"ש ועבדתם את ה' חלקיכם ועבודה זו לריבה שיהי' בכל יום, שאם אינה בכל יום, אולי נבא לומר שהיא פעם אחת בכל ימיו, וזה ממה שלא יסבלו הדעת, וה"כ ע"כ החיוב הוא להתפלל בכל יום, ואין משנה החפלה הזאת מה"ת, ומעתה מה שאמרו צעל קרי שאינו מתפלל, היינו שאינו מתפלל חפלה זו בניסח זה שלש פעמים ציוס אצל אומר הוא לעלמו חפלה קריה פעם אחת ציוס. עכ"ל.

והש"א בהלכות חפלה דחה תרועו של הכ"מ, כי הנוסח של ברכת המזון גם כן מדרבנן, ממה שאמרו בגמ' ברכות (מח:): משה תקן לישראל ברכת הן יחושע ברכת הארץ וכו' וכן היא ברמב"ם פ"ב מה"ל ברכות הל' א'. ואין נ"מ בין חפלה לברכת המזון.

והנה יש לעיין בכוונת מרן הכ"מ דודאו לא נעלם ממנו דהנוסח של בהמ"ז תקנו כג"ל, והכ"מ הביא שם ברמב"ם הל' ברכות הג"ל וז"ל: ברכת ראשונה משה תיקן וז"ל וכתב הרמב"ן ז"ל בהשגות שאין מעצב לברכת המזון מן התורה, אצל נלטינו מה"ת לברך אחר אכילתנו כל אחד כפי דעתו, כענין ברכת מנימין רעיה בריך רחמנא וכו' ובהו הגביהים ותיקנו לנו נוסח מחוקק הלשון ולה המליטה, ושנינו צו אצתנו עוד בגלות ומנכות בית דוד, ותבנה ירושלים, כי הענין תיקון שלמה ובית דינו והלשון כפי הזמנים עכ"ל הכ"מ דברור הדבר שלא נשמע מהכ"מ דברי הרמב"ם ודברי הרמב"ן שהביאו, ויש לעיין בכוונתו שמחלק בין נוסח בהמ"ז לנוסח החפלה.

והנראה בכוונת מרן הכ"מ, דהנה הרא"ה בהלכות הרי"ף בגמרא הג"ל בברכות דמשה תיקן הקשה הא קו"ל בהמ"ז מה"ת, והיכי אמרינן דמשה וכו' תקום וכו' תימה הנוסח אצל העיקר מה"ת, והרי חפלה לעיקר מה"ת, ומשום דמעצב שלה דרבנן אמרינן בכל דוכתא דחפלה דרבנן, הי"ג נימא דבהמ"ז

דרבנן כיון דנוסח מדרבנן, ותיקן איכא למימר דחפלה אין לה עיקר צמעצב שלה כלל מה"ת, אלא כל דהוא מודה כלל סגי וליה לה משום נוסח, הלכך האי חפלה בהאי נוסח מדרבנן אצל בהמ"ז יש לה קצת נוסח מה"ת ולהזכיר הארץ וכתוב וברכת אשתכח דכולהו בקרא כתוב ע"כ. והרב פרלא ז"ל ברס"ג מ"ע ב', אחרי דהביא דברי הרא"ה הג"ל הקשה דכפי המשמע שצ"ל לסלק כל קושיות הרמב"ן על הרמב"ם הג"ל אצל אינו מוצן כיון דעיקרא מה"ת איך אפשר משום דנוסח דרבנן תקויה יהא דינה כדרבנן ע"כ.

והנראה לע"ד דהכ"מ והרא"ה ז"ל שניהם לדבר אחד נכתבו, ומדברי הרא"ה נעמוד על כוונת הכ"מ ומכ"מ יתיישבו דברי הרא"ה ז"ל. דהנה הרא"ה ז"ל חילק באופן יסודי בין נוסח של בהמ"ז לנוסח החפלה, דנוסח בהמ"ז עיקר יסוד הנוסח בדצריהם, נעוץ בנוסח התורה, דמה"ת מחוייב לברך בהזכרת השם ולברך על המזון ועל הארץ, כמו שהביא הרמב"ן הג"ל ממנימין רעיה, דצ"חמ ברכתו מעוץ הברכה שחקנו, אלא ששיפרו הלשון בלשון לח ותוספות מילים, כדברי הרמב"ן, אמנם חפלה לא רמזה התורה נוסח כלל וכלל, אלא כל אחד כפי יכלתו שיודמן לו, וגראה דהרא"ה ז"ל מפרש דברי הגמרא בברכות הג"ל אלא ק"ש ובהמ"ז דאורייתא וחפלה דרבנן לא על עיקר המורה, אלא על הנוסח דק"ש ובהמ"ז הנוסח מה"ת וחפלה כל הנוסח מדצריהם ואסרו לצעל קרי הנוסח שלהם, ואמעו להכי צק"ש ובהמ"ז דנוסח שחקנו איכא נוסח של תורה אין למנוע גם מה שהוספו דאפילו אם יברך בנוסח מנימין רעיה הי"ג כעין נוסח שחקנו דא ידא אחת היא, אצל חפלה שכל הנוסח מדצריהם, אסרו על צעל קרי מלהשתמש בנוסח הקדוש שלהם, ואם ירצה לקיים המורה מה"ת, יתפלל בנוסח שלו שיודמן לו, כאשר הי' מלפניו ערס תקנתו ז"ל חפלה י"ח. ואשר לזה כיון הכ"מ מה שאמרו צעל קרי שאינו מתפלל בנוסח זה, אצל מתפלל הוא לעלמו חפלה קריה.

ואם לזה נכתוין מרן הכ"מ, תתיישב גם כן מה שתמה עליו הש"א הג"ל על חירואו השני שתיקן וכתב דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאיתא צפ"י האשה רבה (יצמות פ"ע) ובש"א שם, הנה מש"כ דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מה"ת אמר אמר אצל צעל קרי חזינן שלא ראו חכמים לעקור דבר מה"ת לגבי דודי' שהרי חייבו אותו צק"ש וצבהמ"ז לאחריו משום דמדאורייתא הן ואי חפלה דאורייתא הו"ל לחייבו גם חפלה, ע"כ. ויותר חמיה דברי הכ"מ דאיך יפרש דברי הגמ' דאמרו אלא ק"ש ובהמ"ז דאורייתא וחפלה דרבנן, ולהדיא מצורר שלא כדברי הכ"מ מטעם דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מה"ת, ולע"ג דברי הכ"מ. ולפי הג"ל יש ליישב כי גם בחירואו השני דיש כח כיון לפירוש הג"ל בגמרא דכל הנוסח דחפלה מדרבנן, ולא מפורש בחורה באיזה

נוסח להחפלה, ואמטו להכי עמדו דבריהם במקום תורה, אבל צק"ש וצבמ"ז דמפורש בתורה מה שמחוייב להגיד, לא ראו להעמיד דבריהם לעקור דבר המפורש בתורה. כן נראה לע"ד לפרש דברי הכ"מ התמוהין.

והנה הרב פרלא ז"ל שם צרמ"ג הבי"ל אחרי דבקה על הרא"ה קושי הבי"ל דא"כ אפשר לומר דמשום דנוסח החפלה רבנן תקנוה יהא דינה כדרבנן, וחיזקו שם דכונתו ז"ל דמדאורייתא זכנן דהוא מודה סגי, דודאי אי אפשר לכל אחד מישראל שלא יהא שם שמים שגור על שפתיו, לומר יעזרני ה', עכ"פ פעם אחת ביום, וא"כ כבר ילא ידי חובת חפלה מה"ת, הנכך חובת החפלה אינה אלא מדרבנן, וסיים שם, וצוה ודאי שרו מהר כל הראיות שהביאו הראשונים והאחרונים להוכיח דתפלה דרבנן.

אמנם המעיין בדברי הרמב"ם ריש ה"ג תפלה יראה שאין בדבריו אפילו ליישב דברי הרמב"ם, דהנה זה לשון הרמב"ם שם צב"ל ז'. ולפיכך נשים ועבדים חייבים בחפלה לפי שהיא מ"ע שלא הזמן גרמא, אלא חיוב המלוה זו (מה"ת) כך היא שיחא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שצחו של הקב"ה ואחר כך שואל לרכיו שהוא לריך להם בצקשה ובתחנה, ואחר כך נותן שבה והודי' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כמו עכ"ל. וצב"מ שם אלא חיוב המלוה זו כך היא, כלומר כיון שאין מטבע תפלה זו מה"ת א"כ מה נחתיבנו להחפלה או עד כמה לינוי ולחיל ל"כ אמר שיחא אדם מתחנן וכו' ולמד רבינו כן מדאמרינן צפ"י אין עומדים (ל"ב) דרש ר' שמלאי לעולם יסדר אדם שצחו של הקב"ה ואח"כ ישאל לרכיו שכן מצינו במשה דכתוב ה' א' אתה החילות וכתוב צחרי' לעברה נח וכיון דממרע"ה למדנו כן

אלמא דמדאורייתא הכי הוא, עכ"ל. ולפי זה אף שהנוסח אינו רמוז בתורה, וכל אחד יכול להחפלה כפי דעתו בצקשה לרכיו ולשפוך שיחו, מ"מ לא ילא ידי חפלה מה"ת אלא דוקא בגוגא דא שיגיד שצחו של הקב"ה ואח"כ תחנתו ולצסוף הודי'.

ברם לא על הרב פרלא ז"ל תלונתי, כי כן יש להקשות על צעל מ"א צאו"ה סי' ק"ו, דאיתא שם צאו"ה נשים חייבות בחפלה מפני שהיא מ"ע שלא הזמן גרמא, וכתב שם צב"מ כ"כ הרמב"ם דתפלה מ"ע דאורייתא וכו' ורוב נשים שאין מתפללות בחמידות, משום דאומרים מיד בצוקר סמוך לנעילה איזה צקשה ומדאורייתא די צוה, ואפשר שגם חכמים לא חייבו יותר ע"כ, וקשה על המ"א כג"ל דנורה החפלה מה"ת מחוייב להיות צה שצת, תחנונים, והודי'. ואולי י"ל דכונת צעל מ"א דאומרים איזה צקשה, שיש צה שצת תחנונים והודי', אבל צאמירת יעזרני ה' כדברי הרב פרלא, נראה דלא ילא ידי חובת חפלה מה"ת לפי דברי הרמב"ם הבי"ל. הנראה פשוט דכל הדברים שכתב הרמב"ם צפ"י ד' חמשה דברים מעכבין את החפלה, דהלכות אלה הן בחפלה, בין דימא חפלה דאורייתא בין אם תפלה דרבנן דודאי מעכבין גם אם יתפלל תפלה דאורייתא כאשר החפלה לפני תקנתם ז"ל, ואחח מהחמשה דברים היא כוונת הלב, שכתב הרמב"ם שם צב"ל ע"ו כל תפלה שאינה ככוונה אינה תפלה ואם תפלה צנח כוונה חוזר ומתפלל. עיי"ש. וכן לכתחילה מחוייב בהשמונה דברים שצפרק חמושי שם צרמב"ם, דלא מציעא דצאמירת יעזרני ה' אשר שגור על שפתיו דלא מקיים את הדברים המעכבין, אלא אפילו דברי המ"א ל"ע אם ילא ידי חובת חפלה צאזרה חגיב.

מצוה ו'

היא שצונו להתחבר עם החכמים ולהתיחד עמהם ולהתמיד בשיבתם בכל אופן מאופני העבודה והחברה במאכל ובמשתה והעסק כדי שיגיע לנו להדמות במעשיהם ולהאמין האמתיות מדבריהם. והוא אמרו יתעלה ובו תדבק וכבר נכפל זה הצווי גם כן ולדבקה בו. ובא בספרי ולדבקה בו הדבק בחכמים ותלמידיהם וכו'.

דברי הרמב"ן שם דס"ל דלקיים מלוה, מלוה להשבע אלא אדרבה מפורש בדבריו שאינה אלא רשות עיי"ש ודברי החנוך ל"ע, והמלוה זו להשבע בשמו סלק הרמב"ן ממנינו עיי"ש. וכן מוכח מדברי הרמב"ן צפ"י ואתחנן דברים ו' פסוק י"ג, וז"ל, ובשמו השבע אינו מלוה שישבע אלא אזהרה כי בשמו לבד תשבע וכו' אבל בגמרא תמורה דרשו אותו בשבעת אמת דשריא עיי"ש. ועיין במלוה ז' שהארכנו צוה.

הרמב"ן לא העיר בכלל על מלוה זו, ולא סלק מחשבון המלוה שלו מלוה זו עיין צרמב"ן בסוף במלות שסלקם. אמנם ראיתי בחינוך במלוה תל"ד וכו' תדבק, אחרי דהביא כנוסח הרמב"ם, הביא, וז"ל, והרמב"ן ז"ל כתב כי עיקר מלוה זו היא להשבע בשמו צ"ה לקיים המלוה שנאמר נשבעתי וגו', והשיבו שם לקיים המלוה שנאמר נשבעתי וגומר, והשיבו שם ההוא מוצו תדבק נפקא ע"כ. ובעניותי לא מלאחי

מצוה ז'

היא שצונו להשבוע בשמו כשנצטרך לקיים דבר מהדברים או להכחישו, כי בזה תהיה הגדולה והכבוד והעילוי. והוא אמרו יתברך ובשמו תשבוע, ובבאור אמרו אמרה תורה השבוע בשמו ואמרה תורה אל תשבוע, רוצה לומר כמו שהשבועה אשר אין צורך אליה מזהיר ממנה והיא מצות לא תעשה כן השבועה בעת הצורך מצוה בה והיא מצות עשה וכו'. ולזה הענין כיון הכתוב בשמו תשבוע, רוצה לומר שאליו בלבד תאמין האמת אשר ראוי לאדם להשבוע בו. וכבר אמרו בתחלת תמורה (דף ג' :) מנין שנשבועין לקיים המצות דכתיב ובשמו תשבוע.

על מנוח ז' שם וכתב אינה מן המנין, ומן הכי"מ הביא השגות הרמב"ן שהרמב"ן הביא ראי' ממדרש תנחומא אם יהיו צך כל המדות, וכתב על זה וז"ל ולענין נראה שרבינו אפשר לו לדחות ראי' זו ולומר שיראי' אלקים מלוא להם לישראל ושאר כל אדם אסור, עכ"ל. וקשה כג"ל איך משבועין כל אדם, וצ"ל הרמב"ם ה"ל שבועות פ"א כתב מלות עשה שישבוע מי שנתחייב שבועה צ"ל צ"ל ששם שנאמר וצ"ל ששם ששבע זו מ"ע.

וראייתי שהרש"ש שם צ"ל שסוגיא העיר על זה, ד"ה אימר הכי"מ לפיכך, וז"ל, והנה צריש המקרא דבשמו תשבוע בתרווייהו כתוב את ד' ה' תירא ותמרינן צ"ל ר"פ מטות וכן בתנחומא והביאם רש"י צפיה"ת אם יש צך כל המדות האלו אתה רשאי להשבוע וא"כ קשה הא דלא פסלינן שבועות פ"ז אלא החשוד, ומלאתי להרמב"ן צפיה"ת שהעתיק הגמרא שלפנינו בגירסת אחרת, וצ"ל ששם תשבוע ל"ל א"ע לשבועה הדיונים דג"ל משבועת ד' תהי' זין שניהם חייב לשבועה דעלמא דשריין וא"ע לשבועה דמלוה דג"ל מן ובו תדבק תגי' לשבועה דחול, והשתא לפי גירסת זו א"ש דלא צעין כל התנאים הללו אלא לשבועה דמלוה או דחול אבל לשבועה הדיונים דק"ל מן שבועת ד' לא צעין התנאים האלו עכ"ל. צ"ל לא יתורן צ"ל דברי הרמב"ם הג"ל דכתב מלות עשה מי שנתחייב שבועה צ"ל שנאמר וצ"ל ששם תשבוע, ולפי דברי הרש"ש מני"ל להרמב"ם דשבועות הדיונים מלות עשה, דכ"ש דאמרינן דלא צעין כל התנאים אלא לשבועה דמלוה דלמדים מן וצ"ל ששם תשבוע אבל לא לשבועה הדיונים, כך נימא דהמלוה רק שבועה דמלוה או דחול דלמדים מן וצ"ל ששם תשבוע, אבל לא לשבועה הדיונים דלמדים משבועת ד' תהי', וצ"ל ששם תשבוע להיפך דהמלוה דוקא שבועות הדיונים ולא שבועה דמלוה דז"ל שם צ"ל להכריח ג' ומוחר לאדם להשבוע על המלוה לעשותה כדי לרצו את עצמו, ובכ"מ הג"ל כתב להדיח דהמלות עשה דוקא לאיש שיש לו מדות אלו, וקשה כג"ל.

והנה כוונת הרש"ש לאפוקי מגירסת הגמרא דלפוס רביטא משמע דקרא וצ"ל ששם תשבוע צעין דלא ילקה על שבועות הדיונים, וכן נראה מפירש"י, דגרסונו אימר הכי"מ לפיכך את צ"ל הביא אבל מילקי

הרמב"ן שם, ואני תמה בדברי הרב שלא אמרו כן בגמרא אלא על דרך הויכוח שהיו חוקרים אם נאסר שבועת אמת, מפסוק ליראה את השם, והשיבו שבועת אמת שריא, דכתיב שבועת ד' תהי' זין שניהם, עוד חקרו אימא להפסיד דעתו של צ"ל הביא, אבל מילקי לקי, כלומר שיהי' שבועת השומרים מותרת להפסיד דעתו של צ"ל הביא, אבל ילקה על שבועת אמת כשנשבוע מעלמו שבועת צעוי, והשיבו קרא אחרונה וצ"ל ששם תשבוע, הקשו עוד הו"א שנשבועין לקיים את המלות שנאמר נשבועתי ואקיימנה והשיבו הו"א מוצו תדבק נפקא, וצ"ל ששם תשבוע למה לי אם אינו ענין לשבועת הדיונים דנפקא לי' משבועת ה' הנהו ענין לשבועת דעלמא דשריין וא"ש אינו ענין לשבועת המלות דנפקא לי' מוצו תדבק תנכו ענין לשבועה דחול, והמתבאר מזה שאין השבועה צ"ל צ"ל בעת הדרך חובה ומלות עשה, אבל רשות הו"א בדינו עם תנאים רבים והכתוב הזה אינו מלוה אלא רשות שלא כדברי הרב וכו', וראיתי במדרש תנחומא אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו סוברים שהותר לכם להשבוע צ"ל ששם תשבועת אמת, אלא אם יהיו צך כל המדות, את ד' ה' תירא שיהי' כחותן שנקראו יראי ה' אברהם איוב ויוסף ואוחו העבד ובו תדבק וכו' אם יש לך מדות אלו אתה רשאי להשבוע, ויש לנו סיוע צו לדברינו שאינה אלא רשות שבועה צ"ל ששם עם התנאים האלו, ושמה לכך כפול הרשות להזכיר בתנאיו עכ"ל.

והמתבאר מדברי הרמב"ן שאין מדברי הגמרא בתמורה סיעתא לדברי הרמב"ם שמלוה להשבוע צ"ל ששם, אלא דארכא פירכא, דמוכח שאינו אלא רשות, והוסף עוד מדברי התנחומא שגם הרשות אינו אלא עם התנאים האלו, ולכך כפול הרשות להזכיר בתנאיו. והנה לפי דברי הרמב"ן איש שאין לו התנאים האלו אסור לו להשבוע צ"ל ששם, ונראה דהאסור הוא מאת ד' ה' תירא כי מיראה השם לא להשבוע צ"ל ששם יתברך מי שאין צו המדות האלו, ולכאורה קשה איך משבועין צ"ל כל אדם שחייב שבועה, הא קעבר על עשה דאת ד' ה' תירא, וראיתי צ"ל ששם צ"ל ששם הרמב"ם בתחלת ספרו הגדול, שגם הראב"ד השיג

לקי בשבועות הדיוניים, וברש"י שם לפי חצרו של יבא תוצעו ממון אבל מילקי לקי הואיל ומביא עלמו לידי שבועה ע"כ, וכן באמת מפרש בעל מגלת אסתר, דהרמב"ם גרים כן ע"ש. דלפ"ז דובשמו חשבט קאי על שבועות הדיוניים תשאר קושיתו כנ"ל. אמנם קשי' עוצה איך ס"ד חמינה דכלה קרה ובשמו חשבט, ולקה אחרי השבועה אפילו אם נשבע באמת, דע"כ אם נימא דילקה קעבר על הלאו דאורייתא אם לא תשמר לעשות כמצוה שס, וגם אחר דמתרין צ"י דעובר על לאו. ותימה רבה איך משביעין אותו צ"ד והא קעברו על לפני עור, וע"כ צריך לדחוק בדברי רש"י, אבל מלקי לקי הואיל ומביא עלמו לידי שבועה, לא על שבועה צ"ד אלא על שבועות חול, ודברי המגלת אסתר מופלאים ממני. וע"כ צריכים לפרש הגמרא כדברי הרמב"ן ז"ל אבל מילקי לקי כלומר שתהי' שבועת השומרים מותרת, אבל מלקא לקי על שבועת אמת, וכן לין המסורת הש"ס בהבנת הגמרא ומביא דברי הרמב"ן, מטעם הג"ל דאי אפשר לפרש על שבועת השומרים. והרב במגלת אסתר סוצב הולך בדוקא לאוקמי דעל שבועת צ"ד הו"א דמלקי לקי, ומיישב צזה דברי הרמב"ם ומפרש דזה דקאמריין לא מליה אמרת דילקה דכתיב ובשמו חשבט פירוש שמורה להשבע עו"ש. ולפי הג"ל אי אפשר לומר דהרמב"ם מפרש כן.

והנה לכאורה סותר הרמב"ם במשנתו בספרו הגדול, מה שנה לנו בספר המלות. דהנה בסה"מ מביא סיעתא לדבריו דמלות עשה להשבע בשמו מדאמריין בתמורה מנין שנשבעין לקיים המלות דכתיב ובשמו חשבט, ובספרו היד כתב דהמלות עשה דוקא בשבועת צ"ד ובשבועת המלות כתב ומותר לאדם להשבע על המורה.

וראייתי בספר קנאת סופרים שם. דמעולם לא אמר הרמב"ם דעלמה של שבועה מלות עשה להשבע, אלא המורה היא אם רגונו ליטבע בשם, ובכן מיישב דברי הרמב"ם דבהלכה אי' שם כתב מלות עשה שישבע מי שנתחייב שבועה צ"ד שם שנאמר ובשמו חשבט זו מלות עשה, ובהל' צ' שם ואסור להשבע בדבר אחר עם שמו, ובהלכה ג' כתב ומותר לאדם להשבע על המורה לעשותה כדי לזרז את עלמו, דבהלכה ג' דבא לומר על עלמה של שבועה כתב ומותר, דהשבועה

בעלמה רשות היא, ומיישב צזה דברי הגמרא שהביא הרמב"ן דרשות היא, דהתם בעיקר השבועה אמרו שרשות היא ולא נאמרה למורה ע"ש.

ואמנם עדיין לא נתיישבו דברי הרמב"ם צסה"מ, דנראה דמביא מהגמרא הג"ל, דמלות עשה אם ישבע ישבע בשמו, ומ"ל זה כיון דהגמרא לא מייירי אלא בעיקר עלם השבועה.

ותו כיון דלפי הגמרא לולא המקרא ובשמו חשבט הו"א שמלקי לקי אפילו בשבועת אמת דקעבר על לאו דאורייתא אם לא תשמר לעשות, ולפי זה, די לנו אם נימא דהמקרא בא לפוטרו מאיסורא ומ"ל למימר דלא די שאין אסור צזה אלא אדרבה מורה קעביד.

והנראה צזה דאין הי"י דלפי הו"א דגמרא דרבה לומר דאפילו שבועת אמת אסור מקרא אם לא תשמר לעשות, אין ללמד מקרא ובשמו חשבט אלא היתרה בעלמא, אבל לפי מסקנת הגמרא דלא מליה אמרת דהמקרא אם לא תשמר קאי על שבועה אלא על המקלל חצרו בשם, ולא מנינו קרא לאסור שבועת אמת ע"כ ז"ל דקרא ובשמו חשבט בא למורה כנ"ל אם ישבע ישבע בשם, ויש להטעים זה מדברי הרמב"ן שם דכתב דאין הכפל ראוי ברשות דתרי קראי כתיבי ובשמו חשבט אלא ע"כ דבא לחייב ליטבע בשם אם ישבע, דמורה היא, וכן גם בשבועת המלות אולי גם כן מורה ליטבע בשם אלא דעלמה של השבועה רשות אפילו לפי המסקנא. כנ"ל.

אמנם עוד יש להקשות, דאפילו לפי מסקנת הגמרא, אסור ליטבע בשם איש שאין בו מדות אלו כפי דברי התנחומא כנ"ל, ומטעם זה מכריע הרמב"ן שהשבועה היא רשות ואין בה מורה.

ואמנם לא מלאחי ברמב"ם צה"ל שבועות דברי התנחומא, ובסוף ה"ל שבועות כתב דאסור להזכיר שם מן השמות לבעלה ואע"פ שלא נשבע, דמשמעות דבריו משמע דכ"ש שבועה בשם לבעלה דאסור, אבל שבועה לאורך אין צה אסור, וכוונת הרמב"ם לשבועת שוא כגון שנשבע על אצן שהוא אצן דהוי לבעלה ושבועת שוא, ואולי ס"ל לרמב"ם דדברי התנחומא אינם אלא בדרך המוסר להזהר משבועה, אבל אין צזה אסור דאורייתא.

מצוה ח'

היא שצונו להדמות בו יתעלה כפי היכולת והוא אמרו והלכת בדרכיו. וכבר נכפל זה הצווי ואמר ללכת בכל דרכיו ובא בפירוש (סוטה י"ד) מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד. וכבר נכפל זה הענין בלשון אחר ואמר אחרי ה' תלכו ובא בפירוש שרצה לומר ההדמות בפעולותיו והמדות הנכבדות שיתואר בהם האל יתעלה על צד המשל יתעלה על הכל עילוי רב.

הגני נבון מאד צמחה המלכה הזאת, אם תכלית המלכה להשיג השלמות, להיות האדם שלם בדעות וצמדות, ולא מטעם תועלת חבירו, או עיקר המלכה היא להשתדל כפי היכולת לגמול חסד עם חבירו.

והנה לכאורה משמע ממה שכחצ כאן בסה"מ וכבר נכפל ואמר אחרי ה' תלכו וצא בפירוש שרצה לומר ההדמות בפעולותיו הטובות, שמקור הדברים הציאו ממס' סוטה (יד.) וז"ל הגמרא שם אחרי ד' ה' תלכו, וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכונה וכו', אלא להלך אחר מדותיו של הקצ"ה, מה הוא מלביש ערומים אף אתה, הקצ"ה ביקר חולים אף אתה, הקצ"ה ניחם אצלים אף אתה, הקצ"ה קצר מתים אף אתה, ע"כ. דגמרא מזה דקיום המלכה הוא ע"י פעולות טובות שעשה לחבירו, וכן נראה מדברי הרמב"ן בשורש ראשון, ד"ה והתשובה ג' היא שמנה צעו ההלכות נחום אצלים וביקור חולים וקבורת מתים, והלכשה ערומים וכו'. אצל צעל ההלכות הוציאו למלכה אלו מהיבנה דרכיו, שהיא מ"ע צמח כחצ וגלכת דרכיו ולהלביש ערומים לקבור מתים נחם אצלים לבקר חולים, ומלכה אחת הן, וזה מ"ש גמרא סוטה (י"ד) כג"ל מכאן הוציא אותם ומאן מלכה, והרצ מנה מלכה ח' להדמות זו יחצרך כפי וכלתו והוא שנאמר והלכת דרכיו, והציא מ"ש מה היא נקרא רחום אף אתה, אמר וכפל זאת המלכה צלשון אחר שנאמר אחרי ד' תלכו וצא בפירוש ענינו להדמות אליו בפעוליו הטובים, וא"כ למה יתמה על זה"ג, הוא חפש לשון השנוי בספרי במלכה זאת וצעל הלכות חפש לו הלשון השנוי בגמרא עכ"ל, דגמרא מדברי הרמב"ן שהצין דברי הרמב"ם דמלכות והלכת דרכיו הוא כדברי הבה"ג בפעולות לזולתו.

אלו הם כדברי הרמב"ם הנ"ל בהלכות אצל, ותקשה על הרמב"ן כג"ל על הרמב"ם, אחרי שהסכים להרמב"ם שמלות והלכת דרכיו יש להציא צמחין ולא סקל מחשבונו, וצורש ע' הסכים צזה להרמב"ם שאם צאו צאחד ממלות עשה לוואות רבות לא נמנה אלא אחת ע"ש.

והנה ראיתי צרמב"ם הלי דעות פ"א אחרי שהציא המ"ע והלכת דרכיו, כתב וז"ל כך למדו בפירוש מלכה זו מה הוא נקרא חנון אף אתה ה' חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה ה' רחום מה הוא נקרא קדוש אף אתה ה' קדוש עכ"ל. והנה ענין קדושה צודאי לא נכלל במלות ואהבת לרעך, אלא נראה כמו שמפרש הרמב"ן בפירושו על התורה צפי קדושים, והציא שם הת"כ דקדושים תהיו פרושים תהיו, ומפרש שנהי' פרושים מן המותר' שלא לילך אחר תלות הגופניות אפילו בדברים המותרים הן צאישות והן צאכילה, ויקדש עצמו עד שיגיע לפרישות ע"ש. וכן מוכה צרמב"ם שם דכולל במלות והלכת דרכיו ענין פרישות וקדושה, דבתחילת הפרק כתב דעות הרבה יש לכל אחד, יש שהוא צעל תורה לא חשבצ נפשו מהלך בתורה, ויש שהוא צעל לצבור, ולא יתורה אפילו לדברים מועטים שהבוג צריך להן, ויש צעל נפש רחבה שלא חשבצ נפשו מכל ממון העולם, ויש מקצר נפשו, ויש שהוא מסגף עצמו ויש שהוא מאצד ממונו. וכחצ שם ויש צין כל דעה ודעה דעות צינוניות. ובהלכה ה' כתב ומצוין אנו ללכת דרכים האלו הצינונים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכת דרכיו, כך למדו בפירוש מלכה זו כג"ל, ומצואר צדכיו שאין עיקר המלכה והלכת דרכיו החיוב צין איש לאיש, אלא הישרות כחות הנפש בכלל צמדה נכונה וצדעה ישרה.

אמנם כבר הקשה שם הרצ צמגלה אסתה, דצפי י"ד מהלכות אצל כתב וז"ל מלות עשה של דעריהם לבקר חולים ולנחם אצלים ולהוציא המת ולהכניס כלה וללות אורחים ולהתעסק בכל לרכי הקבורה, וכן לשמה הכלה והחתן, ואלו הן גמילות חסדים שצגופו שאין להם שיעור, אע"פ שכל מלות אלו מדעריהם הרי הם צכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רולה שיעשו אותם לך אחרים עשה אותם לאחריך צחורה ומלות עכ"ל. ולפ"ז אם נימא דעל פעולות אלו כיון הרמב"ם צמלות והלכת דרכיו, קשי' עוצא חדל דכתב צספרו שהט מדעריהם, ותו דהם נכללין צמלות ואהבת לרעך, וכבר כתב צשורש ע' שלא נציע לצבוי הצוויין שלא נכפל אלא לחזק, ואין ראוי למנות אלא אחד.

והנראה לע"ד לפ"ז יסוד מלות והלכת דרכיו עיקר מלותה אחרת לגמרי ממלות ואהבת לרעך, והציא כאן יסוד המלכה ומקורה מהספרי כלשון הרמב"ן הנ"ל שהוא חפש לשון השנוי צספרי, ובהספרי מפרש המלכה מה הוא אף אתה ה', וזה לא כהצב"ג שמפרש מלות והלכת דרכיו בגמילות חסד לחבירו צגופו, ואמטו להכי השיג על הצב"ג, שזה נכלל צמלות ואהבת לרעך ידי מחסרו אשר יחסר לו.

וכן נראה לע"ד דז"ל כן גם להרמב"ן ז"ל אחר דכתב שם דכל זה גמילות חסדים נכלל צמלות ואהבת לרעך, וע"כ דמלות והלכת מלכה אחרת כיון דלא סקל מלות והלכת ממנינו. וכן נראה דכיון דהרמב"ן ז"ל מפרש קדושים תהיו לפי הת"כ פרושים תהיו שלא יהא נצל עפ"י התורה כפי שהאריך שם, למה לא מנה זאת צמנין המלות שלו למלות עשה, אמנם לפי הנ"ל ניחא דזה נכלל צמלות והלכת דרכיו מה הוא קדוש. ולפ"ז אפשר לומר אין הכי נמי דמלות והלכת דרכיו, היא צפעולות, אמנם חיוב הפעולות אינם מהחיוב חסד לחבירו אלא עלם הפעולה היא

המלכה, בין שהוא מחוייב לעשות החדש לחצונו בין שאינו מחוייב כעין שכתב בפ"ב הל' ג' יראה עלמו שהוא כועס כדי שיחזרו למוטב ושהא דעתו מיושבת

ולכן נכלל כל המדות והפעולות על זד זה מטעם שהפעולה עצמה ככה מלכה. כעין בקדושה שצריך לפרוש מן המותר.

מצוה ט

היא שצונו לקדש את שמו והוא אמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל. וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמתית בעולם ושלא נפחד בהיזק שום מזיק ואע"פ שבא עלינו מכריח לבקש ממנו לכפותנו שלא נשמע אליו אבל נמסור עצמנו למיתה ולא נתעהו לחשוב שכפרנו אע"פ שלבותרנו מאמינים בו יתעלה. וזאת היא מצות קידוש השם המצווים בה בני ישראל בכללם, רוצה לומר התרת עצמנו למות ביד האנס בעבור אהבתו יתעלה וההאמנה באחדותו וכו'.

1234567

אמר הוסיף

א

ברמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה כל בית ישראל מלווין על קדוש השם הגדול הזה שנאמר ונקדשתי בתוך בניי ומוזהרים שלא לחללו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי. וראיתי שנתקשו על לשון הרמב"ם שכתב צמ"ע זו כלשון כל בית ישראל מלווין לשון שלא כתב צמ"ע אחרת, והלשון הזה מרומז גם כן כלשון סה"מ הני"ל שכתב וזאת היא מצות קדוש השם המלווים זה צמ"ע בכללם.

עבר לדקא תחשב לו, ונראה שהם מפרשים יעבור ולא יברג הרשות צידו לעבור כדי שלא יברג. וכתב צנמוקי יוסף דאפילו לפי סברת רבינו א"ס הוא אדם גדול וחסידי ירא שמים וראה שהדור פרוץ בכך ראוי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מורה קלה עכ"ל. ולכאורה קשה להבין דברי הגמ"י, דמה בכך שהוא אדם גדול וחסידי, וכי צצביל כך מותר לו לעבור ולהיות מתחייב צנפשו.

והנראה צנמוקי יוסף דאין הכי נמי כיון דהוא אדם גדול וחסידי שא"ס לא ימסור נפשו יחי' בזה חלול השם דאף בכל אדם אין בזה חלול השם אבל לאדם גדול מפורסם צחסידות נכנס זה בכלל חלול השם כדברי הרמב"ם הני"ל, וצמקוס קדוש השם וחולו השם ראוי לקדש את השם ולמסור עצמו, דבזה הוא מופלג משאר העם דלדידי' ה"ז חלול השם, ולכל אדם אין בזה חלול השם.

[ואולי אפשר להסביר בזה מתינתח דמס' ע"ז (י"ח) דגרסין שם ח"ר כשחלה ר' יוסי בן קיסמא הלך ר' חנינא בן תרדיון לבקרו, אמר לו חנינא אחי, אי אחי יודע שאומה זו מן השמים המליכות שהחריבה את ציון ושרפה את היכלו וכו' ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה וספר תורה מונח לך בחיקך, א"ל מן השמים ירחמו, א"ל אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו, תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה צאש, א"ל רבי מה אני לחיי העולם הבא, א"ל כלום מעשה צא לידך, א"ל מעות של פורים נתחלפו לי צמעות של צדקה וחלקתים לעניים, א"ל אם כן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי עכ"ל. ויש להבין צטעמו של ר"י בן קיסמא, דנראה בדלתי שר"י בן קיסמא אמר לו הלכה שמדין התורה אסור לו למסור את נפשו, וזה נראה מדברי ר"י בן קיסמא שאמר לו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו, כלומר כיון דעל פי דין התורה

אמנם המעיון צסה"מ צלה תעשה ס"ג יעמיד על כוונת לשונו הזהב, דז"ל שם מורה ל"ת ס"ג, שהזכירו מחלול השם וכו' והעון הזה יחלק לשלשה חלקים שנים כוללים והאחד מיוחד, החלק האחד הכולל כל מי שצקשו ממנו לעבור על דבר ממונות צשעת השמד וכו' או מי שיצקש ממנו לעבור על ע"ז וגלוי עריות ושפיכת דמים ואפילו שלא צשעת השמד וכו' והחלק המיוחד הוא שיעשה אדם ידוע צמעלה וצטוב מעשה פעולה אחת נראה צעיני ההמון שהוא עבירה, ואין ראוי לנכבד לעשות דמיון הפועל שהוא אע"פ שהפועל מותר הנה הוא חלל השם ע"כ. ולפ"ז פשוט לשונו כל בית ישראל וכוונתו על שכתב חיקף אחרי זה כ"ל ובהל' צ' צמה דברים אמורים צשאר מצות חוץ מע"ז וגלוי עריות ושפיכת דמים, וכו'. ע"כ צבאופן זה מחוייב כל בית ישראל, ובהל' י"א כתב שם ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם והוא שיעשה אותם אדם גדול צתורה ומפורסם צחסידות דברים שהצרויות מרננים אחריו צצצילם, ואע"פ שאינם עצירות ה"ז חילול את השם. ע"כ והן הן הדברים הנאמרים צסה"מ שנים כוללים והאחד מיוחד. כלומר כל בית ישראל מלווין ומזהרין באופן כללי כגון ע"ז וכו' ואופן אחד מיוחד לא על הכלל.

הנה שיעת רבינו הרמב"ם כי כל מי שנאמר צו יעבור ולא יברג ונראה כרי זה מתחייב צנפשו, וצכ"מ שם אבל שלמים וכן רבים סוצרים דאם נהרג ולא

אסור איך ירחמו עליך מן השמים ויש לתמה דאחרי ששאל אותו מה אני לעו"ב, ואמר לו כלום מעשה צא לידך וספר לו המעשה דמעוה של פורים, אמר לו אם כן מחלקך יהי חלקי דמשמע מזה דלצסוף כיון שספר לו המעשה הסכים על ידו שמוחר לו למסור את נפשו. ויש להבין וכי משום המעשה הזו כבר מותר לו ור"י בן קיסמא הפך לזכות בגורלו.

ומתחלה יש לו להביא דברי הרמב"ם צפיהמ"ש סוף מכות, במאמר ר' חנינא בן עקשיא אומר ר"ה הקב"ה לזכות את ישראל, וכתב שם הרמב"ם ז"ל משקרי האמונה צחורה כי כשיקיים אדם מלוא מתרי"ג מצוות כרחוי וכהוגן, ולא יסתף עמה כוונה מכוננת העולם צדוק פנים אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה כמו שבארתי, הנה זכה לחיי העולם הבא, וע"ז אמר ר' חנינא כי המצוות צביונות הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם צביון אחת מהם על מתכונתה ושלמותה, וצביונות אותה המלוא תחיי נפשו צלוחה מעשה, ומה שורה על העיקר הזה מה ששאל ר' חנינא בן תרדיון מה אני לחיי עו"ב והשיבו כלום מעשה צא לידך, כלומר נזדמן לך לעשות מלוא כהוגן השיבו כי נזדמן לו מצוות לדקה על דרך שלמות ככל מה שאפשר וזכה לחיי העו"ב עכ"ל ולפי ה"ל אפשר להבין המשא ומתן לפי דברי הרמב"ם ה"ל, ודברי הנמוקי יוסף דר"י בן קיסמא אמר לר' חנינא בן תרדיון אני אומר לך דברים של טעם, כלומר שאסור לך למכור נפשך, שהלכה היא דיעבור ואל יברג, (ועיין צ"מ שם צרמב"ם דהקשה לשיטת הרמב"ם מר' חנינא בן תרדיון) ולפיכך שאל אותו ר' חנינא מה אני לעו"ב, ושאל אותו ר"י כלום מעשה צא לידך כדמפרש הרמב"ם צפיהמ"מ, וכיון שאמר נו המעשה שעשה מלוא על דרך שלמות, לכן אמר לו מחלקך יהי חלקי, כלומר אתה האיש החסיד שמוחר לך למסור נפשך כדברי הנמוקי יוסף].

ב

הנה מצוה צדוק צדוק (עד:) ד"ה וכה אסתר, שאף בצמקוס שאמרו יברג ואל יעבור דוקא

כשאומרים לו לעשות מעשה, ז"ל התוס', ור"ה גופי כי מיחייב למסור עלמו ה"מ קודם שיהרג צידוק, אבל היכא דלא עבד מעשה כגון שמשיכין אותו על הינוק ומתמטך מסתברא שאין חייב למסור עלמו, דמני אמר אדרבה מאי חזית דדמי דחבראי סומקי עפי דילמא דמי דידי סומק עפי, כיון דלא עבד מעשה, והמ"ח צמלות (ר"י) מצוה צדוק צדוק, והמ"ח צמלות לא ס"ל לחלק בין עושה מעשה ובין אין עושה מעשה, והמ"ח כתב שם דא"ל לחלק על סברת תוס' גבי שפיכת דמים, דהוא גמרא מפורשת דאינו חייב להליל חבירו דדמו, דגרסינן צ"מ (ס"ב). שנים שהיו מהלכין בדרך וציד אחד מהן קיחון של מים אם שותין שניהן מתים ואם שותה אחד מהם מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם צמיתתו של חבירו עד שצא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך. והנה לכן פטורא אף דאינו עושה מעשה כלל בחבירו אסור להחיות עלמו, ור"ע סובר דחיי קודמין, לא מלד הסברא אלא מקרא, ותמה המ"ח על התוס' למה כתבו מעטס סברא הא ר"ע ס"ל הכי דחיי קודמין מדין הקרא, והרמב"ם ע"כ מוכרח להודות ד"ז כי הוא ש"ס מפורש דלא כהתוס' והכ"פ וכיון דגלוי עריות ילפינן מהקישא דר"ה גם בגלוי עריות כן, בלא מעשה אינה מחויבת למסור עלמה שהיא קרקע עולם.

והגר"ח ז"ל צספרו חרחה"ל הוכיח מגמרא זו להיפך דאין חילוק בין שב ואל תעשה למעשה צידוק, דלעולם אין דין דחיי דכלל ענין יברג ואל יעבור אף בלא עבד מעשה אם אף יש צו דין ר"ה. דצדוקים שהלכו בדרך וציד אחד קיחון של מים, הא התם האי צדוק ואל תעשה, דלא עבד מעשה, ועוד יותר דלא הוה התם דין ר"ה כלל ורק משום דין הלכה, ומ"מ לריבין לקרא דוחי אחיך עמך דחייך קודמין, אבל צדוקים דליכא קרא צכל ענין יברג ואל יעבור אף צשוא"ת אם יש צו דין ר"ה, וה"ה לעריות דילפינן מינה אין צו דין דחיי כלל לעולם, ע"כ.

מצוה י

היא שצונו לקרוא קריאת שמע ערבית ושחרית והוא אמרו ודברת בם. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו במסכת ברכות (דף כא) ושם נתבאר דקריאת שמע דאורייתא. וכתוב בתוספתא כשם שנתנה תורה קבע לקריאת שמע כך נתנו חכמים זמן לתפלה, רוצה לומר שזמני התפלה אינם מן התורה אמנם חיוב התפלה עצמה מן התורה כמו שבארנו, וחכמים ז"ל סדרו להם זמנים. וזהו ענין אמרם (ברכות כו:) תפלות כנגד תמידים תקנו, רוצה לומר שתקנו זמניהם כפי זמני הקרבן, ומצוה זו אין הנשים חייבות בה.

הרמב"ן ז"ל צמנין המלות שלו מנה מלות ק"ש לשתי מלות שהן מלות חינוך מעבדות זו את זו וזמנה של זו לא זמנה של זו. וכן מנה למלות צפני עלמן שני תמידים, וקטורת צבקר וערב. עיין ברמב"ן בסוף דבריו, מה שהשמיע, ומה שהכניס צמנין. ובס' קהלת סופרים בסוף שורש י"ג, כתב על דברי הרמב"ן והנה לא הצנתי צדעתו זאת, טעמה מאי המלוא שהיא מחוייבת בכל יום אינה נמנית אלא למלוא אחת, ומה שהיא מחוייבת פעמים בכל יום תמנה לשתיים דכיון שנכלל עשייתה פעמים הרבה מאי שנה כשם הפסק זמן בין זו לזו צמנין מועט או מרובה כיון שעלמות המלוא חין חלוק ציניהם ע"כ.

והנראה לע"ד דהמעין בלשון הרמב"ן הנ"ל יתיישב, דהנה הרמב"ן כתב דזמנה של זו לא זמנה של זו, דאין כוונת הרמב"ן לפי שהן חלוקין בשעה זמנית יש למנותם לשתיים, אלא הכוונה על חלופה של הזמנים שזו לילה וזו יום, דכבה המחוייבת של ק"ש לילה אינה מחוייבת ק"ש דיום, שק"ש לילה מחוייבת הלילה, וק"ש דיום מחוייבת היום, ובסבתם הם חגוקים לגמרי דזו מחוייבת הלילה וזו מחוייבת היום, אבל מלוא שנוהגת בכל יום ויום תמידים כסדרם או שבת בשבת, אינה מסבה שיום השני משונה מיום ראשון אלא שכך מלוא לעשות בכל יום ויום או מוסף שבת בכל שבת, או מוסף רגל, ציו"ט שלו, בודאי חין למנותן למלות צפני עלמן.

והנה המ"א סי' נ"ח מציה דברי הכ"מ פ"א מהל' ק"ש, דמה"ת מלות ק"ש של יום כל היום כמו מלות ק"ש של לילה. והקשה המ"א לפני דברי הכ"מ דזמנה כל היום וכל הלילה הו"ל מ"ע שלא הזמן גרמא דומיא דתפלה, ואין תנן צמתיתין (כ.). נשים ועבדים פטורין מק"ש, ובש"א סי' (י"ב) כתב על המ"א קושי' זו לאו כלום היא דאפילו אח"ל דק"ש של יום זמנה כל היום ושל לילה זמנה כל הלילה, מ"מ כיון דשל יום חין זמנה בלילה, ושל לילה חין זמנה צום, הו"ל מ"ע שהזמן גרמא, ולפי הנ"ל מובן היעב דברי הש"א דק"ש של ערבית גורם הלילה, ודוקא הלילה, ושל יום גורם היום ויומא קגרים בודאי נחשב למ"ע שהזמן גרמא, אבל בתפלה שמן החורה מתי שיראה יקיימה או ציום או בלילה, בודאי חין לומר שתפלה מ"ע שהזמן גרמא, וגם להר"מ דמנה מלות ק"ש צמנין המלות למלוא אחת, אינה אלא לענין מנין המלות אבל צענין עשייתן בודאי חין שתי מלות דאינה מעבדות זו את זו. ואינה אלא מעטם שבקרא בא לוי אחד על שחיכה ביחד. ואולי י"ל סבת המ"א, די"ל דלי יבא דהן שתי מלות ואינן מעבדות זו את זו, אבל כיון שאין זמן שאין לקיים המלוא לא ציום ולא בלילה, לא נחשבת למ"ע שזמן גרמא, דלא דמי לסוכה ושופר ותפילין דהני יש להן זמן שאין לקיימם בכלל, אבל בק"ש אם נימא דזמנה כל היום מלטריפין ביחד כאילו הו מלוא אחת ונחשבת למלוא שאין הזמן גרמא,

ומהאי טעמא ס"ל לבעל מ"א דאשה מחוייבת בצרכת אחת ויציב דניתקנה על מלות זכירת מלרים, ומלות זכירת מלרים נהגת ציוס ובלילה, בש"ע סי' ע"ו, ובעל ש"א פליג על מ"א מסבדא הנ"ל שלו, כיון דשל יומא עבר זמנה בלילה, ושל לילה עבר זמנה ציום ע"ש בש"א הנ"ל.

והנה הרמב"ם צסב"מ מלוא קי"ז וכן בהלכות חמץ ומלוא פ"ז כתב מלות עשה לספר ביציאת מלרים בליל ע"ז ציוס, וזכירת יציאת מלרים בכל יום ובכל לילה לא מנה למלות עשה צפני עלמה, אף שס"ל שהחיוצ מן התורה להזכיר ח"ל צב"ל ק"ש פ"א הל' ג' ח"ע"פ שאין מלות יציאת נהגת בלילה קוראין אותה בלילה מפני שיש בה זכרון יציאת מלרים, ומלוא להזכיר יציאת מלרים ציום ובלילה שנאמר למען תזכר את יום לאתך מארץ מלרים כל ימי חיך ע"כ. וברש"ב"ן תמה על הרמב"ם צמה שכולל זכירת יציאת מלרים מכל הימים צמלות הגדת יציאת מלרים מניל פסה, שהרי אף למ"ד ק"ש דרצנן אחת ויציב דאורייתא, משום יציאת מלרים. והמ"ח צמלוא כ"א הציא דהל"ח צרכות הקשה ג"כ זה על הרמב"ם וחיך דהמקרא לא נאמר בלשון ליווי כמו זכור אלא קאי אדלעיל לאכול פסה ומלוא שעי"ז תזכר, אף דממילא שמעינן דמלוא לזכור מ"מ חין נמנה למלוא צפ"ע. והציא שם בעל מ"ח דרש"י צחומש כתב על פסוק זכור את היום הזה למד שמזכירין יל"מ בכל יום. ותמה ע"ז כיון דבש"ס לא יליף על הזכרה בכל יום רק מקרא דלמען תזכר, וכן צמכילתא מצואר דקרא דזכור קאי רק על ליל ע"ו, אבל לא שמזכירין יל"מ ציום ובכל יום ע"כ.

אמנם דברי רש"י ז"ל הן הן צמכילתא, ח"ל המכילתא ויחמר משה אל העם זכור וגו' חין לי אלא שמזכירין יציאת מלרים צימים בלילות מנין ח"ל למען תזכר את יום לאתך מארץ מלרים כל ימי חיך ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות כדברי בן זומא, (והמ"ח כתב שם דאין ח"י המכילתא) וע"כ ל"ל דאם למדים מקרא למען תזכר ימי חיך הימים, י"ל גם מקרא זכור את יום לכל ימי השנה.

והנראה צזה בודאי חין לאו קרא דלמען תזכר הו"א דקרא דזכור לא קאי רק על ליל ע"ו, מטעם דאחר קרא דזכור את היום, כתוב והגדת לצנך ציום הבוא לאמר בעבור זה, דילפינן מצעבור זה לא אמרתי אלא צעשה שיש מלה ומרור מונחים לפניך, שזה בליל ע"ו, דפרע לך הכתוב דזכור את היום הנאמר צפרשה, קאי על ליל ע"ו, אבל כיון דהקרא למען תזכר את יום לאתך כל ימי חיך, צא זה ולמד על זה דזכור את היום שהוא בלשון ליווי צעשה גמורה נאמר גם כן על כל ימי השנה ואילו הקרא דלמען תזכר לא נאמר בלשון ליווי כדבר הל"ח הנ"ל. ולפ"ז שפיר נכלל מלות זכירת יציאת מלרים בכל יומא השנה צמלות זכירת יציאת מלרים בליל ע"ו, כדברי המכילתא.

והנה בחינוך מלוב כ"א ספור יליאת מלרים, כתב בסוף דבריו ונודעת זכרים ונקבות. וצמ"ח שם תמה על החינוך למה יהי נהג בנשים כיון דהוה מ"ע שהזמן גרמא. ואמנם כן איתא בצה"מ להרמב"ם בסוף העשין שמה שם ששים מלות הכרחיות, וכח שם ומאלה הששים מלות יש צדן שם וארבעים שהנשים חייבות צדן ג"כ וי"ד שאין הנשים חייבות צדן ומנה שם ה"ד, ומלוב קנ"ז שהיא ספור יליאת מלרים, לא הוכנס צדן הי"ד אלא צדן המ"ו שהנשים חייבות צדן.

והנראה צדן כאשר כתבנו דזכירת כל ימי השנה ככלל זכור את היום, ומקרא למען תזכר מרצין גם הלילות, וכדברי המ"א שזה לא נקרא מלות עשה שהזמן גרמא והיא היא המלוב של זכור המחוייב כליל מ"ו מחוייב בכל השנה ואין צדן לילה של פסח אלא למי שיש לו צדן שמחוייב גם להגיד ולספר, בינו לצדן עלמו מחוייב מזכור, וכן איתא בצה"מ במלוב קנ"ז שמצדא המכילתא אין לי אלא בזמן שיש לו צדן בינו לצדן עלמו ת"ל זכור רולה לומר שהוא לוב לזכרו כמו שאמר זכור את יום השבת.

מצוה י"ב י"ג

היא שצונו להניח תפילין של ראש והוא אמרו והיו לטוטפות בין עיניך. וכבר נכפל זה הצווי ארבע פעמים.

מצוה י"ג. היא שצונו להניח תפילין של יד והוא אמרו וקשרתם לאות על ירך. וכבר נכפל זה הצווי ד' פעמים, והראיה על היות תפילין של ראש ושל יד שתי מצות אמרם בגמרא (מנחות מד) על צד התימה ממי שיחשוב שתפילין של ראש ושל יד לא יונח אחד מהם בלתי האחר אלא אם יהיו שתיהן יחד מאמר זה לשונו, מאן דלית ליה שתי מצות חדא מצוה לא ליעביד, כלומר מי שלא יוכל לעשות שתי מצות לא יעשה האחת, אינו כן אבל יעשה המצוה אשר נודמנה ולפיכך יניח איזה מהן שיזדמן לו, הנה התבאר לך שקראו לתפילין של יד ושל ראש שתי מצות וכו'.

ראשו, ולא דמי ללוב דאם נטלו וצטודו בידו הוסיף מין אין זה מצעל מלוחו דמדלגבי נפיק צ"י, דש"מ מדצריהם דמלוחן מן התורה כל היום ולא אמרין שכבר נפק ברגע אחד.

ועדיין יש לעיין אם חלץ התפילין, אם מחוייב מה"ת להניחו, דאפשר כל זמן שהתפילין בראשו נמשכת מלוחה, אבל כשחולץ נגמרה מלוחה מה"ת, ואש"פ שקי"ל תפילין כל זמן שמינחן מצדן עליהן, אפשר דזה מדרבנן, דעל דרבנן נמי מצרכין.

והנה תר"י צמ"ב צרכות פ"א, על זה דאיתא שם דצרכת התורה פוער כל היום, והקשו דלכתי חיבה למידק, דהא חזינן צליית ותפילין שמלוחן כל היום, ואש"פ אם חלץ אותן וחזר ומניחן פעם אחרת מריך לצדן, והכא נמי אש"פ שמלוח הקריאה כל היום ה"י לו לומר שיצרך צרכת התורה בכל פעם ופעם, ונראה לתרץ שאנו דומה זה לזה, מפני שהתפילין כשחולץ נגמרה מלוחה, ולפיכך כשחזר ומניחן פעם אחרת מלוב אחרת היא ולריך לחזור ולצדן, אבל בקריאה שקרא פעם אחת עדיין לא נגמרה מלוחה

הנה יש לעיין חיוצ מלות תפילין, אם חיוצה כל היום, או ברגע אחד, ורחיתי שהפמ"ג צמ"ב ל"ז מסתפק בזה, דאפשר מדאורייתא ברגע ה"י סגי ומדרבנן כל היום. ומסיק שם דעיקרן של דברים, דאם לא הניח יום ה"י כלל תפילין ציעל מלוב עשה, וצריכה רגע עליו קיים המלוב, אבל מלוב מן המוצחר להיות עליו כל היום.

ובס' יבועת יערב צ"י (ל"ז) כתב צמ"ב הלבוש כל היום מלוב מה"ת, והצ"ח ראי' לדבריו מהוס' סנהדרין (פ"ח:): ד"ה ה"י סצירה, דהקשו על הא דאמרין דאינו חייב אלא על דבר שטיקרו מדברי חורה ופירושו מדברי סופרים, ויש צו להוסיף ואם הוסיף גורע, ואין לנו אלא תפילין הליבא דר"י, והקשו ומיכה הימח אמאי לא משכחת לובצ לר"י צכי האו גונא שאגד ג' מיינס צפני עלמן דעשו בכשרות ואחר כך אגד עמבן מין אחר דהוי ל"י מוסיף גורע, ותירלו כיון דקודם נעילתו נפסל ה"י ל"י גורע ועומד, אבל תפילין אם הניחן בראשו בכשרות והניח גבייהו צית חמישי ה"י זה מוסיף גורע שפוסלן ומצעל מלות שעל

דקידושין ת"ר ושנתם שיהיו דברי תורה מחודשין
 צפ"ך ע"כ ע"ש, אבל בחיוב הזהרה מ"ע דתפילין
 אין הזהרה מחייבת להניחן כל היום, אבל אם הניחן
 אפילו הלגן והניחן עוד הפעם מקיים מ"ע מה"ח,
ומצינו דוגמא לזה בת"ת גופא, דהנה הקשו על
 הר"ן הג"ל מגמרא מנחות ל"ט, דגרסינן שם תניא
 ר' יוסי אומר אפי' סילק את הישנה שחרית וסידר
 את החדשה ערבית, אין צדק כלום, אלא מה אני
 מקיים לפני תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם, אמר ר'
 חמי מדבריו של ר"י נלמוד אפילו לא שנה אדם אלא
 פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא
 ימוש ספר התורה הזה מפ"ך, ע"כ דמשמע דלא
 מחייב ללמוד כל היום. והגר"ח ז"ל צו"ד ס' (רמ"ז)
 תירץ דאין הכי נמי דמגמרא מנחות מוכרח דלא
 חייב כל היום ללמוד, דהגמרא אליבא דר' יוסי אלנה
 כדאמרינן מדבריו של ר' יוסי נלמוד, ע"כ וכוונתו
 דאליבא דהלכתא דק"ל כרבנן דאלו מושבין ואלו
 מניחין ועפחו של זה כנגד עפחו של זה, שנאמר
 לפני תמיד, ולחכמים לא ימוש והגית צו יומם ולילה
 נמו דברים ככתבם, כדברי הר"ן ז"ל. והנה נראה
 דזה פשוט דגם אליבא דר' חמי דאמר אפילו לא שנה
 אלא פרק אחד קיים מצות לא ימוש. אם נלמד כל
 היום והלילה, כדאמר מקיים מצות עשה ללמוד התורה.
 אלא אי צעי פטר נפשי, כלשון הגמרא בגדרים הג"ל
 (ח), דאמרינן שם האומר השכים והשנה פרק זה
 נדר גדול נדר, לכיון דאי צעי פטר נפשי בקרית שמע
 שחרית וערבית משום הכי חייל שבעה עליו, ע"כ
 דאינו אלא אי צעי פטר נפשי, והכי נמי נימא במצות
 תפילין אי צעי פטר נפשי, אבל אם הניחן כל היום
 מקיים מ"ע מה"ח.

ולפ"ז אפשר לפרש דברי תר"י הג"ל, שאינו
 דומה זה לזה, מפני שהתפילין נגמרה מלכות, ולפיכך
 כשחוזר ומניחן פעם אחרת מצוה אחרת היא, כלומר
 מקיים המצוה שנית אבל אין חיובה בפעם הראשונה,
 דכבר קיים חובת מצוה. אבל בת"ת בקריאה שקרא
 פעם אחת עדיין לא נגמרה מצוה שהיא כל היום,
 כדברי הר"ן ז"ל הג"ל דחיוב חוב המצוה ללמוד כל
 היום ואין נפ"מ אם כבר למד פרק אחד בשחרית
 או לא קרא. ולפיכך כשקורא וחוזר למצותו הוא חוזר,
 כלומר מה שהמצוה מחייב אותו ללא נגמרה חובה.
 ולפ"ז גם הוכחה הישועת יעקב מהתוס' סנהדרין,
 גם כן אין לכוביה יותר, אלא שמקיים מצות תפילין
 כל היום אם מניחן, אבל חיוב המצוה י"ל דנפק ברגע
 אחד.

אמנם בקיום מצות תפילין כל היום מה"ח,
 נלע"ד שמוכה זה ממשניות מפורשות, דהנה במס'
 שבת (ס'). תנן לא ילא האיש וכו' ולא בתפילין וכו'
 ואם ילא אינו חייב הטאת. ובגמרא שם (ס"א) אמר
 רב ספרא לא תימא אליבא דמ"ד שבת לאו זמן תפילין
 הוא אלא אפילו למ"ד שבת זמן תפילין הוא לא ילא

שהיא כל היום, ולפיכך כשקורא וחוזר, למצותו הוא
 חוזר, ואין לריך לחזור ולצדק ע"כ. ולכאורה משמע
 מדבריהם דכשחולץ התפילין נגמרה מצוה, ותו ליכא
 מצוה תפילין, אמנם יש להבין ולעמוד על דבריהם,
 דאי אפשר לומר דחזרו צתירוצא מעיקר דבריהם
 שכשו מצוה תפילין למצוה ת"ת דשתיבה מצוה כל
 היום, ואם חזרו צתירוצא הו"ל למימר בקצרה דמצוה
 תפילין אין מצוה כל היום. ותו יש לעמוד על כוונתם
 שאמרו בתפילין כשחוזר ומניחן פעם אחרת מצוה
 אחרת היא, דודאי כוונתם מצוה אחרת של מצוה זו
 גופה מצוה תפילין, וכשחוזר ומניחן פעם אחרת
 מקיים בהנחתן מצוה תפילין, כשם שקיים בפעם
 הראשונה, ואם כן יש להבין מה הדין ביניהן למה
 אמרו בת"ת למצותו הוא חוזר, ובתפילין מצוה אחרת.

והכי מוכח ממס' סוכה (מ"ה). דגרסינן שם
 רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן סוכה שבעה ולולב
 יום אחד, (וברש"י שם סוכה ז' לצרכה, ולולב יום
 אחד, אין מצרכין צו אלא יום ראשון) מאי עמיה
 סוכה דאורייתא שבעה ולולב דרבנן סגי ל' צדד יומא
 (אלא יום ראשון שהוא מן החורה צרש"י שם) מיתבי
 הטובה ולולב וכו' נעלו ללאת צו אומר צרוך אשר
 קדשנו במצותיו ואע"פ שצריך עליו יום ראשון חוזר
 ומצרך כל שבעה, הטובה סוכה נכנס לישב צו אומר
 אשר קדשנו במצותיו, וכיון שצריך יום ראשון שוב אינו
 מצרך, קשיא לולב ולולב, קשיא סוכה אסוכה, בשלמא
 לולב אלוכל לא קשיא כאן בזמן שצית המקדש קיים
 כאן בזמן שאין בית המקדש קיים, אלא סוכה אסוכה
 קשיא, תנאי היא, דתניא תפילין כל זמן שמניחן מצרך
 עליהן דברי רבי, והכמים אומרים אינו מצרך אלא
 שחרית בלבד, ע"כ, דשמעין מסוגיא דשם דבתפילין
 כשחוזר ומניחן פעם אחרת מקיים מצוה תפילין כשם
 שקיים בפעם הראשונה מה"ח כבסוכה, וכשם שצמנות
 ישיבת סוכה אם אין הבדל בחיוב מצוה אם כבר
 קיים פעם אחת מצוה ציום או לא קיים, ככה
 לריכוס לומר גם כן בתפילין, ולמה אמרו דבתפילין
 נגמרה מצוה כשחולץ.

איברא מדברי הבי"ה הוצא בלח"מ (פ"ה)
 מיסודי התורה ה"ל (ד') דהקשה למה אלישע צעל
 כנפים לא מסר עצמו להריגה, ותירץ דכבר קיים מצוה
 תפילין באותו היום, דנראה מדבריו כיצד דכבר קיים
 מצוה תפילין, כבר נפטר מחיוב מצוה, וצ"ע מהגמרא
 הג"ל.

והנראה צוה דודאי בקיום המצוה אין הבדל בין
 תפילין לת"ת, דגם בתפילין אם מניחן פעם שנית
 ציום מקיים מ"ע מה"ח מצוה תפילין אמנם באזהרה
 חיוב מצוה המועיל על האדם, יש הבדל ביניהן,
 דבת"ת המצוה מחייב אותו ללמוד כל היום והלילה
 כדברי הר"ן במס' נדרים (ח.), ד"ה הא קמ"ל, וז"ל
 מסתברא לי דלאו דוקא דבהכי מפטר שהרי חייב כל
 אדם ללמוד תורה יום ולילה כפי כחו, ואמרינן בפ"ק

דילמא אחא לאחויי זברהי, ואיכא דמתני לה חסיפא, ואם ילא אינו חייב חטאת, אמר רב ספרא לא חימא חליבא דמ"ד שבת זמן הפילין הוא אלא אפי' למ"ד שבת לאו זמן תפילין אינו חייב חטאת מ"ט דרך מלבוש עבירה, ע"כ דנראה מכאן דלמ"ד זמן תפילין פטור לאו מטעם דרך מלבוש, אלא מטעם דהוה מלבוש משום המנוה, ואי נימא דמה"ת נפטר לגמרי זרנג אהד, וכיון שהניחם צדית כבר בעלה מלוחה מה"ת, אם כן גם למ"ד שבת זמן תפילין נמי צעיון נטעמא דדרך מלבוש הוא, ויותר מצוהר במס' עירובין פ' המנוחא תפילין (ל"ה) דתנן התם המולח תפילין מכניסם זוג זוג, ר"ג אומר שנים שנים, וגרסוין שם בגמרא, ואי צעית חימא דכ"ע שבת זמן תפילין, והבא צמית לריכות כוונה קמפלגו, ת"ק סבר ללח צעי כוונה ורצן גמליחל סבר לא צעי כוונה, וזרש"י שם ת"ק סבר מלות לריכות כוונה, שהעושה מזה לריך שיכיון זה הלכך זוג אחד, טפי לא דאי מכיון איכא כל תוסוף ואי לא מכיון למנוה תרווייהו משאוי נינהו ואין כאן מנוה, ור"ג סבר מלות אין לריכות כוונה הלכך מלות איכא, כל תוסוף ליכא, דאין עובר על כל תוסוף ח"כ נחכוין למנוה, ובכל חד אמרי האי למנוה, ע"כ דשמעינן מזה, דאי לא מכיון למנוה משאוי נינהו, וע"כ כל היתר הוא משום דמכוין למנוה, דשמע מינה דמקיים מלוחה כל היום תפילו אם הללן וחזר והניחן דהא חנן מכניסם זוג זוג.

והנה הרמב"ם צהל שבת פי"ע הל' כ, פסק ז"ל אכל עליה המנוינת כהלכתה מותר ללח זה בין ציוס וצין צלילה, שאין הלינת הגמורה משאוי אלא הרי היא מנוי הצגד ומתכסיסיו, כמו האימרה וכיונח זה, ואילו היו חועי הלינת שהיא מנוינת כהלכתה משאוי ה"י חייב היונח זה תפילו ציוס השבת, שאין מלות עשה שאין זה כרת דוחה שבת, וצמ"מ שם ה"י מי שסובר שהעלית המנוינת אסור ללח זה צליל שבת מפני שאין הלילה זמן לינת ונמלח יולח צלינת שלא במקום מנוה ורצונו הוכיה שאין היתר הולחה צזה מפני המנוה, אלא מפני שהמנוה עושה הלינת נוי לעלית ע"כ, וצדדושי רע"א ח"ה ס' י"ג, ד"ה איתא כתב הר"ף צהשובר דאסור ללח צעלית מנוינת לרה"ר צליל שבת כיון דלילה לאו זמן לינת, וכן הביא צדדושי הר"ן למס' שבת קל"ט צשם הרז"ה והרמ"ה דאסור ללח צלינת צליל שבת, ולכאורה ל"ע צדדרי הרמב"ם דהוכיה מדמותר לינת ציוס ע"כ הוא רק מטעם דהוא מנוי הצגד, איזה הוכחה היא, דהא חזוין צתפילין למ"ד שבת זמן תפילין ולית לי דרך מלבוש הוא, דאי לא מכיון לשם מנוה, הוה

לי משאוי כדדרי רש"י הג"ג דאי לא מכיון למנוה תרווייהו משאוי נינהו, ואם ילא צליל שבת צתפילין יהי מחוייב חטאת, חע"ג דהרמב"ם פסק גם צתפילין כמ"ד דרך מלבוש, דהא ס"ל שבת לאו זמן תפילין, ופסק דמכניסם זוג זוג (עיין צתו"ט על מתניתן צעירובין) וע"כ כמ"ד דרך מלבוש, אמנם אין להוכיח מדמותר ש"מ דנוי לעלית, דא"כ תקשה לן למ"ד דכל היתר הוא מטעם דשבת זמן תפילין הוא, וה"ג י"ג צלינת כמו צתפילין, גם אי לית לן דנוי עלית הוא, דכל זמן שמחוייבים להיות צהעלית צעלים הן לגבי עלית, אכל לא צזמן שהעלית אין לריך להן.

ובצדדושי הר"ן שבת קל"ט מדמה היתרה דלינת צשבת לתפילין, וז"ל, מנוינת כהלכתה מותר, והיונח צלילה חע"ג דלילה לאו זמן לינת הוא מותר דכיון שהיא מנוינת כהלכתה ה"ל כמלבוש דומיא דתפילין דמותר ללח זהן צשבת דרך הנחתו, אי לאו משום דילמא מינטריך לצית הכסא ואתחא לאתויינהו דרך רה"ר ע"כ, ולפי הר"ן דמדמה לתפילין ל"ל דלמאן דס"ל דהיתרה צתפילין משום דשבת זמן תפילין ה"ג צלינת אסור צלילה ולא מותר רק ציוס, ולא אמרינן מדמותר ציוס מותר גם צלילה, וליכא להוכיח מדמותר ציוס מותר גם צלילה.

והנראה לע"ד דזה פשוט דודאי תפילו למ"ד דהיתרה צתפילין צשבת, הוא מטעם דשבת זמן תפילין, אינו מטעם דמלות עשה של תפילין דוחה שבת, אלא דס"ל נמי העטם דדרך מלבוש הוא, אלא דס"ל דלא הוה דרך מלבוש אלא צזמן המנוה, דצזמנו הוה מלבוש ושלח צזמנו לא הוה מלבוש, וצזמנו דהוה מלבוש תפילו לא יכוין לשם מנוה נמי מותר, דהמנוה אינה אלא הזמן גרמא, שנקרא מלבוש, ומאן דס"ל דדרך מלבוש הוא תפילו שלא צזמנו, הוא ג"כ מאוחו העטם כיון דע"כ צזמנו היתרה הוא מטעם דדרך מלבוש, וכיון דהוה מלבוש צזמנו אין לחלק בין זמנו לשלח צזמנו, דגם כן מוכיח מטעם זה דאלו לא היו דרך מלבוש ה"י אסור תפילו אם נימא דשבת זמן תפילין דאין מ"ע דתפילין דוחה שבת, והרמב"ם דפסק כמ"ד צתפילין דרך מלבוש הוא, כתב נמי אוחה הוכחה מדמותר לינת ציוס ע"כ דהרי היא מנוי הצגד, וכיון דהוה נוי הצגד אין לחלק בין צזמנו לשלח צזמנו.

ולפ"ז אין להציא ראי' מכאן דמלות עשה צתפילין יש לקיימה כל היום ואתפילו אם חללן וחזר והניחם מקיים מ"ע מן התורה, דלפי הג"ל לעטם דהרמב"ם הוא מטעם צזמן שאפשר לקיים המנוה הרי הם מלבוש ותפילו לא מהיים המנוה.

מצוה י"ד

היא שצונו לעשות ציצית והוא אמרו יתעלה ועשו להם ציצית ונתנו על ציצית הכנף. ואינה נמנית בשתי מצות, ואע"פ שהעיקר אצלנו התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת, שהרי נאמר בספרי יכול שהן שתי מצות מצות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות וכו'.

וביתר ביאור כתב בשורש (י"א), וז"ל שם, ואמנם מקום הקושי הוא בדברים שאמרו בהם אין מעכבים זה את זה, כי העולה במחשבה, אחר שאלו החלקים, כל חלק מהם בלתי לריך לחצירו, שיהי כל חלק מלוא בפני עצמו, כמו אמרם במנחות (לח). התכלת אינה מעכבת את הלבן, והלבן אינו מעכב את התכלת, והנה ה"י אפשר לנו שנאמר שלבן ותכלת ימנו שתי מצות, לולא מה שמלינו להם לשון מצוה במכילתא דר' ישמעאל, נאמר שם יכול שהם שתי מצות, מצות התכלת ומצות הלבן ת"ל והי לכם לציצית מלוא אחת היא, ואינה שתי מצות, הנה התבאר לך שאפילו החלקים שאינם מעכבים זה את זה פעמים הם מלוא אחת כשהי' הענין אחד, כי הכוונה בציצית למטן תזכרו, אם כן כלל הדבר המחוייב בזכרון ימנה מלוא אחת עכ"ל.

והרמב"ן ז"ל בהשגותיו בשורש טו, ז"ל ולמדנו שלא נביא ענין לציצית בחצונו אלא למלוא אחת, שראינו לזבל הלכות גדולות שמנה לציצית מלוא אחת לפי שהוא ענין אחד שבתשומה התכלת והלבן תשום לנו הכוונה במלוא הזאת, לזכור את כל מצות ה' ולעשותם וכו', וזו הסברה תסבול לבה"ג שמנה גם כן מצות תפילין אחת, אבל הרב מנה תפילין שתי מצות, ושמים אלו נשנו משנה אחת התכלת אינה מעכבת וכו', תפלה של יד וכו'. ואם נביט לעניינים הרי התפילין יחשבו יותר ענין אחד שכל מה שכתב צזה כתב צזה, והענין בהם למטן תהי' תורת ד' צפינו וכו', ואולי יטעון הרב שזה מעשה אחד לבישת התכלת והלבן כאחד, והתפילין צ' מעשים וכו', שהרי הוא מונה ק"ש שחרית וערבית מלוא אחת והקטרת צוקר וערב אחת, ושני תמידים אחת עכ"ל.

וראייתי בספר המצות בשורש טו צמ"א ובלב שמה וצק"ם תפסו על הרמב"ן, שהרי דברי הרמב"ם ז"ל ברור מללו, כי באמת הי' לנו למנות בציצית לשתי מצות מלוא תכלת ומלוא לבן, כיון דאינם מעכבים זה את זה, אלא דהמכילתא מביא מקרא מפורש שהיא מלוא אחת, אמנם בתפילין כיון שאינם מעכבין, ראוי לנו למנותם לשתי מצות.

והנראה דהרמב"ן הקשה, לפי הסברה הרמב"ם בשורש י"א בטעמא דמלתא, למה אמרה החזקה שהן מלוא אחת כיון שאינם מעכבים, והסביר אף שאינם מעכבין ושני לזוויים נאמרו מ"מ כיון שהענין וכוונתם

אחת, אין להביע על הזוויים אלא על כוונתם, ובכוונתם כן שזוויים יחד לזכור את כל מצות ד' ולעשותם, ואמרו להכי אפילו אם יש שני לזוויים וגם אינם מעכבין אע"כ הן הם מלוא אחת, ולפ"ז יש ללמוד מכאן לכל מקום אם בכוונתם הן אחת יש למנותם למלוא אחת, א"כ גם בתפילין אף שאינם מעכבים ושני לזוויים נאמרו אל נסתכל בהזוויים אלא על הכוונה, ובכוונתם הם אחד, א"כ הם מלוא אחת. ואין להוכיח ממה שאמרו במנחות (מד) גבי תפילין מאן דלית ליה תרי מצות חדא לא ליעבד, דזה אמרו משום דיש שני לזוויים ואינם מעכבין, וגם בתכלת ולבן גם כן אמרו במנחות (ל"ח) מאן דלית ליה תכלת עבד לבן בלי תכלת. דהכי תניא ר"י אומר משום ר' נתן משום ר"י הגלילי שאמר משום ר"י בן גורי אין לו תכלת מעיל לבן, וע"ז ג"כ י"ל מאן דלית ליה שתי מצות חדא לא ליעבד. ועיין ברמב"ם ה"ל לציצית פ"א ה"ל ג' וז"ל נמצאו במלוא זו שתי לזוויים שיעשה על הכנף ענף יולא ממנה ושיכרוך על הענף חוט תכלת. ואמרו להכי מקשה הרמב"ן דגם בתפילין שבעניינים הם אחת הו"ל למנות למלוא אחת.

והנראה לע"ד בטעמא דהרמב"ם, דהנה יש לעיין למה הביא המכילתא הילפותא מקרא דתכלת ולבן מלוא אחת, איזה נפ"מ יש צזה אם הן שתי מצות או שהן מלוא אחת, דלא שייך למימר דלענין מנין המצות נאמר שלא נמנה לשתי מצות, דודאי הקרא לא לענין מנין המצות צא, וכן ליכא למימר למטן נדע דלא מקיים שתי מצות, אלא אחת דמאי נפקותא יש צזה, עיין ברש"י מנחות (ל"ז) במחלוקת ר' ישמעאל ורבנן אם ארבעתן (לציצית) מלוא אחת או ארבע מצות. וכתב מאי נפ"מ דאי משום נפקותא דלמר קיים ד' מצות, ולמר מלוא אחת, מה לנו בהכי ע"ש, וע"כ ל"ל דיש איזה נפ"מ לדינא ויש להבין צמאי.

הנה הרמב"ם פ"א מהלכות לציצית ה"ל ה' ז"ל אע"פ שאין אחד מהן מעכב את חצירו אינם שתי מצות אלא מלוא אחת, אמרו חכמים הראשונים והי' לכם לציצית מלמד ששניהם מלוא אחת והלבוש עליה שיש צה לבן או תכלת או שניהם כאחד הרי קיים מצות עשה אחת עכ"ל, ויש להבין מה כוונת הרמב"ם, צמה שהוסיף בסוף דבריו והלבוש עליה שיש צה לבן וכו' קיים מצוה עשה אחת, הא צריש

אחריהם

דבריו כבר אמר דאינס שחי מלוא חלה מלוא עשה אחת ומה זה להוסיף בסוף דבריו.

וראיתי בערוך השולחן ה"ל זינות שהקשה על הרמב"ם הזה מגמרה יבמות (ל') דסדן זינות מקרי שב ואל תעשה, ומש"כ אמרו לא להטיל תכלת בסדן של פשתן, והקשה לפי שיטת הרמב"ם דיש להטיל בסדן זינות של פשתן, ולפי דברי הרמב"ם קיים צוה מלוא זינות, כשם שה"י בחד עם תכלת, אי"כ אין זה עוקר דבר מן התורה דברי קיים מלוא זינות גם בלאו תכלת ע"כ. ויותר הו"ל להקשות איך מותר מה"כ בסדן של פשתן להטיל תכלת ותכלת עמרה, ה"א אפשר לקיים מלוא זינות בלבן של פשתן לחוד וכל מקום שאתה מולא עשה ולי"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מועד, ואם לאו יבא עשה וידחה לי"ת כדריש לקיש בגרסיון במנחות (מ.) דבסדן של פשתן אסור זינות של אמר בני תכלת משום דאפשר לקיים שניהם כדריש לקיש, והקשה דעם תכלת איך מתירין ה"א מקיים מלוא זינות בלבן של פשתן בלחוד לדברי הרמב"ם ה"ל.

אמנם נראה דהפריז על המדה להחיר לכתחלה ללבוש עליו של זינות בקום שאין זינות, דעד כאן לא אמרו חלה משום כבוד הצריות גדול כבוד הצריות, עיין בשו"ע אורח חיים סי' י"ג ובמ"א שם, אבל להכניס את עצמו בצטול עשה במקום שלא שייך כבוד הצריות מי אמרו. ותו דיש לעיין דכמה"ג היכי דלובש לבן בני תכלת נראה דעובר על כל תגרע, דז"ל הגאון בעל ש"א בספרו טורי אבן רה"ש צאבני מלואים (כ"ח), וז"ל ולכאורה טורי אבן דאי"ע על כל תגרע חלה דאם גרע כשר דדיעבד, ולא ביטל מלואו אבל היכי דמגרע ביטל מלואו לגמרי ופסול אפי"ו דדיעבד אי"ע על כל תגרע דאין גרעו נופל חלה היכא שעשה מלוא חלה שלא עשה בשלמותה במלואה וחסר קצת מעכסיו המלואה, ע"כ ולפ"ז הכי נמי היכי דלובש לבן בני תכלת דעושה מלוא ולא עשה בשלמותה נראה דעובר על כל תגרע, וז"ע למה לא העיר ע"ז בתשובותיו בש"א. ועוד דכל תירוץ הוא לפי שיטת הר"י צמרדכי שם אבל הר"ש מדריש שם צמרדכי פליג וס"ל דאסור ללבוש גם בשבת עי"ש, דמצטל צידים עשה, ולהר"ש מדריש קושית הש"א במקומה עומדת השתא שאין לנו תכלת ומעילין לבן לצדו איך מתירין ללבוש ה"א מצטלין עשה תכלת.

והנראה לע"ד דלזה כיון המכלתא דמלוא אחת היא תכלת ולכן ואינה שחי מלוא, דנפ"מ גדולה בזה דלא תימא דהוי כמצטל עשה תכלת צדית, או דעובר נמי משום כל תגרע, חלה דמקיים מלוא זינות בשלמות כשם שה"י מקיים עם התכלת במקום דאין לו תכלת בלבן הרמב"ם ה"ל דהלובש עליו שיש צוה לבן או תכלת או שניהם בחד הרי קיים מ"ע אחת, כלומר דקיים כל המלוא דבזינות בשלמות, ואמנם זה פשוט היכי דאית לי תכלת בודאי מחוייב להטיל התכלת ואם לא הטיל עובר בכל רגע על עשה תכלת, והתורה הטילה תנאי במלוא זינות דאם אין לו תכלת מקיים מלוא זינות בשלמות בני תכלת, ואם יש לו תכלת מחוייב להוסיף תכלת, ולמדו זה מקרא וה"י לכס לזינות דהמלוא נתקיימה אפילו בחדת מהם.

והנה לפ"ז יש הבדל גדול בין מלוא זינות לבין מלוא תפילין, דבתפילין אם אין לו של יד ומניח של ראש לא קיים בהשל ראש מלוא השל יד, חלה דמקיים מלוא השל ראש, כמאמרם ז"ל במנחות (מ"ד) מאן דליה לי שתי מלוא הדא לא לעבד, אמנם בתכלת ולכן אם אין לו חלה אחת מקן מקיים מלוא זינות בשלמות אם אין לו תכלת. ונראה דלזה כיון הרמב"ם בדבריו בשורש (י"ח) ה"ל, דז"ל הנה התבאר לך שאפילו החלקים שאינם מעכבים זה את זה פעמים יהיו מלוא אחת כשיה"י הענין אחד, דהדגיש פעמים יהי מלוא אחת, ולא בכל מקום, חלה כשהענין אחד ומקיים בחלק את כל הענין שיש במלוא זו. וראיתי בספר מעשה נסים לרבינו דניאל הבבלי ז"ל ששאל מרבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל קושית.

אמנם נראה דלא קשה מידי, דלא נחקטן החיוב של תכלת מפני זה, כיון דיש לזווי מיוחד בתורה להטיל תכלת בצד של פשתן, מחוייב מן התורה צעשה לעשות כן, ואם לא יטיל עובר על עשה זווי תכלת, מש"כ דוחה את לי"ת דשעמט, ואמעו להכי אמרו דסדן זינות מקרי שב ואל תעשה צוה שלא להטיל בסדן תכלת. וכן הוא בכ"מ ה"ל זינות פ"ג ה"ל ו', בסוף דבריו, וז"ל ואין להקשות שלא יטיל זה תכלת כיון שאפשר לקיים זה מלוא זינות בלבן של פשתן, שמתחרה שהתורה אמרה להטיל תכלת זינות, ולא מקיים מלוא תכלת צעלית זו חלה ע"י כלאים, ה"א כח"א לקיים את שניהם דאחי עשה ודוחה לי"ת.

ואמנם קשי' להיפך על ה"א דתניא במנחות (ל"ח) ר"י משום ר"ג אין לו תכלת מעיל לבן, ופשוט לענין ללבוש לכתחילה את הצד בלבן לצדו, והקשה איך מתירין לו ללבוש בגד של אמר בלבן לצדו, ה"א קעבד אסורא בלבישתו דעובר צידים על זווי תכלת, דאם לא ילבוש לא יעבור על מלוא זינות, דזינות חובת גבירה ה"א. והנה ראייתו בש"א (ס' ל"ב) וז"ל תניא במנחות (ל"ח) אין לו תכלת מעיל לבן וברי אן נמי השתא שאין לנו תכלת מעילין אנו לבן לחודי, ואכ"מ כל היכא שובש בגד בלתי מלואו דרמי רחמנא עבד איסורא צוה שטומד ומחלבוש צו אי"כ היכא שאין לו תכלת האין מעיל לבן ולובש לטלית זה ה"א קעבד איסורא בלבישתו ועובר על מ"ע תכלת וכו' חלה ודאי ש"מ דאין שום אסור בלבישת הצד בני זינות חלה שחיסר מלוא, והיכא דאין לו לית לן צוה ולפיכך אין לו תכלת מעיל לבן ולי"ת לן צוה, וכ"כ המרדכי בה"ל זינות בשם ר"י שכתב אעו אסור לכנס לבית שאין צו מוזח ע"כ.

הרמזין למכ אמר בפילין שהם צי מנות וכתכלת ולכן שהם מלוח אחת וזה שהשיב הר"א מיימון ז"ל. וז"ל אמנם הוכחתיך ממאמרם בתכלת ולכן כי תכליתם אחד, ועל כן שתיכן מלוח אחת, והי ראוי מזה לפי מה שנראה לך, כי ימנו שתי מנות של פילין מלוח אחת כאשר זכרת, זה עשות, וזה, כי יהי ראוי לפי"ז כי כל המנות אשר יהי תכליתם אחת מלוח אחת, ויהי א"כ התרי"ג מנות נמנות מלוח אחת כי תכלית כולם הבהבה והיראה, ככתוב בתורה אם לא תשמור לעשות ליראה את השם, וזה לא דבר כי אלו שתי מנות של פילין מחולקים ואף שהמה לתכלית אחד, ולכן ותכלת בעבור היותם שתיים לתכלית אחד מדובקום, הלא תראה כי המה חז"ל אמרו צפירות בפילין שהמה שתי מנות ובלבן ותכלת כי שתיכן מלוח אחת, ע"כ. והרב פרלא ז"ל צספרו על רס"ג במנות לינית, תמה על רבינו כי אין בזה תשובה על שאלת ר' דניאל הבבלי, ולפי דברינו יש להעמיס כי לזה כיון רבינו הצרחה מיימון, כי לא די בזה לצד למנותם במלוח אחת בזה שהם לתכלית אחת כי אף שתכליתם אחת כיון שהן מחולקין ותכלית של יד אינו מקיים מלוח תפלה של ראש, ויש לכל אחת מהן דבר מסוים מה שאין בשני, אבל בתכלת ולבן היותם שתיכן לתכלית אחד מדובקין, כלומר קיים כל המלוח כמדובקין, ואין לזה או לזה דבר מסוים, והלבוש עליה שיש לבן או תכלת או שניהם כאחד קיים מ"ע של לינית, ואין ציניהם דבר מסוים, ואין הצדל ציניהם.

הגדולה, ברם מה שצנה יסודו דשאני לבן בני תכלת מבגד שאין בו לינית כלל, מקרה דוראיתם אותו ואמרינן כל חד לחודי דרבי רחמנא דאם אין לו תכלת מעיל לבן ומותר ללבוש, דאלת"ה למאי רבי רחמנא צהא דוראיתם אותו דכל חד לחודי משמע, לע"ד אין הכרח דז"ל דודאי אם נימא דעלית בני לינית במקום שאין לינית אסור ללבוש דקרא מצטל עשה הי"ג בתכלת ולבן הי אסור ללבוש משום דמצטל עשה תכלת, כדברי הש"א, אלא דקרא וראיתם אותו אחת לאשמעינן דאם ילא בשצח בעלית שיש בו לבן לצד אינו חייב חטאת, דלרבי דאמר תכלת ולבן מעבדי הדדי צודאי חייב חטאת, דהיולא בעלית שאינה מלויילת כהלכתה בשצח חייב חטאת, ולחכמים דהאי לחודי קאי ומקיים מלוח לבן אלא דחסר מלוח תכלת פטור מחטאת, דהכי אמרינן בפלוגתא דר' ישמעאל ורבנן, דרבנן ס"ל דארבעתן מעבדות זו אח זו, ור' ישמעאל ס"ל דארבעתן ארבע מנות ואמרינן בגמרא (לז:): מאי צינייהו, רבינא אמר דרב הונא איכא צינייהו דאמר ר"ה היולא בעלית שאינה מלויילת כהלכתה בשצח חייב חטאת, וצרש"י שם דכ"ע אית לכו דר"ה מיהו הטול לשלש ולא לארבע לת"ק הויא מלויילת שלא כהלכתה וחייב חטאת ולר' ישמעאל הויא מלויילת כהלכתה, ואינו פסול, והי"ג בתכלת ולבן כיוולא בו, וכן הוא ברמזין במלחמות מס' שבת פ' צמה מדליקין דלרבי דמעבדין היולא בשצח בלבן לצד חייב חטאת.

אמנם מהמכלתא הנ"ל דמלוח אחת היא ולא שתי מנות, מוכח כהנ"ל לענין ללבוש לתכלת במקום שאין תכלת ומותר ללבוש אש"ג דמצטל הלווי תכלת, דליכא למימר דהי"ג לענין היולא בשצח בלבן לחוד, דצכל אופן הי פטור צין אם הי צי מנות צין דאמרינן דאם מלוח היא דכיון דאינן מעבדין הדדי ומקיים מלוח לבן, אלא ע"כ ז"ל כנ"ל לענין ללבוש לתכלת במקום שאין תכלת ולא אמרינן דמצטל עשה תכלת, דאלו נימא דשתי מנות הם הי אסור ללבוש דמצטל בזה עשה השניה, כנ"ל, כמסקנת ספר עמק יבש"ט, ורבינו ר' הצרחה צן הרמזים צנה תשובתו על המכלתא כנ"ל דזה לשונו צסוף דבריו הלא תראה כי המה חז"ל, אמרו בפילין שהמה שתי מנות ובלבן ותכלת כי שתיכן מלוח אחת.

ועוד נראה לי דיש לחלק צין עליה בני לינית לבין לבן ותכלת אפילו אם נימא כשיטת הש"א דאם אין לינית לית לן צה ומותר ללבוש, מ"מ אחרי הליבוש פשוט דמהוייב להשחל ולרדוף עד שישיג לינית, דאחרי הליבוש לא שנה מלוח לינית ממלוח תפילין, שמחוייב להשחל ולרדוף עד שיטעה אותם כדברי הרמזים צהלי צרכות פ"א הל' צי. וז"ל יש מלוח עשה שאדם חייב להשחל ולרדוף עד שיטעה אותם כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן

אחרי כתבי הנ"ל ראיתי צם עמק יבשע האריך צסימן צי אם אין לינית צעיר אם מותר ללבוש עליה בני לינית ומסיק שם, וז"ל ומכל זה נחבאר שאסור ללבוש הצגד אפי' אם אין לינית צעיר, משום צטול עשה דלינית דלא מקרי אנוס כיון שאפשר שלא ללבוש הצגד, ומה שהביא הש"א דאין אסור ללבוש, אם אין לו לינית מזה דתנן אין תכלת מעבד את הלבן, ואנן נמי השתא שאין לנו תכלת מעולין אנו לבן בלחוד, ואס"ד דאסור ללבוש הצגד אם אין לו לינית משום צטול העשה א"כ עביד איסורא צמה שלוש צלא תכלת, אין ראוי מזה דהא רחמנא רבי, דאמרינן צר"פ התכלת (לח). וראיתם אותו מלמד שמעבדין זא"ז דברי רבי, והכ"ה אין מעבדין מ"ע דרבי דכתבי הכנף מין כנף וכתוב תתיל תכלת ואמר רחמנא וראיתם אותו עד דאיכא תרווייהו, ורבנן וראיתם אותו כל חד לחודי משמע, ורבי רחמנא דאם אין לו תכלת מעיל לבן ומותר ללבוש הצגד אש"ג דמצטל העשה תכלת, דאם תאמר דאסור ללבוש משום צטול העשה תכלת א"כ למאי רבי רחמנא צהא דוראיתם אותו דכל חד לחודי משמע, אבל בגד שאין לו לינית ודאי אסור ללבוש הצגד כמו שהוכחתי לעיל עכ"ל. והנה צעלם הדבר דשאני לינית בלבן לחוד בני תכלת מצדג שאין בו לינית כלל כוונתי ת"ל לדעתו

הנקראים חובה. ועד כאן לא פליגי הר"ש מדרוש עם הר"י ז"ל במדכי הג"ל אלא אם אסור ללבוש, אבל אחרי הלבושה צחול אם אפשר לרדוף ולהשיג ולא עשה עובר בכל שעה צעשה כדברי הר"י שם במדכי דז"ל ומ"מ אין העלית אסור ללבוש וגם אין עובר כיון שאין עתה יכול להטיל צו שהוא שבת, וצחול ודאי עובר כל שעה שלובשו צעשה דהטל צו

ליצית עי"ש וצבאור מהרמ"ב ז"ל. אמנם בלבן ותכלת י"ל דע"ז צא הלמוד צמכלתא דמלוא אחת היא, ומקיים מצות ליצית גם צלי תכלת ואינו חייב לרדוף ולהשיג תכלת, אבל אם יש לו תכלת ואינו מטיל עובר על מצות תכלת ומש"כ דוחה הלי"ת דשטטנו, וכן אמרינן על זה דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מה"כ בשב יאל תעשה כ"ל.

מצוה ט"ו

היא שצונו לעשות מזוזה והוא אמרו יתעלה וכתבתם על מזוזות ביתך, והנה נכפל הצווי הזה.

קרי"ל מזוזה חובת הדר היא, מדברי רב משרשיה צ"מ (ק"א: וצמ"ט ע"ז כ"א). וברש"י שם דכתיב ביתך דרך ביתך אלמלא למי שנכנס ויולא לתוכה אזכר רחמנא. והנה החוס' צמנחות (מ"ד) ד"ה עלית שאלה. וצ"ע (כ"א). ד"ה הא אמר דעיקר דינו של רב משרשיה צ"ל לומר דהמשכיר פטור, דהכי קאמר פשיטא שהמשכיר אינו חייב כיון שאינו דר שם, ומש"כ אמר הגמ' צ"ע דצנתים לא מפקע לה מנחות מזוזה היכי דמשכיר לעכו"ם את הבית, דבלאו הכי נמי פטור כיון שאינו דר שם, והשוכר פטור לעולם משום דכתיב ביתך ולא של אחרים ולא מחוייב רק מדרבנן כמו בעלית שאינו שלו דפטור לעולם, אלא דרבנן חייבוהו לאחר ל' מפני שהיא גרמיה כשלו, וכן הוא בהגהות מיימוניות פ"ה מהל' מזוזה, ד"ה אבל הני צתים וכו', והא דאמרינן מזוזה חובת הדר היא היינו לפטור ישראל כשכתיב שוכר ממנו.

ז"ל מי גרע בית דירה שמינה חפליו שמה, מצית האולר יין ושמן שמצקר שמה רק לפרקים, ולעתים רחוקות, דקרי"ל צשו"ע יו"ד סי' רפ"ו דחייבים צמזוזה, ומלאתי צנתלת-צבי ציו"ד סי' רל"א דהקשה זה על הגרע"א, וז"ל אחרי דהביא חצוזה הרע"א, וקשה דעכ"פ חייב הוא מחמת דהוי כבית התנן ואולר כיון שמחזיק שם כליו.

וראיתי צערוך השולחן יו"ד סי' רפ"ו שחמה על המחבר, וכתב צס"ק י"א שם, והחניות שצשוקים פטורים ממזוזה, דדיון זה מהרמ"ב (פ"ו הל' ט"ו) וז"ל החניות שצשוקים פטורין מפני שאינם קבועין לדירה עכ"ל הרמ"ב, דזה לפי שיטתו דמלריך שיהא עשוי לדירת אדם, דמשום זה ממעטין בית האולרות, אבל חנן דקרי"ל לבית האולר חייב צמזוזה למה יגרע חנות מצית האולר, שהרי זה גם כן בית האולר לסחורה. ע"כ ועיין צפרישה צטור סי' רפ"ו, על הלכה דחניות שצשוקים, וכתב דפטורין משום דכתוב ביתך שהוא דירת קצב לאפוקי אלו שהם דירת עראי, ומסיק דגראה דצו"ה אלו חדרים הנקראים קלייען חייבים ול"ע, ונראה דנשאר צ"ע הוא מטעם הערוך השולחן.

ואמנם לכאורה קשה גם לשיטת הרמ"ב לבית האולר פטור ממזוזה, דהיכא שהגשום מתקשטות חייבות, דז"ל הרמ"ב פ"ו מהל' מזוזה הל' ז' בית התנן בית הצקר בית העלום בית האולרות פטורין מן המזוזה שנאמר ביתך המיוחד לך פרט לאלו וכיוצא בהן לפיכך רפת צקר שהגשום יושבות צה ומתקשטות צה חייבת צמזוזה שהרי יש צה יחוד לדירת אדם, עכ"ל, וה"ג חניות שצשוקים שיושבים שם כל היום מי גרע מרפת צקר שהגשום מתקשטות. וראיתי צפתחי חצוזה סי' הג"ל והחניות שצשוקים, הביא דבסי' יד הקטנה על הרמ"ב פ"ב מהלכות מזוזה, תמה ע"ז דאם יש צנתות איזה סחורה המונח שם תמיד הוה ל' ממש בית האולר, ונראה, דקשה ל'

והנה המ"א צאו"ח סי' י"ט, הל' י"א, הקשה כיון דכל זמן שאין דר בתוכה פטור ממזוזה, למה מצרכין כשקובעין המזוזה אקב"ו לקבוע מזוזה, ובלתיית דהוא חובת גזרה אינו מצרך על עשיית ליצית, משום שאינה מצוה אלא צלבישתו, והכי נמי כל שלא דר בתוכה פטור וחירן דסתמא דמילתא צמזוזה קובעה כשדר בתוכה לכן מצרך על עשייתה אבל עלית מסתמא קובע צו ליצית עד שלא לובשו, לכן אינו מצרך על עשייתו שאינה גמר המלוא, ומסיק שם דמש"כ צמזוזה, אם קבע צו מזוזה קודם שדר בתוכה כשנכנס לדור בתוכה מצרך אקב"ו לדור צבית ש"ש צו מזוזה.

ובתשובת רע"א (ט.) ההולך ונסע לאחיה ימים דכשחוזר לביתו מצרך על המזוזה כמו סוכה כשהולך וחוזר לסוכתו, או עלית שפשע עליתו ע"ד שלא להתעטף מיד, שחוזר ומצרך כשלושבו, דהא צנתיים שלא ה"ו צדירת ציתו לא ה"ו עליו חובת מזוזה ומתחיל עתה חייב הדש. ולכאורה ל"ע דברי הגרע"א

ליד הקטנה גם לשיטת הרמב"ם מטעם ה"ל, (ואין סי' יד הקטנה צדי לעיין צו).

והנראה לע"ד דהנה צמ"ס יומא (י"א) אם בית התנן בית הצקר ובית האולרות צסתמא חייבים צמזחה פליגי בזה רצ כהנא ורצ יהודה, וצסוגיא שם דפליגי בזה תנאי, דתני חדא ביתך ביתך המיוחד לך פרט לבית התנן וכו', ותניא אידך והתניא צשעריך אחד שערי צתים ואחד שערי חלירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות, ורפת ולולין ומתנן ואולרות יין ואולרות שמן חייבים צמזחה, ע"כ, דתנא דמחייב מרצה כל אלו מוצשעריך, מקרא דמחייבין שערי צתים מרצה נמי כל אלו, דנראה דמרצה כל אלו צדומה לשערים, ומה צשערים צודאי לא מחייבין אלא שער המשמש לבית, ושערי גינות צודאי פטורין ממזחה, כן כל אלו דמרבין נמי מוצשעריך לא מחייבין מלד עלמן אלא מדין הבית, דלורך הבית הם עשויין, ועיין צתוס' סוכה (ח:): ד"ה ותיבוי חילונה, וכן צתוס' מנחות (לג:): ד"ה אכסדרה, דהקשו צסתיות הגמרא יומא ה"ל דאמרינן דבית שער ואכסדרה ומרפסת פטורין ממזחה, וצמנחות אמרינן אכסדרה ומרפסת חייבין צמזחה, והציאו צשס רבי"ף דצפתוחין לבית חייבין, וציומא דאמרינן דפטורין ממזחה צפתוחין לגינה, וצרמב"ם ה"ל מזחה פ"ו ה"ל ח'. לפיכך אחד שערי חלרות ואחד שערי מצוחות וכו' הכל חייבים צמזחה שהרי הצתים החייבין צמזחה פתוחין לתוכה, וכן ל"ל, דתנא דמחייב כל אלו ה"ל מטעם שהם משמשים ונכללים צבית, דכל בית זקוק לאלו, וצכלל משק בית הם, ואין חיוצן מלד עלמן, אמנם חניות צצשוקים שאין להן קשר עם הבית והאולר צצתנות אולר לסחורה לא מקרי אולר הבית, אלא מה צצעל התנות יושב שמה כל היום, אצל חניס רק דירת עראי ואינס קצועין לדירה ל"ל דפטורין ואתא שפיר דצרי הגרע"א דאף שמניח צבית חפניו, לא דמו צבית האולר, דבית האולר כל חיוצו משום הבית, והיכא שנסע מן הבית בזה אנו דנים על הבית צעלמו אם מחייב צמזחה ואם מדין הבית פטור ממזחה צודאי אין לחייבו ממה שהניח שם חפניו כ"ל.

צקר ולאולרות, ואעפ"כ אם נשים רוחלות שמה פטורין ממזחה, וא"כ יש ללמוד מזה דגם דירה ממש אם נשים רוחלות פטורה.

והנראה בזה, דהצ"ס ס"ל, דבית המרחץ דפטור ממזחה ילפינן זה מצית, דהכי גרסינן שם וכול שאני מרצה אף בית הכסא ובית הצורסקי ובית המרחץ ת"ל בית מה בית העשוי לכבוד ילאו אלו שאינם עשויין לכבוד, ובית דירה ממש אין למטע מצית אפילו אם נשים רוחלות, ללא נפקע שם בית מזה דמחייב צמזחה. אצל רפת צקר וכל אלו דמרבין מוצשעריך, דאין עליהם שם בית אין לרבות אלא כעין בית אצל לא היכי שטושן שם דצרים שאין עשויים לכבוד.

הנה הבאנו לעיל דצרי המ"א ודצרי הגרע"א, צמדמין מלות ממזחה למלות לינית, וכשם צצוליות אין מצרך על עשייתו, מטעם שאין זה גמר מלכה, אלא צלבישה כן צמזחה כל זמן שאין דר צתוכה לא יצרך, אלא כשנכנס לדור ולא יקבע ויצרך לקצוע ממזחה, ומכאי עמא רצה לומר הגרע"א, כשם צצוליות אם פושט, כשהוצר ולובש מצרך ה"נ הכולך מציתו כשהוצר לביתו ה"ל לצרך דהא מתחיל חיוצ חדש, ויש לעיין מ"ל דמות מילתא למילתא ממזחה לנינית, דהנה הבאנו לעיל דצרי התוס' דעיקר דינו של רצ משרשיא צא לומר דהמשכיר פטור. וכן איתא צהגרות מיימוניות כ"ל, והמשכיר פטור, אף דזה נקרא ביתך מ"נ פטור, דדרשינן ביתך דרך ציאחק, והעילה התורה תנאי צהמלכה דצעינן דרך ציאחק, ואם אין צרואנו לדור צבית פטור, והיכי דהשכיר הבית, ואינה עומדת עכשיו לצעל הבית לדור צבית, פטור צעל הבית. אמנם יש לעיין היכי דנתקיים התנאי הכתוב ביתך דרך ציאחק למי שנכנס ויולא שמה כפרש"י ה"ל, דבין צכניסתו ובין צליואתו היא דירתו, כדרך הדר צבית, ו"ל כיון דהשלים התנאי אז נתהוה החיוצ על הבית, ולא על גצרא צבעלית דק"ל דחוצת גצרא הוא, ותיכף שפושע העלית צעל מלותו, אצל צבית איני כן דנימא שתיכף שולא לרגע אחת מן הבית צעל מלותו, ולא דמו לעלית בזה.

אמנם לדבר זה הוקשו דדדי בית לעלית, דלפני כניסתו לדור צבית לא מוטל עליו חוב מלות ממזחה, כמו צעלית ערס לבישתו, כדצרי המ"א ה"ל, וכן מוכח מדצרי המרדכי צה"ל לינית, סי' תתקמ"ד, וז"ל שם לכן נראה לר"י דמ"ע דלינית אינו אלא להטיל צו לינית כשילבשו ולא אמר הכתוב צלשון לא תגבש צגד צלי לינית, וגם אין עוצר (צצבת) כיון שאין עתה יכול להטיל צו שהוא צצת וכו' וכן צמזחה וצמעקה, ותדע דאטו צלא ממזחה יאכר ליכנס צבית, אלא צעמוד ועשה קאי עכ"ל, דמציא ראי' ממזחה ללינית, דדבר פשוט הוא להמרדכי דכל זמן שלא נכנס לדור צבית אע"פ שקבע צדעתו לדור לא נתחייב

והנה הצ"ס צו"ד צס"י רפ"ו הביא דצרי המרדכי דחדר משכב נשים פטור מן המזחה, לפי שעושין שמה דצרי גנאי, והביא ראי' תסוגיא דיומא דאמרו שם צצרייתא צאמת אמרו בית הכסא בית המרחץ ובית הצורסקי ושהנשים מתרחלות שם פטורין כ"ש חדר שאיש ואשתו יננים צה. והצ"ס השיג, דאין משס ראי' דע"כ לא פטרי מפני שהנשים רוחלות אלא בית התנן ובית הצקר, אצל בית דירה ממש אע"פ שהנשים רוחלות שם חייב צמזחה, ע"כ, ולא מוצן השגתו, דלפי מה שהכריע דהלכה כרצ כהנא דבית הצקר ולולין ואולרות יין ושמן צסתמא חייבין, וכן פסק צשו"ע סי' רפ"ו, ואין הצדל צין בית דירה לרפת

במצוה זו... ועיין בבאור מהרמ"ב שם במדרכי, דהא דפשיטא לוי להמרדכי דבמזוזה מותר לו ליכנס צנית רק דיקבע תיכף מזוזה משום דמצרכין לקבוע מזוזה, וע"כ כשדר שם כמו המ"א ה"ל.

והנה בגמרא שבת (קל"ח.) גרסינן אמר ר' יוחנן לא לכל אמר ר' אליעזר מכשירי מלוח דוחין את השבת וכו' תניא נמי הכי ושון שאם לייץ עליהו ועשה מזוזה לפתחו שהוא חייב, ומסיק מ"ט הואיל

וצידו להפקינן. וכתוב מנחות (מד.) ד"כ עליה, הציאו הגמ' ה"ל, וכתבו דכזה מלי למימר הכא הואיל וצידו להניחן, אלא העעס השור בכל לכ"ע דלמ"ד חוצת עליה צלא לבישה חייב, עכ"ל, דפשיטא להו דצנית כשילא מהצית נפטר מחוב מלות מזוזה, ולכאורה מוכח מדברייהם כהגרע"א ז"ל, אמנם אין זה מוכרח דודאי היכי דעקר לגמרי מהצית על מנת שלא לדור עוד, צודאי נפטר כ"ל.

מצוה ט"ז

היא שצונו להקהיל את העם ביום השני של סכות במוצאי שמטה ולקרוא קצת פרשיות ממשנה תורה באזניהם והוא אמרו הקהל את העם האנשים וגו' וזו היא מצות הקהל וכו'.

מפני תקיעת החלוצות והתחיות שאין דוחין את השבת עכ"ל ובהשגת הראש"ד, א"א ואפילו יו"ט אינו דוחה, ופירשו צירושלמי מפני הבימה שבעזרה, ויעשו אותה מערב יו"ט שלא לדחוק את העזרה, שמענו מכאן שאינו מעכב את התקיעות כאשר כתב עכ"ל. ובכ"מ שם, כתב הראש"ד וכו', וי"ל דהביא צירושלמי אינה ענין לדריצו צירושלמי שם צאו ליתן טעם למה אין עושים יום הקהל ציו"ט עלמו, ונתנו טעם מפני הבימה, שא"א לעשותה ציו"ט, וגם מערב יו"ט א"א לעשותה שלא לדחוק העזרה, ורצונו צא ליתן טעם למה כשחל מוליו"ט הראשון צשבת למה מאחרין אותו עד לאחר השבת, שמפני דוחק העזרה לא ה"ל לדחותו שני ימים, ונתן טעם המיוחד לזה מפני התקיעות והתקיעות אינם דוחין את השבת, אבל אינו היו עושים אותו ציו"ט לא היו נאשרים התקיעות, מפני שהם דברים מיוחדים לעשות צו ציו"ט דבחד הסוכות אמר רחמנא ואפילו ציו"ט, ועי"ל דהכי איתא צירושלמי ובהקבל, ר' צא אמר מפני התקיעה ר' ילחק אמר מפני הבימה, ומעתה יש לתמה על הראש"ד היאך משיג על רצונו מהירושלמי מאחר שדברי רצונו גם כן הם צירושלמי לדעת אחד מהאמוראים, ולא עוד אלא שאפשר שר' ילחק לא לחלוק על ר' צא אלא להוסיף ולומר שיש עוד טעם אחר בדבר עכ"ל.

והנה כפי תירוץ הראשון של מרן הכ"מ, מוכרחין לומר, דהרמב"ם ס"ל כשיטת רש"י דהמלואה חלה עוד ציו"ט הראשון של חג, דאי אמרינן דכ"ל להרמב"ם כשיטת תוס', הא אכתי לא מטא זמן המלואה ציו"ט הראשון, ומאי מקשה צירושלמי למה אין עושים יום הקהל ציו"ט עלמו, הא אי אפשר ציו"ט ראשון דעדיין לא מטא זמניו, ויהי מוכרח מהירושלמי כשיטת רש"י, וכבר הבאנו דלכאורה משמע מלשון הסה"מ ומפירוש המשניות דס"ל

הנה מלשון הזה, שכתב, היא שצונו להקהיל ביום השני של סכות, נראה דעלם המלואה לא חלה אלא ציו"ט השני של חג הסכות, ולא תיכף בתחלת חג הסכות ציו"ט הראשון. והנה תוס' ורש"י פליגי בזה במ"ס סוטה (מ"א.) תוס' ס"ל דהמלואה לא חלה אלא ציו"ט השני, ורש"י ס"ל דהמלואה חלה תיכף בתחלת חג הסכות, דהכי תנן תוס', פרשת המלך כיצד צמולאי יו"ט הראשון של חג בשמיני צמולאי שביעית עושין לו צימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה. ובגמרא שם, וכל הני למה לי דאי כתב רחמנא מקץ וכו' ואי כתב צמועד ה"א מריש שתא כתב רחמנא צהג הסוכות, ואי כתב רחמנא צהג הסוכות ה"א אפי' יו"ט אחרון כתב רחמנא צבא כל ישראל מאתחלתא דמועד ע"כ. וכתוב שם ד"ה כתב רחמנא, הקבו מייבו צמועד לא הוב לריך, דהשתא דכתוב צהג הסוכות צמועד למה לי, ותירוץ וז"ל ונראה דלכדי אילעריך משום דצבא כל ישראל ליראות משמע מאתחלתא דמועד ציו"ט ראשון קמ"ל צמועד דמשמע צתוך המועד, ואהני צבא כל ישראל, דמשמע מאתחלתא דמועד לא ציו"ט צי' או ציו"ט ג' אלא צמולאי יו"ט הראשון, אבל פי' רש"י תמוה דפי' דמהאי טעמא ציו"ט עוב ראשון לא דתיקון צימה אינו דוחה יו"ט, כיון דגזירת הכתוב לקרות מאתחלתא דמועד יקראו צלא צימה מני"ל דצימה מעכבא להכי מסתבר דפי' עכ"ל, דרש"י ס"ל דהמלואה חלה מה"ת ציו"ט הראשון, ומפירוש המשניות להרמב"ם גם כן נראה בדברי תוס', וז"ל שם והקריאה היתה ציו"ט שני מסוכות מזאת השנה, והוא מה שאמרו אי כתב רחמנא צהג הסוכות הוב אמינא אפילו ציו"ט אחרון כתב רחמנא צבא כל ישראל מאתחלתא דמועדא רולה לומר תחלת חולו של מועד עכ"ל.

והנה ברמב"ם ה"ל חגיגה פ"ג ה"ז ז"ל יום הקהל שחל להיות צשבת מאחרין אותו לאחר השבת,

להרמזים כשיעת החוס' וכבר הקשה הלח"מ על תירוצ זה של הכ"מ דהירושלמי על מתניתין דפ"ק דמגילה קאמרה דדוחין הקהל לאחר השבת קאי, וכן כתב רש"י צ"פ ואלו נאמרין ע"כ אמנם הסכים הלח"מ על תירוצ השני של הכ"מ, וכחצ והוא נכון וזדואי שלא היו לו להראב"ד ז"ל צנוסחת הירושלמי ר' זא אומר מפני התקיעה אלא תירץ ר' ילחק לחוד ולכך השיג על רבינו ז"ל.

ובשירי קרבן בירושלמי שם אחרי שהביא דברי הכ"מ והלח"מ כתב ודבריהם תמוהין שיעקר קושיות הראב"ד, כיון דע"כ לריבין לדברי ר' ילחק דאלי"כ קשיא ליעבד הקהל ביו"ט ראשון של חג, אלא ע"כ מפני הבימה, וכדמפרש רש"י צמס' סוטה פ"ז, א"כ אף כשחל בשבת נמי נימא האי טעמא וסיים זה צדור, והש"ק מתרץ שם דברי הרמזים דהוא סובר דטעמא דאין עושין ביו"ט ראשון של חג הוא גזירת הכתוב משום דכתוב צמועד חג הסוכות כמ"ש התוס' שם, הלכך אמר הטעם מפני התקיעה, ולא מפני הבימה, דאדרבה בימה אינה מעכבת ואפשר בלי בימה, אבל בלי תקיעות אי אפשר דמלוא עשה לתקוע ביום הקהל, דכתיב וצוים שמחתכם ע"כ.

ודברי השירי קרבן תמוהים לי מאד, כינוי מלא דמלוא עשה לתקוע ביום הקהל, דקרא וצוים שמחתכם וגו' קאי על הקרבת הקרבן מקרבני המועדות, ויעוין צמס"מ מלוא (נ"ט) וז"ל הוא שזונו לתקוע בחולות צמקדש עם הקרבת הקרבן מקרבני המועדות, והוא אמרו וצוים שמחתכם וצמועדיכם ותקעתם וגו', ובהגהות מיימוניות ריש ה"ג הענין ברמזים, וז"ל הסמ"ג לא מנה מלוא זו לזעוק ולהריע על כל ארה אלא לתקוע בחולות על הקרבנות לבד ע"כ ומלוא עשה זו היא דוקא בעזרה, עיון צמ"מ ריש ה"ג הענין, אבל התקיעות של הקהל היו בחולות ירושלים, וז"ל הרמזים ה"ג הגיגה פ"ג ה"ג ד', כיצד הוא קורא חוקעין בחולות כלל ירושלים כדי להקהיל את העם, וכן אם נימא דמ"ע היא מה"ת, למה דוחין מפני השבת, בשבת נמי יתקעו, לפי דעת הרמזים בה"ג שופר פ"ג ה"ג ח' צרה"ש שחל בשבת, חוקעין בירושלים בשבת.

וראיתי צמראה הפנים בירושלמי שם, דהקשה כן למה אין תוקעין בשבת לשיעת הרמזים ה"ג, ומתרוץ, וז"ל ושמא יש לחלק בין תקיעה דרה"ש דמפורשת בחורה, דבהא אמרו דצמקדש וכן בירושלים אין שבות דוחה משא"כ בתקיעה דהקהל דאינה אלא סמך בעלמא עכ"ל, והסמך הוא מה שכתב המראה פנים למעלה מקרא דכתיב ובהקהל את העם תתקעו. אמנם מפורש צמס' מנחות (כ"ח) שאין זו מלוא לדורות דהכי תניא שם ת"ר כל הכלים שעשה משה כשרים לו וכשרים לדורות, חולות כשרות לו ופסולות לדורות, חולות מ"ע דאמר קרא עשה לך ולא לדורות, דלא נאמרה אלא לשעה למשה רבינו.

והנראה לע"ד בזה, הנה עלם יסוד המחלוקת בין הרמזים והראב"ד, נראה כמש"כ השירי קרבן ז"ל דפליגי בפלוגתא התוס' ורש"י בזמן הלוח המלוא, דהרמזים ס"ל כשיעת התוס' דהמלוא חלה צמועדי"ט הראשון ולא למפרע, כפי הנראה מוסה"מ, וכן מפירוט המשניות, וכשנדקדק נראה רמז לזה גם ברמזים ה"ג הגיגה שם, דז"ל בה"ג ג' אימתי היו קורין צמועדי"ט יום עוב הראשון של חג הסוכות, שהוא תחלת ימי חולו של מועד של שנה שמינית, ע"כ ולמה לו להרמזים להוסיף דברים שהוא תחלת ימי חולו של מועד, אטו אכן לא ידעינן צמועדי"ט ראשון הוא תחלת ימי חולו של מועד, אלא נראה דכיון בזה להדגיש מה שאמרו בגמרא ה"ג צ"א כל ישראל מאתחלתא דמועד דהמלוא הוא בתחלת ימי חולו של מועד, והראב"ד ז"ל ס"ל כשיעת רש"י דהמלוא חלה תיכף בתחלת החג ביום ראשון מה"ת, דכן משמע מדבריו שכתב ואפילו יו"ט אינו דוחה. ולפי שיטתו ז"ל דרי' זא ורי' ילחק בירושלמי כיונו בחירולא לתרץ בין על יו"ט בכלל למה אין קוראין בראשון, וכן למה דוחין כשחל שבת צמועדי"ט למחרת השבת, ר' זא תירץ מפני התקיעה, ור' ילחק מפני הבימה, ושיניהם כוונתו בדבריהם לתרץ בין על יו"ט ובין על שבת, ולשיטתו שפיר הקשה הראב"ד על הרמזים דפסק דלא כהד מיינהו, והראב"ד תפס על לשון הרמזים שכתב מפני התקיעות שאין דוחין השבת, והשיג ואפילו יו"ט אינו דוחה, דזה מוכח מדברי ר' זא, ומצינו אח"כ ופירשו בירושלמי מפני הבימה שבעזרה, ומסיים הראב"ד שמענו מכאן שאינו מעכב את התקיעות, דבין לרי' זא ובין לרי' ילחק לא שפיר קאמר, דנרי' זא אינו דוחה גם יו"ט, ולרי' ילחק אינם מעכבין, והפסרה שעשה הרמזים דשבת אינם דוחין יו"ט דוחין כמשמע מדבריו ומעכבין ע"כ דלא כהד מיינהו.

ואמנם להרמזים דס"ל דהמלוא בכלל לא חלה ביום ראשון של חג, אם כן ר' זא ורי' ילחק לא כיונו בחירולא רק למה דוחין כשחל בשבת למחרת השבת, ולא כיון כלל ר' זא בדבריו איך הדין ביו"ט, דלא שייך כלל יו"ט בהמלוא, אלא על השבת כיון. וזה שכתב הרמזים מפני תקיעת חולות שאינם דוחין השבת, ולא שייך להוכיח מדבריו איך הדין ביו"ט, דאין זה צמניאות כלל וכל.

והנה מובא לעיל דברי התוס' שתמרו על רש"י, דפירש דביו"ט לא דתיקון בימה אינו דוחה יו"ט, והקשו כיון דגזירת הכתוב לקרא מאתחלתא דמועד יקראו בלא בימה מ"ל דבימה מעכבא, ויש לעיון בקושיות, מאי מקשו דלכאורה מפורש בירושלמי שרש"י מציא דמעכב, דאלת"ה תקשי לנפשיהו, למה דוחין אם חל שבת צמועדי"ט ראשון ליום המחרת לו יהא דהמלוא לא חלה ביו"ט ראשון אבל צמועדי"ט תיכף חלה, יקראו בלי בימה ביום השבת, אלא ע"כ

דמעבב. וז"ל לדידכו דהמלוה דהקבל אפשר לקיימה למחרת השבת, וכיון דאפשר לקיימה למחרת מש"ה דוחין מפני הבימה אע"פ דלא מעבבא, א"כ מאי קשי' לכו לרש"י, כרש"י נמי נימא האי טעמא דאפשר לקיים מלות הקבל צמולאי יו"ט ומש"ה מדחין אע"פ דלא מעבבא. ומלאתי צטורי אבן צמסי מגילה ה', ד"ה חגיגה והקבל, דהקשה זה על החוס' וז"ל אחרי דהצוא לשון החוס' וקושיחס על רש"י, ודצריהס תמויבס לי מביבן הבינו דלפי רש"י מולאי יו"ט מן החורה לא זמן הקבל הוא אי משוס דפי' דמכ"ט יו"ט ראשון לא דחין תיקון הבימה דוחה יו"ט, לאו למימרה שאין זמן הקבל אלא ציו"ט ראשון לחוד דודאי צמולאי"ט ראשון נמי אכתי זמנו הוא, דאתחלתא דמועד מיקרי. אלא רנא לפרש מ"ט תיקנו זמן קצוע להקבל מולאי"ט ראשון דוקא, דה"ל לקצוע ציו"ט ראשון ומש"ה מפרש מפני תיקון הבימה ע"כ.

והנראה לע"ד דהחוס' שפיר הקשו על רש"י, לדברי רש"י דהמלוה חלה תיכף צבא החג מקרא דכתוב צבא כל ישראל ליראות, דהיינו ציוס ראשון של חג, דמלות ראי' צודאי ציוס ראשון, וכיון דהכתוב חלה מלות הקבל צמלות ראי' כרי זה כאילו כתוב מפורש צקרא הקבל את העס ציוס ראשון של חג הסוכות, ומכיכי תיתי שיש תשלומים למלות הקבל, (עיון צחוס' פ"ק דחגיגה, דליתא צחוספחא דראי' אין לה תשלומים, וצטורי אבן ריש חגיגה צשיעת הרמז"ס) ולכן שפיר הקשו איך דוחין מיו"ט ומצטלין דמלות עשה מפני הבימה, יקראו צני צימה.

אמנם לשיטתם דצא מקרא צמועד דמשמע צחוך המועד ומאתחלתא דמועד, ולא ציוס הראשון, גס יוס ג' דחג שהוא יוס צ' דחולו של מועד נקרא אתחלתא דמועד, כדברי הטורי אבן שס צציואר דברי החוס'.

מצוה י"ז י"ח

היא שצונו שיהיה כל מלך מאומתנו יושב בכסא המלוכה כותב ספר תורה לו לעצמו לא יפרד ממנו. והוא אמרו והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת וכו'.

מצוה י"ח. היא שצונו שיהיה כל איש ממנו כותב ספר תורה לעצמו ואם כתבו בידו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, ואם אי אפשר לו לכותבו צריך שיקנהו או ישכור מי יכתבהו לו, והוא אמרו כתבו לכם את השירה הזאת. וכו' ולשון הגמרא (סנהדרין כא'): אמר רבה אע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לו לכתוב משלו שנאמר כתבו לכם איתבייה אביי כותב לו ספר תורה לעצמו כדי שלא יתגאה בשל אבותיו מלך אין הדיוט לא. והיתה התשובה לא נצרכה אלא לשתי תורות כדתניא וכותב לו שתי תורות, כלומר שהפרש יש בין מלך והדיוט כי כל איש חייב לכתוב ספר תורה אחד והמלך שנים וכו'.

ואחת ממלות המלך, דלא נפקע ממנו מלות כתיבת ספר תורה מדיוט ויש עליו החיוב בשלמות כמו על כל הדיוט, ולפיכך צמלות המלך לא הזכיר מספר תורה השנית, דחין לו קשר עס מלות המלך, וכן נראה מלשון הרמז"ס דהלכות מלכים (פ"ג) וז"ל צעה שיצב המלך על כסא מלכותו, כותב לו ספר תורה לעצמו יתר על הספר שהניחו לו אבותיו וכו' אס לא הניחו לו אבותיו או שנאצד כותב שני ספרי תורה, אחד מניחו צצית גזיו שהוא מלווה צו ככל אחד מישראל, והשני לא יזוז מלפניו ע"כ, דכתב מפורש שהוא מלווה צו ככל ישראל.

אמנם כבר תמה על הרמז"ס בכ"מ, וז"ל ויש לתמוה על רצינו שנראה מדבריו שאס הניחו לו

הנה צמלוה י"ח מציא הגמרא דסנהדרין, ומצא דהמלך מחוייב לכתוב שני ספרי תורה, וצמלוה י"ז צמלות המלך, לא הזכיר ככל אפילו צרמו שהמלך מחוייב לכתוב שני ספרי תורה, אלא מלות המלך היא אך ורק ספר תורה אחד, ולכאורה סותר מני וצ"י מלוה י"ז ממלוה י"ח. וכן צפירוש המשניות צמתניחין צסנהדרין כתב וז"ל ויכתוב שני ספרי תורה שלמים האחד יהי עמו תמיד לא ימוש ממנו כמו כהן והשני יהי מונח צצית גזיו עכ"ל. הנה כתב מפורש דהמלך יכתוב שני ספרי תורה.

ולכאורה י"ל, דמה שכתב שהמלך חייב לכתוב שני ספרי תורה, הוא מטעם דעל המלך יש חיוב שני ספרי תורה משחי מלות נפרדים אחת ממלות הדיוט,

אבותיו ס"ת אינו חייב לכתוב לו שני ספרי תורה, אלא ספר תורה אחד, וכל אף ההדיוט אינו סומך על ס"ת שהניח לו אביו, וא"כ המלך אע"פ שהניח לו אביו כמה ספרי תורה חייב לכתוב לו שני ספרי תורה. וכן נראה מפשט הגמרא, ע"כ, והיינו מהגמרא הג"ל המובא במצוה י"ח, כי כל איש חייב לכתוב ס"ת אחד והמלך שנים, וכן מסתברא כיון דחייבו הוה ממנות הדיוט, א"כ יש עליו כל חוב המלוה ככל ישראל, והכ"מ שם מתרץ, וז"ל ויש לדחוק ולומר שרבינו מפרש דכי שני לא לריבא לשתי תורות הכי קאמר הא דקתני גבי מלך שלא יתגאה בשל אחרים דמשמע דבר זה מיוחד במלך היינו דוקא בס"ת שחייב המלך לכתוב נוסף על ההדיוט אבל ס"ת שהוא חייב צו מדין הדיוט סומך הוא על של אביו ואע"פ שהדיוט אינו סומך על של אביו הדיוט שחני, שאם היה סומך על של אביו נמנע שלא היה כותב הוא ס"ת כלל, אבל המלך אע"פ שסומך על של אביו בס"ת שחייב צו מדין הדיוט, כיון שבס"ת שהוא חייב צו מדין מלך אינו סומך על של אביו, דהרי כותב ס"ת וסגי בהכי עכ"ל.

ודברי מדין הכ"מ קשין מאד להבנים, כיון דכל חייבו של מלך בס"ת השנית, הוא ממנות חייב של הדיוט, וההדיוט לא מקיים המלוה בשל ספר תורה של אביו, דהמלוה מחייב אותו לכתוב ס"ת, איך מקיים המלך המלוה שהוא מחוייב מדין הדיוט. בס"ת שהניח לו אביו.

א"ת"ח ה"פ"ה

והנראה בזה, דהנה איתא בגמרא שם בסנהדרין מתינתא דפליגי תנאי, אס כתב זה של ס"ת נשתנה. דר' יוסי אומר דנשתנה, דכתיב וכתב את משנה התורה הזאת כתב הראוי להשתנות, ורשב"א אומרי כתב זה לא נשתנה כל עיקר, אלא מה אני מקיים את משנה התורה הזאת לשתי תורות, אחת שיואלה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו צבית גזיו. ועיין במהרש"ל שם ובמה שהשיגו המהרש"א ז"ל, והמהרש"א

כתב, דמאן דדרש את המקרא וכתב את משנה התורה לכתב נשתנה, לא ס"ל שיש למלך שני ספרי תורות, אלא תורה אחת, והבדל שיש בין מלך להדיוט הוא בזה, דבהדיוט אס הניח לו אביו ס"ת אין מחוייב לכתוב, והמלך אע"פ שהניח לו אביו חייב לכתוב, דצד חדשה התורה במלך דלא די שיש לו ס"ת אלא דמחוייב לכתוב, וכן הן הדברים מה שהקשה אביו לרבה דאמר אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מלוה לכתוב משלו, וע"ז איתב"י אביו מדתנא וכותב לו ס"ת לשמו שלא יתגאה בשל אחרים מלך אין הדיוט לא, ורבה מתרץ ל"י לא לריבא לשתי תורות וכתבתיא וכתב את משנה התורה כותב לשמו שתי תורות אחת שהיא יולאה וכו'. וזו הצרייתא היא היא דברי רשב"א הג"ל דדרש משנה תורה לשתי תורות, עי"ש במהרש"א. וכן מפורש בחידושי הר"ן סנהדרין שם דמאן דדרש לכתב הנשתנה לית ליה הכ דרשה דמשנה תורה לשתי תורות.

והנה לפ"ז כל חייבו של מלך אינו אלא מקרא וכתב את משנה התורה, אבל אין על המלך שתי מנוות, מלוה צהור הדיוט ומלוה צהור מלך, אלא דמלוה אחת יש לו, כתיבת ס"ת מדין המלך. אלא שהתורה העולה תנאי בס"ת של המלך, שתהא הס"ת שכותב צדן המלך ספר תורה שני, וזה מדוקדק בלשונו בהקדמה להלכות תפילין שז"י את המנוות, ז"ל לכתוב המלך ספר שני לעצמו כדי שיהיו לו שני ספרי תורה, דהמלוה הוא שכותב ספר שני, אבל אין על המלך שתי אזברות, אזברה מדין הדיוט ואזברה מדין המלך. ואמנם מלשונו בה"י מלכות פ"ג וז"ל אס לא הניחו לו אבותיו או שנאצד כותב שני ספרי תורה, אחד מניחו צבית גזיו שהוא מלוה צו ככל אחד מישראל, דלשון זה מורה שיש עליו המלוה של כל ישראל גם צביותו מלך. וי"ל דכוונתו שהוא מלוה, שיהי לו צבית גזיו ככל אחד מישראל שמלכד שמחוייב לכתוב מחוייב שיהי לו צביתו גם כן. ועיין במ"א תר"יג.

מצוה י"ט

היא שצונו לברכו אחר אכילה והוא אמרו ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. ולשון התוספתא ברכת המזון מן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת וכו'.

כדברי החוס' ברכות ע"ז ד"ה וחותם דכולהו מה"ת. דתינתא שם הפועלים שהיו עושים מלאכה אלא בעל הבית אוכלין פתן ומצרכין לאחר"י שחיס צרכה ראשונה כתקונה שני פותח בצרכת הארץ וכוללן בונה ירושלים בצרכת הארץ, וכתבו החוס' אע"ג

הנה הכ"מ פ"ב מהלכות ברכות הל' צ' דקדק מלשונו כאן בסה"מ, מדלח הזכיר מנין הברכות ש"מ דאין מנין הברכות מן התורה, ומאי דנפקא להו בגמרא ברכות (מח:) מקראי על כל צרכה וצרכה אסמכתא בעלמא, דמ"ח די בצרכת הן לחודי. לא

דמדאורייתא הס יש כח ציד חכמים לעקור דבר מה"ת.

והנה הגרע"א בגליון הש"ס הקשה על החוס' מהגמרא לקמן (מו.) דאמרו הטוב והמטיב לאו דאורייתא שברי פועלים עוקרים אותה, דמשמע דאי הוה דאורייתא לא היו עוקרין אותה. ומדברי הלח"מ כאן למדתי תירוץ על קושיה הגרע"א, צ"ה הפועלים, דמציא דברי החוס', דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מה"ת, ומפרש הלח"מ כלומר ומש"ה אמרו דכולל צויה ירושלים דרצו לעקור עב טעם, כלומר שאומרים כל הברכות אע"פ שצויה ירושלים נאמרה בצוללות לית לן צה, אבל שלא יאמר אותה כלל לא רצו לומר כן, שזו היתה עקירה צלי טעם, ומה שכללו יותר צויה ירושלים מהאחרות, משום דמציא לברכת הארץ בדכחצ רש"י ז"ל ע"כ. ולפי דברי הלח"מ לא קשה קושיה הגרע"א דמה שעקרו הטוב והמטיב זו עקירה צלי טעם וע"כ דלאו דאורייתא. והלח"מ כתב דנראה לו כדברי החוס' דכל הברכות הם מן התורה, וגם הרמב"ם ס"ל כן, ומה שדקדק בכ"מ מה שלא הזכיר רבינו בספר המלות מנין הברכות הוא מפני שאין דעתו למנות אלא מלות, ובין שבהי ברכה אחת, או הרבע ברכות מלוב אחת היא, ע"כ. וכן נראה כדברי הלח"מ שאין לדקדק מסה"מ, דבהרבה מלות לא דקדק צסה"מ להציא חלקי המלוב, אע"פ שמעכצין זה את זה, עיין במלוב י"ג י"ג בתפילין לא הזכיר הרבע פרשיות, ובמלוב י"ד לעשות לזית לא הזכיר ד' לזית, ורבים כאלה.

אמנם קשי' טובה על הכ"מ, דהנה בגמרא ברכות כ"י: ארבעי' לכו אתם נשים צברכת המזון דאורייתא או דרבנן, ולא איפשטא, וכן ברמב"ם פ"ה ברכות נשים ועבדים חייבין צברכת המזון וספק יש צדצר את הן חייבין מן התורה או אינם חייבין מה"ת. יאי נימא דרק ברכה ראשונה מה"ת ברכת הזן לחודי' ויתר הברכות מדרבנן, מאי קמבעי להו, דהנה טעם הספק רש"י מפרש משום דנשים לא נטלו חלק צארץ, והחוס' פירשו משום דכתיב על צריתך שחתמת, ועל תורתך שלמדתנו ונשים ליתנהו לא צברית ולא צתורה, ואם מה"ת לא מחוייב אלא צברכה ראשונה דהיינו ברכת הזן, וצברכת הזן לא הזכר לא הארץ ולא ברית ותורה, וכצר הקשה על הכ"מ זה הפרי חדש ז"ל. ואולי יש ליישב, דהנה לכאורה קשה, איך סכינא הריפא מפסקא קראי, דהא צקרא מפורש כתיב וחבלת ושבעת וצברכת את וגו' על הארץ הטובה אשר נתן לך, ואיך אפשר לימר ולהפסיק צקרא ולומר צברכת הזן לחודי' היא דאורייתא. ונריך לדחוק לדברי מרן הכ"מ, דמה דכתיב צקרא על הארץ הוא טעם המלוב, כלומר לפיכך מחוייב אחת לצרך את ד' אחרי שתחבל ושבעת משום דנתן לך הארץ הטובה אשר נמנה אחת אוכל. ולפי' אפשר ליישב מה דמספקו לכו אתם נשים צבה"מ מה"ת, כיון דהתורה גלתה

טעם המלוב דלפיכך מחוייב מפני הארץ שנתן הי"ת, ונשים שלא נטלו חלק צארץ אינן מחוייבין מה"ת.

והנה המ"א צס' קל"ד, הציא הוכחה לשיטת חוס' דשלשה ברכות מדאורייתא, מהגמ' ברכות מ"ד לפי פירוש הרי"ף ז"ל ומוצה שם בחוס' ד"ה ולמאן דאמר, דמפרש ברכת זמון בשלשה, היכא שכל אחד אינו יודע כי אתם צרכה אחת, אחד הראשונה אחד השני' ואחד השלישית חייבים צזמון, וכל אחד יצרך הצרכה שידע, ומדקדק מזה המ"א ז"ל משמע צגמ' וצרי"ף דאם אין שם מי שידע אלא צרכה אחת לא יצרך כלום דמעכצות זו את זו ועס"י תקל"ג, ומוכח מכאן דמנין ג' ברכות מדאורייתא, דאי ס"ד דמדאורייתא רק הזן, א"כ לימא הזן צלהוד, וכי צשכיל שאינו יודע דרבנן לא יאמר דאורייתא, ובמלחמות כתב גבי להיכן חוזר ז"ל והצא לפרש זה צמי ששמע מקל"ה צ"ה וילא לשוק וחזר דחוזר למקום שפסק טועה הוא, שאין טעם למחלוקת זה צכאן, שאפילו אתם נאמר שהברכות מעכצות זא"ז וצשהה כדי לגמור כולה פליגי אין מקום זה לכאן, והנכון כמ"ש הרי"ף להיכן חוזר וכו' למקום שפסק, עכ"ל, משמע דהוא ס"ל דאין מעכצות זא"ז מ"מ נ"ל להחמיר דהא הרי"ף כתב דאי ליכא צברא דמני' ליימר הטוב והמטיב לית לן צה כיון דהוא דרבנן משמע דאם אין יודעין אחד משאר ברכות אין יכולים לצרך דמעכצות זא"ז וצספק ברכות ראוי להחמיר וצפרט שדברי הרמב"ן אין להם הכרע כ"כ עכ"ל. והנה על דברי המ"א הראשונים דהוכיח דשלשה ברכות מה"ת הקשו עליו הגרע"א והדגול מרצבה, דלא מוכה מזה אלא שמדאורייתא לריך להזכיר הארץ וירושלים, אבל אין להוכיח שיחתום על כל אחד ואחד צברכה אלא די שיכולול כולם צברכה אחת אלא דרבנן תקנו לחתום על כל אחד. ובעל אבן העוזר השיג על דברי מ"א האחרונים דכתב דשגש ברכות מצברכת המזון מעכצות זא"ז, דאם אחד יודע רק ברכת הזן לא יאמר כלל דמעכצות זא"ז, וכתב דמדברי הרי"ף לא מוכח, ומדברי החוס' ברכות ט"ז ד"ה וחותרם צברכת הארץ, דכחצו מטעם דיש כח ציד חכמים לעקור דבר מן התורה, דס"ל דג' ברכות מה"ת, ואי נימא דמעכצות זו את זו לא מהני כלום צברכת שתי ברכות, אלא ודאי דאין מעכצות, וצפרט שכן מצואר ברמב"ן צמלחמות הכ"ל שאין מעכצות זו את זו, ע"כ.

והנה הבאתי מה שהציא צמ"א הכ"ל לשון המלחמות שכתב והצא לפרש זה צמי ששמע מקל"ה צה"מ וילא לשוק וחזר דחוזר למקום שפסק טועה הוא, שאין טעם למחלוקת זה צכאן, שאפילו אתם נאמר שהברכות מעכצות זא"ז וצשהה כדי לגמור כולה פליגי אין מקום זה לכאן, ע"כ, ומזה הלשון של המלחמות הוכיחו דס"ל דאין מעכצות, אלא דהמ"א כתב שאין הכרע כ"כ. ואבן העוזר כתב שמלשון הזה י"ל שס"ל דאין מעכצות. ולעג"ד לא הצנתי דצריכס דנראה דהרמב"ן לא כיון כלל צדצרו להלכה זו, אתם צרך רק

ברכה אחת ותו לא, אם ילא ידי ברכה זו, דודאי בגוגא זה ודאי מעכבות אם לא השלים כל הברכות, אלא כיון דדבריו אם הסדר של הברכות של ברכת המזון מעכב, דלריך לאומרה על הסדר כדתיא בצרייחא (מה:): ת"ר סדר ברכת המזון, ברכה ראשונה ברכת הזן, שני ברכת הארץ, שלישית בונה ירושלים, דגם הסדר גמרינן מקרא, והיכי דשהב כדי לגמור אח כולה נחצטל הסדר, וע"ז מציא מי שפירש צמי ששמע מקלת צה"מ וילא לשוק וחזר, ופליגי צוה בגמרא שם (מו:): דחד אמר חוזר לראש ורצנן אמרי למקום שפסק, ועל זה קאמר הרמב"ן דאפילו אם נימא דמ"ד שחוזר לראש ס"ל שהברכות מעכבות היכי דשהב כדי לגמור אח כולה, כלומר דהסדר מעכב, והעיר ע"ז הרמב"ן דאין מקום זה לכאן דהש"ס לא מיירי כלל צילא לשוק, ובאופן כזה היכי דהשלים כל הברכות, אלא שהפסיק בינתיים ושהב כדי לגמור אח כולה ונחצטל הסדר, על זה ס"ל בהרמב"ן דאין מעכב.

דהנה גרסין צמ"ס רה"ש (ל"ד:): אמר ר' יוחנן שמע תשע תקיעות צתשע שעות ציוס ילא, ומקשינן ומי אמר ר' יוחנן הכי, והאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוזאק צהלל וצמגינה אם שהב כדי לגמור אח כולה חוזר לראש, ומשנינן לא קשיא הא דודי הא דרבי ואיתא שם דבן נקריחא שמע איכא פוגתא אם חוזר לראש או צמקום שפסק, ועי"ש צתוס' וצרה"ש הלכה כמאן, והנה זה פשוט גבי תקיעות והכל ומגינה, אם לא השלים צודאי לא ילא כלל, אלא קמייפנדי אם שהב כדי לגמור אח כולה אם מעכב, כעטס הג"ל דנחצטל הסדר, שלוח כיון הרמב"ן דאפילו אם נאמר שהברכות מעכבות צשהב כדי לגמור אח כולה, וס"ל דחוזר לראש, דמנינו פלוגתא צוה, ועיין צשו"ע סי' קפ"ג צמ"א חות י"א, אם שהב צברכת המזון, דילאו, וז"ל המ"א דמי לשמע ע"י תקיעות צע"י שעות ציוס דינא. וכתב המ"א שם צסוף דבריו ועמ"ש סי' קל"ד צשם הרמב"ן, והיינו לסוף דברי הרמב"ן הג"ל דמוקי פלוגתייהו להיכן חוזר כשאומר נצרך שאכלנו משנו וענו אחריו צרוך שאכלנו משלו לאיזה מקום חוזר המצרך וא"צ צציד דחוזר לראש כיון דהפסיק צאמנע זימון אי משום דס"ל שהב כדי לגמור כולה חוזר לראש, וס"ל דברכת זימון מילתא צאנפיג נפשה ולא צעי כדי לגמור כולהו צרכיה, והמ"א מילף מזה דהוא הדין צצבהמ"ז, דרצנן פליגי ארי צציד וס"ל למקום שפסק, והלכתא כוותייהו, וה"ה צברכת המזון, וכגוגא צסוף דברי המלחמות, מיירי נמי צתחלת דבריו היכא דינא לשוק צצבהמ"ז ושהב, אם הסדר מעכב. ומני"ל להוכיח מדבריו דצעטס מלות ברכת המזון הנה השלשה ברכות המזון הן שלשה מלות ואינן מעכבות זא"ז.

והנה כל מוני המלות לא מנו צברכת המזון רק מלות אחת, ולכאורה יש לפתור מזה דמעכבות, דאם נימא דאינן מעכבות, ומי שאינו יודע רק ברכה

ברכה ראשונה ברכת הזן מהוייב מה"ת לצרך, ועי"כ י"ל דקיים צוה מלות עשה, ולפי זה יש למנות השלשה ברכות דברכת המזון צשלשה מלות. ועיין צסה"מ להרמב"ם צשורש י"א, וז"ל, ואמנם מקום הקושי הוא צדברים שאמרו צהם אין מעכבין זה אח זה, כי העולה צמתשבה הי' אחר שאלו החלקים, כל חלק מהם צלחי צריך לחצירו שיהי' כל חלק מלוח צפני עלמה, כמו אמרס (צמנחות ל"ח) התכלת אינה מעכבת את הלצן והלצן אינו מעכב את התכלת, והנה הי' אפשר לנו שנאמר שהם שתי מלות, מלות התכלת, ומלות הלצן, לויא מה שמנחנו להם לשון מצוה צמכילתא דר"י נאמר שם יכול שהם שתי מלות מלות התכלת ומלות הלצן ת"ל והי' לכס' לזוית מלות אחת היא ואינה שתי מלות. הנה צבר נחצאר לך שאפילו החלקים שאינן מעכבין זא"ז פעמיס יהיו מלות אחת כשיהי' הענין אחד, כי הכוונה צזוית למען תזכרו עי"כ. והרמב"ן צשורש ע"י הקשה על הרמב"ם למה לא מנה תכלת ולצן לשתי מלות כיון דאין מעכבות, וז"ל שם אצל הרצ מנה תפילין שתי מלות ושתיס אלו נשנו צמתשה אחת, התכלת אינה מעכבת את הלצן והלצן אינה מעכבת את התכלת, חפלה של יד אינה מעכבת של ראש, ושל ראש אינה מעכבת של יד, ואם נביע לעניינסי הרי תפילין יחצבו יותר ענין אחד עי"כ. ואם נימא צברכות המזון דהברכות אינן מעכבות זא"ז יש לעיין למה לא מנו צברכת המזון רק מלות עשה אחת. וחולי הוא מעטס הג"ל דעיניס אחת לצרך את ד' על כל העוב.

והנה לפ"ז אף דימא דמעטס שענינסי אחת יש למנותה צמלוח אחת, זה אינו אלא לענין מנין המלות, אצל צקיים המלות צודאי יש לומר דמקיים שלשה מלות צברכת המזון, דאם מי שאינו יודע לצרך רק ברכה אחת מקיים מ"ע אחת, למה יגרע מי שמצרך השלשה ברכות, וראיתי צפ"מ סי' קל"ד צאשל אצרהס, וז"ל ולענין ברכות אי מעכבות זא"ז או לא, עיין חולין (פ"ז) שכר מלוח או שכר ברכות למאי ג"מ לצבהמ"ז משמע לכאורה מעכבין דאל"ה ד' מלות הן דומיא דתכלת צמנחות למ"ד אין מעכבות ד' מלות הן עכ"ל. דהנה הגמרא שם מעשה צאחד ששחט וקדם חצירו וכסה, וחייבו ר"ג ליתן י' זכוביס, ואיצעיא להו שכר מלוח או שכר ברכה למאי נפ"מ לברכת המזון אי אמרת שכר מלוח אחת היא, ואי אמרת שכר ברכה הויין ארצעיס, ופשיע לה מהא דרבי עס הלודקי דתנן לו ארצעיס זכוביס צשכר ארצע ברכות, דאינה שכר מלוח, דמלוח אחת היא. וראיתי צספר זהר הרקיע לצעל התצ"ן וז"ל ברכת המזון וצמס' חולין מפורש שארצע ברכות אינן אלא מלות אחת לא ארצע מלות שהרי כשנתן רבינו הק' מי' זכוביס למדו שאין עשרה זכוביס שכר כל מלוח, אלא עשרה כל ברכה וצרכה, שאלו היו עשרה זכוביס שכר כל מלוח ומלוח לא הי' נתן לו אלא עשרה זכוביס שאין

די ברכות אלא מלוא אחת, עכ"ל. והנה לפי הגיל דאפילו אם בזמני המלות הוא מלוא אחת לפי שהענין אחד, אבל בקיום המלות, כיון דאינן מעכבות מקיים שלשה וארבע מלות, אי"כ איך הביאו רא"י דשכר ברכות הוא, ובזכר הרקיע מפורש דלא הי' גותן אלא עשרה זהובים, אלא ש"מ דמעכבות ולא מקיים אלא מלוא אחת. וברמב"ן הג"ל בסוף שורש ט', וז"ל ואע"פ שאמר ר' ישמעאל (מנחות כ"ח) בארבע לילות ארבעתן ארבע מלות לענין שאינן מעכבין זא"ז אמרו כן, אבל בהשבת המלות הענין בהשלמו נמנה אחת, עכ"ל. והכי נמי אי לא מעכבות אע"פ שבזמנין הן אחת כשמקיים מקיים ארבע מלות.

וכן נראה מדברי הרשב"א ברכות (מ"ח), ע"ז דאמרינן התם משה תקן לישראל ברכת הין בשעה שירד להם מן, ויבשע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ, והקשה הרשב"א ז"ל, קשי לי, והא קו"ל בסמוך דברכות אלו דאורייתא נינהו. ותירץ דמעכבין הוא שעבדו להן, דאי מדאורייתא איכא ר"ה לחמרה בחיזו מעבדו שיר"ה אומר, ואחא משה ויהושע ודוד ותקנו להם מעבדו לכל אחד ואחד בזמנו ובודאי דקודם כבוש הארץ ובנין ירושלים לא היו אומרים כמעבד שאמרו לאחר כבוש ובנין ע"כ וכ"כ הרא"ש שם, ואם נימא דאינן מעכבות, אמאי לא תירצו כפשוטו דבימי משה עדיין לא נתהייבו אלא במלות ברכה ראשונה דבימי ברכת הין, ואח"כ בימי יהושע נתהייבו ברכת הארץ, וכמו שבבבא בתרא, דקו"ל צמחות (ל"ה:) אין לו תכלת מעיל לן ולבוש לכתחלה. אלא ע"כ דמעכבות ולא מקיים כלום בצרכה אחת דששתן יחד הם מלות ברכת המזון ולכן הקשו, וע"ז תירצו דודאי אמרו כל אחד צווסה שלו, וצ"ה יהושע וחקן להם המעבד, וכן דוד ושלמה.

וראיתי במדרש רבה פ' מסעי כ"ג על המקור כי אחס באחס אל הארץ כנען, וז"ל, שנו רבותינו עד שלא נכנסו לא"י היו מצרכים ברכה אחת הין את הכל, משנכנסו לא"י היו מצרכין על הארץ ועל המזון משחרבה הוסיפו צונה ירושלים, ע"כ, וראיתי בחדושי הרד"ל שם ד"ה היו מצרכין, וז"ל, עיין בהרא"ש ברכות (מ"ח) שפי' על הנוסח, והלשון דהכא ל"ע לפרש כן ע"כ ואם נימא דלא מעכבין זא"ז כנ"ל אחיא דברי המדרש כפשוטו, דלא צרכו רק ברכת הין, והרשב"א והרא"ש פירשו דעל הנוסח כנ"ל דהגמרא חולין מוכח דמלות עשה אחת היא וע"כ דמעכבין הדדי. ואולי י"ל פירש המדרש רבה, דעד שלא נכנסו לארץ היו מצרכים ברכת הין, וכללו בתוך ברכה זו ברכת הארץ וירושלים, ומשנכנסו היו מצרכין ברכה מיוחדת על הארץ ועל המזון וז"ל גם כן דמלות אחת היא ומעכבת הדדי, אלא שהברכות אינן מעכבות, כיון דנכללים יחד.

ולפ"ז יש לומר דגם שיטת החוס' הג"ל דשלשה ברכות מה"ת, ומלוא מה"ת לצרך ברכה מיוחדת צפני עלמה, אבל מעכב לא מעכב רק אם לא נכלל כלל בצרכה, אבל אם לא הזכיר כלל בודאי מעכב שמלוא אחת היא. ובזה יש ליישב קושית הגרע"א ז"ל, דהקשה מגמ' מ"ו דאמרינן הטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי הפועלים עוקרין אותה, כלומר כיוו דעוקרין אותה בכלל ולא נכלל בצרכה שלפני ש"מ דלאו דאורייתא כלל, דאל"כ היו מעכבות, אבל כל דנכלל לא מעכב, ואע"פ"כ נקרא זה עוקר דבר מה"ת, דמדאורייתא מלוא לצרך ברכה מיוחדת, ויש כאן עקירת דבר מה"ת.

מצוה כ'

היא שצונו לבנות בית הבחירה לעבודה, בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד ואילו תהיה ההליכה והעליה לרגל וקבוץ בכל שנה. והוא אמרו יתעלה ועשו לי מקדש. ולשון ספרי שלש מצות נצטוו ישראל בעת בניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק. הנה התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה. וכבר בארנו שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כלם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש, וכבר יחד הצווי בכל חלק וחלק וכו'.

והשלחן והמזבח וזולתם כולם מחלקי המקדש, ע"כ, ובשורש י"ב ז"ל שאין ראוי למנות חלקי המלאכה וכו' כל חלק צפני עלמנו, יודע וכו' שנלעונו על המעשה.

הנה כאן וכן ברמב"ם ה' בית הבחירה, כולל במלוא זו דבנין צה"מ מינים רבים, דז"ל כאן וכבר בארנו שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה

ואחרי כן יבא הכתוב לבאר איכות המעשה וכו' כמו ועשו לי מקדש שזה מ"ע אחת מכל המצוות, והוא שיהי לנו בית מוכן וצאן אליו ויחגגו בו, ובו תהי הקרבה, ובו יהי הקדוה במועדים, ואחר כך בא לתאר חלקיו, ואיך יעשה, ואין ראוי שימנה כל מה שאמר בו ועושה מצוה בפני עצמה ע"כ.

והרמב"ן בהשגותיו במצוה ל"ג וז"ל וכבר נתבאר שאין מונים חלקי המצוה, וכן לא נמנה אהנו עשיית השלחן ומזבח ומנורה ^{מנורה} מנורה, מפני שנלטינו לשום להם לפני ה' תמיד, ולזה אותנו צהכשר העבודה הזאת, שהיא לשום אותו בשלחן מתואר כן, ושיסודר לנו שיהי הדלקה הזו צמורה של זהב משקלה וענינה כן וכן, והנה הם תשמישי קדושה, ולא הוכשר צעיני העטם שכתב בו הרב, שאמר שהם חלקים מחוקי המקדש, לפי שאין הכלים חלק מן הצחים, אבל הם שמים מנחה, ואינן מעטות זא"ז, ומקריבין צבית אע"פ שאין בו כלים אלו, ולכן אלנו עשיית הארון והכפורת לשום שם העדות חמנה מצוה בפני עצמה, ואל תחשוב לומר שלא חמנה, שלא נלטינו לדורות, ולא נעשה אלא ללוחות הצרית, וצבית שני שלא הי ארון שגגנו מהם, או כדברי האומר שגלה לצבל, לא עשו ארון אחר, שהרי כבר מנה הרב, משאנו על הכתף מצוה, לפי שהמצוה היא קיימת לנו לדורות, והארון עם לוחות הצרית קיים לנו לעולם, וכו', ועוד הוא עתיד להגלות, והנה הוא מצוה קיימת לדורות, וכו', ועוד שאם נעלה על דעתנו שאצד, או שישבר, מצוה נעשותו כמדה הראשונה, לשום שם לוחות העדות וכו'. והנה מ"מ היא מצוה מיוחדת בפני עצמה, הינה הכשר מצוה אחרת כמנורה והמזבחות והשלחן עכ"ל, וכן בסוף המנין מנה הרמב"ן עשיית ארון למנוח עשה. והמ"א המליץ צעד הרמב"ם, דאף אם נימא שאינן מעטות העבודה צהכ"מ, לא ימנע מהיותם חלקים, שהרי כמה דברים יש שאינם מעטות דבר אחר, והם חלקים כמו החלפת והלפן שאינם מעטות זא"ז, וכל אחד חלק ממנו לזית ע"כ. אמנם אין הגדון דומה לראוי, דכבר ביאר צשורש י"א, דרק היכי שנינוס אחד יש למנוחה צמורה אחת, וכבר הארכנו בזה במצוה י"ד. וצבית המקדש יש לו ענין מיוחד, שאינו תהי ההליכה והעלי לרגל, והקבל, לא רק לענין העבודה דקרנות, וגם קרנות כתב הרמב"ן שמקריבין אע"פ שאין בו כלים אלו.

והרב לב שמה צשורש (י"ב) כתב דהכלים מעטות מלהקריב קרנות, וז"ל, והרמב"ן שכתב הצית והכלים שתי מצוה שאינם מעטות וכו', דעה הרב אינו כן, ולשונו מוכיח שכתב מ"ע שיהי לנו בית, ואח"כ בא לתאר חלקיו, דמדקאמר שיש צבית הזה חלקים, וסוים שהכל יקרא מקדש הורה שאם יחסר אחד מלוותן החלקים לא יקרא מקדש, וא"כ מעטות מלהיות מקריבין בו עכ"ל. ונראה דאין כוונת הלז שמה ליישב בזה גם קושית הרמב"ן השני למה לא

מנה עשיית הארון למנוח בפני עצמה, דהארון ודאי לא מעט, דצבית שני לא הי הארון, והיו מקריבין, ולמ"ד דקדושה הראשונה לא קדשה לעתיד לבא, והמקדש שני נקדש צשעתו, ונקשה אם נימא דגם הארון מעט וצנא הארון לא נקרא מקדש איך נבנה הצית שני אלא ע"כ ז"ל דלא מעט, וקושית הרמב"ן מארון לא נתישבה צדברי בעל נב שמה.

והנה החת"ם יו"ד סי' (רל"ו), וז"ל ז"ע למ"ד ארון גלה לצבל, א"כ למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא, וגם מקום המקדש לדעת הראש"ד, א"כ מ"ל צבית שני לצנות בית הבחירה צנא ארון וקרובים, ותירץ ז"ל מש"ה כתיב ונעדתו חליך שמה מעל הכפורת צין הכרובים, לומר עטם הארון והכרובים הוא רק עיקר לנורך מקום מועד לדבר עם מרע"ה מצין הכרובים, וכשאין נציה כמרע"ה דראוי להועד עמו מצין הכרובים אין הארון מעט עכ"ל. ונפי הנראה ס"ל כדעה בעל נב שמה דהכלים מעטות וגם הארון הי מעט, אלא דהארון לאו מכלי המקדש, אלא לנורך מקום מועד לדבר עם מרע"ה מצין הכרובים. כלומר דהעמדת הארון צהבל מועד וצבה"מ, אינה אלא לחכית זה. ולריכוס לומר לפי דבריו דהנווי לעשות הארון לא נאמר צצבי להעמידו צבה"מ, דאינו מכלי המקדש א"כ היא מצוה נפרדת לגמרי ממנו לצנות צבה"מ, אלא ללוחות הצרית, כעין שאמר הרמב"ן הנ"ל דלא נעשה אלא להסיס שם לוחות הצרית. והמצוה היא מצוה נפרדת כהוכחת הרמב"ן, וקשי עובא להרמב"ם, דלפי תירונו אי אפשר לומר שעשיית הארון נכלל במנוח צין צבה"מ, אלא שאינו מעט, דהא הקשה איך נבנה צנא ארון וקרובים. ודברי הח"ם ז"ע דנכחורה משמע מדבריו דלא נלעו להעמיד הארון צק"ק אלא נמשה צלבד לדבר עמו, וז"ע דהא העמדתו צק"ק צעינן לענין הזאות דיהכ"פ צין צדי הארון. אמנם לא על הח"ם קשי אלא על הרמב"ן הנ"ל, שכתב ואל תחשוב לומר שלא נלטינו לדורות, ולא נעשה אלא ללוחות הצרית, וצבית שני שלא הי הארון, לא עשו ארון אחר. וקשה איך אפשר לומר כן, הא הזאות דיהכ"פ מעט, העשויים צין צדי הארון. וז"ל דכבר הקשו בגמרא מנחות (כו): דמקדש שני דלא הוה ארון וכפורת הי"ג דלא עבד הזאות, וקמשי אמר קרא וכפר את מקדש הקודש מקום המקדש לקודש, וצרשי שם עג מקום ארון מזה אפילו ליבא ארון.

אמנם קשי עובא, דודאי מחוייב להיות הארון צק"ק, דכמה מקראות איתא בתורה על מקום עמידת הארון צק"ק, וגם הזאות של יכה"פ לריכין להיות על הכפרת של ארון, או צסמוך, אלא דילפינן שלא מעט צדיעבד, כדילפינן בגמרא הנ"ל, והמקשה שהקשה הי ס"ל דמעט, וצדי הח"ם הנ"ל תמוה מאד, דודאי צעינן העמדת הארון צק"ק, ואין עיקר העמדתו צק"ק לנורך לדבר עם מרע"ה. ועל הרמב"ן הנ"ל לא

קשה מידי, דהרמב"ן לא קאמר אלא דהמלות עשה של עשיית הארון הוא בשביל הלווחות, מקום להניחן, ועיקר עמידת הארון בק"ק הוא בשביל הלווחות, והארון רק נתיק ללווחות. ופשוט כשהלווחות אינם אין שום מלוא לעשות ארון, אשר לזה כיון הרמב"ן באמרו דלא נעשה אלא ללווחות הצרית. אבל בודאי מחוייב להיות הארון בק"ק בשביל הלווחות אשר בארון אלא דגם הלווחות אינן מעכבין בדיעבד, אבל הח"ס דקאמר ענ הארון עם הלווחות בודאי קשי' עובא.

והנה צ"ע מלוא עשיית הארון הנה צרור דעת הח"ס שאין הארון מכלי המקדש, וקשי' כג"ל למה לא מנה הרמב"ם צמנין המלות עשיית הארון. ובמגלת אסתר שם במלוא ל"ג תירץ וז"ל כי המלוא אינה ניהגת נדירות. לפי שלעולם לא נלטרך לעשות אחר, כי אותו שטעם צלחלח קיים הוא לדורות ולא אבד מן העולם כי גנוז הוא, גם שצונו אלינו לא יאבד לעולם, וה"כ אין צמניאות בעולם שנעשה ארון אחר ע"כ. והאמנם מוצן בן מהרמב"ם ה"ל בה"ב, שכל המוינים שהם נכניס צמנין הצית כתב הרמב"ם שם נורחם ואיך נעשים כל הפרטים, ובעשיית הארון לא כתב כלום ארוך נעשה, ואילו היחה המלוא לדורות כדברי הרמב"ן שהם נעלה ענ דעתנו שיאבד או שיבצר מלוא לעשותו כמדה הראשונה לשום שם הלווחות, בודאי ה"י הרמב"ם כותב מדת הארון וארוך עושים, וזה ראוי צרורה נפי דעתי שדעת הרמב"ם שאין זה מלוא לדורות.

והנה נפי טעם המגלת אסתר, דאין למנות מלות עשיית הארון שהוא קיים לדורות, יש להקשית למה מנה הרמב"ם צמנין המלות לעשות שמן המשחה, ומצוה צקרה דשמן שטעה מרע"ה יהי זה לי לדורותיכם וצתיים נזר (מז). ד"ה וכן נשית, דלא ה"י יכולים לעשות שמן המשחה אחר למשוח בו דכתיב שמן משחת קדש יהי זה לי לדורותיכם זה ולא אחר, וצמני"ם ה"ל כלי המקדש פ"ה ה"ל ה"י ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שטעה משה, ובגמ' כריתות (ה:): ת"ר שמן שטעה משה וכו' וכו' קיים לעתיד לבא. אמנם לא קשה דשמן המשחה מלוא לדורות מעט שיש למשוח ממנו לעולם כהנים גדולים, כלשון הרשב"ן המוצא בקהלת סופרים צמ"ע (ל"ה) וז"ל אבל תחשוב זו מלוא לדורות לפי שכל זמן היוותו קיים מופלת עלינו מלוא למשוח בה"ג, ובעוה"ס אנו שותגלה לימות המשוח עכ"ל.

והנה הרמב"ן שהקשה והוכיח שיש למנות עשיית הארון מתרי עממא, חדא לפי שהארון עם הלווחות קיים לנו לעולם, מלבד קושייתו השני' שמלוא לעשותו כמזיה הראשונה, ס"ל להיפך מצעל מ"ה, שמה הטעם יש למנותה למ"ע לדורות. ולכאורה י"ל שהרמב"ן הולך לפי שיטתו צרורש ג' ד"ה אבל תרומת המכס,

וז"ל אבל המלות שענינם קיים לנו לדורות ימנה אותן אע"פ שאינן נעשות אלא פעם אחת, ולכן מנה (בה"ג) פרשת אבנים גדולות לפי שלטוינו לכחוב צכן התורה להיות לנו זכר לדורות עכ"ל. אמנם הרמב"ן לא הכניס מלוא זו אבנים גדולות צמנין המלות שלו, ועשיית הארון הכניס צמנין המלות שלו, ואולי מפני טעם השני שמלוא היא לדורות שאם חלילה ישבר יש לעשותו כמדה הראשונה, דמוכח דלא אמר כל שענינם קיים נמנים אלא לתרץ דברי הבה"ג ולי' לא ס"ל, אלא שיש ליישב גם לפי טעמו הראשון, שאין ענין יליצת אבנים גדולות דומה לענין של הארון, דבפרשת אבנים אין לעשות בהם אלא פעם אחת, ואחרי כתיבת התורה עליהם, אין שום זוי למעשה מה שיש לעשות בהם. אבל בהארון, מלבד מה שהביא הרמב"ן שמלות נשיאת הארון על הכתף מלוא לדורות, יש עוד דברים, כגון עמידתו בכל פעם שבונים צמני"ק בק"ק וכן לעשות ההצאות דיהכ"פ צין צדי הארון, ולפיכך נקרא מלוא זו מלוא לדורות.

והנה יש להבין טעמא דהרמב"ם למה מנה נשיאת הארון ענ הכתף מלוא לדורות, בן יש למנות הנחת הלווחות בארון למלוא, כקושיית הרמב"ן ז"ל. ובמגלת אסתר שם תירץ, וז"ל ומה שאמר עוד הרמב"ן כי כמו שמנה הרב משאו בן יש לנו למנות עשייתו זה אינו, שמה שמנה הרב משאו, יהי פרושו צמשא הארון שנעשה צימי משה, אשר לא נעשה יותר ולא תעשה ע"כ. וכוונתו פשוטה דמלות משא הארון היא ודאי לעולם, שאינה נגבלת צמן אבל כל זמן היות הארון מלוא לישא אותו על הכתף, אבל עשיית הארון לא נעוה לדורות כג"ל (ועיין מה שכתבתי צמלוא ל"ה).

וראיתי צמ"ה מ' ל"ה שתמה למה לא כתב הרמב"ם לורת הארון, אחרי שכתב לורת המנורה לורת השולחן ולורת המזבח, ע"ש כי התורה לא חסמוך המלות על ניסים, והולך שם כפי שרצה לומר, דהמלוא היא לדורות, אבל כפי מה שכתבנו לא קשה מידי, מעט שאין זו מלוא לדורות, ולא כתב הרמב"ם אלא הכלים שהם נכללים כחלק מן המקדש, ונכללים צמלות צנין צית הצחירה כג"ל שהיא מלוא לדורות, ולפיכך כתב לורתן אבל לא לורת הארון, ואמנם לפי הצנת המגלת אסתר דמ"ה אינה מלוא לדורות, לפי שלעולם לא נלטרך לעשות אחר כי קיים הוא לדורות ולא אבד מעולם קושיית המ"ה שפיר. אלא נראה הטעם שהרמב"ם ס"ל, שלא נלטוינו לדורות דלא נעשה אלא ללווחות הצרית, כמו שרצה הרמב"ן בתהלת דבריו אלא שהקשה ממשא הארון, והרמב"ם ס"ל דלא השוה הדדי כג"ל.

מצוה כ"א

היא שצונו לירא מן המקדש הזה מאד עד שנשים בנפשנו משא הפחד והיראה וזה מיראת מקדש והוא אמרו יתעלה את מקדשי תיראו. וגדר זאת היראה כמו שזכרו בספרא אי זהו מורא לא יכנס להר הבית במקלו במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשה קפנדריא ולמדוהו מקל וחומר. וכבר התבאר במקומות מהתלמוד שאין מותר לשבת בעזרה אלא מלכי בית דוד בלבד, וזהו כלן באמרו יתעלה ומקדשי תיראו, וזהו יתחייב לעולם ואפילו בזמננו זה שהוא חרב בעונותינו שרבו, ולשון ספרי אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם, ושם נאמר גם כן לא מן המקדש אחה ירא אלא ממי ששכן שכינתו במקום הזה.

1234567

מפני שהוא מכון כנגד בית קדשי קדשים, ושם צהי ז' כתב דאף בחורבנו לא יקל ראשו נגד שער מזרחו, ולא הגביל מקום מהיכן אסור, ובהלכה ח' כתב הרמב"ם בזמן שבהמ"ק בניו אסור לו נאדם להקי את ראשו מן הצופים, שהוא חוץ לירושלים ולפנים. והוא שיהי רואה את המקדש, ולא יהי גדר מפסיק, ולא כתב הרמב"ם כאן נגד שער מזרחו, ולעיל דכתב שער מזרחו לא כתב שום תנאי, דנראה דנגד שער מזרחו אסור בכל עת, ואף היום שהמקדש חרב אסור להקל נגד שער המזרח כמו שכתב צה"ל ז', וצ"ל תמוה לי מאד, הא צמטנה דלא יקל נגד שער המזרח. אמרו בגמרא שם (ס"ח) לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וצ"ל ואין גדר וצ"ל שהשכינה שורה מצוה צה"ל דנגד שער המזרח לריכס לכל החלואים, ואין שיהי בהמ"ק קיים, ואין כתב דאסור אף האידנה ולא הגביל מקום, וצ"ל כנגד שער המזרחי נראה דאין אסור אף מן הצופים ולפנים, כי האמוראים נפרשו המשנה קאחי ולע"ג עכ"ל. והנה הו"ל לבעל מ"ה ז"ל להקשות דהרמב"ם סותר מני' וצ"ל דבהלכה ח' לא אסר אף מן הצופים ולפנים בזמן הזה, דכתב מפורש בזמן שבהמ"ק בניו אסור לו להקי ראשו מן הצופים ולפנים, דמשמע דבזמן הזה, אין אסור אפילו לשער המזרחי, ובהלכה ז' כתב ולא יקל ראשו כנגד שער המזרחי ולא הגביל מקום דמשמע אפילו צרחוק מקום עוד יותר מן הצופים. וצ"ל קשה דבהלכה ז' כתב דכל מה שאסור בזמן המקדש אסור גם בזמן הזה. ולמה בהלכה ח' כתב להיפך, דבהלכה ז' אסר בזמן הזה גם לחוץ הר הבית.

וראיתי ברש"י צמס' צרכות (ס"ח) ד"ה וצ"ל ששהשכינה שורה, ורש"י מפרש שם בהמ"ק קיים, וצ"ל וצ"ל לקמן דר' יוסי צברייתא ראשונה אמר לישנא דשריית שכינה ור"י צברייתא ב' אמר לישנא דבהמ"ק קיים, והיינו דל"צ מקדש שני דלר' יוסי מותר גלר'

הנה מה שמצוה הספרא, לא יכנס להר הבית, ולא הביא מתניתין צרכות ז"ד, דתנן התם כלשון הספרא, מפני שצמטניתין לא מפורש רק שאסור, ויש לומר שזה מדברי סופרים, ולפיכך מצוה הספרא, דמפרש הקרא ואת מקדשי תיראו, שזה מלות עשה מה"ת. ולכאורה נראה מדבריו שגם צהר הבית אסורים כל אלה מה"ת, וזה לא מדברי המאוריי ציבמות (ו:): שכתב דמפתח העזרה מה"ת, וצ"ל הבית מדברי סופרים. והנה צמטניתין דצרכות, תנן עוד דבר אחד שאסור, לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכון כנגד בית קדשי הקדשים, ויש לעיין למה צמטניתין לא הביא זה. ובהלכות צה"ב פ"ז צריש הפרק החזיל הרמב"ם מ"ע ליראה מן המקדש, ומצוה גם כן לשון הספרא, ובהלכה דלא יקל אדם מצוה שם בהלכה ה', ואולי כל בהלכה דלא יקל אדם הוא מדברי סופרים, ולפיכך לא מוצא צמטניתין דהספרא לפרש מה שמחייב הקרא ומקדשי תיראו.

ובקריית ספר להרמב"ם ז"ל כתב וז"ל וצ"ל הזכר ג"כ חייב אדם צמטניתין דהא קדשה לעתיד לזכר, וכתוב את שבתותי תשמורו וכו', ומה שאסור חוץ למקדש נראה דהוי מדרבנן, דאין מדאורייתא חייבו צ"ל הזכר עכ"ל. והנראה דמש"ה אמר דחוץ למקדש הוי מדרבנן משום דקשי' לוי דאמרו צמס' צרכות ס"ח על מתניתין דלא יקל אדם, דלא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וצ"ל וצ"ל ששהשכינה שורה, וצ"ל שם בהמ"ק קיים, ע"כ דש"מ צ"ל חוץ מקדש אין אסור ואי הוי מה"ת ה"י אסור גם צ"ל בהמ"ק קיים, ואם לכך נחזיק ש"מ דס"ל דצ"ל צהר הבית וצ"ל המקדש אסור מה"ת להקל את ראשו. וכן דעת המ"ה צמס' (ר"ד) דלהלכה דלא יקל אדם אסור מדאורייתא צ"ל המקדש.

והנה ראיתי צמ"ה שם, דהביא דברי הרמב"ם ה"ל בהלכה ה' לא יקל את ראשו כנגד שער מזרחי

יהודה חסור, ואל תחמה לפני מש"כ לא יהי דין
 דמשתתפו לרי אצח צרי דריה צ"ח אגל צצית ראשון,
 ועיין בתו"ט פ"ג דפרה מ"ג ד"ה וזרקו ע"ל. ונפי
 דצרי הרש"ש ז"כ דצרי ר' אצח צרי דרצ"ח ומתניתין
 חדא מילתא ונל נאמרה הלכה דלא יקל אדם ראשו
 אגל צצית ראשון, ולא מנינו בגמרא מי שפליג על
 דצרי דרי אצח, וגם במתניתין ליכא פלוגתא, אם כן
 בזמן הזה ליחא בכלל הלכה דלא יקל, ותימא לפי
 דצרי על הרמב"ם דכתב בה"ז ז' המ"ל הלכה דלא
 יקל ראשו ה"פ שהמקדש חרצ צטונותיו, והיכן
 המקור להרמב"ם, ואין נומר דהרמב"ם לשוטחו דפסק
 בפ"י שם הלכה כמ"ד דקדושה ראשונה קדשה נשעשה
 יקדשה נעתיד נצח בקדושת המקדש וירושלים,
 שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה
 אינה בעלה, יהיה פנוגתה דתנאים ואמוראים עיין
 בשיטת (ט"ז) וצח"ס (ק"ז), דהא ר' אצח צצית
 ז' יוחנן אמר הלכה זו, ורי יוחנן ס"ל בצח"ס (ק"ז):
 דקדושה ראשונה קדשה נעתיד נצח, וכן ס"ל המעלה
 בזמן הזה חייב. והפ"ה אמר דלא אמרו אלא בזמן
 שהשכינה שורה, ואף לא אפילו בזמן בית שני לפי
 דצרי הרש"ש המ"ל. והרמב"ם לא רמו כלל כאן הבדל
 בין בית ראשון לבין בית שני.

והנראה דהנה צפיה"מ להרמב"ם ז"ל, משמע
 דהרמב"ם מפרש לא יקל אדם כנגד שער מזרח שער
 ניקור, דז"ל ושער המזרח ר"ל הפתח המזרחי מפתחי
 העזרה, והוא הנקרא שער ניקור, וכן כתב בה"ז ה'
 המ"ל לא יקל אדם שער ניקור, לא כרש"י ז"ל דמפרש
 ז"ל כנגד שער מזרחי חוץ לבה הבית אשר בחומה
 הנמוכה אשר נרגלו הבית במזרח ע"כ, והרמב"ם
 מפרש כנגד שער ניקור, פירושו לאדם העומד בבה
 הבית לא יקל כנגד שער ניקור שהוא שער העזרה,
 והמש"ן ברמב"ם המ"ל יראה דעד הלכה ה', קמייורי
 הכל בעזרה ובה הבית כשוטחו דפירש צפירושו
 צפירוש המשניות דמתניתין, והגבול הוא בה הבית
 אשר בתוך החומה לבה הבית, אשר לזה כתב בה"ז ז'
 ה"פ שהמקדש היום חרצ חייב אדם צמוראו כמו
 שהי טיהר צו צבנינו לא ישב בעזרה ולא יקל ראשו
 כנגד שער המזרח שנאמר את שבתותי השמורו ומקדשי
 תיראו מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש
 לעולם. והלכה זו אין בה תגלי והוא שיהי רואה,
 דלא תלה צראי כלל אלא הגבול הוא בה הבית
 כנגד שער מזרחי. דאפילו בנחצו הבית חסור ממקום
 זה, שאין רואה כלל המקדש, ואולי מפרש דמתניתין
 גמי אמרה ההלכה לזמן הזה, ובהלכה ה' כתב
 הרמב"ם הלכה דלא יקל ראשו צמורה וכבוד שמחייב
 את האדם צרואה המקדש (והוא כעין מורא רבו
 מוצהק דמתו"כ כמלא עיניו בקדושין ל"ג) אשר לזה
 כתב ז"ל בזמן שהמקדש צנו חסור לו לאדם להקל
 את ראשו מן הצופים שהוא חוץ לירושלים ולפנים
 והוא שיהי רואה את המקדש ולא יהי גדר מפסיק

בינו וצין המקדש, עכ"ל דהחיוז הוא בזמן שרואה
 את המקדש, ולא שייך חיסורא זה בזמן הזה כלל
 דתלוי האסור צרואה המקדש, ואפילו אם נימא
 דחסור זה גם כן נכלל צמורה המקדש והוא מה"ת
 לא שייך בזמן הזה, דתלוי צרואה המקדש.

ובגמרא סוטה (ל"ה) ויך צחנשי צית שמש כי
 ראו צהרון משום דראו ויך, ר' אצח ור' אלעזר חד
 אמר קולרין ומשתחווין היו ופרש"י לא בעלו ממלאכתן,
 וצמורה"א שם הבית מדרש ילקוע כיון שראו היו להם
 ליעול צגדיהם ולהניח על פניהם וליפול לפניו שעה,
 דהחיוז הוא צרואה הארון, וה"כ החיוז הוא צרואה
 המקדש. ואין חילוק בזה בין מזרח למערב אלא בכל
 מקום שרואה המקדש, ואין סתירה דצרי הרמב"ם.
 ולפי פירוש הרמב"ם דמתניתין מיידי בהר הבית ע"כ
 ז"ל דרי אצח לא לפרש מתניתין קאתי, אלא מילתא
 צחנשי נפשי קאתי, ונראה דגירסת הרמב"ם כגירסת
 הרי"ף דגרים לא אסרו, ולא לא אמרו, דלא אסרו
 צראיה אלא בזמן המקדש צנו, אצל שלל בזמן המקדש
 לא אסרו אלא בהר הבית כדחנן צמתניתין, דמתניתין
 על זמנינו חנן ומש"ה הגבול מתניתין דוקא כנגד
 שער המזרח ודוקא בהר הבית.

ומה שהעיר הרש"ש ז"ל מהלשון שהשכינה שורה,
 דביומא ספ"ק אמרינן דשכינה לא שרתה צצית שני,
 ראיתי צליוני מהר"ן על הרמב"ם הלכות בית הבחירה
 דמצוה בקולות הרבה, שצצית שני לא שרתה שכינה,
 ובמקומות הרבה אמרו דהשראת שכינה היתה גם
 צצית שני, וכותב שם פשר הדבר מצדו צחוי דאמר
 דזה שאמרו כי צצית שני לא שרתה שכינה אין הכוונה
 שלא שרתה שכינה כלל, אלא שלא שרתה צו תדיר
 כמו צצית ראשון, ומעט זה כתב הרמב"ם פ"ו הל'
 ט"ז שקדושת המקדש מפני השכינה ושכינה אינה
 בעלה, ואין לדקדק כלל מזה שאמרו בזמן שהשכינה
 שורה, ופירושו כפרש"י בזמן שהמקדש קיים.

הנה מלשון הרמב"ם צסב"מ וכן צספרו הוד
 החזקה, נראה דהפלא של המלצה ליראה מן המקדש,
 לירא מהשכינה דז"ל כאן, ושם נאמר לא מן המקדש
 אתה ירא אלא ממי ששכן שכינתו במקום הזה, וכן
 לשוני ברמב"ם פ"ז מלות עשה ליראה מן המקדש שנא'
 ומקדשי תיראו, ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממי
 שורה על יראתו, ע"כ דמצוה זה תיבך צמלות עשה
 להורה דזה גוף חפלא של המלצה, דצנו כוונה זו לא
 מקיים המלות עשה, ואינו דומה למלות עשה של איש
 אמו ואצו תיראו, דהתם המלות עשה היא לירא
 מהם ממש, דז"ל הסב"מ צמלצה רי"א היא שצנו
 לירא מאז ואח, והוא שיתנהג עמהם כמנהג מי
 שהוא ירא ממנו שיעניוהו כמו המלך ע"כ, דגוף
 המלצה היא שידמה צנפשו כן. אמנם צמורה המקדש
 אינו כן אלא שידמה צנפשו ששם שמים הוא על הבית
 ולכן נחוסף כאן יראה בהמקום הזה, ומש"ה היראה

עשה זו, או מטעם שלא ישתחוה לשם אלהות, או מטעם לזכר המורה בפועל אבל בגוף המורה אין הבדל. אמנם מדברי הרמב"ם הג"ל נראה חילוק גדול בין מצות מורה המקדש לבין מצות מורה אצ ואם כ"ל. וכן נראה מפרש"י ז"ל דמפרש לא משבת אחר מתירא, דלא כתוב בו מורה ע"כ כן ז"ל במורה מקדש דאין שום מצוה במורה מהמקדש כשם שאין מורה בשבת.

היא תמיד אפילו בחורבן הבית, כיון שכיראה הינה מהבית אלא ממני שורה על יראתו. והנה בחוס' מס' יצמות (ו:): ד"ה יכול יתיירא אדם מצית המקדש, כתבו וז"ל גבי אציו לא הולך לומר כן דפשיעה שלא ישתחוה לו לשם אלהות, אבל גבי מקדש אינעריך משום דהוה דבר שבקדושה, א"י גבי אציו שייך מורה שלא יכעיסו אבל במקדש אין יכול למלאו אלא בדוחק, עכ"ל. דנראה מכוונת החוס' שצא במקדש אזכרת

מצוה כ"ב

היא שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד לכבדו ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו לאהרן ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות רוצה לומר אתם תהיו לי לפני תמיד. וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר והוא אמרו ושמרו את משמרת אהל מועד. וכתוב בספרי ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות הכהנים מבפנים והלויים מבחוץ, רוצה לומר לשמרו וללכת סביבו. ובמכילתא אמרו וכו' הנה נתבאר לך ששמירת המקדש מצות עשה, ושם נאמר גדולה למקדש שיש עליו שומרים ואינו דומה פלטרין שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים, וידוע כי פלטרין הוא שם ההיכל אמרו כי גדולת ההיכל ורוממותו הם השומרים המסודרים עליו.

לא היו לריבין לשמור אלא צליה, וטעם וסמך כתב בפירושו הרי שמואל החסיד ע"ה דמהאי קרא על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה, א"י מנינו למימר חופכה דפונה ונגבה היו שומרים ציוס דוקא דכתוב יום למעטוי לילה אבל בשאר מקומות צין ציוס וצין צליה, ע"כ. אמנם ז"ל דכוונתו דאין זה מדון חיוצ המלות עשה של שמירת המקדש, דאם הו' מחוייב מדון המלות עשה, הו' מחוייב כל המקומות צין ציוס וצין צליה, אלא נראה שהציוס הטעם לזה מר' שמואל החסיד מקרא ענ' חומותיך ירושלים, ש"מ דמלך חיוצ המלות עשה אין לשמור ציוס וצליה, והכי מוכח מדברי הראב"ד ריש מס' תמיד, וז"ל צלשה מקומות הכהנים שומרים, שאינם ישנים כל הלילה ושומרים אה המקדש בשביל כבודו עכ"ל, דמפורש דצדקו שהשמירה היא צליה. וראיתי בתפארת ישראל ריש מס' תמיד, וז"ל מפני כבוד וגדולה שומרים שם, כך כתב הרמב"ם, ולפי"ז ז"ל לפי"ד דאעפ"כ שומרים שם רק צליה, משום דציוס א"ל שישמרו לסימן כבוד, דבל"ז ע"י הליכה כהנים בעבודתם אנה ואנה כבוד אומר כלו, אבל צליה שאין בו עבודה, לריך להרחות כבוד וגדולה להבית הקדוש הזה ע"י משמרות שומרים לבוקר שומרים לבוקר. אמנם להמפרש מס' תמיד כאן שומרים כל היום וכל הלילה, ולענ"ד כן משמע קרא דהחונים

הנה לא ציאר כאן כוונת תמיד שכתב, אס המ"ע יום ולילה, או תמיד בכל לילה ולילה. אמנם צמלות ל"ח (ס"ז) כתב מפורש כי השמירה רק צליה, וכן מפורש בחבורו הגדול ה"ל צה"צ פ"ח ה"ל צ, וז"ל ושמירה זו מצותה כל הלילה, וכן דעת הרמב"ן בפירושו על החורה, פ' במדבר (א', נג) וכן דעת הר"ש והרע"ב ריש מדות. ודעת המפרש למס' תמיד אינו כן אלא דמצותה כל היום וכל הלילה, והמל"מ כתב דצדקו המפרש תמוהין, והרצ באר שצב כתב ע"ז לא הו' ולא נצרא. וכן דעת החינוך כהני רבותא שמלותה רק צליה, (חינוך שפ"ח) וצמ"ח שם, כי לפי מה שמפרש בהמכילתא טעם השמירה המוצא ברמב"ם וצחינוך, לא מפחד חויציס ולסטים אלא כבוד וגדולה אינו דומה פלטרין וכו'. א"כ אדרבה הו' לנו למימר שמלותה כל היום והלילה, לא וצדוק דרך שמירת פלטרין המלך ע"י"ש שתמה על תמיהת המל"מ והניח צ"ע.

והנה נראה לכאורה דהמפרש לאו יחידאה הוא, אלא גם הראב"ד צפי למס' תמיד, וז"ל צדק כ"ע ד"ה לצפונה ליום ארבעה, לנגבה ליום ארבעה, נראה דהא ליום היינו יום שלם, כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, אלו צי רוחות לפונה ונגבה היו לעשות שמירה צין ציוס וצין צליה, אבל בשאר מקומות לא הו' לריך כ"כ לשמור במזרח וצחק מקומות אחרוני

לפני המשכן דילוף מונה הש"ס שמירה במקדש ושם נא זכר לניה, עכ"ל. וכוונתו מראה שהרגיש קושיה המ"ה, הנ"ל, ומתוך זה דביות כבוד אומר כלו. אמנם אין צוה כדי ליישב הקושי, כמוכן, כיון דהתורה אמרה ולתת דהכבוד יהי ע"י זה ששומרים סביבו, איך אפשר להתייף כבוד זה בכבוד אחר, ולפטור מהכבוד שלייה התורה שזה כבוד בהמ"ק, אין לנו אלא דברי תימה, וגם נתיישב צוה כנל.

והנה מה שמצינו בסה"מ המכילתא טעם השמירה גדיה למקדש, אינו דומה פנערין שיש עליו שומרים, וכן מצינו בתורה יד החזקה תוקף צריש דבריו מלוח שמירה המקדש. נראה כדי שלא נעשה שהשמירה היא מפקח חייבים, ובזמן שאין שם פחד אין חיוב השמירה, וכן כתב המכילתא להעשים שזו מלוח עשה מפני הכבוד, ואין נפ"מ אם יש פחד מאויבים או אין שם פחד, וכן הוציא הרמב"ם הטעם שזה נוגע צניף המלוח, ויבטו צחצורו הגדול וז"ל רוב פי ח. שמירת המקדש מלוח עשה ואש"פ שאין שם פחד מאויבים, ועיקר הדבר שכך גזרה התורה, וז"ל המפרש רוב מס' תמיד בשלשה מקומות וכו' ובגמרא נפקא לן מקרא, דהו לא נפקא לה מקרא הוה אמינא דלא צריכי שומרים דאין עניית במקום עשירות, ואי גנבי כלי המקדש יקנו אחרים ועוד דהו"א דבחד שומר סגי עכ"ל דש"מ דעיקר כך גזרה התורה שצאופן זה מקיימים השמירה, וכן דוקא ע"י כהנים ולוים.

והנה מלשון סה"מ שכתב ב"אן לשמור המקדש ונלכת סביבו תמיד, העירו צ"ט מעשה רוקח, יצ"י ירושית שגמרה, דמשמע מלשנו דמלוח שמירה כל היום וכל הלילה, וזה סותר מה שכתב צחצורו, דרק כלילה, יצ"י ירושית שגמרה הנ"ל העיר דגם שיפת הרא"ש כדעת המפרש דשמירה הוה בין ציוס וצין כלילה. מדכתב צ"פ הרא"ש רוב מס' תמיד, וז"ל בשלשה מקומות הכהנים שומרים, פי' בשלשה מקומות הכהנים

שומרים, שימור זה אינו משום חישוב גניבה אלא גזירת הכתוב הוה ושמרו, וגם כבוד המקדש שלא יסוחו דעתם ממנו לא ציוס ולא כלילה, כדכתב ציבוידע (מ"צ י"א) ושמרתם את משמרת הבית מסה, דמשמע דס"ל דמלוחה תמיד ממש.

והמעייין בסה"מ יראה דמצינא הקרא ואתה וצניך אתך לפני אהל העדות. וע"ז כתב ר"ל אחס תהיו לי לפני תמיד. והמקרא הזה נאמר לאהרן וצניו הכהנים, והכהנים הנב הם מחוייבים להיות במקדש תמיד, ציוס בעבודת הקרבנות וכלילה לשמור בשלשה מקומות שכהנים שומרים, אשר לזה נראה כיון בסה"מ, וכתב רולא לומר אחס תהיו לפני תמיד, וז"ל הגר"א ז"ל בצאורו למס' תמיד במשניות ז"ל שומרים, הוה שמירה מפורש בסדר קרח משום לא יבנס זר בחוכו, והא דפריך גמ' מה"מ ל"ל דפריך צבית המקדש כיון שהשערים מסוגרים למה לי שמירה ומשני והחונים כו' משה וכו' וע"כ מלוח עליהם לשמור דאל"כ למה לי כולי האי צאדם אחד סגי אלא ע"כ מלוח הוה על הכהנים והלוים, או ל"ל דפריך מני"ל דצעינן כהנים ולוים ומשני והחונים משה כו' עכ"ל ולפי"ן נראה פשוט דכהנים מחוייבים בשמירה כל היום וכל הלילה, ציוס שלא יבנס זר, וכלילה דאין לחוש שובנס זר, כיון שהשערים מסוגרים, ושמירה זו הוה מפני הכבוד, וע"ז מסוים בסה"מ ומצינא הספרי ואתה וצניך אתך לפני אהל העדות הכהנים מצפנים והלוים מצחוק, רולא לומר לשמרו וללכת סביבו, ולפי"ן ו"ל דזה גס כוונת פי' הרא"ש שכתב דגזירת הכתוב הוה ושמרו וגם כבוד שלא יסוחו דעתם ממנו לא ציוס ולא כלילה, כדכתב ושמרתם את משמרת הבית מסה, דכוונתו גס על הכהנים דהנה מפרש מחיתין דתנן בשלשה מקומות הכהנים שומרים, והכהנים מחוייבים צין ציוס וצין כלילה ואסור להם להסוח דעתם מצהמ"ק.

מצוה ב"ד

היא שצוה הכהנים לרחוץ ידיהם ורגליהם כל זמן שיצטרכו להכנס בהיכל ולעבוד עבודה, וזו היא קדוש ידים ורגלים, והוא אמרו יתעלה ורחצו אהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם בבאם אל אהל מועד וכו'.

שהו עושין לכבודו, אבל למדנו מן הכיור כי לריכה כלי עכ"ל.

אמנם הרמב"ם צה"ל ציהמ"ק (פ"ה הל' י') ס"ל דלכתחלה מלוח לקדש הידים מהכיור, וז"ל, מלוח לקדש ממי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי שרת ה"ז כשר, אבל כלי החול אינם מקדשין עכ"ל דמשמע מלשונו דמשאר כלי שרת אינו אלא צדיעבד, אבל

הנה לא הזכיר כאן דמלוח רחיצת ידים הוה מן הכיור, ולכאורה יש לומר דס"ל דהכיור אינו מעבב לא לכשרות הידים וגם לא למלוח, אפילו לכתחלה יש לקדש הידים מכל כלי הקודש, וכן מפורש ברמב"ן פי' כי תשא וז"ל, והרחיצה היא המלוח, אבל הכיור ליה צו להזמנה, ואינו מעבב ולא מלוח, כי ציוס הכפורים בהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקיחותן של זה

לכתחלה המלוה מן הכיור, וכן מפורש בחינוך מלוה ק"ו, וז"ל, מדיני המלוה לקדש צמי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי שרת כשר בדיעבד עכ"ל.

והנראה לע"ד דהאי לכתחלה ובדיעבד הוא מן התורה, דמזאתווייתא יש לכתחלה לרחוץ הידים מן הכיור, והעטם נראה דבגמרא זבחים (כג.) למדים דשאר כלי שרת מקדשין הידים, מרצוי דכתיב ורחצו עיניכם ורצו עיניכם וכו' וכו' שיעת הרמזים צם"מ צשורש השני, דכל דבר הנלמד מרצוי דקרא, נקרא להרמזים דברי סופרים, אע"פ שדינס כדון התורה עי"ש וברמזין בהשגתו הגדולה על זה, ואמטו להכי ס"ל להרמזים לכתחלה מלוה לקדש מן הכיור, דמפורש בקרא, וברמזין לשיעתו לכלל דבר שוין הן ס"ל דאין להקדים למלוה מן הכיור.

ואמנם מתניתין דיומא (מ"ג) שהצוא הרמזין הני"ל, משמע דגם לכתחלה מקיימים המלוה בשאר כלי שרת דהכי חנן החס בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור, והיום מן הקיתון של זהב, ר"י אומר לעולם כה"ג מקדש ידיו ורגליו מן הקיתון של זהב עכ"ל המשנה. ואי נימא לכתחלה המלוה מה"ט מן הכיור איך מצעלן המלוה צב"ג, אלא ע"כ דאינו מעכב גם לכתחלה למלוה כדברי הרמזין.

וראייתי בירושלמי יומא (פ"ד הל' ה') דקמפילגי אס הקידוש הראשון של כה"ג ציבכ"פ אס מן הכיור הוא או מהקיתון של זהב, וז"ל הירושלמי אומר ר' יונה חוץ מקידוש הראשון, אומר ר' יוסה ואפילו מקידוש ראשון עכ"ל, ויש לומר דהרמזים מפרש מתניתין כר' יונה חוץ מקידוש הראשון, וכן איתא שם צשיירי קרבן, וז"ל אומר ר' יונה חוץ מקידוש ראשון, וברב צחוו"ט כתב צפ"ג דמכילתין משנה ד' צד"ה וקידש ידיו ורגליו פ"י הרע"צ מן הכיור, וכן פרש"י, ולא דייקא, דהא חנן לקמן צפ"ד, והיום צקיתון של זהב, ורש"י לשיעתו חזיל דמתניתין איכא לאוקמי חוץ מקידוש ראשון, וסיים שם וגדולה מזו נ"ל לכ"ע לריך להיות קידוש ראשון מן הכיור, שכ"כ הרמזים פ"ה מהל' ציבמ"ק, מלוה לקדש ממי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי שרת כשר, הרי דכל הקידושין מלוותן לכתחלה מן הכיור, ולמה יגרע קידוש ראשון של יבכ"פ, צשלמא שאר הקידושין חילק הכתוב שאינן מעכבין העבודה וכמפורש צמס' צבחים י"ע עכ"ל.

אמנם קשה לומר צדעת הרמזים כן, דבהל' ציבכ"פ (פ"ב הל' ה') לא חילק מקידוש ראשון לשאר הקידושין דז"ל בכל יום כה"ג מקדש ידיו ורגליו מן הכיור כשאר כהנים והיום מקדש מקיתון של זהב, משום כבודו עכ"ל, דש"מ דלא ס"ל כר' יונה, וכן מלאתי צבהות מים חיים צהל' עיבכ"פ מהגאון צעל פרי חדש דהרמזים לא ס"ל כר' יונה, וז"ל אחרי דהציא דברי התו"ט הני"ל על דברי רש"י והרע"צ, כתב דהך מילתא הויא פלוגתא בירושלמי, דאמר ר' יונה חוץ מקידוש הראשון, ורצו הרמזים שסתם

משמע דס"ל כהרא"ש לפסוק כר' יוסה דאפילו קידוש הראשון הי' מהקיתון של זהב, והעטם לפי צשכ"ס דלין פ"ב דצבחים אמרינן סתמא דכל כלי שרת ראוין לקידוש ידים ורגלים עכ"ל. ואין להקשות על דברי מים חיים, דהא בגמרא שם צבחים מוקמינן דכל הכלים מקדשין, צקודה צחוכו, עי"ש, לזה מוקמינן רק על דתנינא שם צין שיש צהן רביעית צין שאין צהן רביעית, אצל צאופן דהכלי שרת מחזיק כהכיור לא אמרינן צקודה צחוכו, ועי"ש צחוס' ד"ה והא ממנו אמר רחמנא, דהקשו על פירש"י דמפרש דהקושי' היא על זה דאמרינן כל כלי שרת מקדשין, תקשי' לי ממתניתין יומא (מ"ג) דכהן גדול מקדש צקיתון של זהב, לכן מפרשים דהקושי' היא על הא דמוקמינן צקודה צחוכו, והא ממנו אמר רחמנא דאין לקדש אפי' קודה אלא אס כן יהא כמוכי שיהא צו כשיעור עכ"ל, וניחא לפי זה דאין להקשות מקיתון של זהב דמיירי שיש צו כשיעור. וכן ל"ל לדעת הרמזין הני"ל, דס"ל אפילו לכתחלה יש לקדש ידים מכל כלי שרת ומוכיח זה ממתניתין דיומא.

ואמנם עדיין לא נתו"ש לשיעת הרמזים הני"ל דהמלוה לכתחלה היא מן הכיור, ולמה יגרע ציבכ"פ כהוכחת השיירי קרבן הני"ל, וכ"ש דקשה לפי הני"ל דהאי לכתחלה הוא מן התורה, וירחן ציבכ"פ צבכל יום מן הכיור, דאין חכמה ואין ענה ותצורה נגד ד' (צצועות ל' :. וצסנהדרין י"ח צחוס' ד"ה מעיד).

והנראה דהנה מוצא לעיל דברי רש"י ותוס' צפירושם על קושי' הגמרא שם, והא ממנו אמר רחמנא דרש"י מפרש דהקושי' היא מני"ל דכלי שרת מקדש את הידים, ותוס' מפרשים מני"ל דצקודה מתוכו מקדש אפילו צאין צו שיעור ד' כהנים, ולכאורה נרש"י קשי' ולתוס' קשי', דלרש"י קשי' כיון דהקרא ירחו צא לרצות כלי שרת, מני"ל לומר דמקדש צאין צו שיעור, ולתוס' קשי' מני"ל דכלי שרת צבכלל מקדש אפילו אס יש צו כשיעור, לדברי תוס' הקושי' לא הוה אלא צקודה מתוכו דמקדש אפילו צאין צו כשיעור, וז"ל דלרש"י ז"ל, ולפי מה שמפרש צקודה מתוכו שמדצקון שם כלי אחר קטן שמקלה מים מהכיור, ידעינן זה מסצרה, משום דהוה כמו הכיור גופי' ואמטו להכי מפרש רש"י דקושי' היא רק מנא ידעינן דגם כלי שרת מקדש, ולהתוס' ל"ל דכלי שרת דמקדש לא צעינן קרא דמקרא ועשית כיור לא ידעינן רק דצעינן כלי שרת המחזיק כדי לקדש ארצעה כהנים, כדברי הרמזין המוצא לעיל, ומקרא דירחאו ידעינן צאס קודה מתוכו שגעל מן הכיור צכלי קטן כשר לקדש אפילו צאין צו כשיעור.

והנה ברמזים שם צהל' י"א איתא וצכל כלי הקדש מקדשין צין שיש צהן רביעית וצין שאין צהן רביעית, וצבהגות שם א"א וצקודה מן הכיור שיש צו לקדש ממנו ד' כהנים, וצכ"מ שם אחרי דהציא הגמרא הני"ל כתב וז"ל ולפי"ז יש קצור צדברי רצינו

שהי"ל לפרש דהא דמכשירין צאין צו רביעית היינו דוקא בקודה מחוכו, והתוס' פירשו בקודה מחוכו היינו שזוטל מימיו בכלי קטן וכו' ורבינו אפשר שהי' מפרש כפי' התוספות, ולפיכך לא חש לפרש מאחר שכתב בסמוך שאריך להיות בכיור מים כדי לקדש די כהנים, ממילא משמע שכתב שמקדשין בכלי שרת אפי' אין בהם רביעית זוטל בכלי שרת מהכיור הוא דאלי"כ הוב עדיף שאר כלי שרת מהכיור ע"כ.

אולם יש לעיין אם אפשר לומר דהרמב"ם מפרש הגמרא כדברי התוס', דלדברי התוס' ל"ל דכור, וכלי שרת שיש צו לקדש די כהנים אין הבדל ציניהם דלמדים מכיור רק דבעינן כלי שרת, ולהרמב"ם ליכא למימר הכי, דא"כ מ"ל להרמב"ם דהמלואה לכתחלה מן הכיור, וע"כ ל"ל דלמדים כלי שרת מרצוי דקרא, א"כ מ"ל אם זוטל בכלי שרת מהכיור לא בעינן שיטור, ולכאורה איפכא מסתברא דהרמב"ם יפרש כרש"י, ובקודה מחוכו לא בעינן לרבות דידעינן זה מסתבר דהוה בכיור גופי' כנ"ל, אבל קשה דכל כהאי גונא כפירוש רש"י בקודה מחוכו, הו"ל להרמב"ם לפרש דכורו ולא לסתום.

ואולי י"ל דבעל הפירוש בקודה צתוכו יפרש הרמב"ם כפירוש התוס', אמנם קושית הגמרא, והא ממנו אמר רחמנא יפרש כפירוש רש"י דהקושי הוא על כלי שרת בכלל אפילו אם יש צו כשיעור, ומתראין מרצוי וירחאו, אבל בקודה צתוכו זוטל בכלי שרת ממנו הכיור לא בעינן לרצוי, דאין הפרש צין מן הכיור הי' הרחיקה או מכלי שרת כיון דהיתה ממנו

הכיור. ועיין בלשון הרמב"ם בהלכה י' דכתב מלואה לקדש ממנו הכיור, ולא כתב מלואה לקדש מן הכיור, אלא ממנו הכיור, ואין נפ"מ צין אם רחץ מן הכיור או מכלי שרת ממנו הכיור, ומקיים מלואה כמו מן הכיור, ולפ"ז מה שכתב מלואה לקדש ממנו הכיור, ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר, כוונתו היכא דלא נטל ממנו הכיור אלא הכל ע"י הכלי, וזה הכלי כדי די כהנים, וזה דוקא דזיעבד כנ"ל, והכי מסתברא מלשון הטהור, דבהלכה י' כתב מלואה לקדש ממנו הכיור, ואם קידש מכלי שרת ה"ז כשר, בלשון דיעבד, ובהלכה י"א כתב וכל כלי הקדש מקדשין צין שיש בהן רביעית צין שאין בהן רביעית, דמשמעות הלשון משמע דלכתחלה יש לעשות כן, וזה סותר את דבריו הנ"ל, אלא ל"ל דבהלכה י' כוונתו בכלי שרת צלי מן הכיור, ובהלכה י"א מיוירי ממנו הכיור, כדברי הכ"מ.

והשתא לפ"ז הא דכתב הרמב"ם צבלי עיהכ"פ בכל יום מקדש כה"ג מן הכיור והיום מקדש מקיותן של זהב, אבל מקבל המים צבכלי של זהב ממנו הכיור, וזה כשר גם לכתחלה.

והירושלמי הנ"ל דפליגי אם הקידוש הראשון מהכיור או מהקיותן של זהב, ל"ל דמוקי מתניתין בלי נעילה ממנו הכיור, ויש לפרש דקמפלגי בהמלואה לכתחלה אם דוקא מכיור, או לא, דר' יונה ס"ל דלכתחלה מלואה דוקא מן הכיור, ור' יוסה ס"ל דשווין הן לכל דבר, ולהלכה פוסק הרמב"ם כר' יוסה, והרמב"ם כר' יונה ומש"ה כתב דמלואה לקדש ממנו הכיור, ומתניתין יש לאוקמי זוטל ממנו הכיור.

מצוה ב"ה

היא שנצטוו הכהנים להדליק הנרות תמיד לפני ה' והוא אמרו יתברך שמו יערוך אותו אהרן ובניו וזאת היא מצות הטבת הנרות וכו'.

מוחר לזר להדליקן ע"כ, ומה שכתב והוליאן לחוץ דבהיכל אסור לזר ליכנס, והראב"ד השיגו וז"ל א"א הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן אלא שאם הדליקן כשירות, ובכ"מ שם ועטמו של רבינו דכיון דלאו עבודה היא כדאמרין ציומא (כד:) הדליק ליחייב הדלקה לאו עבודה היא משרי שרי נמי כמו שחיעה שהיא כשרה צורים עכ"ל. וכבר הקשו דהרמב"ם סותר משנתו שכתב צבלי תו"מ הנ"ל שכתב והדלקת הנרות היא העצתם, וכלל צפסוק יערוך אותו אהרן ובניו. וכן מה שכתב כאן צבסה"מ שנצטוו הכהנים להדליק.

ויש לפרש דזה כוונת הראב"ד צבשגחו, דזה שאמרו לאו עבודה היא, הוא רק לענין דלא יתחייב זר עלה, אבל המלואה מועלת על הכהנים, וכן נראה מהריב"ש צבסוגיא שם המוצא צב"מ הנ"ל, וז"ל

הנה מלשון הכתוב כאן משמע שמלות הדלקת הנרות מלואה צבכהנים ונכללת צמלות הטבת הנרות, יצריב יערוך אותו אהרן ובניו. וכן נראה מלשון צריב"ם ה"ל תו"מ פ"ג וז"ל בהלכה ו' דישון המנורה והעצת הנרות צצוקר וצין הערצים מלואה עשה שנאמר ישריך אותו אהרן ובניו והדלקת נרות דוחה את השבת ואת העומאה כקרבנות שקבוע להן זמן שנאמר להעלות נר תמיד, ובהלכה י"ג שם מהו דישון המנורה, כל זר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שצנר ומקנחו וניתן פתילה אחרת ושמן אחר, וכו' ומדליק נר שכבה, והדלקת הנרות היא העצתם ע"כ.

אולם בהלכות צב"מ פ"ט כתב דהדלקת הנרות כשרה צורים, וז"ל, וכן הדלקת הנרות כשירה צורים, לפיכך אם העיב הכהן את הנרות, והוליאן לחוץ

הדלקה לאו עבודה היא חמיכה מילתא דהא כתיב
 זה אהרן וצניו, דבר אל אהרן ואל בניו לאמר
 צהעלותך את הגרות וכתוב וצהעלות אהרן את
 הגרות, וי"ל דלכתי לא אפקי בלשון חיוב ואמר
 צהעלות או צהעלותך לומר דלאו עבודה היא לחיוב
 עלי מיתה צר כשם שאין חיוב מיתה בעבודה שאינה
 תמה עכ"ל דנראה מדבריו דלא נתמעט אלא ממיתה
 אבל בצאזכרה איתא, כשם שמוזהר בעבודה שאינה
 תמה, וי"ל לפי דברי הריעב"א דהדלקה הגרות מועלת
 על הכהן דוקא, אלא שאינה כשאר עבודות הכהן
 דמחוייב זר מיתה, דהנה הגמרא מייירי היכי דזר
 הדליק צפנים הויכל, ואיתא בצאזכרה מקרא אך אל
 כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו, ובגמרא יומא
 (מ"ה.) וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח
 וברש"י שם, והלא נאמר אך אל כלי הקדש ואל המזבח
 לא יקרבו, ובספורנו במדבר (י"ח) אך אל כלי הקדש
 שהם צחך המשכן שהם המנורה והשלחן ומזבח הזהב
 ע"כ. אמנם זה דוקא אם הדליק צפנים, אבל אם
 הוליאן לחוץ והדליק הזר, בודאי אינו בצאזכרה, אלא
 דמחוסר הדלקה הכהן, ועל זה השיג הראב"ד וכתב
 הפליג כשאמר מותר לזר להדליק, אלא שאם הדליק
 כשירות, ולא נפסל.

אמנם דברי הריעב"א ל"ע כיון דהדלקה לא
 מחוייבם הכהנים ולא צעיה כהונה, מהיכי תיתי
 למימר דזר מוזהר על הדלקה, דהריעב"א לא קאמר
 מדין אסור זר בהיכל, אלא דמדמה זר לעבודה שאינה
 תמה, והא מ"ל, כיון דלא מקרי עבודה דעמי כהונה,
 הדלקה לא מוסיק צזר כלום, ומדקאמר שהזר מוזהר
 שמע מינה נמי דהדלקה מועלת על הכהנים, ולכאורה
 סותר את דבריו מניי ובי דמתחלת דבריו משמע
 דלא צעיה כהונה כלל, ומסוף דבריו נראה דצעיה
 כהונה. (ועיין במל"מ סוף הלכות בה"מ).

והנה ראיתי בקונטרס נר מורה להגאון הגר"ד
 שפירא אב"ד קובנה ז"ל, הכדפס בחוברת גבעת שאול
 שיקאגא תרל"ו, דמציא דברי הריעב"א הג"ל וכתב
 וז"ל ולכאורה נראה פשוט דמה שהזכיר חיוב מיתה
 אשגירת לישנא הוא, ולא דוקא הוא אלא שאינה
 עבודה כלל ואינו אפילו בצאזכרה דאליה מאי מקשה
 מהלכת אליה, ואף דיש לדחוק מ"מ פשטות הדברים
 הכי משמע, ולשון הריעב"א ל"ע. וכתב עוד שם
 דמדברי הריעב"א משמע מדכתיב צהעלות ולא בלשון
 אזהרה לגלויי אחי דלאו עבודה היא, והוא כמיטע
 מכהונה. ע"כ. ונראה דמש"ה מוליא מידי פשוטו של
 הריעב"א שכתב חיוב מיתה, משום דקשי ל"י כ"ל
 כיון דמיטע הקרא מכהונה מה"ת לחיוב זר בצאזכרה.

ואמנם אחרי בקשה מחילה מכת"ר פשטות דברי
 הריעב"א אינם מורים כן, למעיין בדבריו, דהרי
 מדמה זר לעבודה שאינה תמה, ומה שיעט לעבודה
 שאינה תמה דמלווה הכהן לעשותה ואין לזר לעשותה

ומוזהר עליה. ותו דקשה לפי דבריו, מאי מקשה
 הגמרא שם ע"ז דאמרו הדלקה לאו עבודה ומקשינן
 ולא והתניא ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח
 וערכו עזים על האש לימד על הלכת אליה שלא
 תהא אלא ככהן כשר וצבלי שרת, ומשני הלכת אליה
 עבודה היא הדלקה לאו עבודה, ולפי דבריו לא קשי
 כלל, דהכי בהדלקה גרות מיטע הכתוב דלא צעיה
 כהן, וקושיי זו הקשה לעננו, ותייראו דחוק, דכתב
 כיון דמלינו דהלכת אליה הוא ככהן הכי נמי נימא
 דצעיה כהונה ולא נימא דהקרא וצהעלות צה למעט.
 ומזבן דזה דחוק.

והנראה לע"ד בכוונת הריעב"א, דודאי צעיה
 כהונה מן התורה, ככתוב אהרן וצניו, כקריאת
 הריעב"א, אלא קמתרין אף דצעיה כהונה מה"ת,
 אמנם כיון דלא אפקי בלשון אזהרת חיוב מוחלט
 אינה בצאזכרה מיתה כשאר עבודה תמה, דהתם
 אזהרת התורה בצאזכרה מוחלטת בלשון חיוב, וכשם
 דממעטינן עבודה שאינה תמה ממיתה, מקרא ועבדתם
 עבודת מתנה אתן את כהונתכם, עבודה סילוק
 ועבודה שאינה תמה שיש אחרי עבודה (יומא כ"ד)
 אלא שהן בצאזכרה. ה"י הדלקת גרות ממעטינן ממיתה
 אף שהיא עבודה תמה, משום דהתם כתיב בלשון
 חיוב ובהדלקה שאינה כתובה בלשון חיוב ה"י אינה
 אלא בצאזכרה ולא במיתה, ובאזכרה איתא דהא צעיה
 כהונה.

ולפ"ז מ"ל לפרש כוונת הראב"ד כשגתו, דזה
 פשוט דאפילו לפי הריעב"א הג"ל דזר שהדליק איתא
 בצאזכרה, זה דוקא אם הדליק המנורה במקומה
 בהיכל, דקעבר על אזהרת זר לא יקרבו אליהם, אבל
 אם הוליאן לחוץ בודאי אינה בצאזכרה, אלא דחסרה
 כהונה, דהא צעיה כהונה, ומש"ה השיג הראב"ד
 וכתב בלשון הפליג כלומר דהכי בהדלקה לאו עבודה
 מטעם דלא כתיב בהדלקה לשון חיוב, אמנם מ"מ
 צעיה כהונה ואינו מן הדין שמוחר לזר להדליק אלא
 שיש לומר שאם הדליק אינו נפסל מטעם הג"ל כיון
 שלא כתיב בלשון חיוב מוחלט על הכהנים, ואינו
 דומה לכל עבודות דנפסלו צזרים היכי דכתיב כהונה,
 דהתם כתיב בלשון חיוב המוטל על הכהנים ומש"ה
 נפסלו בעבודות זר, אבל בהדלקה כשם שאינו במיתה
 בעבודת זר אע"פ שהיא עבודה תמה משום דלא
 כתיב לשון חיוב. ה"י י"ל דאינה נפסלת בעבודת זר.
 והרמב"ם י"ל דס"ל כיון דאמרינן הדלקת גרות לאו
 עבודה, לא צעיה כהונה בכלל, כדברי המחירי שם
 ביומא, וז"ל, ואף בהדלקה אינו חייב שהדלקה אינו
 עבודה שאינו דבר ממש, ולא עוד אלא שהעבי הכהן
 והוליאן לחוץ מותר לזר, ואע"פ שנאמר וצהעלות
 אהרן את הגרות צין ערבים וקעירנה, לא נאמרה
 אלא משום וקעירנה ע"כ. דס"ל להמחירי דאין
 בהדלקה ההלכה על הכהנים, ומותר לזר להתחלה

להדליק, לזכור קרא והדלקה מורה צהונים, ומסביר
ידעוין דמותר צור דלאו עבודה היא, וכדעת המחירי
הי נראה לומר שזה היא שיטת הרמזים.

אלא שקשה עובד דהכלכות חו"מ כתב הרמזים
הג"ל שהעצת הנרות מ"ע מקרא יערוך אותו אהרן
וצניו וכתב שם והדלקת הנרות היא העצתם, ולפי
זה נכלל ההדלקה בקרא דיערוך אותו, שנאמר בשלשון
חיוז, ודין הדלקה כהלכה להעצה לזריכה להיות
צפניס, ורק צכה, וא"ס זר הדליקה פסלה, כמו
בהעצה שכתב הרמזים שם צה"י הי שנפסל אם עשה
זה, ודברי הרמזים סותרים זה את זה.

ואולי י"ל דהנה זה פשוט דתכלית המטרה של
העצה היא היא ההדלקה, דצנעדי ההדלקה לא
השיבט העצה כלום, ובהדלקה נשלמה ותמה מלות
עבודה העצה, ומזה הטעם הקשה הגמרא ציומא
שם הדליק ליחייב, שטיי הדלקה נשלמה וחמה עבודה
העצה, ומתוך הגמרא אין הי"ג שטיי הדלקה תמה

עבודה, אמנם ההדלקה צפני עממה חונה עבודה
שהחסרון צעלס חפלא של הדלקה ולא חשיבא עבודה,
שאינו דבר ממש כדברי המחירי, או כדברי התו"י
שם שהשליכת עולה מאל"י, אף שעל ידי הדלקה
נשלמה עבודה העצה, וי"ל שזה כוונת הרמזים
כדבריו והדלקת הנרות היא העצתם, כלומר שאינה
חשובה עבודה צפני עממה אלא שהיא העצתם, ומשי"ה
דאין זה ממש ליחשב עבודה, מותר לזר להדליקה,
ואין דין כהונה בהדלקה. זה הי נראה לי אלא
שראיתי בספר חדושי רבינו חיים הלוי צפ"ט מכלכות
ציומא המקדש, שהאריך בזה ומסיק בהדלקת הנרות
אין המורה צעלס מעשה הדלקה, כי אם דעיקר מלות
שיבוי הנרות דולקים תמיד, שזה יסוד קיום המורה
ועל כן הוא דקאמר הרמזים בהדלקת הנרות הוא
העצתם ר"ל צוה שהנרות דולקים כהלכתן צה"י הוא
דמיקיימא מורה זו דהעצה, עי"ש היעב שמוכיח זה
מדברי הרמזים.

מצוה ב"ו

היא שצוה הכהנים לברך את ישראל והוא אמרו יתעלה כה תברכו
את בני ישראל וכו'.

הנה כאן צה"מ, לא צר מתי חלה המורה,
אם פעם אחת ציוס, או פעמים הרבה ציוס, אמנם
צמז"ס ריש הלכות תפלה בהפתיחה צמנין כמה
מלות צה"מ כתב וז"ל הלכות תפלה יש צכלן שהי
מלות עשה, אחת לעבוד את ד' בכל יום צתפלה,
שני לברך כהנים את ישראל בכל יום. וכן הוא
צחינוך מ' (שע"ח) ז"ל שלטוון הכהנים שיברכו את
ישראל בכל יום ע"כ.

וראיתי צמ"ח שם שכתב לדבר פשוט, דצכל
פעם שמזכרים הכהנים מקיימים מ"ע מה"ת, רק חינו
עובר על מ"ע אלא אם עבר היום ולא ברך כלל,
ומדמה מ"ע זו למלות תפלין, דאם עבר יום אחד ולא
הניח תפילין עובר על מ"ע, ואם הניח תפילין פעמים
הרבה ציוס מקיים צכל פעם ופעם מלות עשה מה"ת,
וה"י צמז"ת צרכת כהנים, וסו"ס שם דמה שכתב
החינוך דכהנים חייבים לברך שחרית מוסף ונעילה,
ז"ל דחייבים הם מדרבנן דחז"ל תקנו צכל תפלות.

ובלבד ש"י קב"ח סו"ג ראיתי להיפך מדברי
המ"ח, דלא דמי למלות תפילין, אלא למלות לולב, וכתב
בסוף דבריו, ואם יראה הכהן לעלות לדוכן פעם
שנית ציוס צצבור אחר ז"ע אם לריך לברך חקצ"ו
לברך שיש פנים לכאן ויש פנים לכאן ע"כ.

והנה צמ"ס או"ח ס' כ"ב, צשאלה דשאל
מקמי, כהן שכבר נשא כפיו וצא לבה"מ ומלא צבור

מתפללים, אם יש לברך, דמ"א צמ"י קב"ח, ג' צעס
מהר"ם מיינן דמברך, אמנם צצבוש מפקפק אם לברך,
וכתב הח"ס חשובה, נחזי אן דברי הלבוש, טעם
פעם אחד ציוס דמדמה ללולב, ומשנה שלמה שנינו
צמס' העניית כ"ו צשלש פרקים צשנה כהנים נושאין
את כפיהם, ומסתמא אותן שצרכו שחרית הן הן
אותם שצרכו צשאר תפלות, וצמס' סועה ילפינן
מוישא ידיו אהרן ויצרכם, וכתוב וירד מעשות החטאת,
ומזה ילפינן זמן נשיאת כפיהם, צכל פעם שמקריבין
קרבן צבור תמיד ומוסף, ומזה ילפינן צפ"צ דמגילה
דזמן צרכת כהנים צשעת תפלה אחר צרכת עבודה,
נמלא צכל תפלת הצבור שהם צמקום קרבן צבור,
הוא מלות עשה דאורייתא לישא כפיו ולברך, ומצרכים
צכל צרכת המלות צלי שום פקוק, גם דברי מהר"ם
מיינן תמוהין שכתב שהכהנים מצרכים צשחרית מוסף
ונעילה, ודבריו תמוהין, פשיטא שמצרכים דהוא
דאורייתא, אצל אותה תפלה צצבורא אחרונה שהכהן
צא להוליחן י"ח שמוטל על הישראלים להתברך כמ"ש
הר"ם צמ"י ירמ"ס, עי" קאמר הש"ס צמס' רה"ש
אי צעו מצרך אי צעו לא מצרך, ועי" קאמר הגהות
מיימוני והחוס' דכיון שצרך פעם אחד ציוס חיינו
צכל ימי השבוע דליכא אלא תפלת שחרית, וא"כ אינו
מחוייב כ"א פעם אחד ציוס חפילו לצבורא אחרונה,
צאותה תפלה שכבר נשא כפיו, והדברים צרורים ע"כ

וזסוף התשובה כחב, ולדינא צי תפלות שחרית ומוסף פשוט שמזכרים, וזאתו לצור בתפלה אחת אין לישא כפיס צי פעמים בשום אופן, אך בצבור אחרינא, אם אין שם כהנים בלא הם ישא ידיו ויברך כדי להוילא הצבור ולברך אותם, ואם יש שם כהנים בלא הם י"ל דלא ישא כפיו ע"כ.

הנה לפי דברי הח"ס ז"ל עיקר חיוב המלצה דברכת כהנים תלוי בתפלה, וצמנין התפלות, דביום שיש תפלה מוסף חייבים מה"ת לברך פעמים, וציוס שאין צו חלה תפלת שחרית, והכהנים כבר זרכו, אינם חייבים אפילו בצבור אחרינא, דלא מתלי תלי בצבור זה או בצבור אחרינא, חלה אך ורק בתפלות.

והנה דברי הגאון הח"ס ז"ל מופלאים ממני, הדא דתלי כתיבה בבלא כתיבה. דמ"ע דברכת כהנים כתיבה מפורש בתורה, ותפלה להרבה ראשונים ואחרונים לא כתיבה בתורה וכל עיקרה אינה חלה מדברי סופרים, ואפילו להרמב"ם דס"ל דתפלה מה"ת, אינה חלה תפלה אחת ציוס, וגם הנוסח אינו חלה מדרבנן, וע"כ הא דתנן בשלשה פרקים בשנה כהנים נושאין את כפייהו וכו' בשחרית צמוסף וצמנחה, תקנתא דרבנן היא, ומה"ת לאו בתפלה תליא חלה רק בעשרה מישראל דהכי תנן צמס' מגילה (כג:): ואין נושאין את כפייהו בפחות מעשרה, (ועיון צס' קכ"ח צמשנה צרורה וצצואור הלכה ד"ה דזר עובר בעשה) ותו דכל עיקר יסודו הוא דצמס' סועה ל"ח ילפינן מוישא אהרן את ידיו ויזרכס, וכתיב וירד מעשות החטאת, משמע דצכל פעס שמקריבין קרבן לצור תמיד ומוסף, וה"ע בתפלה, איצרא דכן הוא צתוס' שס ד"ה וכתיב, דכתבו והוא הדין צמוספוס וצתמיד של צין הערבים, חמנס צרמב"ס צהלכות נשיאת כפיס פי"ד הל' י"ד, מצואר דצמקדש מצרכוס הכהנים רק פעס אחת, וז"ל צמקדש מצרכוס צרכת כהנים פעס אחת ציוס אחר תמיד של שחר וכו' חבל צמדניה מצרכין אותה אחר כל תפלה וע"כ ל"ל דזה מתקנת רבנן ואדרבה מדברי הרמב"ם הוב סיעתא לצעל הלצוה דאין המלצה של צרכת כהנים חלה פעס אחת ציוס, דצמקדש לא היו מצרכים חלה פעס אחת.

והח"ס צתשובה ח"ל הציא קושית הגרע"א ז"ל על תוס' רה"ש ע"ז: ד"ה ותוקעים, דהקשו אין תוקעין ומריעין כמה פעמים הא קעבר משום צל תוס'ף, וכי תימא כיון דכבר ילא הוב ל"י שלא צזמנו דלא עבר הא אמרינן גצי צרכת כהנים, דאי מוס'ף צרכת אחת משלו עובר על צל תוס'ף, משום דלא עבר צמני, כיון דאילו מתרמי לצורא אחרינא הדר מצרך להו, ה"ע אי מתרמי לי לצורא אחרינא הדר תקע להו. והקשה הגרע"א, מה דמיון זה לזה, דהתוקע גם אי מתרמי לי לצורא אחרינא, אינו עושה המלצה כלל שכבר ילא, חלה דמוילא אותם, והכיצור העושים המלצה, ולגבי לא מקרי עוד משך זמן המלצה, משא"כ

גצי כהן בצבורא אחרינא ונושא כפיו להם. הוא עושה המלצה לברך אותם, מש"ה מקרי צמני. ותירץ שם הח"ס כשיעתי ה"ל וכתב דלא קשה דצאותה תפלה שכבר נשא כפיו אין מלצה כלל, כי לא מלינו צי תמידים צפעס אחד, חלה בצבורא אחרינא, הוא מוילא לצבור שלא הקריבו התמיד שעדיין לא התפללו, כדעת החרדים (פי"ד עשה י"ח) דישאל חס גם כן צכלל המלצה, ודומה לתוקע לצבורא אחרינא דהוא מוילא לצבור שלא שמעו התקיעות, וה"ע מוילא את הצבור שחייבים לשמוע צרכת כהנים, ע"כ, וזה כשיעתי דצאותה תפלה שכבר צירך, אפילו בצבורא אחרינא אין הכהן מחוייב דצדר חלה שמוילא אחרים, והכהן אינו עושה מלצה גם בצבורא אחרינא.

ודבריו תמוהין דהנה צסוגיא שס, הקשה רב שמן צר חבא, על הא דאמרינן מלוח אינו עובר על צל תוס'ף חלה צזמן, ומתיב רב שמן מצרייתא דתינא מנין לכהן שעולה לדוכן שלא יאמר תוס'ף צרכה משלי ח"ל לא תוס'פו, והא חבל כיון דצריך לי עברה לי צמני וקתני דעבר, ומתרינן כיון דאלו מתרמי לי לצורא אחרינא הדר מצרך כולי יומא צמני הוא, ואמרינן שס ומנא תימרא, דתנן הניתנין צמתנה אחת וכו', מתן ד' צמתן אחת, ר"י אומר ונתנו צמתן אחת דחס ינתנו צמתן ד' עובר על צל תוס'ף, והא חבל כיון דיהיב לי צמתנה מצבור עברה לי צמני וקתני דעבר משום צל תוס'ף, לאו משום דאמרינן כיון דאילו מתרמי לי צוכרא אחרינא הדר מזה מיני כולה יומא צמני, ואמרינן שס רב שמן צר חבא מ"ע צציק מתני ומותיב מצרייתא, ומתניתינן מ"ע לא מותיב כיון דאלו מתרמי צוכרא אחרינא צעי מזה כוליה יומא צמני צרייתא נמי כיון דאי מתרמי לצורה אחרינא הדר מצרך כולי יומא צמני, ומשני ורב שמן צר חבא חסס לא סגי דלא יהיב חבל אי צעי מצרך אי צעי לא מצרך, ע"כ, ולדברי הח"ס ה"ל הו"ל לתרץ צפשטות דאינו דומה זה לזה, דגצי צוכרא אחרינא מקרי צודאי צמני, דהכהן המזה מקיים בעלמו המלצה צצוכרא השני כמו צראשון מש"ה השוב צמני חבל גצי כהן בצבורא אחרינא צאותה תפלה שכבר צירך חבל, המצרך אינו עושה מלצה כלל כמו לתקוע בצבורא אחרינא, כקושית הגרע"א, דלגבי חבל המצרך לא מקרי זמן המלצה, חלה ע"כ ל"ל דהכהן מקיים המלצה מה"ת ומש"ה מתרץ דאי צעי לא מצרך, וקושית הגרע"א צמקומה עומדת.

ובן נראה מדברי תוס' ה"ל ותוקעין ומריעין, ומכתוס' צסוגיא ה"ל ד"ה ומנא תימרא דהוכיחו מהא דתוקעין ומריעין כמה פעמים דלא שייך צל תוס'ף בעשיית המלצה שתי פעמים, ולמה לא הוכיחו מסוגיא דקאי צה, דאמרינן דאי מתרמי לצורא אחרינא הדר מצרך, דש"מ דלא שייך צל תוס'ף בעשיית המלצה כמה פעמים, חלה ע"כ ל"ל דצבורא אחרינא לא שייך למימר קעבר על צל תוס'ף דאדרבה מקיים

המלוכה מה"ט דרך מלוכה. ועיין בדבריהם שכתבו דלא עובר בעשיית המלוכה שתי פעמים כגון כהן אס מצרך וחוזר ומצרך אותו לצור עלמו, דהדגישו ודייקי אותו לצור עלמו, דמשמע בצורה אחרינה בלאו האי טעמה שפיר והיינו משום דמקיים המלוכה מה"ט, חלה דאינו עובר בעשה כפי המסקנה כדברי החוס', שם בד"ה הכא אי בעי.

והנראה לע"ד, דסבת חיוצא דמלוכה וסבת קיומה של המלוכה כדברי המ"ח הג"ל, לא בתפלה מתלי תלי, חלה בצורה, דבחד לצורה אפילו בתפלה שני מוסף או נעילה לא מחוייב לצרך וגם לא מקיים מלוכה מה"ט בתפלה שני, ואשר לזה כיון מהר"ם מינץ הג"ל שכתב שהכהנים מצרכים בשחרית מוסף ונעילה והה"ס הג"ל תמה עליו דמאי קמ"ל. ולפ"ז עובד קמ"ל דאף שמה"ט הכהנים פטורים לגמרי, ולא מקיימים המלוכה, אעפ"כ מצרכים, ולא תדחוק לומר דהמתניתין בתענית בשלשה פעמים בשנה, מיירי צכהנים אחרים חלה אפילו כהנים שכבר צרכו בשחרית מצרכים דרך תקנו רבנן ועל מלוכה דרבנן נמי מצרכים, ובעשיית המלוכה שתי פעמים אינם עוברים על כל תוסף כדברי החוס' הג"ל. אמנם בצורה אחרינה, אף שצו אינו עובר בעשה כדברי החוס' ברה"ש (כת'): ד"ה הכא. חלה מקיים המלוכה מה"ט, דמהאי טעמה קאמרה הגמרא דלא חשיב עברה ל"י זמני דאלו מתרמי ל"י צורה אחרינה הדר מצרך שכן הצין הגרע"א דהכהן בעלמו בצורה אחרינה מקיים המלוכה, כדמוכח מקושיתו הג"ל.

איברא דקשה לפ"ז דברי המ"ח צ"ח קכ"ח ס' כ"ח, דכתב המהצ"ח, כהן שנשא כפיו ואח"כ הלך לכה"כ אחר ומלא לצור שלא הגיעו לצרכת כהנים יכול לישא כפיו, וכתב שם צמ"ח דליכא כל תוסף בעשיית המלוכה צ"י פעמים, וקשה דאין זה עשיית המלוכה צ"י פעמים חלה מקיים שוב המלוכה כדברי המ"ח הג"ל. ולי"ע.

אחרי כתיב זאת שצתי וראיתי שמה שמתהתי על הח"ס ז"ל בקושיתו הראשונה, איך תלי כתיבא בדלה כתיבא, שכל ענין תפלה היא מדרבנן, לא עמדתי על דעתו הגדולה דאין הי"ע דעלם תפלה היא מדרבנן, ומה"ט צרכת כהנים חלה בעשרה מישראל כמתניתין בתענית. אמנם דכהנים מחוייבים מה"ט

שלשה פעמים ציוס ילפינן מוירד מעשות החטאת וכתבו החוס' צסוטה (לח). ד"ה וכתוב, וצרכת כהנים דהוא דדין צמוספין וצתמיד של צין הערבים, ורבנן תקנו דהשלשה פעמים שהכהנים מחוייבים מה"ט לצרך לצור קבעוהו שחבא דוקא בתפלה, חבל שלשה פעמים ציוס הו"ח מה"ט. אמנם כתיבתי לעיל דצמצ"ס (פ"ד ה"ל י"ד) מצו"ח דצמקדש לא היו מצרכים רק פעם אחת.

ולענ"ד נראה כמו שכתבתי, דלצור אחד שכבר צירך אותם, כשם שתיכף שסיוס הצרכה, יחזור עוד הפעם ושוב מתחיל לצרך, אף דאינו עובר על כל תוסף כדברי החוס' בעשיית המלוכה שתי פעמים חבל צודאי חסור לו לצרך חקצ"מ, הי"ע כשופסיקו בתפלה מוסף מה"ט לא מקיים שום מלוכה, דמן החורה אין תפלה מוסף בכלל לכ"ע, ומה לי חס לא הפסוק בכלל או שהפסיקו בעשה, וע"כ ל"ל דאין זה חלה תקנתא דרבנן, ועל תקנתא דרבנן מצרכים. אמנם בצורה אחרינה דעדיין לא שמעו ולא נתצרכו צצרכת כהנים, וגם לא מוצעיא לשיטת החרדים הג"ל דישאל חס גם כן בכלל המלוכה לשמע צרכת כהנים. י"ל דהחורה לא פטור חלה מחויב המלוכה דהעילה החורה עליהם כצצרכת הלצוש הג"ל וז"ל שדצ"ר זה כצצרכת הו"ח דלא העילה החורה עליהם כל פעם שיחמרו עליהם חלף פעמים ציוס, חלה ודאי חלה פעם אחת ציוס, מ"מ חס ירצו לצרך צצורה אחרינה מקיימי מלוכה מה"ט, דלא העילה החורה תנאי צהמלוכה דלא מקיימי חלה פעם אחד היכי דעדיין לא צרכו צרכת כהנים. וכן ל"ל דחלת"ה מנח ל"י להגמרא דצצורה אחרינה אי צעו מצרך, וצודאי ל"ל מצרך צתחלה חקצ"מ, מנ"ל זה, החס יש תקנת רבנן צזה, חלה ע"כ ל"ל דדין חורה זה ועל קיוס המלוכה מצרכים.

ובעיקר קושית הגרע"א הג"ל על החוס', איך מדמין תוקע לצצורה אחרינה, לכהן המצרך צצורה אחרינה, דכהן המצרך הו"ח הו"ח העושה המלוכה לכן מקרי זמני, חבל צתוקע אין התוקע עושה המלוכה, ולא חשיב זמני, חולי י"ל דלענין זמני לא צעינן שהטושה בעלמו יקיים המלוכה, חלה חס ע"י מחקיים המלוכה ע"י מעשה שלו, והו"ח מחוייב צצור לעשות משום ערבות חשיבא זמני.

מצוה כ"ט

היא שצונו להבעיר אש על המזבח בכל יום תמיד, והוא אמרו יתעלה אש תמיד תוקד על המזבח, וזה לא יתכן אלא במה שצוה בהתמדת שום האש על העצים בבקר ובין הערבים. כמו שנתבאר בשני של יומא ובמסכת תמיד. ובבאור אמרו אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. וכבר התבארו דיני מצוה זו ביומא ותמיד, רוצה לומר מצות מערכת האש אשר יעשו בכל יום במזבח.

הנה מלת תמיד כוללת צי כוונות, תמיד בהחלט שאינו נפסק לרגע, ותמיד סדורי, בכל יום ויום בלי הפסק יום אחד, כמו עולת תמיד, כמבואר במלבי"ם ויקרא ו' אות כ' ע"ש.

ולא מבואר היטב בדברי הסה"מ כאן, המלצה אש תמיד, אש כוונתו בלי הפסק, או תמיד בסדר ע"י עשוי בכל יום בצקר ובערב, ונפ"מ טובא צזה, אש נחכזה אש המערכה אחרי הקערת הכל, ואין לורך באש יותר להקטיר, דאש המלצה צנחית אש המערכה בצקר וצין הערצוס, אין חיוב להבטיר אש יותר, אבל אש מלצות תמיד בלי הפסק מחוייב להבטיר ואף צנחה אש אירע אחרי כל הקערות שנכזה מחוייב להבטיר. ומפירוש המשנה להרמב"ם מפורש דכוונת אש תמיד הוא בלי הפסק אף לרגע, דז"ל בסוף פ' ערף בקלפי ורצי יוסי אומר כי מערכה שלישיית היו עושין לקיום האש לא תסור משש אש לעולם, וכן נראה מדברי הרמב"ם ה"ל תומ"ם פ"ג, וז"ל מלצת עשה להיות אש על המזבח תמיד שנאמר אש תמיד תוקד על המזבח, ולא הזכיר שם צה"ל אש מערכה אש אשר יעשו בכל יום תמיד, והיינו מטעם הג"ל דתמיד הוא בלי הפסק.

והנה חנן ציומא (מג:): בכל יום היו שם ארבע מערכות והיום חמש דברי ר"מ ר' יוסי אומר בכל יום שלש והיום ארבע, ר' יהודה אומר בכל יום שתיים והיום שלש ע"כ במחניתין ובגמרא שם (מ"ה). גרסין חנו רבנן בכל יום שתיים מערכות, והיום שלש אחת מערכה גדולה ואחת מערכה של קטורת, ואחת שמוסיפין צו ציום דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר בכל יום שלש והיום ארבע, אחת של מערכה גדולה ואחת מערכה שני של קטורת, ואחת של קיום האש ואחת שמוסיפין צו ציום ע"כ. ובגמרא דכולי עלמא מביה תרתי אית לכו מנלן, אמר קרא היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה, זו מערכה גדולה, ואש המזבח תוקד צו זו מערכה שני של קטורת, ור' יוסי קיום האש מנא ל' נפקא ל' מוהאש על המזבח תוקד צו ע"כ, והרמב"ם שם הג"ל פסק כר' יוסי דשלש מערכות בכל יום. וכן בחינוך מלצה (קל"ב) וז"ל בסוף שם וג' מערכות של אש היו עושין במזבח בכל יום הראשונה גדולה שעלי מקריצין התמיד, שני צלדה קטנה הימנה שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטורת בכל יום, ומערכה ג' אין עלי כלום אלא לקיים מלצת האש שנאמר אש תמיד, ושלש כתוצים צענין שהם מורים על ג' מערכות אלה כמו שלמדנו מפי השמועה שאז"ל על מוקדה זו מערכה גדולה, ואש המזבח תוקד צו זו מערכה צ', והאש על המזבח תוקד צו זו מערכה ג' של קיום האש, וסוים שם החינוך, ואש לא הבטירו הכהנים מערכה ג' במזבח צעלו מלצת עשה זו, וצמ"ח שם, וז"ל ולעמיד פשוט דמלצה זו שיהי תמיד אש על המזבח יולא צאזזה אש שיהי הן מהמערכה גדולה או ממערכה

שני דמלצה שיהי אש, והראוי דר' יהודה סובר דלא הי מערכה של קיום האש, וכי ל"ל דהוא מלצה שיהי על המזבח אש רק דמלצה היא אש ותקיים באש המערכה, ודברי הרמב"ם שני ואש לא הבטירו הכהנים מערכה ג' במזבח צעלו מלצת עשה זו, ולדעתי אי"נ כן כיון דהי אש המערכה לא צעלו מלצת עשה זו, כיון שיש אש, רק הוא נדרש ממקראות דלריך כמה מערכות והם דיני המלצה, אבל מ"ע זו לא צעלו כלל כיון שיש אש כנ"פ עכ"ל.

הנה מה שכתב דלר' יהודה מתקיים המלצה של אש תמיד באש המערכה, כן הוא צמחירי שם (מ"ה) וז"ל לר' יהודה לא היו עושין מערכה שלישיית לקיום האש שבכל עשה ושעה היו הכהנים מוסיפין על עני המערכה ע"כ. וקמפליגי רק אש עושין מערכה שלישיית צפני עלמה לקיום האש.

אמנם מה שכתב לדבר פשוט שלא כדברי החינוך, דגם אש לא הבטירו המערכה השלישיית מקיים המלצת עשה דאש תמיד, ל"ע דהא מנא ל' דז"ל כיון דילפינן מקרא לר' יוסי דבעינן שלשה מערכות, והם דיני המלצה של המ"ע של אש תמיד, י"ל דשלש מערכות מעכבות זו את זו, דבהרבה מלצת עשה מלינו דהדיינים מעכבין, ואין יולא ידי המלצה, כמו ד' פרשיות שצחפילין וארבע לילית, וז"ל גם דהשלש מערכות מעכבות זו את זו ולא מקיים המלצה דאש תמיד אלא צשלש מערכות, ואין להביא ראיה מר' יהודה דלר' יהודה אין הי"נ דמקיים צמערכה גדולה מ"ע של אש תמיד, כיון דלא דרש קרא למערכה שלישיית. אבל לר' יוסי דדרש קרא למערכה שלישיית אין הי"נ דלא מקיים אלא צשלש מערכות.

והנה הלח"מ ריש פרק תו"מ, הקשה על הרמב"ם דמציא המ"ע מאש תמיד תוקד, וז"ל גם מה שהביא כאן מ"ע להיות אש יקודה על המזבח מקרא דאש תמיד קשה דהאי קרא דרשין ל' בגמרא שתחא מערכה שני של קטורת על המזבח החינוך, ומלצת תמיד לא אחי להזכיר שיהא תמיד האש על המזבח, אלא מלצת תמיד קראי למנוחה כדכתיבנא, ולא הי ל' להביא אלא שאר הפסוקים של יקודות דנפקא מינייהו ג' מערכות, ומתקן שם, וז"ל נראה לומר דכיון דלא נפקא מיני כלל לענין דינא, רבינו ז"ל לא קפיד אלא מציא הפסוק שנראית הדרשה הפשוטה יותר אע"פ שהוא דלא כהלכתא, וקרא דאש תמיד משמע פשוטו הוא שדליקו האש שם תמיד אע"ג דבגמרא דרשין ל' לדרשה אחריתא מ"מ פשע הכתוב הכי משמע ע"כ.

ודברי הרב לח"מ לט"ג, דנראה דנפ"מ גדולה לדוגא אש הילפוחא דמ"ע שיהי אש על המזבח, היא מאש תמיד תוקד, או מקראי דילפינן דבעינן ג' מערכות, דאי הילפוחא דמ"ע היא מאש תמיד תוקד על המזבח, י"ל כנ"ל כדמפרש הרמב"ם צפי המשנה הג"ל, וכדמשמע מהרמב"ם כאן, אבל אש נימא דיסוד

המנוחה עשה דבטינן אש על המזבח ילפינן מדבטינן ג' מערכות, מני"ל דמחוייב להצטיר אש תמיד צלי הפסק, דני"ל היכי דעשה ג' מערכות צבוקר, ואירע דנתכבה אש אחרי הקטרת הכל, ואין לורך צאש יותר מני"ל דמחוייב להצטיר, ועיין במ"ח בני"ל צריש דבריו דמדקדק מדברי החינוך דכתב להצטיר אש על המזבח בכל יום תמיד שנאמר אש תמיד וצא הפי של תמיד כלומר להשום צו עוים צבוקר וצה"ע וזה נקרא תמיד כמו קרבן תמיד, ולדבריו אם נתכבה האש צוים או צנינה אין מנוח להצטיר דהמנוחה היא רק צבוקר וצטיר, וכתב שם דמדברי הרמב"ם אין גראה כן רק המנוחה היא שלא יהי המזבח צלא אש אף רגע אחד, והמנוחה היא שיהי תמיד צלא הפסק כמו צלחם הפנים ע"כ. ואם נימא כדברי הלח"מ בני"ל אדרבה יש להקשות על הרמב"ם מני"ל דבטינן אש על המזבח צלי הפסק אף לרגע.

והמדקדק דבדברי החינוך י"ל כי גם החינוך ס"ל כדעת הרמב"ם צוה שלא יהא רגע צלא אש, כידוע שהחינוך הולך בכל מקום בעקבות הרמב"ם וכנשנו צה"מ, וגם כאן העתיק כמעט לשון הסה"מ אלא בקלח שנוי לשון, דלשון הסה"מ להצטיר אש תמיד וזה לא יתכן אלא צמה שורה בהתמדה שוב האש צבוקר וצין הערבים, כלומר דאין מקיימים המנוחה ע"י מעשה כן, וכן ל"ל צבונות החינוך, דכתב וצא הפי של תמיד להשום צו עוים צבוקר וצין הערבים, כלומר שעי"ז זה מקיימים המ"ע של אש תמיד, דכן גראה צהמשך דבריו בחינוך דכתב דויני המנוחה דמערכה שלישיית אין עלי כלום אלא לקיים מנוח האש שנאמר אש תמיד, דמשמע נמי מדבריו דהמ"ע הוא אש תמיד, וע"י נתינת העוים מקיימים המנוחה, ולפי"ז גם על החינוך יש להקשות קושית הלח"מ בני"ל, דצגמרא שם אמרינן אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה לימד על מערכה שני של קטורת שלא תכה אלא על המזבח החילון, אש מחתה ומנורה מנין ת"ל אש תמיד תוקד אש תמיד שאמרתי לך (וצרש"י שאמרתי לך צה תמיד והוא של מנורה) לא תכה אלא צראשו של מזבח, ואין מציא החינוך דהמ"ע הוא מקרא דאש תמיד והגפ"מ היא לדינא בני"ל, ותו קשה להלח"מ מדברי המחורי בני"ל דגם לרי יהודה היו הכהנים מוסיפין על עני המערכה לקיום האש, ומני"ל כיון דליכא קרא לקיום האש, אליבא דר"י אלא ע"כ ל"ל דגם ר"י מילף מקרא דאש תמיד בכל רגע וקמפליגי רק בצחיזה אופן מקיימים המנוחה, דלרי יוסי ע"י מערכה לצדה לזה ולרי צמערכה גדולה. ועוד דצסה"מ מצוהר היעב דיסוד המנוח מילף מקרא אש תמיד תוקד על המזבח, ומצא דאין מקיימים המנוחה ע"י נתינת עוים, דמשמע דהמ"ע הוא אש תמיד ומקיימים אותה ע"י המערכות, דודאי קשה לומר שצסה"מ נמי לא קפיד ומציא הפסוק הפשט ויתר.

והנלע"ד דודאי יסוד המנוח הוא מקרא דאש תמיד תוקד על המזבח. דהנה גרסינן צה"כ פי' לו ו' אש תמיד תוקד על המזבח, תמיד אף צצבת תמיד אף צטומאה, ע"כ ולכאורה קשה למה לי מילף מאש תמיד דדוחה את השבת, תיפוק לי מדכתוב וצטר עלי עוים צצקר צצקר, וכל דבר שקבוע לו זמן דוחה את השבת ואת העומאה, (עיין צס' חר"ח הלוי ה"ל צה"מ פי"ע ה"ל ז'), אלא בני"ל דמקרא וצטר עלי עוים צצקר, לא ידעינן דבטינן אש על המזבח צלי הפסק אף לרגע, וצכל זמן השבת מחוייב להצטיר ולכוסף אש צלי הפסק, דזה לא ידעינן מקרא וצטר עלי ומש"ה מילף הח"כ מאש תמיד צהחלט צלי הפסק, וכן מצאח המלצו"ם שם דהת"כ מילף דתמיד פירושו צלי הפסק, וזה יסוד המנוחה, וזה כיון הרמב"ם דהמ"ע מילף מאש תמיד, דמני ידעינן דתמיד צהחלט, והנה לעיל צה"כ שם אות ו', מציא הח"כ דאש מחתה ומנורה צמזבח החילון גם כן מקרא זה, דז"ל אש מחתה ומנורה ת"ל אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, אף אש שאמרתי לך תהי תמיד, לא תכה אלא ממצבח החילון, דש"מ מהת"כ, דיש ללמוד מקרא דאש תמיד תרווייהו, צין הפשטי דקרא דתמיד צלי הפסק, וצין הלמוד דאש המנורה דכתוב תמיד לא תכה אלא ממצבח החילון כמוצא ציומא שם, ועיין צמלצו"ם שם וז"ל לפי חוקי הלשון הי' ל"ל אש על המזבח תוקד תמיד, ומזה למדו חז"ל ששינה וכתב מלת תמיד שלא צמקומו למען יוצן ממנו כוונה שני דרושית שסמך מלת תמיד אל אש למען יתפרש אש תמיד הוא תוחר אל אש שהוא תמיד ר"ל אש מנורה תוקד על המזבח החילון ע"כ, עכ"פ זה מוכח מת"כ דאף דלמידין אש של מנורה דלא תכה אלא ממצבח החילון, לא סותר את הפשטא דקרא דאש תמיד היא צלא הפסק, ומעטם זה הביאו הראשונים הרמב"ם והסמ"ג והחינוך דהמנוחה עשה הוא מקרא דאש תמיד, צכוונה מכוונת.

אכן מה שהקשה עוד הלח"מ, דצגמרא שם (מה:): מוצא תניא אש תמיד תוקד על המזבח לימד על מערכה שני של קטורת שלא תכה אלא על המזבח החילון, הנה זה קשה רק לפי הגירסא שיש לנו, אמנם עיין צהגר"א ז"ל שם צהגרות נטה קו על מלת אש תמיד וכתב תח"מ וגי'ז ואש המזבח תוקד צו, וכי"ה צחורת כהנים, וכמ"ש לעיל עמוד א' וצדף ל"ג א' עכ"ל, וכן הוא צמלצו"ם צה"כ דהוא עשות סופר. והלום ראינו כי גירסת הגר"א מפורש צרי"ח, וז"ל לכתניא ואש המזבח תוקד צו לימד על מערכה שני של קטורת, וכן הגירסא צילקוע שמעוני (ועיין צגליון הש"ס להגרע"א צדף ל"ג מה שהקשה על דברי הח"כ ד"ה מכלל, וצרש"ש שם).

ולפי"ז י"ל דכולהו תנאי דפליגי צמספר המערכות כולו ס"ל דהמ"ע של קיום האש הוא מקרא דאש

תמיד, אלא דפליגי באופני הקיום, דרי יהודה ס"ל דע"י שחי המערכות מקוימים, ורי יוסי דפליגי ס"ל דאש תמיד מקיים רק ע"י מערכה שלישית, ולא ע"י שחי המערכות, דיליף מקרא והאש על המזבח תוקד דמחוייב לעשות מערכה לצדה לקיים המ"ע של אש תמיד, והנה לפ"י לדקו דברי החינוך, דאמר ואם לא הצעירו הכהנים מערכה שלישית במזבח בעלו מלות עשה זו, כלומר המ"ע דאש תמיד. וכן נראה מלשון הרמב"ם שם בהל' ד', וז"ל שלישיית אין עלי כלום אלא לקיים מלות האש שנאמר אש תמיד תוקד, ע"כ. ועיין בלח"מ שם, וז"ל שאר המערכות הם לקרבנות, וזו היא לקיים המצוה בצדה.

והנה ברש"י (מה) ד"ה של קיום האש, וז"ל שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה עכ"ל. וברש"י שם תמה על רש"י וז"ל ל"י מדוע לא פ"י כפשוטו דגז"כ הוא שיהי' אש תמיד על המזבח, והי' לזה מערכה צפ"ע, ומערכה גדולה א"כ לא הי' לורך זה להקטיר מניחין איתא עד שיכלו האש והעלים ותכבה מאל"י, ואם נלערך להקטיר ורואים שהאש הולך וכבה מוסיפין עלי' עלים כדלעיל צר"פ עכ"ל. ולפי הבנתו, אין מלות אש תמיד נאמרה על שאר המערכות אלא על המערכה השלישית כנ"ל.

והנה ברש"י (מה) ד"ה של קיום האש, וז"ל שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה עכ"ל. וברש"י שם תמה על רש"י וז"ל ל"י מדוע לא פ"י כפשוטו דגז"כ הוא שיהי' אש תמיד על המזבח, והי' לזה מערכה צפ"ע, ומערכה גדולה א"כ לא הי' לורך זה להקטיר מניחין איתא עד שיכלו האש והעלים ותכבה מאל"י, ואם נלערך להקטיר ורואים שהאש הולך וכבה מוסיפין עלי' עלים כדלעיל צר"פ עכ"ל. ולפי הבנתו, אין מלות אש תמיד נאמרה על שאר המערכות אלא על המערכה השלישית כנ"ל.

והנה ברש"י ס"ל כהבנת המ"ח הי"ל דמנות אש תמיד תוקד על המזבח יולא באיזה אש מן המערכה, דהמלצה נאמרה בכלל על כל המערכות, ומש"ה מחוייב להוסיף על המערכה הגדולה אף אם לא הי' לורך זה להקטיר, ונפ"מ גדולה לדינא אם כבחה האש של מערכה גדולה אהרי ההקטרה, בשעת אם מותר להצטיר אותה, דאם נימא דהמלצה של אש תמיד נאמרה בכלל על כל המערכות, א"כ אמרינן תמיד אפילו בשעת אמנם אם נימא דרק על מערכה שלישית נאמרה אסור להצטיר בשעת.

והנה ברש"י (מה) ד"ה של קיום האש, וז"ל שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה עכ"ל. וברש"י שם תמה על רש"י וז"ל ל"י מדוע לא פ"י כפשוטו דגז"כ הוא שיהי' אש תמיד על המזבח, והי' לזה מערכה צפ"ע, ומערכה גדולה א"כ לא הי' לורך זה להקטיר מניחין איתא עד שיכלו האש והעלים ותכבה מאל"י, ואם נלערך להקטיר ורואים שהאש הולך וכבה מוסיפין עלי' עלים כדלעיל צר"פ עכ"ל. ולפי הבנתו, אין מלות אש תמיד נאמרה על שאר המערכות אלא על המערכה השלישית כנ"ל.

והנה ברש"י (מה) ד"ה של קיום האש, וז"ל שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה עכ"ל. וברש"י שם תמה על רש"י וז"ל ל"י מדוע לא פ"י כפשוטו דגז"כ הוא שיהי' אש תמיד על המזבח, והי' לזה מערכה צפ"ע, ומערכה גדולה א"כ לא הי' לורך זה להקטיר מניחין איתא עד שיכלו האש והעלים ותכבה מאל"י, ואם נלערך להקטיר ורואים שהאש הולך וכבה מוסיפין עלי' עלים כדלעיל צר"פ עכ"ל. ולפי הבנתו, אין מלות אש תמיד נאמרה על שאר המערכות אלא על המערכה השלישית כנ"ל.

והנה ברש"י (מה) ד"ה של קיום האש, וז"ל שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה עכ"ל. וברש"י שם תמה על רש"י וז"ל ל"י מדוע לא פ"י כפשוטו דגז"כ הוא שיהי' אש תמיד על המזבח, והי' לזה מערכה צפ"ע, ומערכה גדולה א"כ לא הי' לורך זה להקטיר מניחין איתא עד שיכלו האש והעלים ותכבה מאל"י, ואם נלערך להקטיר ורואים שהאש הולך וכבה מוסיפין עלי' עלים כדלעיל צר"פ עכ"ל. ולפי הבנתו, אין מלות אש תמיד נאמרה על שאר המערכות אלא על המערכה השלישית כנ"ל.

והנה ברש"י (מה) ד"ה של קיום האש, וז"ל שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה עכ"ל. וברש"י שם תמה על רש"י וז"ל ל"י מדוע לא פ"י כפשוטו דגז"כ הוא שיהי' אש תמיד על המזבח, והי' לזה מערכה צפ"ע, ומערכה גדולה א"כ לא הי' לורך זה להקטיר מניחין איתא עד שיכלו האש והעלים ותכבה מאל"י, ואם נלערך להקטיר ורואים שהאש הולך וכבה מוסיפין עלי' עלים כדלעיל צר"פ עכ"ל. ולפי הבנתו, אין מלות אש תמיד נאמרה על שאר המערכות אלא על המערכה השלישית כנ"ל.

והנה ברש"י (מה) ד"ה של קיום האש, וז"ל שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה עכ"ל. וברש"י שם תמה על רש"י וז"ל ל"י מדוע לא פ"י כפשוטו דגז"כ הוא שיהי' אש תמיד על המזבח, והי' לזה מערכה צפ"ע, ומערכה גדולה א"כ לא הי' לורך זה להקטיר מניחין איתא עד שיכלו האש והעלים ותכבה מאל"י, ואם נלערך להקטיר ורואים שהאש הולך וכבה מוסיפין עלי' עלים כדלעיל צר"פ עכ"ל. ולפי הבנתו, אין מלות אש תמיד נאמרה על שאר המערכות אלא על המערכה השלישית כנ"ל.

והנה ברש"י (מה) ד"ה של קיום האש, וז"ל שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה עכ"ל. וברש"י שם תמה על רש"י וז"ל ל"י מדוע לא פ"י כפשוטו דגז"כ הוא שיהי' אש תמיד על המזבח, והי' לזה מערכה צפ"ע, ומערכה גדולה א"כ לא הי' לורך זה להקטיר מניחין איתא עד שיכלו האש והעלים ותכבה מאל"י, ואם נלערך להקטיר ורואים שהאש הולך וכבה מוסיפין עלי' עלים כדלעיל צר"פ עכ"ל. ולפי הבנתו, אין מלות אש תמיד נאמרה על שאר המערכות אלא על המערכה השלישית כנ"ל.

והנה ברש"י (מה) ד"ה של קיום האש, וז"ל שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה עכ"ל. וברש"י שם תמה על רש"י וז"ל ל"י מדוע לא פ"י כפשוטו דגז"כ הוא שיהי' אש תמיד על המזבח, והי' לזה מערכה צפ"ע, ומערכה גדולה א"כ לא הי' לורך זה להקטיר מניחין איתא עד שיכלו האש והעלים ותכבה מאל"י, ואם נלערך להקטיר ורואים שהאש הולך וכבה מוסיפין עלי' עלים כדלעיל צר"פ עכ"ל. ולפי הבנתו, אין מלות אש תמיד נאמרה על שאר המערכות אלא על המערכה השלישית כנ"ל.

מצוה ל'

היא שנצטוו הכהנים להסיר הדשן בכל יום מעל גבי המזבח, והיא הנקראת תרומת הדשן, והוא אמרו יתברך שמו ולבש הכהן מזו בד והרים את הדשן וכו'.

אמר כיון דכתיב ולבש הכהן מזו בד, כיון דלריך בגדי כהונה בקדושתו קאי, תנן מועלין זבן עד שחלא לבית הדשן קשיא לרב אמר לך רב עד שחראה לבית הדשן ע"כ, ועיין בש"מ שם וז"ל, דכיון דלריך בגדי כהונה מלוב הוא וא"כ דבר שלא נעשית מלואו היא ומועלין זו ע"כ, וידוע דהלכה כר' יוחנן, וכן פסק הרמב"ם בה"ל מעילה (פ"ג ה"ל יד), וז"ל דשן המזבח החילון בין קודם הרמת הדשן בין אחר הרמה מועלין זו. ויותר מבואר בפיה"מ שם, וז"ל מועלין בצברה כל זמן שגשרף על גב המזבח, וכשמרימים כל האפר מעל גבי המזבח ומשליכין אותו לבית הדשן אין מועלין זו שכבר נעשית מלואו ע"כ, וכן הוא כאן בה"ל תר"מ ה"ל ע"ז ה"ל וכשמוליאין אותו לחוץ לעור מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה, ולא חזירים גורפין אותו, ולא יפזרו שם שנאמר ושמו שיניחנו בנחת ואסור ליהנות בו עכ"ל ועיין בהשגות, ובכ"מ שם מביא כתב הר"י קורקוס ז"ל נראה שדין הנאה למד רבינו מההיא דפרק צ' דמעילה שנחלקו רב ור"י בנהנה מאפר שעל תפוח לאחר שהרימו הדשן דר"י סבר שמועלין, והלכה כר"י וכן פסק רבינו בה"ל מעילה, ע"כ, דעד שמשליכין אותו לבית הדשן מועלין, שעדיין לא נעשית מלואו, וע"כ שמלואו מן החורה היא.

ונראה עוד דכ"ע ס"ל דהולאת הדשן לבית שפך הדשן מלוב מה"ת היא, אלא דרב ס"ל דמלואו הולאת הדשן היא כדי לפנות המקום, ואין זה מלוב בגופו של האפר, ואמעו להכי ס"ל דאין מועלין זו לאחר הרמה שכבר נעשית מלואו מה שנוגע לגופו של אפר, והמלוב היא רק לפנות המקום ולא בגופו של אפר, כעין שהסביר רבינו חיים הלוי ז"ל בצמח צדק בהלכות חמץ ומלה, דמש"ה לרבנן דס"ל השצחתו בכל דבר, אפרן אסור, ולא הוה נעשית מלואו, כיון דלא הוה המלוב בהשאל של החמץ אלא בצבעים, ע"ש. וה"כ י"ל דאין בחפלא של הדשן אחרי הרמה מלוב, אלא המלוב כדי לפנות אצל אין ה"כ דמלוב היא מה"ת, ומה שנוגע בחפלא של הדשן נעשית מלואו בהרמה, ומש"ה אין מועלין זה. ונראה דמש"ה, אמר ר' יוחנן כיון דכתיב ולבש הכהן מזו בד, כיון דלריך לבגדי כהונה בקדושתו קאי ולא קאמר כיון דכתיב והוליא את הדשן עדיין לא נעשית מלואו, דמזה לא מוכח דהמלוב בחפלא של הדשן. אמנם כיון דלריך בגדי כהונה ש"מ דבקדושתו קאי והמלוב בגופו של הדשן כנ"ל.

כן איתא בה"ל תר"מ פ"ג ה"ל י' וז"ל תרומת הדשן מעל המזבח בכל יום מלוב עשה שנאמר והרים את הדשן, והיא עצודה מעבודה כהונה, ושם בה"ל י"ב וחת"י זו שחיתה במחתה ומוריד לרלפה אלל המזבח היא המלוב של כל יום.

והנה בהולאת הדשן חוץ לעיר לשפך הדשן, כתב שם הרמב"ם בה"ל (יד, עו) כל מי שיראה מן הכהנים ממלא מן הדשן שהורידו למטה, ומוליא חוץ לעיר, וכו', ואע"פ שאין הולאתו לחוץ עבודה, אין צעני מומין מוליאין אותו, וכשמוליאין אותו חוץ לעיר ע"ש. ובמל"מ שם, וז"ל עוד י"ל למה לא מנו מוני המלואו הולאת הדשן כדכתיב והוליא את הדשן, וליכא למימר דבכלל תרומת הדשן היא, דהא הולאת זו אינה ממה שהרים אלא מהדשן שנשאר במזבח לאחר שהרים, והנראה אללי ציה דדוקא תרומת הדשן היא מלוב דגזירת הכתוב היא שירים מלא המחתה בכל יום ויניחנו אלל המזבח, אך הולאת הדשן אינה מלוב מלד עלמה, אלא דמוכרחים לנו להוליא את הדשן כדי לפנות מקום המערכה, וקרא דכתיב והוליא את הדשן, לאו למימרא דלנו הכתוב שוליא את הדשן אלא קרא הכי קאמר כשיוליאו את הדשן ולבש בגדים אחרים, כלומר משום דרך הרץ, נמלא דהולאת זו אינה מלוב מלד עלמה, כי אם מכשירי עבודה, דהיינו לפנות מקום למערכה, ומש"ה ס"ל נרש"י והחוס' דלא היתה הולאת כי אם כשהיתה מרובה כיוון דאין תכלית להולאת זו כי אם לפנות המקום אך רבינו ס"ל דבכל יום היו מוליאין אותו כדי שיהי' בכל יום המזבח פנוי, ולעולם דאף לרבינו אינה מלוב עשה להוליא את הדשן בכל יום, ואם לא הוליא צעני מנות עשה, אלא דס"ל דכך הוא דרך כבוד שבכל יום יוליא, וציה יחא מה שהקשינו לעיל לרבינו מההיא דתנן דברגלים לא היו מדשנים את המזבח כיון דדשן זה אינו מלוב מלד עלמו כי אם דרך כבוד דברגלים ה"י נוי למזבח כשה"י עליו דשן רב, וזה שכתב רבינו בסוף ה"ל (י"ב) וחת"י זו שחיתה במחתה ומוריד לרלפה היא המלוב של כל יום עכ"ל.

אמנם דברי רבינו המל"מ תמוהין מהגמרא במ"מ מעילה (ע.) דגרסוין שם, איתמר הנהנה מאפר תפוח שעל גבי המזבח, רב אמר אין מועלין זו ור' יוחנן אמר מועלין זו, לפני תרומת הדשן כ"ע לא פליגי דמועלין זו, כי פליגי לאחר תרומת הדשן, רב אמר אין מועלין זו, הרי נעשה מלואו, ור' יוחנן

ותו דכנה צהגמי יומא (סג:) חניא ת"ר ופשע ולבש צגדים אחרים והוליא את הדשן וכו' מקוש צגדים שלובש לצגדים שפושט, מה להלן צגדי קדש אף כאלן צגדי קדש, א"כ מה ח"ל אחרים פחותין מהן ע"כ, ועיי"ש בגמרא דכל ארבע צגדי כהונה לריך ללבוש זון בהרמה וצין צהולאה, והנה ידוע דצרי הרמז"ס צהלכות כלאים (פ"ו הל' ל"ב) ללא הותרו אלה צשעת עבודה שהיא מלוא עשה, והצריס ארוכים צש"א ס' כ"ט, וצצית הלוי ס' א' שהוא מטעם עשה דוחה ל"ת, והיכי אמרינן דהולאה צכהניס וארבע צגדים, הא לובש כלאים שלא צשעת מלוא, ומה גס צמדינה לא צמקדש, אלא ע"כ ל"ל דמלוא עשה היא לכ"ע.

והנה מוצא לעיל דצרי הרמז"ס שכהצ ואש"פ שאין הולאתו לחוץ עבודה אין צעלי מומין מויליאין אותו. והמל"מ שס אחרי שהציו דצרי הרמז"ס שחולק דין זה דהולאת הדשן צשתי חלוקות, א' גורפין הדשן על התפוח ומורידין אותו למטה, ב' הולאת הדשן אחרי שהורידו למטה, חוץ לעיר למקום שפך הדשן, ומתמה המל"מ למה לא ציאר הרמז"ס צפיתוס דהולאת הדשן צעי צגדי כהונה, וכדאמרינן ופשע ולבש מקוש צגדים שפושט לצגדים שלובש, והיא דרשה מוסכמת מהב"ל, עוד תמה מנ"ל לרצונו דהולאה לאו עבודה היא, ותו דצירושלמי רפ"צ דיומא מצואר דלכ"ע הולאת הדשן עבודה היא, כהרמת הדשן, ומן הדין ה' הזר חייב מיחה, אלא מאן דפטר ס"ל דעל עבודה סילוק אין הזר חייב מיחה עלי, וכהצ שס המל"מ, וכ"ת דס"ל לרצונו דהולאה מהמזבח עד שירידינה למטה היא עבודה, וצב שחלקו צירושלמי, חס הזר חייב עלי מיחה, אך צהולאה דחוץ לעיר הוא דקאמר דאוינה עבודה, לא ידעתי מנין לו נחלק זין הולאה להולאה.

וראייתי צשירי קרצן צירושלמי יומא שס שהציו דצרי המל"מ שתמה מנין לו לחלק זין הולאה להולאה, וכצב עיי"ז חז"ל ולי"ג דהולאה לחוץ לעיר לאו צצגדי כהונה, דהא חניא צגדי כהונה הולאה צהן צמדינה אסור ע"כ ולא הצנתי דצריו דאטו צמקדש שרי שלא צשעת עבודה, לפי דעת הרמז"ס דשלא צשעת עבודה לוקה משום כלאים. אלא דעבודה דוחה, א"כ גס לחוץ למדינה, חס נימא דהוא עבודה עבודה דוחה אותה, אשר לוב כיון המל"מ מנ"ל נחלק דהורדה מהמזבח הוי עבודה, והולאה לחוץ לאו עבודה היא. **והנראה** לעי"ד דאין הי"ג דהחילוק הוא צעבודה, דהורדה מהמזבח למטה היא עבודה, אמנם ההולאה לחוץ לעיר לא הוב עבודה, דהנה החוס' צצתחים (י"ד) ד"ה שחיטה לאו עבודה. וכן ציומא (מב.) כתבו דשחיטה לאו עבודה היא ידעינן משום דכתבו לעמוד לפני ד' לשרתו אלמא כל שירות הוא לפני ד' ומדכשיר רחמנא עומד צחוץ והושיט ידו לפניס ושחט, מכלל דשחיטה לאו עבודה היא, ולפי"ז יש

לחלק דהורדת הדשן מעל המזבח למטה, היא שירות לפני ד', והוית עבודה, אבל הולאת הדשן לחוץ אין זה שירות לפני ד', ומש"ה לאו עבודה היא.

ואמנם אף ללא הוב עבודה מ"מ אין כהניס צעלי מומין מויליאין אותו כדצרי הרמז"ס הנ"ל, נראה משום דהמלוא היא אכתפי דכהניס כדכתבו צקרה ופשע ולבש צגדים אחרים והוליא את הדשן, דהמלוא היא על כהניס כשריס, ועיין צרמז"ס הל' צה"מ פ"ט הל' ז', דכתבו וכן הדלקת גרות כשרה צריס וצהשגת הראצ"ד א"א הפליג כשאמר מותר לר אלא שאס דלויקן כשרות, וציאר השגה צס' חדשי רחב"ל, דכתי דהדלקה לאו עבודה היא שגה מיפסל צב זה אבל מ"מ מלואה צכהן, וה"ל נראה דכתי דלאו עבודה מ"מ מלואה צכהן, ואין הי"ג ללא מיפסל צור וצצעלי מומין דאין להוביה משום דנימא דלא הוב עבודה, אין המלוא על הכהניס, דהא ריש לקוש ס"ל דר' אלעזר כהניס צעלי מומין כשריס גס צהרמה, משום דלא הוב עבודה דאין לך עבודה שכשרה צשני כליס. וכו' משום זה נימא דהרמה לא הוי מלוא, וה"ל י"ל צהולאת הדשן לחוץ נעיר אף ללא הוי עבודה מ"מ מלוא היא.

ובמל"מ הנ"ל הוכיח דלא הוי מלוא, מדלא מנו מוני המלות הולאת הדשן, דליכא למימר דצכלל תרומת הדשן היא דהא הולאת הדשן זו אינה ממה שבריס, אלא מהדשן שנשאר צמזבח לאחר שבריס, ולעני"ד אין זה הוכחה, דכתי כל זמן שלא בריס לא חל החיוב להוריד הנשאר למטה ואח"כ להוליאין לחוץ למקום שפך הדשן וכהרמה מכשיר זה, וכתי היא צכלל תרומת הדשן, שתרומת הדשן על כל הדשן שעל גבי המזבח דמהאי עעמא ס"ל לרצ דאין מויעלון לאחרי הרמה מהאפר תפות, דכתי נעשית מלואה. ור"ל לא פליג אלא משום דלא נגמר מלואה עד שמויליאין למקום שפך הדשן.

וברש"י פ' לו, והוליא את הדשן, הוצור צתפוח כשהוא רצב ואין מקום למערכות מוילאו משס, ואין זה חובה צכלל יוס, אבל התרומה חובה צכלל יוס, דמשמע מדצרי רש"י דאין הי"ג דהוב חובה אלא לאו צכלל יוס, והחובה היא המלוא והוליא את הדשן. **ויותר** נראה צעעמא דהרמז"ס דלא מנה הולאת הדשן למלוא צפ"ע מטעם דהורדת הדשן מעל המזבח צכלל למטה, היא היא, הרמת הדשן, זון מה שמריס ומניח אלא המזבח וצין מה שמוריד למטה ומויליאין לשפך הדשן, כלשון הרמז"ס כאן צסה"מ שלטנו הכהניס להסיר הדשן צכלל יוס מעל גבי המזבח, ואיכות ההורדה היא נחלקת, אחת עיי' הרמה ומניקן לשפך הדשן, נמלא לפ"ז דההולאה זו לשפך הדשן אלא המזבח, ואחת עיי' הרדה למטה, ואח"כ להוליאין צכלל תרומת הדשן, דצמה שבריס גומר צההולאה לשפך הדשן. וצלח"מ שס כתבו דלדעת הרמז"ס ההורדה למטה הוי צכלל יוס, וכשה"ל רצב למטה

המצוה, אמנם נראה, צמח שהדגיש היא המצוה של כל יום, לומר שיש ימים שאינו מוריד למטה השאר, כגון צרגלים, והטעם נראה כיון שצרגלים אינם מויליחן לחוץ לשפך הדשן, שאין זה חובה בכל יום כדברי רש"י הג"ל ואין לגמור המצוה, מוטב שישארו על המצוה מפני שהוא נוי למצוה.

מויליחן אותן חוץ לעיר, והיינו מטעם הג"ל דהרמב"ם יש לעשותה בכל יום. אלא שיש לעיין בדברי הרמב"ם בהל' י"ג, שכתב וכת' זו שחובה צמחה ומוריד לרפס אלל המצוה היא המצוה של כל יום, דלכאורה נראה, שמצוה הרמב"ם אינו אלא צמח שהריס ומניח אלל

מצוה ל"א

היא שצונו לשלח הטמאים מן המחנה, והוא אמרו יתעלה וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב. וזה המחנה הוא מחנה שכינה שחוצה לו לשכות העזרה כמו שבארתי בתחלת סדר טהרות מפירוש המשנה, וכתוב בספרי וישלחו מן המחנה אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה. וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר והוא אמרו וכי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה, רוצה לומר מחנה שכינה. ולשון מכילתא צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה בעשה ומנין בלא תעשה תלמוד לומר ולא יטמאו את מחניהם, ובספרי ויצא אל מחוץ למחנה מצות עשה.

מג"ל לחלק בין המצוה עשה דכדד ישב, ובין הל"ת דלא יטמאו את מחניהם.

ומדברי רש"י בפסחים (ס"ז) משמע דטובר גם צלח תעשה צעירות המוקפות, דגרסינן שם אמר רב חסדא מלורע שנכנס לפניו ממחילתו, פטור שנאמר דדד ישב מחוץ למחנה מושבו, הכתוב נתקו לעשה, וצ"ש"י שם לפניו ממחילתו מחילה שאסור ליכנס בה, דהיינו לפניו מחומת כל ערי ישראל, כדאמור לקמן מלורע משתלח חוץ למחנה ישראל עכ"ל. והנה מה דפטר ר' חסדא ממלקות מטעם שהכתוב נתקו לעשה לא קי"ל כותי ע"ש בגמרא דפליגי צוה חנאי, והרמב"ם דפסק דלוקה צירושלים וצעירות אינו לוקה קשה. והנה הכ"מ שם וז"ל ומ"ש אלל אס נכנס לשאר ערים וכו' אינו לוקה כ"כ רבינו בפירוש המשנה פ"ק דכלים ע"כ. וז"ל הרמב"ם צפיהמ"ש למס' כלים פ"א משנה ו' וצחוספתא נכנסו מלורעים לפניו מן החומה לוקים את הארבעים וכו' אמנם חומת איזה מדינה תהי' צ"ש, ואע"פ שגוליא ממנה המלורע, הנה אס נכנס בה, לא יחייבהו מלקות ע"כ. דכל מקום דכתוב לפניו מן החומה מרמז על ירושלים, עיי"ש בפירושו צמתניחין שם לפניו מן החומה מקודש מהם שאוכלין שם קק"ל.

אמנם אף שלשון החוספתא הכונה על ירושלים, אלל מג"ל לחלק דילמא הוא הדין גם צעירות המוקפות חומה דע"כ ל"ל כן לפי דעת רש"י הג"ל בפסחים, וכוונת החוספתא רק לחלק בהלכות המחנות בין מלורע לבין עמאים אחרים, דז"ל החוספתא.

הנה ידוע שהיו צמדבר שלש מחנות, מחנה שכינה, מחנה לוי ומחנה ישראל, וכמוהם לדורות מפתח ירושלים ועד הר הבית, מחנה ישראל, ומפתח הר הבית עד שער ניקור מחנה לוי, ומשם מחנה שכינה, לשון החוספתא, הביאה הרמב"ם צפה"מ למס' כלים פ"א משנה (ח'), ומצוה צמס' פסחים (ס"ז) דשלוח העמאים אינם שויס בשלוחם מן המחנות, ורק בשלוח מן מחנה שכינה כולם משתלחים, אלל בשאר מחנות אינם שויס, דכל שטומתו יולל מגופו גשלה חוץ לשני מחנות, דהן מחנה שכינה ומחנה לוי ומותרים צמחנה ישראל, ומלורע משתלח חוץ לשלש מחנות, דכתיב צו דדד ישב מחוץ למחנה מושבו, דזה מחנה ישראל, שהיא מפתח ירושלים ולפנים, והמלורע משתלח ג"כ מכל עירות המוקפות חומה צ"ש, כדתנן צמתניחין, צמס' כלים פ"א משנה ז', עירות המוקפות חומה מקודשות ממנה שמשלחים מתוכן את המלורעים, והוצא צרמב"ם הל' ארעת (פ"י הל' ז'), וז"ל דין מלורע שיכ"ו לו מושב לצדו חוץ לעיר, שנאמר מחוץ למחנה מושבו, ודבר זה צעירות המוקפות חומה צ"ש צלצד עכ"ל, וכן הוא בהל' צהמ"ק (פ"ג הל' ח').

והנה שם בהל' צהמ"ק חילק בין ירושלים לצעירות המוקפות חומה, דאס נכנס לירושלים לוקה, אלל צעירות המוקפות אינו לוקה, ורק עובר בעשה, וז"ל, וכן מלורע שנכנס לירושלים לוקה, אלל אס נכנס לשאר הערים המוקפות חומה, אע"פ שאינו רשאי, לפי שנאמר דדד ישב אינו לוקה, ע"כ, וקשה

נכנסו מלורעים לפניו מן החומה לוקין את הארבעים, צום וצרות נדות ויולדות להר הצית לוקין שמונים. וכן ראייתו בחייו צפ"ק דמס' כלים משנה ח' דעתו נועה שגם צעיירות המוקפות חומה היו למלורע ללקות ארבעים.

והנראה לע"ד צזה, דהנה קדושת לפניו מן החומה צירושלים יתירה על עיירות המוקפות חומה, כדחנן שם צמשנה ח' לפניו מן החומה מקודש מהם שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. מה שאין כן צעיירות המוקפות חומה, והטעם צזה כדמפרש הרמב"ם שם, דצקדשים קלים כתיב ואכלת לפני ד', צמקום אשר יבחר ד', וכן צמעשר שני דכתיב ונתת הכסף וגו' ואכלת לפני וגו', ע"כ צירושלים לפניו מן החומה היא לפני ד'.

ויש להסתפק צזה דיתירה קדושת ירושלים מן שאר עיירות המוקפות, ונקראת לפני ד', אם זה מקדושת עצמה, או אינה מקדושת עצמה כלל, דמדון חומה צזה אינה יתירה על שאר עיירות המוקפות חומה, אלא שכל דינה של ירושלים צתוך החומה. אינה אלא מקדושת עזרה, לפי שהיא סמוכה אל מקום השכינה, וקדושת עזרה חופפת עליה, דוגמא לזה ענין מנחת מורח המקדש דחנן צמס' צרכות י"ד לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח, חוץ להר הצית צרש"י שם, וצגמרא (סא:) מן האופים ולפנים וכו"נ מטעם זה יתירה הקדושה צירושלים, לא מקדושת החומה, אלא מקדושת עזרה והגבול לקדושת עזרה הוא החומה, וידוע שיטת הרמב"ם, צפרק ו' מהלכות ציה"צ, הלכה (ע"ז) דקדושת המקדש וירושלים לא צעלה, וזה לשונו ולמה אני אומר צמקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לצוא וכו', לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה וצכינה אינה צעלה, והרי הוא אמר והשמותי את מקדשיכם, ואמרו חכמים אע"פ ששוממין צקדושתן הן עומדים עכ"ל דלכאורה מקרא זה והשמותי את מקדשיכם אינו מוכח אלא על מקום המקדש ומג"ל על ירושלים, אמנם לפי הג"ל שפיר, כיון דקדושת המקדש צקדושתו, גם ירושלים צקדושתה דקדושת ירושלים מתלי תלי צקדושת עזרה, ועיין צמ"ח מלוב שס"צ וז"ל ודע דדוקא צתי ערי חומה תלוי ציובל, לפי שיטת חוס' צרכות (ה:) ואין המלורע משתלה מהם. אצל ירושלים צודאי אינו תלוי ציובל כי ירושלים אין הקדושה מפני שמוקף חומה, אדרבה אין הצית נחלט, אלא היא קדושה צפ"ע לעניינים צירושלים מקודש אי"כ אינו תלוי ציובל וז"פ עכ"ל אמנם לא ציאר מאיזה טעם היא קדושה צפ"ע.

והנה צקרא צפי נשא, כתיב וישלחו מן המחנה כל לרוע וכל צו וכל עמא לנפש וכתיב ולא יעמאו את מחניהם אשר אני שוכן צתוכם, וכן הללו צצבעל קרי כתיב ולא יצא אל חוץ המחנה, ופירשו צגמרא

פסחים ס"ח דזה מחנה לוי, וזה הר הצית, דנראה דהללוין לא נאמרו אלא על מחנה שכינה, ועיין צכ"מ פ"ג צה"מ הל' ע' נכנס המלורע להר הצית, וז"ל שם ונראה דמשום קרא דולא יעמאו את מחניהם לוקה מי כשנכנס לפניו מחומת ירושלים ע"ש. אצל על עיירות המוקפות חומה אין צהם לאו כלל, אלא עשה צדד יש צ מחוץ למחנה.

ובר"ש צמס' כלים פ"ח משנה ז', וז"ל וגבי נגעי צחים והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר, ולא אדם חוץ לכל העיר, אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה, ומיבו מהבוא קרא לא מלי למידרש שיהו מלורעים משתלחים חוץ לעיירות המוקפות חומה דלמא אין שייך דין שלש מחנות אלא צירושלים שאין הפסק צמחנות שכולן סמוכין זה לזה ע"כ. דמשמע מדבריו שגם לענין הטעה של המלורע צלי קרא צדד יש, היינו אומרים דדוקא על ירושלים שייך לומר דהמלורע נשתלה ממנה, מטעם שהיא סמוכה למקום המקדש, אצל הללוין צודאי לא נאמרו אלא על ירושלים שהיא סמוכה למקום המקדש כג"ל ועיין צברא"ם פ' כי תלך כ"ג, י"א.

והנה התיו"ע הג"ל פ"ק דמס' כלים תמה ע"י הרמב"ם צהל' סנהדרין פ"ע למה לא מנה צחיצוי ללוין דלוקין מלורע שנכנס לירושלים, מוצא צמל"מ צפ"ע דסנהדרין.

אלפי הג"ל דכל חיוצא דמלורע צירושלים הוא מטומאת המקדש ומלא הטעה ולא יעמאו את מחניהם, ומלאו הזה גופא אם נכנסו העמאים בעזרה מחוייבים כרת, והרמב"ם שם מנה כל חייצוי ללוין צצכרת, ומנה שם העמא שנכנס לעזרה, שמתחייב כרת, ואזכרה הוא הללו הג"ל והרמב"ם לא מנה רק הללוין, ללוין צצכרת, ללוין צצמיתה צידי שמים, וללוין צצמלקות, ומלורע צהר הצית אין צו לאו מיוחד אלא הללו דולא יעמאו את מחניהם, וכבר מנה אוחו צללוין צצכרת. ולפיכך לא מנה מלורע צירושלים.

שבתי וראיתי שאין זה כלום, דברי הרמב"ם מנה צצמלקות הנכנס לעזרה צצגדים עמאים, והמקור לזה מוצא מהספרא ויקרא (י"ז) והכי תניא שם יכול על צכום צגדים יהי' עונש כרת ת"ל וצשרו לא ירחץ ונשא עונו הא כולד על רחילת גופו ענוש כרת ועל צכום צגדים צארבעים, ע"כ ואזכרה לזה ל"ל הוא מהמקרא ולא יעמאו את מחניהם, ואפ"ה מנה הנכנס לעזרה צצגדים עמאים, והו"ל למנות גם מלורע שנכנס לירושלים, וצפיר הקשה התיו"ע ז"ל, ויש להוכיח להקשות דימנה גם כן מלורע שנכנס להר הצית, ואולי זה נכלל, צמה שמנה הרמב"ם שם צו וכיוצא צו שנכנס להר הצית.

ואמנם קושי' זו תחישב היטב לפי דברי הכ"מ הג"ל דהנה איתא צרמב"ם שם צהלכה ע' נכנס

המזרע לכהר הבית לוקה שמונים, וכ"מ שם ז"ל בתוספתא פ"ק דגלים וכו', ונראה דמשום דמקרא דלא יעמאו את מחניהם לוקה מ' כשנכנס לפנים מחומת ירושלים שהרי עימא מחנה ישראל וכדתינוא בספרי, וכשנכנס עוד לכהר הבית לוקה עוד מ' מפני

שעימא מחנה לוי ונמצא שעבר שנית על ולא יעמאו את מחניהם, אי נמי כשנכנס לכהר הבית עבר משום ואל יבא אל תוך המחנה, זה מחנה לוי עיי"ש. ולפי תירולו השני אם כן פשוט דצמח שכתב הרמב"ם זב וכיוצא שנכנס לכהר הבית כלל גם מזרע.

מצוה ל"ב

היא שצונו לכבד זרע אהרן לפארם ולנשאים מדרגתם מדרגה קודמת וראשונה ואפילו ימאנו לא נשמע מהם, זה כלו הגדלה לאל יתעלה אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ולהקריב קרבנותיו, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב ובא הפירוש וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון, ולשון ספרי וקדשתו על כרחו לומר כי זה צווי נצטוינו בו ואינו בבחירת הכהן. וכן אמרו קדושים יהיו לאלהיהם על כרחם, והיו קדש לרבות בעלי מומין שלא תאמר אחר שלא יאות להקריב לחם אלהיו למה זה נתן לו מעלת הקדמה וכבוד על כן אמרו והיה קדש כל הזרע הנכבד ההוא תמים ובעל מום וכו'.

א

הנה השריש בכאן צמורה זו, שלשה שקרים ה' דקרא וקדשתו, דילפינן וקדשתו לכל דבר שבקדושה, היא מדאורייתא, לא כדעת חוסי חולין (פ"ז) ד"ה וחייבו ר"ג, דוקדשתו לכל דבר שבקדושה, אסמכתא היא, וכן בהר"ש שם, ובטו"ד סי' (כ"ה). צ' שאין ציד כהן למחול, לא כדברי המרדכי גיעין סי' (תס"ה) דיכול למחול, וכן הוא ברמ"א סי' (קכ"ה). ג' שגם בעלי מומין בקדושתם נענין הקדמה וכבוד.

קא מתמה אצוי דאורייתא היא, אצל לא על מאן דיליף מקרא וקדשתו.

אמנם עדיין לא נתיישב כראוי, דלמה ל' לאצוי לתרין שם אלא לכדמר, דתינוא שנים ממתנין וכו' שלשה חין ממתנין, הצולע הוא פושע ידו תחלה, ואם צא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות צידו, ואמר מר עלה לא שנו אלא צסעודה אצל צצבכ"ג לא דאחו לאינלווי, ע"כ ולמה לא ניחא ל' לאצוי, כ"י הייא צר אצא, מטעם וקדשתו, דלפי דברי החוסי ובהר"ש הג"ל כל עיקר וקדשתו מדצריהם, ומפני דרכי שלום תקנו. אלא משמע דאצוי ס"ל דגם וקדשתו דאורייתא הוא, ותו דלכאורה נראה דתירוק אצוי אתא שפיר דוקא למ"ד דהטעם הוא מקרא וקדשתו, דאע"פ דמלוא הוא מה"ת מ"מ יש לו רשות למחול על כבודו, כדצרי המרדכי הג"ל דכהונה שלו הוא ויש לו רשות למחול, ותקנו רבנן מפני דרכי שלום דצצבכ"ג אינו רשאי לותר דלא לייתי לאנלווי, אצל לאוינך דלמדיס מקראי מכהנים צני לוי, דילפינן דגזרת הכתוב הוא דכן יהי' הסדר, לכאורה נראה, שאין לו רשות לותר על הסדר, דכן משמע מירושלמי גיעין פ"ה הל' ע', דגרסין שם מלתיב דרשב"י אמר מה"ת, ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים צני לוי, ואמרין שם מילתי דרי חגיגה מדצריהן, עיר שכולה כהנים, ישראל קורא ראשון, ע"כ דמשמע דאי ילפינן מקרא ויתנה אל הכהנים, אי אפשר לשנות הסדר מפני דרכי שלום, לפי שאין צרשות הכהנים לותר ולשנות הסדר, וכן נראה דכנה הירושלמי הג"ל מוצא להלכה צשו"ע סי', (קל"ה),

והנה צעיקר הראשון שהוא מה"ת, מצוה המ"א צסי' (ר"ה) גמרא מפורשת בגיעין ג"ע דאמרין שם צצדיה דאורייתא היא ותמה המ"א על החוסי ובהר"ש דס"ל דאסמכתא צעגמא היא, דתנן צמתניתין שם אלו דצריס אמרו מפני דרכי שלום, כהן קורא ראשון, וגרסונן בגמרא מנה"מ, דאמר קרא ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים צני לוי אטו חן לא ידעין דכהנים צני לוי נינהו, אלא כהן צרישא ובהר לוי, וכו', ר' הייא צר אצא אמר מהכ"ה, וקדשתו לכל דבר שבקדושה, תנא דבי ר' ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון, ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון. א"ל אצוי לרב יוסף מפני דרכי שלום דאורייתא היא. ע"כ דש"מ דלאו אסמכתא.

ובקרוב נתחל בהר"ש שם מיישב, דהא דתמה אצוי מפני דרכי שלום דאורייתא היא לא מתמה, אלא לאוינך אמוראי דמפקי מקראי אחרונה, דילפו מקראי דכן הוא הסדר כהן ואח"ז לוי, דעלייהו

וראיתי צביון סוף קליה, ד"ה כתב הכל בו, וז"ל והירושלמי הזה שהביא כתב עליו מהר"י קולין בשורש טו, דהיינו למ"ד דאין כהן קרא ראשון אלא מדרבנן, אבל למ"ד מה"ת לא ידעו כהן הוא צמ"ח, ומסיים שם, ואפשר לומר דכיון דיש הרבה כהנים, ולא ידעו מי קודם מועב לקרא ישראל ראשון ע"כ וכוונתו אפילו לפי דק"ל דאורייתא, ולכאורה תמוה מהירושלמי הג"ל. אמנם לפי הג"ל שפיר דעד כאן אמרין דאי מה"ת, אי אפשר לשנות הסדר, זה דוקא חי ילפינן מקרא ויתנה אל הכהנים, אבל אם הילפוחא היא מקרא וקדשתו, מותר לכהנים לומר על כבודם כדברי המרדכי, ושפיר יש לתקן צעיר שכולה כהנים שיתרו על כבודם מפני דרכי שלום, ולהלכה דק"ל כמ"ד וקדשתו, אפילו אם מה"ת מועב לקרא ישראל כדברי המ"א הג"ל.

והנה הרמב"ם לא הביא דין הירושלמי הג"ל, וחלוי הוא מטעם הג"ל דהרמב"ם לשיטתו דאין ציד הכהן למחול על כבודו, אף אם ילפינן מוקדשתו כשיטתו צסה"מ הג"ל, לכן השמיט את דין הירושלמי, דהירושלמי לא קאמר אלא אם ס"ל שהוא מדצריהם.

אמנם צעיקר זה צסה"מ שאין ציד כהן למחול, והמקור לזה הביא הספרי וקדשתו על כרחו, ומבאר הטעם בזה שזה כלו הגדלה לקל יתעלה, אחר שהוא לקחם וצחרם לעבודתו, דעת הרבה ראשונים שלא כדברי צסה"מ. וכן פסק הרמ"א להלכה צסי קכ"ח, וז"ל אסור להשתמש צכהן אפי" צזמן הזה, דהוה כמועל צקדשים, אם לא מחל על כך. וזה שאמרו וקדשתו צעל כרחו, לא אמרו אלא צבי נושא גשים צעצירה (יצמות פח:) אבל לפתוח ראשון וכו' דלא הוה אלא לצבדו ויכול למחול, המרדכי הג"ל. וצבגרי"א שם וז"ל אם לא מחל כמ"ש צגיטין נ"ט צ, לכדמר כו' דלא כהרמב"ם צספר המצות שכתב שא"י למחול שהרי נאמר וקדשתו צע"כ וכו' ועמ"א שהוכיח משמטי דרבא, ורמי צ"ה שהשתמש צרב חסדא עכ"ל.

והנה מהגמרא גיטין הג"ל מבואר להדיא מדברי אבוי שיש צידו למחול אפילו צצבכ"ג אלא מפני דרכי שלום התקינו שאין צידו למחול, וקשי עובא להרמב"ם ז"ל צסה"מ.

ותו קשה דהרמב"ם סותר לן משנתו ששנה צפירוש המשנה שם צגיטין דז"ל שם צסוף דצרוי ומן העיקרים גם כן כשהכהן כשהוא ראוי שיקרא ראשון אם התיר לישראל שהוא כמותו או פחות ממנו שיעלה ויקרא הרשות צידו, אבל אסור חכמים זה מפני דרכי שלום, לפי שיתחדש מזה מחלוקת, וכו', ולזה הכוונה רמז צזאת ההלכה, באמרו כהן קורא ראשון וכן צאר צגמרא עכ"ל, וכוונתו כמו שאמר אבוי לכדמר, ולכאורה הרי פירש צפירוש המשנה כדברי המרדכי הג"ל, ואיך סתר לן משנתו צסה"מ.

והנראה לע"ד, ליישב שאין סתירה צדצרוי, ולא תימה מהגמרא גיטין הג"ל, ולהקדים ריש דצרוי צפיהמ"ש הג"ל. וז"ל דע שזה הדבר מפורסם בכל המקומות שיהא הכהן קורא צצבכ"ג ראשון צין שיהי ת"ח או ע"ה, הנה הוא דבר שאין לו שורש צתורה כלל, ולא מזכר זה צש"ס, ולא היא זאת הכוונה הצרמזת אל"י צזאת ההלכה וכו' ואמנם אורת הענין לפי מה צבא לנו הקבלה, כמו שאגיד, וזה שהכהן קודם ללוי ולישראל, לפי שנאמר וקדשתו וגו' וצא צקבלה צכל דצר צצקדושה לפתוח ראשון ולצרך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון, וזה כולו צשאין שם חכם גדול נמנו, כגון שיהי שם כהן ולויים ישראלים, ויהיו כולם צצמדנה צחת צצכמה, ולא יהיו קאתם יותר חכמים מקאתם אז תחזור הקדמת היחס כהן קודם ואחריו לוי ואחריו ישראל, ויתבאר לך זה הלשון צפי אחרון מהוריות, באמרו צזמן שכולם שוים, אבל אם הי' ממזר ת"ח וכהן גדול עם הארץ ממזר ת"ח קודם צכל ענין, מבואר צש"ס מגילה (כ"צ). שאחד מן החכמים קרא ראשון צשצת צספר תורה ורב אמי ורב אסי גדולים מכהני ארץ ישראל היו מצויין שם ולפי שהי' יותר חכם מהם וכו' וזה אין מחלוקת בו, עכ"ל ומסיים שם ומן העיקרים כג"ל.

והנראה מפיכמ"ש דהא דת"ח קודם צכל ענין לכהן, לאו מדין מחילה, אלא מדין התורה ת"ח קודם, ויש להסתפק מאיזה טעם ת"ח קודם, אע"ג דכהן מלוה מכ"ח לקדשו ולהקדימו, אי מטעם דצבד ת"ח גם כן מלוה עשה מה"ת, ועשה דצבד התורה עדיף, ודחינן עשה דוקדשתו מפני עשה דצבד התורה, או דלאו מדין דחי' הוא, אלא דמעשה זו צעלמה וקדשתו, ת"ח קודם שהוא מקודש יותר כדילפינן צבוריות י"ג דממזר ת"ח קודם לכהן ע"ה מקרא יקרה היא מפניוים מכהן גדול שצכנס לפני ולפניה, ולא מדין דחי'.

הנה גרסין צמס' מגילה (כ"ח). שאלו תלמידיו את ר' פרידא צמה הארכת ימים, אמר להם מימני לא קדמני אדם לצב"מ, ולא צרכתי לפני כהן, וצגמרא שם למימרא דמעניותא היא, והא א"ר יוחנן כג ת"ח צמצרך לפניו אפילו כה"ג ע"ה, אוחו ת"ח חייב מיחה שנאמר כל משגחי אהבו מות וכו' ומשני כי קאמר איהו צשוין, (עו"ש צתום' ד"ה כי) וצטורי אצן שם, ד"ה והאמר ר' יוחנן, וז"ל ואע"ג דכהן מלוה מה"ת לקדשו צכ"ד צצקדושה, כדנפקא לן צגיטין (נ"ט.), הי"ג ת"ח וכו' מש"ה צבד תורה עדיף משאר עשה כדאיתא צמס' צצעות (ל.) ר"י הוי ידע לי' סהדותא למר זוער' וכו' א"ל האי עשה והאי עשה עשה דצבד התורה עדיף, וה"ג חנן צספי"ג דבוריות ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה מדכתוב יקרה היא מפניוים, ומשמע התם דכל מילי קודם, ועו"ש דמפלל, הא עשה דצבד התורה יש

צידו למחול. ולפי דברי רבינו בטורי אבן הוא מטעם דחי' עשה לכבוד התורה דוחה עשה דוקדשתו.

והנראה לע"ד, כנ"ל דח"ח קודם לאו מדין דחי', אלא מדין עשה זו וקדשתו יש להקדימו לכהן, דח"ח מקודש יותר מכהן, כדילפינן מיקרה היא מפנינו, דהנה בהוריות שם י"ב חנן כל התדיר מהצדדי קודם את הצדדי, וכל המקודש מהצדדי קודם את הצדדי, ושאל בגמרא, וכל המקודש מנן, דתנא דבי ר'י וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון יכו'. והנה מקרא זה וקדשתו ילפינן דכל מקום מקודש מהצדדי קודם את הצדדי, דהכי איתא בזבחים (פ"ט.) כל התדיר מהצדדי קודם את הצדדי, וכל המקודש מהצדדי קודם את הצדדי, ובגמרא שם (ל:.) איצטריא לכו תדיר ומקודש איזה מהם קודם, תדיר קודם, משום תדיר אי דלמא מקודש קדים דקדושה, ינה איפשיטא, דש"מ דשניהם מן התורה תדיר ודאי מן התורה כדילפינן שם בזבחים, ומינה דמקודש גם כן מן התורה והילפותא היא כדאמרין בהוריות מקרא וקדשתו. וברמז"ם ה"י תמידין ומוספין פ"ט ה"י צ' היו לפני תדיר ומקודש יקדים איזה מהם שירצה, ובכ"מ צעיה דלא אפשיטא ולפיכך פסק רבינו, דאיזה מהם שירצה יקדים ע"כ. וברע"ב במתניתין שם כתב ינראה תדיר קודם, וכי התווי"ט טעמו מביט תדיר מקרא נפקא לן אצל למקודש ל"ל קרא, וברע"ב שם תמה על התווי"ט דכל המקודש נמי ילפינן מקרא במס' הוריות (יב:.) דתניה וקדשתו, ועיין שם שתדיר דכוונת הגמרא בהוריות אינה אלא להביא ראיה דהקדמה הוא מענין קדושה, ולכן ממילא מוכח דדבר המקודש יותר ראוי להקדימו לדבר שקדשתו פחותה ממנה.

אמנם נראה לרמז"ם דפסק דיקדים איזה מהם שירצה, ש"מ דשניהם שווין ושניהם מן התורה. ולפי דברי הרמז"ם נראה דח"ח קודם לפני כהן מטעם מקרא זה, דח"ח יותר מקודש מכהן, כדילפינן מיקרה היא מפנינו, צין כך וצין כך ח"ח קודם לכהן לא מדין מחילה אלא מדין התורה, אשר לזה כיון הרמז"ם בצירוש המשנה, ומה שמסוייב שם ומן העקרים ג"כ כשהכהן ראוי שיקרא ראשון אם התיר לישראל שהוא כמותו או פחות ממנו שיעלה ויקרא הרשות צידו, אצל אחרו מפני דרכי שלום, ונ"ל כדי לתרץ את דבריו שלא יסתרו את דבריו צב"מ שאין לו רשות לומר ולמחול על כבודו, דזה דקאמר ומן העקרים וכי' הרשות צידו מיירי נמי באופן שלמעלה דשניהם שווין ושניהם ח"ח, שאז צדדין התורה ראוי להקדים את הכהן. ואפ"ה יש לו רשות להתיר לישראל שכמותו או אפילו פחות לקרא ראשון לא מטעם מחילה על חלק הכהן, דהנה נראה דכהן אם הוא ח"ח, לא נחוסף במצוה דכהונה, אלא שיש לכבוד ולהקדימו מטעם צ' מלות, מצוה דוקדשתו ומצוה לכבוד התורה, והנה על עשה לכבוד התורה אמרנו

בקידושין (ל"ב) שיש צידו למחול, והנה כהן ח"ח זה אפילו אם הוא גדול מחצירו, אלא שחצירו ישראל גם כן ח"ח, אם יותר על כבודו לא נשאר להקדימו אלא מדין כהן שאין צידו למחול, אצל על עשה לכבוד התורה כבר מחל, ונראה דאז מדין התורה יש להקדימו לישראל שהוא גם כן ח"ח, מדין התורה לא מדין מחילה על חלק הכהונה, אלא כיון שמחל על כבוד התורה, ואין מחוייב אלא מדין כהן וח"ח קודם לכהן דהשני ישראל הוא ח"ח.

ולפ"ז לא קשה ג"כ מהגמרא דגיטין הנ"ל דהנה כתב מפורש דהכי מיירי הכי דכולם במדרגה אחת בחכמה, היינו שהכהן והישראל שניהם ח"ח, שאז צב"מ צב"מ הכהן יותר על כבוד התורה כנ"ל, ואז צדדין התורה ישראל קודם, וע"ז אמרה מתניתין דמפני דרכי שלום אמרו שאין לכהן לומר צב"מ.

והנה בהגהות מרדכי הנ"ל סי' חס"א צגיטין, כתב ז"ל מטעם צב"מ שילק מים ע"י ר"ת, והקשה לו תלמיד, הא שנינו צירושלמי המשמש צב"מ מעל, והשיב לו אין צב"מ קדושה צומן הזה דק"ל צב"מ עליהם קדושתן עליהם ואי לא לא, והקשה אי"כ כל מיני קדושה לא ליטבד לכו ושתיק ר"ת. ולפי הנ"ל נראה דמטעם זה שתק ר"ת שלא רצה להגיד לו הטעם שח"ח קודם לכהן לכל דבר, ומטעם מלות וקדשתו חייב תלמידו הכהן לילק מים על ידו שגם על כהן חל לכבוד ח"ח עדיף וקודם. ועיין צב"מ צב"מ קב"ח, שצדד מטעם דיש הנאה לכהן, ולפי הנ"ל צ"ל הנאה מחוייב הכהן לעשות לח"ח הגדול ממנו כנ"ל.

ב

הנה כאן צב"מ הדגיש דהמלצה וקדשתו היא לכבוד זרע אהרן כנ"ל וכן צמין הקלר צפתיחה לחצורו הגדול, כתב מצוה (ל"ב) לחלוק כבוד לזרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדושה. אמנם צפתיחה להלכות כלי המקדש כתב, דהמ"ע היא לקדש הכהן לעבודה, וכן צפנים צפ"ד ה"י א' כתב וז"ל הבהנים הוצדלו מכלל הלויים, ומלות עשה היא להצדיל הבהנים ולקדשם ולהכניסם לקרבן שנאמר וקדשתו כי את לחם א' הוא מקריב, וצב"מ צ' שם כתב ולריך כל אדם מישראל לנהג צב"מ כבוד הרבה ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה, הרי הדגיש עיקר המלצה לקדש הכהן לעבודה, וכן הוא צחינוך מצוה (רס"ט) וז"ל לקדש זרע אהרן כלומר לקדשם ולהכניסם לקרבן וזה עיקר העשה, וכן להקדימם לכ"ד שבקדושה, ואם מיאנו צ"ל לא נשמע אליהם, וזה כולה כבוד הי"ח שהוא לקחם וצחרם לעבודתו שנאמר וקדשתו, ע"כ עיי"ש כולה צסוף צב"מ. הנה מתחלה התחיל צמלות וקדשתו ככתוב צב"מ ה"י כלי המקדש.

ולכאורה קשה מלות הצדלה מה היא, הרי כבר הצדילם צמדצה, ואולי י"ל כיון דהצדלה זו לעולם.

ואי אפשר להחליפם לדורות, נחשבת מצוה לדורות, כמו עשיית שמן המשחה, אף שלא נעשה שמן אחר חלף אותו שעשה משה רבינו ע"ה. ובמצוה ל"ה הארכנו צוה.

ואולי לפי י"ל דגם החוס' בחולין הני"ל והרא"ש דס"ל דקרא וקדשתו אסמכתא בעלמא, לא פליגי צוה דקרא וקדשתו היא מ"ע גמורה, אלא דס"ל דלא קאי אלא להבדילם לעבודה, אמנם ענין לכבודם וכו', הוא מדבריהם, כיון דהתורה הבדילם להיות משרתי הוי"ת יש לנהוג בהן כבוד, דסברא היא והחיוז מדבדבן ואסמכתוהו על קרא וקדשתו, ודבר דידעין מסברא, הוא כעין דאורייתא, ואולי יש ליישב צוה מה שהקשו עליהם ממש' גיטין הני"ל.

והנה בעיקר השלישי צסה"מ דגם צעלי מומים נכללים צמ"ע זו לענין הקדמה וכבוד, וצמ"צ"ס הני"ל הלכות כלה"מ השמיט זה, ואולי י"ל צוה, כיון דבהלכה"מ הדגיש דעיקר המצוה היא להבדילם לעבודה, לא כמו שכח צסה"מ, וכיון דצעלי מומין אינם בעיקר המצוה להבדילם לעבודה דצעלי מומין פסולין לעבודה, וכיון דאינם בעיקר המצוה אינם גם כן בחלק המצוה צענין הקדמה וכבוד, ועיין צמ"א ס"י (רפ"צ) כתב מסברא דכהן קטן אינו מצוה לקדשו דאינו ראוי לעבודה, ונראה מטעם הני"ל כיון דהצמ"צ"ס השמיט מטעם הני"ל אמנם ל"ע דצסה"מ הביא המקור מספרי, והחיוך הביא הספרי דגם צעלי מומין נכללים צמ"ע זו, אף שכח ג"כ כלשון הרמב"ם להבדילם לעבודה.

ואשר נראה לע"ד, דהנה הרמב"ם צה"ל כלה"מ, השמיט שתי הלכות צמ"ע זו אשר צסה"מ, אי וקדשתו צע"כ, צ' שמלות וקדשתו גם על צעלי מומים, שמקורם הביא צסה"מ מהספרי. ונראה דמטעם אחד השמיט את שחיהן, דהנה המרדכי הני"ל מפרש את

הספרי וקדשתו צע"כ על נשיאת נשים פסולות, כדמוקמינן צמ"ס יצמות (פ"ה): דגרסינן שם מתיב רבא מנין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשתו צע"כ וכו' אלא לאו דניסת לאחד מעדי, וצמ"ח מצוה רס"ט חז"ל והנה ניחא שלא הביא הר"מ דין זה צע"כ שלענין נשיאת נשים פסולות מצוהר ציצמות דל"ל קרא, והצרייתא חוקמי' שם כ"י מנחם צר"י, והרמב"ם פסק צה"ל גירושין דתרי ותרי לא תלא דלא כ"י מנחם צר"י, ולא ס"ל כתיובין הראשון צגמרא שם דפסול כהונה שאני ממילא לא קי"ל כהצרייתא הזאת עכ"ל. והנה נראה דצסה"מ פירש הספרי לענין כבוד לא לענין נשא נשים בעצירה, ואולי להבי הביא צ' הלכות הני"ל דאין ציד כהן למחול וכן דגם צעלי מומין נכללין צמ"ע זו, אמנם צספרו להלכה ס"ל פירוש הצרייתא וקדשתו כדמוקי ציצמות לענין נשים, והצרייתא כ"י מנחם צר"י שלא כהלכה, והלכה זו נמי של צעלי מומין נמי לענין נשים שגם צעלי מומין צקדשתן לענין כל דיני נשים האסורות לכהנים, (צמ"ס הוריות י"ב): ר"ע אומר מחמת מומין מנין ת"ל והוא), אצל לא לענין כבוד ושפיר לא הביא צ' הלכות הני"ל כיון דצספרו הגדול מוקי הספרי לענין נשא נשים כני"ל. ולפיכך נקט ל"י דהמצוה היא לקדש הכהן לעבודה כני"ל שזו עיקר המצוה, לא ככתוב צסה"מ, צרס דצרי החיוך קשה כני"ל ול"ע, כני"ל כיון דעיקר המצוה להבדילם לעבודה, וצעלי מומין אינם בעיקר המצוה, ודוחק לומר משום דצעלי מומין איתנייהו צאכילת קדשים, ואכילת קדשים נקרא עבודה. ולא דמי לקטנים כצרי המ"א הני"ל דקטנים אינם מקיימים מצוה צאכילתם, ואכילת קדשים מ"ע כדאיתא צמ"צ"ס מעשה הקרבנות פ"י ה"ל א', ותתישב צוה קושית המ"א על המ"א הני"ל, דהקשה על המ"א מדצרי החיוך הני"ל דגם צעלי מומין אינם ראויין לעבודה ומצוה לכבודם.

מצוה ל"ג

היא שצוה הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת ואז יעבדו במקדש, והוא אמרו ועשו בגדי קדש לאהרון, ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות, וזאת היא מצות בגדי כהונה שמונה בגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט וכל עת שישירת הכהן בפחות ממנין בגדיו המיוחדים לו באותה העבודה או ביותר מהם עבודתו פסולה ויתחייב על זה מיתה בידי שמים רוצה לומר למחוסר בגדים שעבד. וכן מנוהו בגמרא (סנהדרין דף פ"ג) ככלל מחוייבי מיתה בידי שמים. ולא בא בכתוב זה בבאור, אבל בא בכתוב וחגרת אותם אבנט והיתה להם כהונת עולם ובא הפירוש בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והווי להו זרים והרי נתבאר זר ששמש במיתה. וכו' וכבר בא בספרי שלבישת בגדים אלו היא מצות עשה וכו'.

הנה הרמזין המליץ צעד הבה"ג שלא מנה צמיח המלוח לבישה צגדי כהונה, שעת בה"ג שאין בלבישה צגדים שלא בשעת עבודה שום מלוח, ואין אלה הכשר עבודה, שאם עבד בפחות או ביתר חפסל עבודתו, והוא חלק ממלוח עבודה.

וראיתי בספר לב שמח שם, שהאריך וכתב וז"ל לכן נראה שאש"פ שהעבודה פסולה זולתי באלו הצגדים, מי"מ עוקר המלוח בצגדים צעלם, לא היתה כו"ח לכבוד ולתפארת לכהנים ולהגדלתם לעיני כל העם כלשון הכתוב צין לכה"ג צין לשאר כהנים, ועצית צגדי קדש וכו' לכבוד ולתפארת, וא"כ הם אינם עובדי ולא חלק ממנה ע"כ, וכתב ויש לו עוד ראי' לרב ז"ל מדאובעיה לן צפי צל לו אם מותר ליהנות מצגדי כהונה, ואיפשטא דמותר ליהנות בהן, ואם מלוח עשייתה היא לעבודה וחלק מחלקי כמו שהרמזין אומר ח"כ ראו הו' שיהא נאסר להם אפי' שלא בשעת עבודה דבר שהוא עבודה מקדש או חלק ממנה ע"כ.

ופלא צעני דברי הגאון צעל לב שמח, שהביא סיעתא לדבריו מדמותר ליהנות בהן דש"מ שמלוח לבישה הצגדים הוא מלוח גם שלא בשעת עבודה, ותמיהין מאד דבריו, דמשם ראי' להיפך מדבריו, דהנה ידוע דעת הרמז"ם בה"ל כלה"מ וכן צסוף ה"ל כלאים, דאף בצגדי כהונה מותר ליהנות בהן, אפילו שלא בשעת עבודה, זה דוקא צגדי כהונה חוץ מן האצבע מפני שהוא שטעמו. ואם כדברי צעל לב שמה בלבישה מלוח צפי"ע גם שלא בשעת עבודה לכבוד ולתפארת ח"כ גם אצבע וכו' מותר.

והנה ז"ל הרמז"ם הלכות כלה"מ פ"ח ה"ל י"א צגדי כהונה מותר ליהנות בהן, לפיכך לובשם ציום עבודתו ואפילו שלא בשעת עבודה חוץ מן האצבע, מפני שהוא שטעמו, אסור לכהן הדיוט ללבושו אלא בשעת עבודה ע"כ. ובהשגת הראצ"ד ח"א לא מחזור מן הגמרא הכי, אלא כל היום מותר במקדש. ובכ"מ שם: כתב הראצ"ד לא מחזור, ונראה שטעמו משום דמייתי שם צגמרא צרייתא דקתני צגדי כהונה היו"א צהן צמדניה אסור, וצמקדש צין בשעת עבודה צין שלא בשעת עבודה מותר, ומשמע להראצ"ד אף האצבע בכלל, ורצינו משמע לי דהאי צרייתא לא לענין היתר כלאים, אלא לענין היתר הנחת צגדי כהונה, וכדמסיים צה מפני שצגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן, אבל היתר האצבע שהוא כלאים אינו אלא בשעת עבודה בלבד, וכדאמרין צריש ערכין צהדיא גצי כלאים דאישתרי גצי כהנים נהי דאישתרי צעידן עבודה צלא עידן עבודה לא אישתרי, ויש לתמוה על הראצ"ד מההיא דערכין, וצריך לדחוק ולומר שהוא מפרש דעידן עבודה לאו דוקא, אלא כאילו אמר צמקדש, משום דצמקדש דשריין שלא בשעת עבודה משום דמקום עבודה הוא מגו דאישתרי בשעת עבודה אישתרי אף שלא בשעת עבודה משי"ה

נקט צעידן עבודה, ומפני שראה הראצ"ד חולשת דברי אלו לא כתב דבריו כגזר אומר להשיג עכ"ל.

הנה דברי הכ"מ האחרונים, שראה הראצ"ד חולשת דברי אלו, יש לתמוה, דבהלכות כלאים (פי"ו ה"ל ל"ב) שכתב הרמז"ם כהנים שלצשו צגדי כהונה שלא בשעת עבודה, אפילו צמקדש לוקין מפני האצבע שהוא כלאים, ולא הותרו צו אלא בשעת עבודה שהיא מלוח עשה כליית, השיג שם הראצ"ד וכתב צזכ"ל, טעה צזה, שהרי אמרו ציומא צמקדש אפינו שלא בשעת עבודה מותר, דהראצ"ד גזר ואומר, ומשהו לי להרמז"ם כעשה צמשנת הצרייתא.

ובשו"ת שאגת ארי' (ס' כ"ט), וצבית הלוי (ס' ה' צ'), נתקשו עובד צדצרי הרמז"ם דלא מתיר אלא בשעת עבודה, והקשו מחטאת העוף הצל על ספק, הא עובר בכלאים משום האצבע, ותו כיון דלא הותרו אלא צזמן קיום המלוח עשה דעבודה, הא לא הוי צעידנה דתיכף בלבישה עובר משום כלאים, והמלוח לא מקיים אלא בשעת עבודה.

ובש"א הג"ל הוסיף להקשות דברי הראצ"ד הדדי, דכללאים צליית פליג על ר"ח דס"ל דכלאים צליית הותר גם שלא בשעת קיום המלוח, והראצ"ד ס"ל דלא הותר אלא בשעת צעת קיום המלוח, וצצגדי כהונה מתיר אפילו שלא צעידן עבודה, מ"ש כלאים צליית מכלאים צצגדי כהונה, ומיש צס"ל להראצ"ד דצצגדי כהונה לא משום עשה דוחה ל"ת הותרו, אלא דהתורה התיירה אסור כלאים צצגדי כהונה משי"ה מותרין גם שלא בשעת עבודה.

והרב צס' צית הלוי הג"ל, הביא ראי' צרורה דגם צצגדי כהונה ס"ל להראצ"ד דהוי צגדר דחוי ולא דהותרו לגמרי. דהראצ"ד צמס' תמיד אחרי דהשיג על ר"ח בכלאים צליית, הביא סיעתא לדבריו, מהא דאמרין ריש ערכין צצגדי כהונה נהי דאישתרי צעידן עבודה שלא צעידן עבודה לא אישתרי, דמכלאים צצגדי כהונה הביא סיעתא לכלאים צליית כשם שכלאים צצגדי כהונה לא הותרו אלא צזמן שמקיים המלוח, כן כלאים צליית לא הותרו אלא בשעת צעת שמקיים המלוח ע"ש.

הנה מצוחר מדברי הרמז"ם הלכות כלאים הג"ל דכל היתר כלאים צצגדי כהונה, הוא מהלכה שעשה דוחה ל"ת בצליית, וכן מצוחר צהראצ"ד צמס' תמיד הג"ל. ויש לעיין על חיזה מלוח כוונ, אם על מלוח עבודה או על מלוח לבישת צגדי כהונה.

וראיתי צס' ערוך לנר צמס' יצמות (ה'), חפס על ש"א הג"ל. וז"ל הרמז"ם ה"ל כלאים כתב, כהנים שלצשו צגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו צמקדש לוקין מפני האצבע שהוא כלאים, ולא הותרו צו אלא בשעת עבודה שהיא מלוח עשה כליית, וצשו"ת ש"א הקשה כיון דהיתר כלאים צצגדי כהונה הוא מטעם עבודה דמלוח עבודה דוחה הלי"ת דכלאים. הא לא

היו צעידנה, ושגה הרב צזה, שחשב שמה שכתב הרמב"ם שהיא מ"ע כלינית כיוון למ"ע דעבודה, ואין הדבר כן, שבה"ל כה"מ כתב הרמב"ם מ"ע לעשות בגדים אלו ולהיות הכהן עובד בהן, וציתר ביאר זה צ"ס המלות (ס' ל"ג) דלצושת הבגדים לנורך עבודה היא מ"ע ולמלות עשה זאת כיוון הרמב"ם צמה שכתב שהיא מלות עשה כלינית עכ"ל.

אמנם צרמב"ן צסה"מ צמלוח הי"ל וז"ל ואמנם דעת הרב צבגדים יותר מחוורת למנותם גב צכלל מלות עשה כי צעבודתם מקיים מלוח מוסוף על

המשתמר מן הללו עכ"ל ומשמע מדברי הרמב"ן דאף דלצושת בגדים מלות עשה מ"מ אינו אלא כמוסף על הללו וא"כ לכאורה אין זה אלא צשעת עבודה והדרה קושית הש"א לדוכתיי אצל כוננת הערוך לנר נראה כיוון דלצושת בגדי כהונה מלות צפ"ע הרי כל סדר הלבישה צכלל המלות ושפיר מייחשב צעידנה ולהאמור יתיישב גם מה שהקשו מחה"ע הצ"ח על הספק דכיון דהלבישה מלות צפ"ע א"כ כל שמחוייב לעבוד הרי מלות עליו להתלבש צבגדי כהונה וכך מלות ודלית היא אף אם ההקדשה הוה צספק.

מצוה ל"ד

היא שצונו שישאו הכהנים הארון על כתפיהם כשנרצה לשאת אותו ממקום למקום, והוא אמרו כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, ואע"פ שזה הצווי בא ללוים בעת ההיא, אמנם היה זה למספר מעוט הכהנים החייבין במצוה, אם כן המצוה מחוייבת לכהנים והם אשר ישאוהו כמו שנתבאר בספר יהושע ובספר שמואל וכו', ולשון ספרי כמשפטם וגו' כאשר צוהו ה' היכן צוהו ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו. הנה נתבאר לך שמצוה זו מכלל המצות.

הנה צעלם המלוח של נשיאת הארון שהיא מלוח לדורות, הסכים הרמב"ן, אמנם צהגחי המלוח על מי מוטל המלוח, שהרמב"ם כתב דהמלוח לדורות אינה רק על הכהנים ולא על הלוים כאשר הי צמדבר, הרב הרמב"ן ז"ל להפליא ולהשיג על הרמב"ם, צשורש ג', וכתב צזה"ל ח"ג ל"ה לנו שנאמר שנשתנה שום מלוח צתורה, שהי הלוים נפסלין צמשא הארון. ונחסתף מזה מחלוקת גדולה, לענין הללו שנאמר בלוים, ומצן חמשים ישוב ולא יעבוד עוד, אם הללו לדורות, כל זמן שישאו את הארון, דלהרמב"ם לשיעתו דהמלוח לדורות לא נאמרה ללוים אלא לכהנים, והללו לא נאמר אלא ללוים צזמן נשיאת המשכן וכניו צמדבר, ומקורו מהא דתניא צמס' הולין זאת אשר ללוים ומצן חמשים שנה ישוב למדנו שהשנים פוסלות צהם וכו' יכול אף צשילה וצצית עולמים ח"ל לעבודה עבודה עבודה ועבודה משא לא אמרתי אלא צזמן שהעבודה צכתף, דז"ל הרמב"ם ה"ל כלה"מ פ"ג ה"ו ה', זה שנאמר צתורה בלוים ומצן חמשים שנה ישוב מלצח העבודה, אינו אלא צזמן שהיו נושאת המקדש ממקום למקום, ואינה מלוח נורהת לדורות, וכן כתב צפירוש המשנה צחולין ז"ל לויס פסלו צשנים לא צמומין שנאמר ומצן חמשים ישוב, והחורה הזאת אינה מכלל המלות הנוהגת לדורות כמו שיצאצ"ל לך צספרי מנין המלות ע"כ (כוונתו לספר המלות שורש ג').

והרמב"ן לשיעתו דלח נעקרה המלוח מהלוים לדורות, והמלוח צנשיאת הארון לדורות על הלוים כמו צמדבר, וכשם שהמלוח לדורות צלוים, כך הלי"ח דלח יעבוד עוד חלה עליהם דלדורות נאמרה, ומה שאמרו יכול אף צשילה וצצית עולמים כן ח"ל לעבוד עבודה עבודה ועבודה משא לא אמרתי אלא צזמן שהעבודה צכתף, אין לפרש שאין צכלל עבודה כתף, שהרי היתה ונהגה כל הימים צניסחתם צארץ צשילה וצצית עולמים, אלא מפרש דצמדבר מפני תדירות עבודה הי צצן לוי פסול אחרי חמשים לכל עבודה פנים לשיר, ומשנכנסו לארץ כשר לעבודה פנים אצל למשא כתף ממש צארון צודחי פסול אחרי חמשים, וז"ל ומה שנחטורר הרב לעשותה מלות עשה ממה שאמרו צחולין יכול וכו' מן המאמר הזה צעלמו נלמד שהיא מלוח לדורות כל זמן שישאו צכתף, והרי נהגה כל הימים צארץ צנשאם הארון צשילה וצצית עולמים, והנראה מלשונם פי צהיותם צמדבר מפני תדירות משא לא היו מצויין הלוי הזקן לשיר ולשאר עבודות כדי שלא יבא לידי גישה הארון, ולא הי נכנס אלא לנעילת שערס ולעבודתו צני גרשון שאינם עבודה פנים, אצל משנכנסו לארץ לא נפסלו אלא ממשא הארון צעת נסעו ממקום למקום ע"כ.

והנראה דמפרש הרמב"ן כן דלשיעתו דהמלוח לדורות צמשא הארון ללוים נאמרה, לכן קשה אין אמרו לא אמרתי אלא צזמן שהעבודה צכתף, וקשה

הא עבודה זכתה נהגה כל הימים בארץ צנשאם הארון צשילה וצבית עולמים, אמנם לפי שיטת הרמב"ם אחא המאמר כפשוטו שאין ללוים עוד משא זכתה, דהמזוה על הכהנים. ועוד הוסיף הרמב"ן להקשות שאם נעחקר המזוה הזו מן הלויים לכהנים, הרי הם זמקום הלויים שיהיו כמותם מזן לי שנה ועד זן חמשים שנה שהם שנות הכח למשא זכתה, ע"כ כוומר זין להמזוה זבין להלאו.

אמנם נראה לע"ד שאי אפשר לומר, דיסודו של הרמב"ם שהלאו דלא יעבוד עוד אינו זוו לזורות מעטס דהמזוה זנשיאת הארון לזורות לכהנים נאמרה, ואמטו להכי לא זא זמנין הלאו דלא יעבוד עוד, שנאמרה ללוים זזמן שהיו נושאים את המקדש ממקום למקום כנ"ל, דאם נימא דזה כל היסוד, קשה טובא, דהנה זה שהלאו אינו לזורות מפורש זן זספרו הגדול הלי כלה"מ כנ"ל, והתנאי זנשיאת הארון שלזורות הוא אך ורק לכהנים השמיט הרמב"ם זספרו הגדול, דז"ל זבלי כלה"מ פ"ב הלי י"ב זעה שמוליכין את הארון ממקום למקום אין מוליכין אותו לא על הזמה, ולא על העגלות אלא מזוה לנוטלו על הכתף, ולפי שזכה דוד ונשא על העגלה נפרץ פרץ זעוזא, אלא מזוה לנשא על הכתף שנאמר כי עבודת הקדש עליהם זכתה ישאו עכ"ל, ולא זכר כלל מי ומי הנושאים את הארון, ואם כל יסודו שהלאו אינו לזורות הוא מבלבד זו דהכהנים נושאים אותו לזורות, זודאי הי' לו להרמב"ם להזכירו, איצרא זבכלל קשה למה לא הזכיר זה, שהרי זה עיקר זמהמזוה, זכן זהפתיחה לבלה"מ, לא הזכיר הכהנים אלא ז"ל לשאת את הארון על הכתף. זכן זמנין המלות הקאר זפתיחה להרמב"ם גם זן לא הזכיר הכהנים, אשר נראה מזו דאין נפ"מ מי ומי הנושאים הארון לזורות, זין אם נימא דהכהנים זבין אם הלויים, הלאו דלא יעבוד עוד לא נאמר אלא על זמן שהיו נושאים המשכן ממקום למקום לא לזורות, ואמנם לפ"ז קשה, דכשם שס"ל להרמב"ם דהלאו לא נאמר אלא לשעה הי"ג ז"ל דגם המזוה זככתה ישאו לא נאמר אלא זזמן שהיו נושאים המשכן וכליו והארון זמדבר, ולא נאמר זכלל לזורות.

וראיתי צהדושי מרן רי"ז הלוי שהעיר זפרט זה זכתה זז"ל והאומנם דיסוד הך מילתא לריך זיחור קלת, דמאחר דכל יסוד המזוה דנשיאת כלי המשכן היא רק המזוה שנאמרה לשעתה אי"כ נשיאת הארון מנלן, והרי גם נשיאת הארון יסודו ממנות נשיאת המקדש, זכתה שם דנראה זדעת הרמב"ם, דיסוד זין נשיאה לא נאמר על כל כלי זפ"ע, אלא דעיקר מלותו הוא נשיאת המקדש, וא"כ זיסוד דינו נאמר רק עד זואם אל המנוחה זבית עולמים, ומאחר שזאו לזית עולמים זיון שדינה הי' זין מנוחה עדי עד, זכר למה לזין נשיאה ולא נאמר עוד שז נשיאה ומלותי והלאוין שבה, וע"כ סובר דהלאו

דולא יעבוד עוד הוא מזוה שעה, אכן נשיאת הארון לזורות, נראה דהוא מילתא אחריאה, וזין אחר לגמרי, ואינו שייך כלל לזין נשיאה האמורה זמקדש וכליו, שגם הארון זכלל, שזו רק מזוה שעה זבלד, עד שהוקם זית עולמים, אלא דזינו לזורות מקרא אחר, מקרא האמור זפ' עקב זעה ההיא זבזיל די' את שזט הלוי לשאת את ארון זרית די' לעמוד לשרתו ולזכר זשמו, דקאי על הכהנים ולא על הלויים דהא זקרא כתוב גם זרכת כהנים ועבודה מעומד, שהוא זכהנים, וזה יסוד של הרמב"ם שכתה דמלות נשיאת הארון לזורות היא זכהנים ולא זלויים, משום דמלות נשיאת הארון לזורות היא מזוה אחרת ואינו מדין עבודת משא שהיא זלויים, ומישז זזה קושית הרמב"ן דהקשה דאיך יתכן שזשתנה המזוה מלוים לכהנים עי"ש שקלרתי.

ועדיין לא נתיישבה דעתי זדברי מרן הגאון ז"ל, זדעניותי לא מלאתי שום רמו זדברי הרמב"ם ז"ל, לא זספרו הגדול ולא זספר המלות, שיקוין למקרא זה דפרשה עקב שממנו ילמוד שזו מזוה לזורות, דהנה זכר הזאתי לשון הרמב"ם זבלי כלה"מ, דז"ל זעה שמוליכין הארון וכו' מזוה לנטלו על הכתף, ולפי שזכה דוד ונשא על העגלה נפרץ פרץ זעוזא אלא מזוה לנשא על הכתף שנאמר כי עבודת הקדש עליהם זכתה ישאו ע"כ, ונראה דזה שמזיח הרמב"ם מעשה דעוזא, ללמוד מזוה שמלות נשיאת הארון לזורות ודוד עשה שזשז שמלות נשיאת הארון הוא רק זנשיאת המשכן וכליו, זדברי הרמ"ק ז"ל זדברי הימים אי' י"ג וז"ל חשב זזמן שלא יהי שם משכן, אין חטא אם ינשא זעגלה עי"ש, ולפי זברי הגאון הג"ל אין ללמוד ממעשה דעוזא שהיא מזוה לזורות, דמעשה זו היתה לאחר שחרז משכן שילה, ועדיין לא זכנה זית עולמים, זגם הזיח שם הרמב"ם מקרא כי עבודת הקדש עליהם זכתה ישאו, דמשמע דמקרא זה היא היא המזוה לזורות, זכן כאן זספר המלות הזיח המקרא שזו מזוה לזורות מהמקרא כי עבודת הקדש עליהם זכתה ישאו, דז"ל זתחלת זבריו, היא שזיה שישאו הכהנים הארון על כתפיהם, והוא אמרו כי עבודת הקדש, זבסוף זבריו ז"ל זכן הזכר זדברי הימים מחלוקת הכהנים לעשרים וארבעה משמרות, אמר אלה פקודתם זגוי כמשפטם זיד אהרן אציהם, זארו הזכמים ז"ל שהוא רומז אל היות עבודת הכהנים לשאת את הארון על הכתף, וזהו כאשר לוח וכו' ולשון ספרי כמשפטם כאשר לוח הי' זיכן לוח ולזני קרת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם זכתה ישאו, הנה נתבאר לך שמזוה זו מכלל המלות. עכ"ל דמשמע נמי מדבריו זספר המלות דהמזוה לזורות היא מהקרא כי עבודת הקדש.

והקרא דפ' עקב שכתה הגאון הג"ל שהוא כולו נאמר לכהנים, דהא זקרא כתוב זרכת כהנים

הזה מייירי גם לדורות, והפתרון לה ראיתי בשירי קרבן צירושלמי סועה פ"ח הל' ג, וז"ל כתיב ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, וקשי' למה לי למימר כי עבודת הקדש עליהם, כי הלא די באמרו בכתף ישאו לכך לא יותן להם עגלות, אלא ללמוד לדורות, כי מי שישא דברים מקודשים בכתף ישאו עכ"ל, היינו דאף שמאות נשיאת המשכן חפקע שלא נאמרה הלא לשעה אבל מאות עבודת הקדש בכתף ישאו לא חבטל לעולם, מפני הטעם שנאמר בהמלוכה שהיא עבודת הקדש, מבאר המקרא שלא נגדר בזמן, וכלשון הרמב"ן בסה"מ במצוה ל"ג וז"ל שהרי כבר מנה הרב, משאו על הכתף מזוה, לפי שהמלוכה היתה קיימת לנו לדורות, והארון עם לוחות הברית קיים לנו לעולם ומאות נשיאתו בלויים או בכהנים אינו נגדר בזמן אלא כל זמן שימלאו אתו מזיוון לנשאו בכתף, ועוד הוא עתיד להגלות אמן עכ"ל, וז"ל דעמו כז"ל בשירי קרבן מעט דכתיב בקרא כי עבודת הקדש.

ואמנם אי קשי' הא קשי' מה שהקשה המ"ח במצוה שט"ט, כיון דילפינן דהמלוכה לדורות מפסוק כי עבודת הקדש הנאמר בבני קהת, ועבודת בני קהת מבאר בקרא דהיו הארון המנוחה השלחן והמזבחות, אי"כ מ"ש דנקטו ארון ה"ה המנוחה וכו'. דעל כולם אמר בקרא כי עבודת הקדש בכתף ישאו.

והנראה בזה, דכל הדברים הנאמרים בנשיאת בני קהת היו נכללים במלות מסע המשכן, ואין לכו הדברים בנשיאת בני קהת דין מיוחד בתורה שיש לישא אותם, וכאשר נתבטלה מלות נשיאת המשכן בטלה כל הדברים הנגזרים במצוה זו, אמנם הארון יש לו דין מיוחד בתורה לשאת אותו גם בני המשכן, והוא צעט מלחמה, כדחתן במס' סועה (מ"ב) כי ד' א' הכולך עמכם להלחם וגו' זה מחנה הארון, ושם בגמ' גרסינן, וכל כך למה מפני שהשם וכל כינויו מונחים בארון, וכן הוא חומר, וישלח אותם משה חלף למטה לנבא אותם ואת פינהם אותם וכני הקודש זה ארון ולוחות שבו, ומלותו לשאת אותו בכתף מקרא כי עבודת הקדש כז"ל, ועיין ברמב"ן בשורש ג' מה שמביא מספר מלכים כשהכניס שלמה הארון אל בית ק"ק. דגם המזבחות ויתר הדברים כשנבנה בית עולמים ומחוייבים להכניסם לבית עולמים, אין ה"ג דגם על כל הדברים וגם בני המשכן נמי מלותן בכתף מהאי קרא הנ"ל, ברם אח"כ אין דין חובה לנשואם.

והנה תיבא ציומא (נ"ב). דיאשי' גזז את הארון, ויאמר ללויים וגו' חנו את ארון, אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ד', ע"כ דמשמע מזה שעד שגזזו ה"י מחוייבים לשאת את הארון, וכן דעל יתר הדברים לא ה"י בכלל הלכה לשאת אותם, והיינו כז"ל דכשנבנה בית עולמים אין הלכה ואופן לשאת אותם.

ועבודה מעומד, הנה מפורש ברמב"ם ריש פ"ג מהל' כלה"מ שנאמר גם על הלויים דז"ל זרע לוי כולו מוזבל לעבודת המקדש שנאמר צעת היתה הבדיל ד' את שצט הלוי ומ"ע להיות הלויים פנויון ומוכנים לעבודת המקדש, ע"כ. וז"ל דהרמב"ם פירש המקרא הזה כפי רש"י צפ' עקב, וז"ל צעת היתה וגו' לשאת את הארון הלויים, לעמוד וגו', הכהנים והוא נשיאת כפיס, והרמב"ן שם הנה הוא ז"ל מפרש דקאי רק על הכהנים, דז"ל, או נאמר כי שצט הלוי נזבל צעת היתה להיות הכהנים מהם, כי גם הם נושאים הארון, וכן ויתנם אל הכהנים בני לוי הנושאים ארון ברית ה' והם שישרתו לשם ויצרכו בשמו, ע"כ כפי שיטתו בסה"מ בשורש ג' שכתב שם ז"ל כי הכהנים והלויים כולם כשרים במשא מן התורה, ועוד שלא נאמר צפ' אלא בני קהת, וכחוצ צעת היתה הבדיל ד' את שצט הלוי לשאת את ארון ברית ד' לעמוד לפניו ולשרתו ולזרך בשמו, ע"כ והנה זה כפירושו בתורה.

ותו קשי' לי כז"ל דאי מקרא דפי עקב המקור דהמלוכה היא לדורות ודוקא ע"י כהנים, איך לא זכר הרמב"ם בזה כלה"מ דהמלוכה היא דוקא ע"י הכהנים לדורות, דש"מ דאין מקורו של הרמב"ם דהמלוכה היא לדורות מקרא זה. וקשה כז"ל דנראה מדבריו דאין נפ"מ מו ומי הנושאים הארון, והנאו דלא יעבוד היא לשעה, והמלוכה בנשיאת הארון היא לדורות ולרין עעמא.

והנראה דודאי מקורו של הרמב"ם דכל"ת דלא יעבוד עוד לא נאמרה לדורות הוא מהצרייתא דמס' חולין הנ"ל, דתיבא יכול אף בשילה וצית עולמים כן ח"ל לעבוד עבודה עבודה ועבודת משא, לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף ע"כ ומפרש כפשט"י דלא נאמר אלא על זמן מלות נשיאת המשכן, דכן מפורש בפירוש המשנה, דז"ל והתורה הזאת אינה מכלל המלוכה הנוהגת לדורות ולא נתהייבו בדיון זה הלויים אלא בזמן המשכן, אבל בשילה וצית עולמים לא יפסגו, דמלות נשיאת המשכן וכליו לא היתה אלא לשעה, וכן הוא בזה כלה"מ, דכתב דאינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש ממקום למקום, ע"כ, כלומר דמלות נשיאת כל כלי המקדש הארון השולחן המזבחות והמנוחה הכל מנלות המשכן שהי' מטולטל ממקום למקום, ואין ה"ג דלפי זה יש לומר, דנפקע גם המלוכה בנשיאת הארון על הכתף, ואם המ"ע דלכתף נאמרה לדורות ה"י לנו לומר שגם הל"ת נאמרה לדורות כדברי הרמב"ן, שדקדק מלשונם לא אמרתי אלא בזמן שעבודה בכתף, דכיון דעבודה בכתף לדורות גם הלאו דלא יעבוד לדורות.

אמנם הרמב"ם מחלק ביניהם דכל"ת לא נאמרה אלא לזמן משא נסיעת המשכן והטעם שנאמרה אז נאמרה לזמן וגם לדורות, והיא היא העשה לדורות, דהנה דהעשה נאמרה לדורות מפורש ברמב"ם מקרא כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, דנראה דהפסוק

מצוה ל"ה

היא שצונו שיהיה לנו שמן עשוי על מתכונת המיוחד מוכן למשוח בו כהן גדול שיתמנה, כמו שאמר והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, וממנו ימשחו קצת המלכים כמו שהתבאר בתלמוד בדין מצוה זו. וכבר נמשח בו המשכן וכל כליו לא ימשחו בו הכלים לדורות. כי בבאור אמרו בספרי שבמשיחתן של אלו רוצה לומר כלי המשכן הוקדשו כל הכלים לעתיד לבא, אמר יתברך שמו שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם וכו'.

דחלית מלות עשיית שמן המשחה היא המלצה למשוח כהנים גדולים.

איברא ולפי"ז פשוט הוא דזה מלצה לדורות, משום דלעולם המלצה קיימת, למשוח כהנים גדולים, ואינו נגדר בזמן אלא כל זמן שיש שמן המשחה מלצה למשוח כהנים גדולים, אלא דהאמת הוא שהשמן המשחה קיים לעולם אצל המלצה לדורות אינו מטעם שהשמן המשחה קיימת לעולם, אלא דמשיחת כהנים גדולים היא מלצה לעולם כל זמן שהשמן צדינו, כמו מלות נשיאת הארון צכתף עיין צרמצי"ן הכ"ל. ולפי"ז מה שכתב בה"ל כלה"מ צלשון מ"ע לעשות שמן המשחה שיבא מוכן לדברים שאריכים משיחה זו, כוונתו שמלצה עשיית השמן הוכשר למלצה משיחה,

והנה, הרמצי"ן לא השיג על שורש העשירי, דנראה דהכנים צוה לדברי הרמצי"ם, וכן נראה מדברי הרמצי"ן צמ"ע (ל"ג) הכ"ל דכתב דלא נמנה עשיית השלחן מוצח והמנורה, שכולם הם הכשר למלצה שנעשה על ידם, השלחן לשום לחם הפנים עליו, ומנורה להדלקה, אמנם עשיית הארון כתב דיש למנותו צמנין המלות, לפי שאינה הכשר מלצה אחרת כמנורה והמצחות, ולכאורה קשה, דהכי נמי יש לומר בעשיית הארון, שהוא הכשר לשום צו הלחות והיותם שם.

והנראה צוה, דהנה הרמצי"ן הדגיש צלשונו, דארון אינה הכשר מלצה אחרת כשלחן וכו', דהני כולם אין למנותם צמנין המלות, מלות עשייתם הם להכשיר את המלצה שנעשה עליהם שנמנה צמנין המלות, ולולא זאת ה"י לנו למנותם למ"ע, וצ"ל נמי שהכשרו לשום צו הלחות לכן עשיית הארון ושימת הלחות צו יש למנות למלצה.

והנה הרמצי"ם לא הזכיר מלצה זו של עשיית הארון, וכתב בעל מל"מ צדך מלוחך מטעם שאין ראוי למנות חלקי המלכה, דמלות ועשו לי מקדש כולל מינים רבים, שהם המנורה השלחן והמצחה וזולתם כולם הם מחלקי המקדש, והכל נקרא מקדש כמו שכתב הרמצי"ם צמל"ה כ"ל. ולכאורה גווען דברי הרמצי"ן הכ"ל כדבריו שזה הטעם של הרמצי"ם, דז"ל הרמצי"ן שם ולא הוכשר צעיני הטעם שכתב צו הרב

הנה הרמצי"ם ריש ה"ל כלי המקדש כתב צוה הלשון. מלות עשה לעשות שמן המשחה שיבא מוכן לדברים שאריכים משיחה, וכן כתב שם איך עשייתו של שמן המשחה, דלכאורה י"ל דעלם עשיית שמן המשחה מלצה לדורות, כשנעדר השמן שעשה משה רבינו, דהא עשיית הארון לא כתב איך עשייתו וז"ל העטם כיון דאין מליאות בעולם שנעשה ארון אחר, (עיין צרמצי"ן צמל"ה ל"ג וצמגילת אסתר שם), אמנם אי אפשר לומר כן, דהא כתב שם בהלכה ה' ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממ"ש משה, וצ"ל נזיר (מז). ד"ה וכן משה, כחצו דמטעה שיאשי גזו שמן המשחה שעשה משה כדאיתא יומא (נב) לא היו יכולים לעשות שמן המשחה אחר למשוח צו, דכתב שמן משחת קדש יבא זה לי לדורותיכם זה ולא אחר ע"כ, וז"ל דהא דכתב איך עשייתו של שמן המשחה, לא מטעם דעשיית שמן המשחה מלצה לדורות, אלא משום הלכה דלא תעשה כמוהו.

אמנם יש לעיין צכוונת דבריו שכתב צלשון מלות עשה לעשות שמן המשחה. וראיתי צחינוך דכתב מלצה ק"ז לעשות שמן המשחה על הענין שאותה התורה שיבא מוכן למשוח כה"ג, וצ"ל דבריו כתב ונוכח צוה"כ, והיא מלצה המועלת על הצבור כמו צנין הבית וכליו עכ"ל. וצמ"ה שם ומ"ש דנוהגת צוה"כ, כבר כתבתי דמלצה זו של עשי' אין נוהגת לדורות, רק המשיחה לאישים הכ"ל הוא נוהג לדורות ע"כ, וגם דברי החינוך לריכוס להצין דהתחיל צמל"ה לעשות שמן המשחה ומסיים ונוהגת צמן הבית.

והנה צשורש העשירי מצוה כי פעמים יצאו צוויין צחורה והם הקדמות לעשות המלצה, ואין ראוי למנות ההקדמות, אלא המלצה, והביא שם דמיון, והביא גם עשיית שמן המשחה וז"ל, וכן קח לך צשמים ראש, לא ימנה, ואמנם ימנה הצווי שניה שנמשח כהנים גדולים ומלכים וכלי הקדש צשמן המשחה המתואר עכ"ל. והנראה כוונתו, דודאי ההקדמה היא גם כן מלות עשה, אלא דאין למנותן לשתי מלות, אלא למלצה אחת, דעל זה סוצב והולך כל השורש העשירי עיי"ש. ולפי"ז יפה כתב החינוך ונוהגת צוה"כ והיא מלצה מועלת על הצבור, משום

שהם חלקי המקדש ולכן אלני עשיית הארון והכפרת לשום שם העדות תמנה מזוה צפ"ע עכ"ל, דנראה לכאורה מדצרו, דמטעם דלא נראה לו שנכללים במלות המקדש לכן יש למנות עשיית הארון.

אמנם קשה מאוד לומר, דהארון גם כן נכלל במלות ועשו לי מקדש, והארון מחלקי המקדש, דנראה לע"ד, דכשם דהל"ת דלא יסורו הבדים מהארון, הנה צרור דהוא הלכה בארון בצביל הלוחות שבו, כן הנחת הלוחות בארון, הלכה בחפלא של הלוחות שיהא בארון לשמירה לעולם, דאין זו הלכה רק בזמן שהארון עם הלוחות במקדש, אלא בכל מקום שיהי המלוה שיהיו הלוחות בארון, דנראה כשהי ארון הבית בקריית יערים, ובבית עבד אדם הגיתי ואח"כ צעיר דוד, נמי היו מחוייבים להיות הלוחות בארון, וגם לפני בנין המשכן כחוב בקרא צפ"ע עקב י, בעת ההיא וגו' ועשית ארון עץ, וכחוב אח"כ ואשים את הלוחות בארון אשר עשית, ויהיו שם כאשר לוגי ד', ועיין צרש"י שם שאין זה שעשה צללאל, וצרמב"ן שם דאח"כ הוליו משם הלוחות ונתנם בארון שעשה צללאל, דמפורש שהי ליווי להשים הלוחות בארון בלעדי המשכן, ומהלכה זו הי גם כן בארון שעשה צללאל, ובמלוה כי שכחז מלות בנין בית הבחירה, שכחז שכולל מיניס רבים שהם המנורה השלחן והמזבח לא הזכיר את הארון, וכן צרמב"ם בית הבחירה דהתחיל במלות ועשו לי מקדש, כחז שם צה"י ו' ועושין במקדש כלים מזבח וכבש כוור מזבח מנורה ושלחן, גם כן לא הזכיר את הארון, דמשמע מזה שאין הארון נכלל במלות ועשו לי מקדש כחלקי השלחן המנורה והמזבח, ומצרמב"ן הג"ל אין הכרח שס"ל שזה הטעם של הרמב"ם, דזה שכחז אח"כ ולכן יש למנות עשיית הארון כחז לפי סברתו דשלחן ומנורה אין למנותם שהם הכשירי מלוה, כחז אח"כ ולכן יש למנות, את עשיית הארון שאינה הכשר למלוה.

ובמגלת אסתר כחז בטעמו של הרמב"ם כי המלוה של עשיית הארון אינה נובגת לדורות, כי אותו שעשה צללאל קיים לעולם, וא"כ אין מליחות בעולם שנעשה ארון אחר ע"כ. והנה הרמב"ן שם

בזה יסודו דיש למנות עשיית הארון מתרי עממא, חדא לפי שהמלוה הזו קיימת לנו דארון והלוחות קיים לנו לעולם, שנית שאם נעלה על דעתנו שישבר מלוה לעשותו כמדה הראשונה לשום שם לוחות העדות. אמנם תירוטו של המגלת אסתר נכון ליישב יסוד השני של הרמב"ן, דהנה כן הוא דעת הרמב"ם, דאחר שכחז לורת עשייתם של המנורה השלחן והמזבח, ולורת הארון לא כחז כלל מדתו ולורתו, דש"מ דס"ל שאין בתורה מלוה לעשותו, תהא נה מאיזה טעם שיהי, עכ"פ אין מלוה לעשותו ועיין צמ"ח מי ל"ה, שנחקשה בזה. אך על יסוד הראשון של הרמב"ן שהמלוה קיימת לעולם דארון והלוחות קיים לנו, וכשם שהמלוה משאו על הכתף היא מלוה לדורות הי"ג מלות עשייתו קיימת לעולם, ועל זה לא ראיחי ישוב צמגלת אסתר.

והנראה בזה דטעמא דהרמב"ם, דהיכי דהמלוה שנאמרה בשעחה, והיא קיימת לעולם, אצל אינה מחייבת שום פעולה בעתיד, נחשבה כמלוה שאין נובגת לדורות, ולא דמי לנשיאת הארון בכתף ולשמן המשחה, דהני המלוה בעלמה מחייבת פעולה לעולם, הארון לשאת אותו בכתף, ושמן המשחה למשוח כה"ג, אצל בארון והלוחות, כיון דהרמב"ם לא ס"ל שיש לעשות ארון אחר כנ"ל ואין טעם המלוה מחייבת שום מעשה בעתיד, נחשבת לאינה נובגת לדורות.

והרמב"ן ס"ל דמלוה הנובגת לדורות נקראת לאו דוקא היכי דהמלוה מחייבת איזה פעולה בפועל, אלא היכי שהיא מחייבת השלילה לא לעבור על זה לעולם, נקראת מלוה נובגת לדורות, ובארון והלוחות ס"ל להרמב"ן דמחייבת אותנו לעולם לא להפריד את הלוחות מהארון, כשם שהללוו בהבדים שלא יסורו מהארון הוא לאו לדורות, ככה המלוה בארון והלוחות שיהיו שם לעולם כל יוזם מהארון, ועיין צרמב"ן בשורש השלישי דהמליץ בעד הכה"ג דמנה פרשת אבנים גדולות, לפי שנלעונו לכתוב בהן התורה להיותם לנו זכר לדורות, ואע"פ שבמנין הרמב"ן לא באו, אמנם בלוחות ובארון באו במנינו מטעם הג"ל שמחייבת אותנו לעולם שיהיו מונחים בארון.

מצוה ל"ז

היא שנצטוו הכהנים שיטמאו לקרובים הנזכרים בתורה, כי בעבור שמנעם הכתוב מלהטמא למת לכבודם והתיר להם להטמא לקרובים שמא יחשבו שהרשות בידם ואם רצו להטמא יטמאו ואם לא רצו לא יטמאו, גזר להם גזירה וחייב עליהם חיוב, והוא אמרו יתברך ויתעלה שמו לה יטמא כלומר לאחותו. ולשון ספרא לה יטמא מצוה לא רצה להטמא מטמאין אותו בעל כרחו ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו

בערב הפסח ולא רצה להטמא לה ודחהו חכמים וטמאוהו בעל כרחו. וזה בעצמו הוא מצות אבל, כלומר כל איש מישראל חייב להתאבל על קרוביו כלומר ששה מתי מצוה. ולחזק חיוב זה באר אותו בכהן שהוא מוזהר על הטומאה שיטמא על כל פנים כשאר ישראל כדי שלא יתלש דין האבלות. וכבר התבאר שאבילות יום ראשון דאורייתא. ובבאור אמרו במועד קטן (דף יד:) אינו נוהג אבלות ברגל אי אבלות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיתיד. הנה כבר התבאר שחיוב אבלות הוא מצות עשה. אמנם ביום ראשון לבד והשאר דרבנן, ואפילו הכהן חייב לנהוג אבלות ביום ראשון ויטמא לקרוביו והבן זה. וכו'.

הנה ברמב"ם ריש הל' אבל כתב מלת עשה להתאבל על הקרובים שנאמר, ואלתני חטאת היום הייעב צעוני ה', ואין אבלות מה"ת אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה.

ובלח"מ שם הביא תשובת הרשב"א סימן (קנ"ה) דאין לדעת הגאונים אלא דוקא יום המיתה וקבורה בחדדי, הא זה בלא זה לא, והביא רא"י מפ"ק דכתובות (ג.) מי שעבחו עבות, וכו' אלמא מדבועל בעילת מנוה צעוד שהמת בחדר, אלמא לא חל עלי' אבלות דאורייתא, ואם איתא דיום המיתה לבד בלא קבורה דאורייתא יהא אסור בתשמיש המטה, וכן א"ס יום קבורה דאורייתא לא ה"י נובח שבעת ימי חופה אלא שאפילו לדברי הגאונים יום מיתה וקבורה אמרו.

והקשה הלח"מ, כיון דהגאונים ורבינו משזים אנינות דאכילת קדשים לאבלות, ואמרו דהכל דבר אחד, וכשהוא אונן לאכילת קדשים הוא אבל, א"כ כיון דאיכא אנינות באכילת מעשר מן התורה אפי' ביום מיתה לבד בלא קבורה, וכדכתב רבינו בהל' מעשר שני פ"ג וז"ל נשחח המת ימים רבים, ואח"כ נקבר, כל אותן הימים שאחר יום המיתה עד יום הקבורה הוא אונן מדבריהם ע"כ משמע דיום המיתה מיהא הוי מן התורה, אע"פ שאינו יום קבורה, ליהוי אסור בתשמיש המטה דאנינות דקדשים ואבלות חדא מילתא, והדרח קושיא לדוכתא לדעת רבינו שהקשיתי לעיל בשם הרשב"א, דאמאי אמרו דבועל בעילת מנוה. ועוד הוסיף הלח"מ להקשות, דברמב"ם כתב לקמן דאין אונן אסור בדברים שהאבל אסור, ואמאי כיון דאונן אסור בקדשים, ולדעתו אנינות ואבלות אחד הוה, א"כ ה"י ראוי שיבא אסור בכל אותן הדברים שהאבל אסור בהם מה"ת לדעתו ז"ל, עכ"ל.

ולא עמדתי על סוף דעת הלח"מ, דנראה מלשונו שכתב והדרח קושי' לדוכתא לדעת רבינו, שהקשיתי לעיל בשם הרשב"א, דנראה מדבריו שדברי הרשב"א ינחא ל"י, אלא דעל רבינו קשה, מטעם שכתב דאפילו ביום מיתה לבד הוי אונן לאסור בקדשים, והדרח קושי' לדוכתא שהקשיתי בשם הרשב"א, ולא הבנתי את דבריו דמי איכא מאן דלא ס"ל דביום

מיתה לבד אסור בקדשים, והקושי' גם צהצנת דברי הרשב"א, מאי מתורן דדבריו דמוקי הגמ' דבועל בעילת מנוה, צעוד שהמת בחדר, משום דהקבורה למחר, לא ביום המיתה, הא מ"מ הוי אונן ביום המיתה לבד לאסור בקדשים, ליהוי אסור בתשמיש המטה.

אוצר החכמה

דנהג מצואר ציומא (י"ד.) היכי דמתה אשתו של כה"ג ביום הכפורים הוי אונן מה"ת לאכילת קדשים, וציומא פ"ג אסור לקבור את המת ע"י עממין כמו בשבת, כדאיתא בשו"ע או"ח ס"י (תקכ"ו) והוי רק יום מיתה לבד בלא קבורה, ע"ש, ועיין במל"מ פ"ג מהל' אבל ד"ה הן אמת. ולהדיח איתא בשיטת ריב"צ על הרי"ף צברכות פ"ב, וז"ל ואנינות יום מיתה נמי דהוא דאורייתא לא מפלגינן בה בין שנקבר בו ביום ובין שלא נקבר בו ביום.

ותו דהלכה זו מה שמביא הלח"מ מהרמב"ם ה"ל בהל' מעשר שני, היא צרייתא ערוכה בצדדים (ק:) דתניח התם עד מחי מתאונן עליו כל זמן שלא נקבר אפילו מכאן ועד י' ימים, דברי רבי וחכ"א אין מתאונן עליו אלא אותו היום בלבד, ע"ש בסוגיא וברדב"ז בהרמב"ם ה"ל.

ובמתניתין פסחים (לא:) אונן עובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים, וברש"י שם אונן עובל, ואף על פי שעדיין לא נקבר, דאין אנינות מן התורה אלא ביום, וכו' אבל לא יאכל אונן לערב בשאר קדשים דאסור אנינות לילה מדרבנן.

הנה מצואר מזה, דיום מיתה בלא קבורה אסור בקדשים מה"ת, ולריך להבין דברי הרשב"א, כיון דהגאונים למדו אבלות מדין אנינות, ודין אנינות ע"כ גם בלא קבורה, א"כ אין נפ"מ, א"כ קברו ביום המיתה או לא קברו.

ואמנם הרמב"ן ז"ל הקשה זה בתורת האדם על הגאונים, וז"ל, ואני תמה הא"ך למדו הגאונים אבלות מדין אנינות, והלא זמנו של זה, לא זמנו של זה, מתו מוטל לפניו אונן דבר תורה, וזהו עיקר אנינות ואחותו זמן אינו מתאבל, לא מדין תורה ולא מד"ס, נקבר מתאבל, והא"ך תלו הגאונים ענינם בזה שכתב ואחריתה כיום מר, ואין כאן אבלות כלל אלא

מדצריהם, והאריך נלמד זה מזה, אלא ש"מ שאין מרירות של ואחריתה כיום מר אלא בלב.

ומתריך שם וז"ל ולענין שאילתא דשאיילתא קדמיכון, למה לא חייבוהו באצילות כשמתו מוטל לפניו, שהוא עיקר אנינות וכו' וז"ל דודאי נובח הוא במקלה דברי אצילות וכו' וכן נראה עוד, שעיקר אצילות מן התורה אינו אלא צעידותיו כגון רחילה וסיכה ותשמיש המטה ותפילין שהם פאה, והספורת דשמחה, ואצילות כשמה שלא יתעסק בדברים של שמחה, אלא בדברי אצילות וזה אנינות שבלב, אבל מוטל וסנדל ועטיפה אינו מה"ת וכו' לפיכך הקלו באבל עד שיקבר, ומה שאמרו בחתן צועל בעילת מלוא ופורש, ולא הפריכו משום שהנייתו בזה של תורה, מפני שבעילת מלוא נמי עשה של תורה הוא, כדחניא ובכתך בדרך פרט לחתן ודחי זו מפני זו, עכ"ל.

ולכאורה מפורש בדברי הרמב"ן, לא כשצותה כרשב"א, דנראה מדבריו דאנינות ואצילות בדברים שאסורים מה"ת שוין, וכל זמן שהוא חונן הוא גם כן אבל מה"ת ומה שצועל בעילת מלוא הוא מטעם דבעילת מלוא נמי עשה ודחי אצילות, לא מטעם כרשב"א כי"ל. ואין לומר דכרשב"א סבירא ליה כהרמב"ם כי"ל, דבשעת אנינות אין דיני אצילות כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, דאח"כ, לא הו"ל למימר דזה שהתירו לחתן לצועל בשנקצר למחר, דאפילו נקצר ביום המיתה אין אצילות כל זמן שלא נקבר, וע"כ סבירא ליה כהרמב"ן ז"ל, וקשה מאד, מאי ניחא בזה שנקצר למחר, והרי להרמב"ן אנינות ואצילות שוין בדברים שאסורים מה"ת, וכל זמן שהוא חונן הוא אבל.

ואמנם יש להוכיח כהרשב"א מהגמרא דמ"ק (כג:): צפונתא, אם יש אצילות בשבת, דגרסינן שם לימא כחנאי, מי שמחו מוטל לפניו וכו' ובשבת וכו' ר"ג אומר מחוך שנתחייב צאלו נתחייב צולן, ואמר ר"י תשמיש המטה איכא בנייהו וכו' וע"כ לא קאמר ר"ג התם אלא דאכתי לא חל אצילות עליו (דלא נקבר) אבל היכא דחל אצילות עליו הכי נמי, ע"כ. דמוכח מזה, דאם לא נקצר ביום המיתה לא חל אצילות עליו, אף דיש עליו דין אינן לענין קדשים כ"ל, ואין עליו דין אצילות מן התורה, דאם נימא דכל מקום שיש עליו דין אנינות חל עליו דין אצילות, צודאי הו' אסור בדברים שצנעא מה"ת, קל וחומר מאצילות דשצעה דאסור בשבת.

וראיתי שהגרע"א ז"ל, בחדושי רע"א, בחלק הכתבים, בשלהי מכתבו להרב ר' אליהו, הקשה מהגמרא זו על הרמב"ן, וז"ל ובענין זה אינו מובן לי כראוי, מה דס"ל להרמב"ן דחונן אסור בכל דיני אצילות, רק שהקילו שאינו חולץ מנעלים וכדומה מפני שערוד בעסקי המת, ועסקי המת נפסדים עיי"ז, אי"כ איך אמרינן בגמ' מ"ק (כג:): ל"ק ר"ג התם

אלא דאכתי לא חל אצילות, הא בענין זה דאין עסקי המת נפסדים צמניעת תשמיש חל עליו אצילות עכ"ל. **אמנם** גם דברי הגרע"א ז"ל אינו מובן, למה הקשה רק בלשון שאינו מובן כראוי, הא מגמרא זו פירכה גמורה לדברי הרמב"ן, ובפרט לדברי הרמב"ן כי"ל שלא הקילו צמי שמחו מוטל לפניו באצילות שאסור מן התורה, ולא הקילו אלא צמנעל שאינו מה"ת.

ברם נראה שגם הרמב"ן לא פליג על זה דהיכא דלא נקבר ביום המיתה לא חל עליו אצילות מה"ת, וזה שכתב, צמה שאמרו בחתן, מפני שבעילת מלוא נמי עשה, ודחי זו מפני זו, הוא מטעם שהרמב"ן מייחס לאוקמי הגמרא דחתן בשנקצר למחרתו לא ביום מיתה, דז"ל לעיל שם צה"א ויש שעלה דעתם לומר שאין קוצרין המת אלא למחרתו, שאין כאן יום אצילות מן התורה, והיה ל"י במלואו לכבודו להביא לו חרון ותכריכין ומקוננות, ודברים של שצוש הן עכ"ל. ומה שכתב ודברים של שצוש הן, הוא מטעם דאין זה מלואו לכבודו. וכן מוכח מדבריו גבי מחלוקת ח"ק ור"ג כי"ל, וז"ל שם צה"א, ולענין תשמיש המטה צמי שמחו מוטל לפניו (בשבת) פסקו בהלכות ח"ק דאסור וליתא לדרשב"ג, וקשה ל"י דהקו"ל הלכה בדברי המיקל באבל, וז"ל מחו מוטל לפניו אינו בכלל החמירו בכבודו של מת בפניו עכ"ל, ומאי מקשה הא קו"ל בדברי המיקל באבל, הא הרמב"ן מבאר שם באריכות דמה שפסקו הלכה בדברי המיקל באבל אינו אלא בדברים שאסורים מדצריהם שהחמירו על עיקר אצילות דתורה, אלא ע"כ כ"ל כיון דקוצרין לאחר השבת, אין כאן יום אצילות מן התורה. וכן מה שהקשה הגרע"א בלשון אינו מובן כראוי. דיש ליישב דהרמב"ן ז"ל לא אמר שאונן אסור וכו' אלא שהקילו שאינו חונן, אלא ביום מיתה וקצורה, שהצילותו מה"ת.

הנה נחבאר צה"ל, דיש שהוא חונן לקדשים, ואין הוא אבל מה"ת לכ"ע. אלא דפליגי, הרמב"ן והרמב"ם בזמן אצילות מה"ת, ביום מיתה וקצורה דלהרמב"ם קודם סתימת הגולל, אין עליו דין אצילות, ולהרמב"ן הוא אבל כל היום מה"ת, אמנם אם לא נקצר ביום המיתה גם הרמב"ן מודה דהוא חונן ואין הוא אבל כה"ל, ובהר"א ש"מ מ"ק הדין דאצילות יום ראשון מדאורייתא אלא דנקצר ביום המיתה דהא יליף לה מאנינות דאבהן, וכן ואחריתה ביום מר היינו יום המיתה.

והטעם נראה דעיקר אצילות הוא אחרי סתימת הגולל לכ"ע, וכל שלאחר סתימת הגולל אין עליו דין אצילות מה"ת, לא חל עליו דין אצילות בזמן אנינות. ונראה עוד יותר, דאפילו ביום מיתה וקצורה, מתלי חלי דין אצילות בזמן שהוא חונן לפני סתימת הגולל, בלאחר סתימת הגולל, וכל מי שלא יחול עליו אחרי כן, לא חל עליו לפני כן.

ויתיישב צוה מה דקשה על הרמב"ן מהגמ' סנהדרין (מז:): דתנן החס, ולא היו מתאבלין אבל חוננין, ואמרין שם בגמ', משום דלא הויה לכו כפרה במיתה, אלא במיתה וקבורה ועיכול בשר, רב אשי אמר אבלות מאימתי קא הויה מסתימת הגולל כפרה מאימתי קא הויה מבי חזי לערא דקבורה פורתא, הילכך הוהיל ואידחו ידחו, וקשה טובא להרמב"ן דס"ל דאזון אסור בכל דיני אבלות, כנ"ל, אפילו אם נימא דקבורה גרידא הויה לכו כפרה, מ"מ כבר אידחו אבלות ממיתה עד הקבורה, והתם ע"כ נקבר ציוס המיתה.

ולפי הנ"ל לא קשה, דהסבה המחייבת אבלות ציוס ראשון מהמיתה עד הקבורה כשהוא אונן היא הקבורה, דאי לא נקבר אין חיוב אבלות מה"ת כנ"ל, והכי נמי כיון דסתימת הגולל אין מעיל עליו חיוב אבלות, הרי זה כמו שלא נקבר ציוס המיתה, ואין על האזון גם לפני הקבורה חיוב אבלות, ושפיר קאמר הוהיל ואידחו ידחו.

ונראה דנפ"מ לפי הנ"ל להלכה, דהנהיח יחא בשו"ע יו"ד סי' שצ"ו, קטן שמת אביו ואמו, ואפילו הגדיל תוך שבעה, בטל ממנו כל דין אבלות, והט"ז שם מדמה דין זה להגמרא סנהדרין הנ"ל דאמרין הוהיל ואידחו ידחו ה"י בקטן שנתגדל כיון דאידחו ידחו, עיי"ש ונראה אם נתגדל ציוס מיתה לקבורה שהיתה ציוס המיתה לא אמרין כיון דאידחו אידחו, דעיקר תלוי חיוב אבלות בסתימת הגולל כנ"ל ובעת הקבורה גדול הוא, והייב גם לשעת הרמב"ן.

ברם לפי מה שהסביר הרמב"ן הגמרא דסנהדרין הנ"ל, אין לדמות קטן שהגדיל בתוך שבעה לשם, דז"ל הרמב"ן בתב"ח, אחרי דמציא הגמרא הנ"ל, וכתב רש"י שם ואש"י דקובר מת ברגל, תנן מונה ז' לאחר הרגל, ולא אמרין הוהיל ונדחו ידחו, התם לא אידחו לגמרי שהרי עסקו הרבים נוהגין ברגל אלו דברי רב ז"ל ולי נראה, שלא אמרו הוהיל ונדחו נתהלחו ידחו בסופו אלא כשאין המת ראוי להתאבל עכ"ל ציחור הדברים, דבהרוגי צ"ד לא חל מצות אבלות על מת כזה, דהתורה מיעטו ממצות אבל, שאינו עושה מעשה ענוך, אמנם ברגל חל מצות אבל, אלא דנדחה מפני עשה דרבים ויומא קגרים, ומצות אבלות מתלו תלו וקא"ו וכאשר ילא היו"ע חל עליו מצות אבל, וה"י בקטן שהגדיל, מצות אבלות מתלו תלו וכאשר הגדיל חל עליו, ועיין בנקודות הכסף שם בס"י הנ"ל.

והנה מצובר לעיל דציוס מיתה לא חל אבלות, אלא דוקא ע"י קבורה ציוס המיתה, יש להבין שיטת הרמב"ם דס"ל דציוס אהניות שלפני סתימת הגולל אין על האזון חיוב אבלות, דכיון דהכל תלוי בקבורה, והקבורה שמחייבת אבלות לא מחייבת אלא מהקבורה ולהבא, אבל לא למפרע, והלמוד מאהניות הוא מיוס מיתה וקבורה, כהרא"ש הנ"ל במ"ק,

דילוף מאהניות דאחרן היינו יום מיתה וקבורה, ולהרמב"ם היינו לאחר הקבורה, ויתיישב קושית הלח"מ הנ"ל להרמב"ם, שילוף אבלות מואכלתי חטאת היום שהוא יום המיתה ויום הקבורה.

ברם הלמוד מצות אבלות מקרא דואכלתי חטאת היום תמוה, וז"ל הב"מ שם, דיש לתמה עלי שבקרא לא נזכר שיתאבלו אלא שאמר אהרן שלא ייעזב צעני ה' שיאכל חטאת היום, ובספר המצות שנו כתב המורה ל"ז היא שנעטו הכהנים שיטמאו לקרובים וזה בעצמו הוא מצות איבול, כלומר כל איש מישראל חייב להתאבל וכו' ולחזק חיוב זה ציאר אותו צכבן שהוא מוזהר על העומאה שיטמא וכו' ואפילו הכהן חייב לנהוג ציוס ראשון ויטמא לקרוביו, וגם על רא"י זו יש לתמה שעומאה ענין אחר ואבלות ענין אחר, ואם נזכר שיטמא לקרוביו אין במשמע שיתאבל עליהם עכ"ל.

ואולי יש ליישב, דאסור אכילת קדשים כשהוא אונן, משום דאכילת קדשים צעיון בשמחה, ומינה ידעינן שמחוייב להיות אונן, ולא לעסוק בשמחה, בשמחה שהתורה נזתה עלי' כגון אכילת קדשים, וכן בשמחת החג, דמוחר רק מטעם ששעה דרבים דוחה עשה דיחיד, ועיין ברש"י במס' יומא (יד.) ד"ה אטרודי לא מטרד, ובקדשים צעיון שמחה וגדולה דכתיב לך נתתים למשחה כדרך שהמלכים אוכלים, ובמ"ח מצוה (תר"ח) מציא דהרמב"ן והסמ"ג ס"ל דאכילת מעשר באהניות עובר גם בעשה דכתיב צמעשר ושמתה, ואם צמעשר הקל מחוייב לאכול בשמחה כ"ש קדשים דילפינן ממצעשר הקל לאסור באכילה (זכחים קי"א).

ולפ"ז יש לומר דהרמב"ם נמו ס"ל דיש דין אבלות מה"ת כל היום ציון לפני הקבורה וציון לאחר הקבורה, אלא דנפ"מ באופני אבלות, דלפני הקבורה אסור אלא בשמחה, ואחרי הקבורה אסור מוסוף במילי דתענוג כל ה"א דבר.

והנה בשו"ת הרדב"ז ללשונות הרמב"ם סי' אלף (תל"ד) מציא דברי הרמב"ם הנ"ל, ודברי הסה"מ, ומאחד אותם וז"ל למה לא מנה למצוה בפני עצמה, מצות אבלות מואכלתי חטאת היום, תשובה עיקר המצוה להתאבל, ומצות לה יטמא טעם וסבה לחזק מצות אבלות כדי שיתעסקו ויתאבלו, ואיך ראוי למנות מצוה בפ"ע, וכו' נמצאת למד אם נעמא לקרוביו קיים מצות אבלות, ואם לא נעמא לא קיים מצות אבלות וכו' וא"ת מאי טעמא תפס עיקר מצות טומאה בסה"מ, ובמשנה תורה תפס עיקר אבלות, כיון דתרווייהו מצוה אחת תפס בסה"מ לה יטמא שהוא מפרש בהדיא עכ"ל.

ולכאורה דברי הרדב"ז אינם מובנים, דלפי דבריו ל"ל דאין מצות טומאת כהנים אלא במקום שצעומאחו מתקיים מצות אבלות, דאלת"ה מני"ל לאחד מצות טומאת כהנים למצות אבלות, והשה

עוצב דודאי מחוייב לעמאות ומקיים מצות עומאת כהנים גם במקום דליכא מצות אצל, דהכי תניא במס' נזיר (מד.) מעשה שמת אביו של ר' יוחנן בגימזק וצאו והודיעוהו לאחר שלש שנים, וצא ושאל את ר"י בן אלישע וד' זקנים, ואמרו לאביו בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר, ע"כ ולולא זה ה"י מחוייב לעמאות, אף שאין כאן מצות אבילות מה"ת, וברמב"ם

ה"ל אצל (פ"ג ה"י ח') ועד מתי מצוה להתעמא לקרוביו עד שיסתם הגולל. ומוכח מזה דגם במקום דליכא מצות אצל מצוה ומחוייב להתעמא לקרוביו, והדרה קושית הרדב"ז לדוכתא, למא לא מנה הרמב"ם ז"ל מצות עומאת כהנים למצוה בפני עצמה, כיון דמקיים המצוה גם בלא מצות אצל.

מצוה ל"ח

היא שצווה כהן גדול שישא בתולה, והוא אמרו והוא אשה בבתוליה יקח. ובבאור אמרו (יבמות מ"ט) עושה היה ר' עקיבא ממזר אפילו מחייבי עשה, ובאור זה כשהיה כהן גדול בא על בלתי בתולה שהיא אסורה לו בעשה שהשורש הזה אצלנו לאו הבא מכלל עשה עשה וכו'.

אוצר החכמה

א.

תנאי שצ"ח ישא אשה ישא בתולה, או שאין בכלל מצוה בפועל, אלא אם ישא בעולה עובר על עשה.

הנה לכאורה משמע מדבריו דל"י עקיבא חס כה"ג צא על בעולה הולד ממזר ואיפכא גרסין בכחוצות (ל'). דאמרין דלרבי ישצב אי טעמא דנפשי קאמר כל שאין לו ביהא בישראל הולד ממזר ואפילו חייבי עשה מאי בינייהו, איכא בינייהו בעולה נכה"ג מאי שנא דהו"ל עשה שאינו שוב בכל, וכן איתא בקידושין (ס"ח) דאפילו אם אין קידושין תופסין לר"ע גם בחייבי עשה, אצל בעולה לכה"ג קידושין תופסין. ואולי כוונתו לדברי המקשן, דמכל חייבי עשה הולד ממזר, דמאי שנא אלא דקמשני דהו"ל עשה שאינו שוב בכל, ומה שנסמך כאן בצה"מ יבמות (מט.) הוא עשות, דמשס אין שום ראי לכה"ג בעולה דעובר על עשה, דהחם קאמרין רק דלרבי ישצב מרצה אפילו חייבי עשה, וי"ל על מזרי או אדומי קודם ג' דורות וכן פרש"י, וע"כ ל"ל בן דהא אמרין דלא תפסי קידושין והולד ממזר לר"ע, וע"כ לא בעולה לכה"ג כנ"ל.

והנה לכאורה משמע מס' קנאת סופרים כאן במצוה ל"ח, שמצוה חיונית היא, דז"ל כי אמרין לאו הבא מכלל עשה עשה, היינו מכלל עשה דוקא שיהא דבר חייבי שיש בו קום עשה ע"כ. וברמב"ן צ"י אמרו, והוא אשה צבתוליה יקח, ז"ל פ"י אצל לא בעולה, והוא לאו הבא מכלל עשה, ואמר כי אם בתולה מעמיו יקח אשה, ללוות עליו שיקחה, וזה שאמרו רבותינו מוזכר על האלמנה ונלווה על הבתולה, וכך שנו בת"כ כי אם בתולה, מלמד שהוא מצוה על הבתולה, וצ"י זכר הרקיע להרשב"ן ז"ל ס"י (ל"ט) ז"ל ואני תמה למא לא מנו זה מצוה מיוחדת מלבד הלוי על הבתולה, שאם נשא קיים מצוה, ואם בעל בעולה עובר בעשה, וזה דומה לאוכל כזית לני מצעוד יום, אע"פ שהאכלה צלולה והאכלה ציום הכל יולא לנו מפסוק אחד, וכ"ש זה שיש לבעולה פסוק מיוחד, כי אם בתולה מעמיו ע"כ.

ויש לעיין בחוצת מצוה זו דכה"ג שישא בתולה, דהנה במצות עשה יש ג' סוגי מצות, מ"ע דמחוייב לרדוף אחריי עד שיטעה אותה כגון תפילין סוכה לולב, ויש מ"ע בחיאי כגון מזוזה ומעקה, דאין חייב לבנות בית אלא אם יש לו חייב במזוזה ומעקה כמצוה צרמב"ם ה"ל צרכות (פ"יא ה"ל צ') ויש עשה שלישי, שאי אפשר לקיימה בפועל, אלא שהיא כגון לאו, דמוזכר בעשה שלא לעשות, ואם עשה עובר על עשה, כגון מזרי ואדומי קודם ג' דורות, דכתב דור שלישי יצא ולא שני ולא הבא מכלל עשה עשה, דלאו למימרא שיהי חייב דור שלישי יצא, אלא לדיוקא לדור שני. ויש להסתפק במצוה זו, אם היא חייב גמור דכה"ג מחוייב לישא בתולה, או בגדר

אמנם נראה שאין המצוה מחייבת את הכה"ג לישא בתולה כמ"ע שחייב לרדוף אחריי עד שיטעה אותה, אלא אם נשא אשה בתולה מקיים מצוה עשה, כלשון הזהר הרקיע ה"ל שאם נשא קיים מצוה, דאלת"ה קשה דתנן ציצנות (ס"א.) איהם את האלמנה ונתמנה להיות כה"ג יבום, ומעשה ציבושע בן גמלא שקידש את מרתא צת ביתוס ומיניהו המלך להיות כה"ג וכנסה. ואם נימא דמחוייב בכל אופן לישא בתולה, א"כ מחוייב אחרי שנתמנה לכה"ג לישא בתולה, א"כ מאי אהנה לה, לפי שיטת הרמב"ם (פ"יז מאסורי ביאה) דאינו נושא שתי נשים לעולם וע"כ יהי מוכרח לגרש אותה. אלא ל"ל כנ"ל דרק אם נשא בתולה מקיים מ"ע.

ואמנם מדברי המל"מ פ"ח חושים ה' ח, נראה דכל הקרה לא בא אלא שאם נשא בעולה עובר על עשה. דז"ל, והנראה אלני דרבינו לא מנה אלא אלו שבה עליהם אזכרה מיוחדת לאיסור כגון מצוי ואדומי שפיקר הכחוש שאמר דור שלישי יבא לאו למימרה שיהא חייב שדור שלישי יבא אלא לדיוקא דור ה' צ"ל לא יבא, וכן והוא אשה בצתולי יקח אינו מוזכר כה"ג ליקח אשה יותר משאר אדם, ואם לא נשא אשה פשיטא שלא ציטל עשה זו וכו' ועיקר הכחוש לא בא אלא לאסור עליו אם אינה צתולה, הרי זה דומה למה שמנה רבינו בזמנין מ"ט לצדוק צסימני בהמה ודכוותם וצ"ח מלות אלו הוא שאנו רשאים לאכול הטהורים, ולא הטמאים, והאוכל מהטמאים עובר בעשה דהיינו לאו הבא מכלל עשה וכמ"ש ה"ה רפ"ח מהלכות מאכלות אסורות ע"כ.

והנה לכאורה צ"ל לפי דברי המל"מ דהרמב"ן מוכרח לומר שכה"ג מקיים מ"ט בליקחת צתולה, דהנה הרמב"ן סולק מהמנין לצדוק צסימני טהרה, ומורה זו הכנים צמינו, ולא מדמי לצדוק צסימני טהרה מטעם דכה"ג מקיים המלה בנשא צתולה.

ואמנם חי משום ה"א לא איריא דהנה גם הרמב"ן ס"ל דהאוכל מהטמאים עובר בעשה. בלאו הבא מכלל עשה, אלא שאין למנות למורה בפ"ט לפי שהיא נכללת בהלאו, דז"ל בשורש ו' אבל הכונה שאמר הכחוש אלה תאכלו ולא הטמאים, כדי שיהא האוכל הטמאים עובר בלאו גמור ובלאו הבא מכלל עשה, וכה"ג לא מנאן מפני שאין בהן קום עשה והמניטה מן האסורין כבר היא נמנית בלאווין ע"ש. אבל במקום שאין לאו בודאי נמנה גם להרמב"ן דהרי זה עשה גמורה. וכה"ג אפילו אם נימא דאין מלה צקיומה, אלא דאם נשא בעולה עובר על עשה, יש למנות בזמנין המלות, דהכא ליכא לאו.

ובהכי ינחא, מה שמקשים דהרמב"ן סותר משתחו, דבהשלמת המלות הכנים בזמנין המלות הרבה עשין שבהם מכלל לאווים, כגון בהשלמת מלה (י"ב) האוכל כזית לני ציום ערב פסח דעובר בעשה. וכן כל עשין שהכנים צכולם ליכא לאו.

אמנם קשה, מה שהמה הרשב"ן הג"ל, למה לא מנה הרמב"ן, בזמנות כה"ג לישא צתולה, בשתי מלות, שאם נשא קיים מלה, ואם נשא בעולה עובר בעשה, דזה דומה לאוכל כזית לני ציום, דנחשב בשתים, דציליה מקיים המ"ט דאכילת פסחים וציום עובר על עשה, והרמב"ן הוא דמנה אכילת כזית לני לעשה, והרמב"ן ס"ל דכה"ג הנושא צתולה מקיים עשה, כמובא לעיל, מה שכתב צ"ח אמור.

והנראה לע"ד, דהנה נראה פשוט דאם אכל הללי ציליה באכילה גסה דאינו יולא ידי המלה, אינו עובר יותר מיושב ולא אכל הללי, דעובר על מ"ט ואכלו את הבשר ציליה הזה. דבזמן שעובר על העשה בעלמה לא שייך למימר דעובר גם בלאו הבא

מזו העשה, ואפילו אם נימא דעובר על העשה ועל הללו הבא מכלל עשה, לא נמנה בשתים, דאין זה אלא כאילו נכפלה המלה פעמים דאין למנותה אלא למלה אחת, (ע"י בשורש ט"ו) בלאו הבא מכלל עשה עשה. אמנם אם אכל הללי מצעוד יום, בזמן שלא חל המלה דאכילת לני, שייך למימר דעובר על עשה שבה מכלל לאו, דלא עבר ציום על מניעת אכילת לני, ועובר על לאו הבא מכלל עשה זו. אמנם ככה"ג שנשא בעולה, שעובר על העשה גופה ע"י צטולה על הללו הבא מכלל עשה זו, אין זה אלא כנכפלה פעמים כנ"ל.

ב.

הנה מובא ברמב"ן הג"ל דטעמא דהרמב"ם מנה מ"ט באכילת דברים טמאים מוסף על הלאו, והרמב"ן ממאן צ"ח, דזה אינו אלא כהכפלת לאו. וכן הוא צמ"מ ריש ה"א מאכלות אסורות, וז"ל מ"ט לצדוק צסימני וצ"ח מלות אלו צסה"מ שהוא שאנו רשאין לאכול הטהורים ולא הטמאים, והרי זה כאילו באו מלות עשה על מניעת האסורות כענין הצווי כמניעה ממלאכה צימים המקודשים, וזה צרור עכ"ל. ולכאורה קשה על הרמב"ן, דהנה כל העשין דשבת ויו"ט ויהכ"פ כולם באו גם בזמנין הרמב"ן, ומאי שנא עשה זו דאכילת דברים טמאים, מעשין האלו דצכולם איכא לאו מפורש ונימא גם כן דאין אלא כהכפלת הלאו.

אמנם הרמב"ן בעלמו מיישב זה ונחלק עשה זו ממ"ט דימים המקודשים בשורש ד'. בהמלתו על הבה"ג דמנה מ"ט והתקדשתם והייתם קדושים, דהיא מלה להיות קדושים מליטמא באכילת השרצים, והפורש מאכילתם מקיים מ"ט המיוחדת צ"ח, וכתב אחר זה, וז"ל, ואל תשחשש ותחמר לך, והלא אמרתו, כי בעל הלכות לא ימנה לאו הבא מכלל עשה כן הדבר בעשין שאין בהם מלה, כגון כל אפור טהורה, תאכלו שאין לאוכל מן האפור הטהור שום מלה אבל המלה היא על הטמאה, והיא צ"ח לאו, וכוון שכבר נמנע ממנה בלאו אחד מפורש צ"ח אינה צ"ח בזמנין, אבל העשה הנאמר צפרישה מהן, והוא מלה נמנה הוא בזמנין כשצות בשבת ויו"ט שהן זמנין בעשה, והמלאכה בהם בלא טעשה, וכן ענוי ציהכ"פ כי בהשמרתו מן הלאו נקיים מ"ט, וכן בשרצים נשמר מהן בלאו ונקיים מ"ט הנאמר צ"ח בעלמן והתקדשתם עכ"ל.

ואולי י"ל דקמפלגי בפירוש המחמר לאו הבא מכלל עשה עשה, דיש לפרשו כאילו צ"ח צלשון עשה ממש, או דצ"ח הוא לאו אלא שטושו כעובר על עשה, דהרמב"ם מפרש דהרי זה כאילו צ"ח צלשון עשה, והכי נמי צמאכלות האסורות הרי זה כאילו נאמר תשבות מאכילתם ועובר באכילתן על עשה,

והרמזין הפירוש דבאמת לאו הוא אלא שעשו כעובר על עשה. אמנם במנין המלות נמנים במנין העשין כיון שבאו מכלל עשה. ולי"ע ובמגלת אסתר פירש להיפך עיין בדבריו בהשלמת עשין להרמזין מלוא י"א.

והנה ראיתי כי רבים מפרשים דברי הרמזים במ"ע דעמאים, והמלוא הוא כשרואה לאכול בהמה מלוא לדוק קודם אכילה, אם הוא ממין העהור בחינוך מלוא (ק"ג) ובכ"מ על השגת הראצ"ד במנין המלות (קמ"ט), ובמגלת אסתר בשורש ו'. ובעל החינוך עוד הוסיף דלפ"ז, דאם אכל צלי דדיקה, אע"פ שדע אח"כ שעהור אכל אע"פ עבר על מלוא עשה זו. הנה אי החינוך עמא דרמזים קאמר, קשה מאד דלמה לי להרמזים לומר כולם אם אכל העמאים עובר בעשה וצ"ל, דהא לדברי החינוך אפילו אם אכל מן העהורים צלי דדיקה עובר בעשה, ואולי עמא דנפשי קאמר, אמנם המעיין בדבריו יראה דקאמר זה לפי דברי הרמזים, דז"ל שם והגני לא חשכתי עמי מכחוד דברי הרמזים ז"ל, עם היות לצי נאחו בענין זה בספרת הרמזין ז"ל

שכתב שאין ראוי שנמנה צדיקות סימני עברה בצבחה מלוא, כי באמת אחר שאסרה ננו החורה קלת הבהמות עכ"פ יתחייב להודיענו סימני העהרות להפרישו מן האיסור ואין זה ראוי כלל להחשב בחשבון מלוא ע"כ.

שוב ראיתי בס' מעשה נסים לרבינו ר' אברהם בן הרמזים ז"ל בתשובה י', וז"ל ואשר נראה וכי שימנה בצבחה עהורה ועמאה שתי מלות עשה צדיקה בסימנים, ומה שיתחייב מאיסור בעבור העדר הסימנים, זאת היא יליאה מהכוונה, כי הכוונה בצדיקה הסימנים להחיר אלה שימלאו בהם, ולאסור אלה שלא נמלא בהם, ואין להצדיקה הזאת תכלית אחר כלל, כי התכלית צדין הצדיקות הסימנים הוא לאסור מה שלא ימלאו בו ולהחיר את הנמלא בו עכ"ל וזה כדברי החינוך כנ"ל מה שראה לומר בדברי הרמזין דלא מנה למלוא הצדיקות, ולפי דברי רבינו ר' אברהם אין הכי נמי דאין כוונת הרמזים למנות המלוא הצדיקות אלא אם אכל העמאים עובר בעשה ול"ת. והנה מבואר מדברי רבינו ר' אברהם, כדברי המ"מ כנ"ל דעשה הוא על מניעת האסורות.

מצוה ל"ט

היא שצונו להקריב במקדש שני כבשים בני שנה בכל יום, ואלו נקראין תמידין, והוא אמרו שנים ליום עולה תמיד, וכבר התבאר סדר הקרבנות ומעשיהן ביומא ובמסכת תמיד.

הנה מנה נווי זה למלוא אחת, וכן ק"ש שחרית וערבית, והקטרת בוקר וערב למלוא אחת, אע"פ שאינם מעבדים זה את זה, דהכי תנן במתניתין מנחות (מ"ט) לא הקריבו כבש צבקר יקריבו בין הערבים, לא הקטירו קטורת צבקר יקטירו בין הערבים, והרמזין ז"ל מנה מלוא אלה לשתי מלואות, מעט שאינן מעבדות זו את זו, וזמנו של זו לא זמנה של זו, (עיין ברמזין בהשלמת הלי"ת). והקשה על הרמזים, דלפי שיטתו שהוא מנה כולם למלוא אחת אע"פ שהן חלוקין בזמן עשייתם הו"ל למנות גם מלוא תפילין למלוא אחת אע"פ שהן שני מעשים. ובס' קגאת סופרים תמה על הרמזים, מ"ש הפסק זמן של קגא שעות ציום אחד, מהפסק המועל מיום אחד לחצירו שלא יגרום זה להצותם במנין כמספר הימים, אלא כיון שהוא מלוא אחת בעלמיתה, ומיוחדת בפעולתה, לא יחשב ההפך בה בעתים שונות לריבוי מלוא במספר, ולא דמו לתפילין דיש חלוק ציניהן בחארס ומקום הנחתן.

והנה כבר כתבתי במלוא י', שאין כוונת הרמזין ז"ל דלפי שהן חלוקין בשעות ציום יש למנותן לשתי

מלות, אלא מה שזמנס נחלף מיום ללילה, או משחרית לערבית שהסבה המחייבת ציום אינה מחייבת צלילה, אלא דהלילה גורמת את החיוב וצבבתן בן חלוקין לגמרי, ואין זה כמלוא שמחוייבין לשנותה כמה פעמים, אבל המלוא שנהגת בכל יום ויום תמידין כסדרן באותו הזמן, ואותה הסבה שמחייבת היום מחייבת למחר נחשבת למלוא אחת שמחוייב לשנותה בכל יום ויום דוקא באותו הזמן בכל יום ויום. וראיתי בספר כנ"ל, שתמה היעלה על הדעת לפי ספרת ר"א צמס' סוכה דו"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, אחת ציום ואחת צלילה, שמפני זה, יחשבו הסעודות כל אחת מהן למלוא בפני עצמה. ונראה דהרגיש בזה דאולי יש לחלק ולהצדיל בין יום ולילה כנ"ל ומש"ה הביא הדמיון מאכילה בסוכה ציום וצלילה, ויש לתמה על הגאון בעל קגאת סופרים, דהנה אכילה בסוכה בכלל לא נחשבת למלוא בפני עצמה, דאפילו לחכמים דאמרו דצלילה הראשונה מחוייבים לאכול בסוכה, דילפינן חמשה עשר מחמשה עשר מחג המלות, לא נחשבת למלוא בפני עצמה, אלא דהמלוא הוא לדור בסוכה. ואכילה היא חלק מהמלוא,

יציר החכמה

ור"ח ס"ל חשבו כעין חדורו, מה דורה אחת ציוס ואחת צלילה אף סוכה אחת ציוס ואחת צלילה, כדאמרין החס צסוכה (כ"ז), דהמלוכה היא צסוכה לדור צתוכה כמנהג הדר צדירתו, ול"ה האכילה היא המלוכה, ואין ה"ג חילו היתה האכילה נחשבת למלוכה צפ"ע ה"י לן לממני לשתי מלות מלוכה ציוס ומלוכה צלילה.

ולכאורה יש להקשות דהרמב"ן ז"ל הו"ל לממני המ"ע דזכירה שבת לקדשו לשתי מלות, דאמרין צפסחים (ק"ו) זכור את יוס השבת לקדשו, אין לי חל"ה צלילה ציוס מנין ח"ל זכור את יוס השבת, ולהרמב"ן דיוס ולילה מנה לשתי מלות, ה"ג הו"ל לממני לשתי מלות, אמנס רחיתי צהראצ"ד ז"ל (פכ"ט) מהל" שבת, דמה דאמרין ציוס מנין ח"ל זכור את יוס חסמכתא היא, וצמ"מ שס שכן דעת הרמב"ם צהראצ"ד, שוב רחיתי צרמב"ן פ' יתרו, דמפורש צצבריו, דקידוש היום חסמכתא צעלמא.

אלא שיש להקשות דקידוש והצדלה הו"ל לממני צשחים דלהרמב"ם ז"ל הצדלה גם כן מלוכה מן החורה עי"ש צמ"מ, חל"ה שיש חומרים שהצדלה חונה חל"ה מד"ם עי"ש צמ"מ.

ותו נראה, דהצדלה אף שהיא מה"ת חונה מלוכה צפני ענמה, חל"ה חלק והשלמה מהמלוכה דזכירה שבת לקדשו, דמקיים את המלוכה עי"י קידוש צכניסחו וציליחחו, דכן משמע מלשון סה"מ מלוכה (קג"ה) וז"ל, שזינו לקדש את השבת צכניסחו וציליחחו וכו' וצב"ור אמרו, זכרהו צכניסחו וציליחחו, כלומר הצדלה שהיא גם כן חלק מזכירה שבת ומתקנת מלותי עכ"ל, דל"ה דמי למלות ק"ש שחרית וערבית, דק"ש היא צעלס שחי מלות לכ"ע גם להרמב"ם חל"ה צצמספר ומנין המלות, ס"ל להרמב"ם למנותם למלוכה אחת, והרמב"ן ס"ל כיון דחלוקין הן צזמנס יש למנותם לשתי מלות, חבל צמלות זכירה השבת לקדשו חפילו חס נימח דהצדלה ג"כ מה"ת היא צענמה רק מלוכה אחת ואין למנותה לשתי מלות.

וראיתי צרמב"ן הג"ל דכתב שס וז"ל ומשס חלמוד שהמלוכה הזאת (מלות קידוש) למדה ממלות לקדשו, חבל זכור את יוס השבת מלוכה נזכרו חמיד צכל יוס כמו שפירשנו, חל"ה שכל מלות הזכירה צמנין אחד צחשבון רמ"ה מלות שנלעוינו ודע זה עכ"ל ונריכוס להצין דצבריו, דלכאורה לפי שיטתו היכא דזמנו של זה לא זמנו של זה נמנית צשחים, ק"ו ח"ן דקידוש צשבת שהיא דוקא להרמב"ן מה"ת

חל"ה צלילה, עי"ש וזכירה היא צכל יוס ויוס הו"ל לממני צשחים, חל"ה ל"ל כהג"ל דהמלוכה היא מלות זכירה, וחלקי המלוכה הן עי"י קידוש צשבת, וזכירה צכל יוס ויוס.

ובהכי ניחא מאי דקשה דלהרמב"ם דס"ל דהצדלה גם כן מן החורה דהכל צכלל זכור, וכשס שנאמר זכור צכניסת שבת, כן נאמר על יליחת שבת, והנה מצוחר צפסחים (קו"ז) דמחוייב מה"ת להזכיר יליחת מלרים צקדוש, וכן מצוחר צסה"מ להרמב"ם מלוכה קג"ה וז"ל היא שזינו לקדש את השבת ולאמר דברים צכניסתו ויליחחו, נזכור צס יליחת מלרים וקידוש היום ע"כ וכשס שמחוייב מה"ת להזכיר יליחת מלרים צכניסתו, ה"ג הו"ל להזכיר בהצדלה ציליחחו, וכבר נתקשה צזה הגחון צעל מ"ח צמלוכה (ל"צ), ולפי הג"ל יש ליישב, כיון דהצדלה חונה מלוכה צפ"ע, חל"ה חלק מהשלמת מלות זכור, וכיון דכבר הזכיר צזכור יליחת מלרים יל"ה ידי זכירה יליחת מלרים.

וראיתי צמ"ח שס דצספק חס קידוש חו לא, דודאי לריך לקדש מספק דספיקא דאורייתא היא, חמנס נסחפק חס כבר הגיע זמן צין השמשות, וצצין השמשות מותר להצדיל חולי י"ל דיעשה הצדלה, והצדלה גם כן צכלל מלות זכירה ויול"ה צזה, ומסור שס דזה חינו, וז"ל דמ"מ הוי מלוכה צפ"ע, רק דנמנה לחוד כמו ק"ש שחרית וערבית, דנמנה למלוכה אחת לדעת הרמב"ם ומ"מ הו"ל שני מלות דזמנו של זה לא זמנו של זה, ה"ג ח"י צהצדלה, ולריך לקדש גם כן עכ"ל, ולפי דצבריו הו"ל להרמב"ן דמנה צק"ש שחי מלות ה"ג הו"ל לממני לשתי מלות, וכבר הצחנו דגם להרמב"ן היא מלוכה אחת, ולע"ד נראה כמו שכתבתי, דל"ה דמי לק"ש שחרית וערבית, וכמו שהצחנו לשון סה"מ שהצדלה חלק ממלות זכירה שבת.

אמנם מה שיש לעורר, בחוד ששכת ששבת היום, וצמוצ"ש צלילה נתודע לו ששבת ה"י היום, דלכאורה נראה דחייב לקדש את השבת בהצדלה, ולהזכיר צה יליחת מלרים, דכל עיקר אמרינן דל"ה לריך להזכיר, משוס דכבר הזכיר צכניסחו צקידוש כג"ל חבל היכא דל"ה קידוש את השבת כל היום י"ל דמחוייב להזכיר יליחת מלרים, וחמנס יש לעיין לפי הג"ל דהיכא דל"ה החחיל צמלות זכור צקידוש צכניסת שבת, חולי חין חיוצ הצדלה מה"ת צכלל, דהצדלה לפי הג"ל היא השלמת המלוכה, וכיון דל"ה קיים העיקר חין לעשות השלמת המלוכה העפלה להמלוכה, ולי"ע להלכה.

מצוה מ'

היא שצונו שיקריב כהן גדול בכל יום תמיד מנחה בבקר ומנחה בערב והיא נקראת חבתי כהן גדול, ותקרא גם כן מנחת כהן משיח, והוא אמרו יתעלה זה קרבן אהרן ובניו. וכבר התבארו משפטי מצוה זו ומתי תקרב במנחות וביומא ותמיד.

דמוכח כן מסוגיא דיומא (יב). דגרסינן שם אירע צו פסול אחר תמיד של שחר צמה מחניכין אותו, והלא ה"י לריך להקריב מנחת חינוך, וילבש שמנה בגדים ויקריב המנחה, ויחנכו אותו, אלא ודאי דעבודתו כשירה, וכיון דכשירה, אי אפשר להקריב מנחת חינוך זיהכ"פ, שזה קרבן יחיד ואינו דוחה את השבת, כמ"ש החוס' במנחות (עח). ד"ה אהת. והגר"א ז"ל הגיה צירושלמי דשקלים ד"ל עבודתן פסולה, עפ"י גירסת הח"כ הג"ל, איפכא מהמל"מ. ול"ע מסוגיא דיומא כדברי המל"מ.

אכן גם דברי המל"מ ל"ע, דכתב דאם הוי אמרינן דעבודתו פסולה, ה"י לריך להקריב מנחת חינוך ויחנכו אותו צזה, ותימא הא מנחת חינוך קרבן יחיד שלא קבוע לו זמן, דעיקר מה שדוחה שבת תלוי בקביעת זמן דהכי אמרינן דיומא (ג). נקוע הא כי כלל צידך כל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה, ויותר קשה דהא מביא דברי חוס' מנחות (ע"ח). דמפורש בדבריהם, שאין מנחת חינוך אפשר להקריבו ביום הכפורים.

והנה החוס' הג"ל מביא דיש מפרשים דברי ר"ח דאמר כהן גדול המתקרב לעבודה לריך שתי עשרונות האופה אהת להמשחו ואהת להיטכו. כגון שעמד ביום הכפורים, דעבודת יבכ"פ צכהן גדול, והחוס' דחו דבריהם, וכתבו ולא מילתא היא דהא קרבן יחיד אין קרב זיהכ"פ, וצ"פ קמא דיומא (יב). צעי אס אירע פסול צכהן גדול צמה מחניכין את השני ביום הכפורים ע"כ וכוונתם פשוטה, דאם אמרינן דביום הכפורים מקריב מנחת חינוך, יחנכו אותו צזה. ויש להבין כונת דברי ה"ש מפרשים איך עלה על דעתם שכה"ג מקריב מנחת חינוך זיהכ"פ, ותו מי דחקס לפרש דברי הגמרא כגון שעמד זיהכ"פ, שאין לזה שום רמז צגמרא, ולריך לומר דס"ל, דלעבודה כל השנה אין כה"ג לריך להביא מנחת חינוך, ויש להבין טעמם ונימוקם.

והנראה בטעמם, דהנה הרמב"ם צה"י כה"מ (פ"ד ה"י י"ג) כתב, כיגד מרבין אותו צגגדים לובש שמנה צגדים ופושטן, וחוזר ולובשן למחר שצעת ימים וכו' וכשם שרצוי צגדים ז' כך משיחה צשמן שצעה, ואם עבד קודם שיתרצה צגגדים כל שצעה, או קודם שימשח כל שצעה עבודתו כשירה, ובהשגת הראצ"ד שם ז"ל נראה מדבריו ימים שהי' צהם משיחה לא ה"י עובד, ואין זה מן החכמה, אלא כשאמרו נתרצה

הנה לכאורה נראה דצמאזה זו וכללה ג"כ מנחת חינוך של כהן הדיוט ושל כה"ג. דממקרא זה ילפינן לה דז"ל הרמב"ם צהלכות כלה"מ (פ"ה ה"י ע"ז) אין כהן עובד תחלה, וכן כה"ג אינו עובד תחלה עד שיביא עשירית האופה משלו, ועובד צידו שנאמר, זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו, עכ"ל. וקש"י למה לא רמז הרמב"ם כאן צסה"מ צמאזה זו, וכן צה"י תמידין ומוספין, דמביא מלזה זו חבתי כה"ג לא מביא מנחת חינוך, וכבר העיר על זה, צסי קנאת סופרים, וז"ל ואינו יודע למה לא צאר הרב כאן מנחת כהן הדיוט שגם היא וכללת צלוי הכתוב, זה קרבן אהרן ובניו, והיא נקראת מנחת חינוך ע"כ.

ונראה דקוש"י זו למה לא כלל צמאזה חבתי כה"ג מלזה מנחת חינוך, לא קש"י, דאף דתרווייהו מחד קרא ילפינן, אמנם מנחת חינוך אין לה שום קשר למנחת חבתי כה"ג, שחבתי כה"ג היא מלזה מידי יום ציומו, צצקר וצערצ, תמיד, ומנחת חינוך מלזה נפרדה, שמחוייב כל כהן כשנכנס לעבודה להקריב מנחה עשירית האופה ועובד צידו כדי להיטכו לעבודה. ואמנם אי קש"י הא קש"י למה לא מנה הרמב"ם צמנין המלות מלזה מנחת חינוך דילפינן מקרא הג"ל כמובא צרמב"ם הג"ל, וצגמ' מנחות (ג"א) תניא זה.

והנראה צזה, דאף שצודאי זה מלזה עשה, אמנם צמנין המלות לא נמנית למלזה צפ"ע, מטעם דכיון שאין חיובה דמנחת חינוך אלא ביום שנכנס הכהן לעבודה, ואם אינו רוצה לעבודה, אינו מחוייב צכלל להביא מנחת עשירית האופה, ואינה אלא להכשיר לעבודה, הנה היא חלק ממלות עבודה שמחוייב הכהן לעבוד, דלא מצעיא אי אמרינן דאם לא הביא מנחת חינוך ועבד עבודה, עבודתו פסולה, שאז צודאי י"ל שאין זה אלא הלכה בעבודה, אלא אפילו אם ס"ל דעבודתו צדיעצד כשירה כפסק הרמב"ם שם צהלכה ע"ז הג"ל, אמנם כיון דיסודה ותכליתה אינה אלא צשביל עבודה, אינה אלא הלכה בעבודה, ועיין צרמב"ן צמלזה (ל"ג), וצסה"מ צשורש י"א.

והנה צעלם הדבר, אס לא הביא מנחת חינוך ועבד עבודה דכתב הרמב"ם דכשירה, מביא המל"מ שם דצח"כ אמרינן דפסולה, ומגיה המל"מ דז"ל כשירה, דכו איהא צירושלמי ספ"ז דשקלים, והביא

אמר החכם

שצעה וגמשה שצעה דצעינן שצעה לכתחלה, הי"מ לעבודת יוה"כ"פ, אבל לעבודת אותן הימים בכל יום טיבד צשמנה בגדים עכ"ל.

וראיתי צם' גבורת ארי ציומא הי' דיסוד מחלוקתן היא, אם הרצוי הוא בלבושה לחודה צלי עבודה, או דהרצוי בצגדים הוא רק עם עבודה, וצלי עבודה אין זה רצוי כלל, דהראצ"ד ס"ל דהרצוי בצגדים הוא אך ורק ע"י עבודה, דכן היא שיטת רש"י (ה). ד"ה רצוי שצעה דילבש שמנה צגדים צשעת עבודה, וברמז"ס ס"ל דצלי עבודה הוה רצוי ולע"ד נראה דאין פלוגתא צזה צעלס הלכה צרצוי צגדים, אם הרצוי הוא דוקא עם עבודה, או בלבושה לצדה, דגם הראצ"ד ס"ל בהרמז"ס צזה, שאין עבודה חנאי בלבושה, אלא דהראצ"ד הצין צדצרי הרמז"ס, דחסור לו לעבוד צשמנה צגדים צהשצעה ימים שנתרצה, וע"ז צאה ההשגה של הראצ"ד דאין זה מן צחכמה, דלא אמרו נתרצה שצעה הי"מ לעבודה יוה"כ"פ, כלומר דעבודת יוה"כ"פ שאינה כשירה אלא צכה"ג צעינן נתרצה שצעה לכתחלה, אבל לעבודה דכל השנה שגם כהן הדיוט כשר לזה, למה לא יעבוד אף לכתחלה, האם יגרע צזה שנעשה כה"ג, וכיון שמוחר לו ללבוש השמנה צגדים, צודאי מותר לו לכתחלה לעבוד עבודת כל השנה, וע"ז מורה לשונו ואין זה מן החכמה, דלא אמרו נתרצה שצעה וגמשה שצעה אלא לעבודת יוה"כ"פ, דלא צא לחלוק אלא צין עבודה יוה"כ"פ לעבודת כל השנה, דכל הלכה דשצעה, אינה אלא ליום הכפורים. וכן הצין מהר"י קורקס ז"ל, וז"ל נראה מדצרי רש"י (ה). שכ"ז אינו מדצד אלא ציהכ"פ, אבל לשאר ימים אפילו לכתחלה ציום אחד, וזה דעת הראצ"ד, ונראה שגם דעת רצינו כן הוא, וצ"א, ואם עבד היינו עבודה שצריך כה"ג, דהיינו עבודה יוה"כ"פ, אבל צשאר ימים, דכהן הדיוט יכול לעבוד כמו כה"ג ואין חלוק אלא שזה צשמנה, וזה צארצעה, אין צריך ז' ימים אפילו לכתחלה.

ובזה יוצן הטעם של היש מפרשים צתום' הנ"ל כגון שצמוד ציום הכפורים, דס"ל דהחיוצ שזוהה חתורה צכה"ג הנתמנה להציא מנחת חינוך עשירית האיפה, אינו אלא צגשתו לעבוד עבודה שרק כה"ג יכול לעבודה, דלעבודת כל השנה שכהן הדיוט מותר צה, והוא כבר הציא עשירית האיפה ציום שנתחנך לעבודת כהן הדיוט, וכהן הדיוט יכול לעבודה בעבודת כל השנה למה לו להציא שצ מנחת חינוך, ולכן מפרשו צכה"ג שנתמנה ציום הכפורים, והנראה דלפי שיטתם גם אם יתמנה לפני יוה"כ"פ אין להציא העשירית האיפה אלא צגשתו לעבודה ציהכ"פ. דעל זה צא הלווי צהחורה. וכן נראה נלשון הרמז"ס דז"ל וכן כה"ג שצבד צכהונה גדולה קודם שציא עשירית האיפה עבודתו כשירה, ע"כ היינו עבודה שרק כה"ג כשר לעשותה. ולפי"ז לא קשה עליהו קושית התום' דהא קרצו יחיד, אין הרצ ציהכ"פ, וכוונתם דלא קבע

לו זמן, דהכל חלוי צקציעת זמן כנ"ל ציומא (ג), ולפי שיטתם לא קשה מידי, דהרי חתורה קצעה זמן של עשירית האיפה צכה"ג רק ציום הכפורים, וס"ל דצלה הציא מנחת חינוך דכה"ג עבודתו פסולה.

אמנם קש"י עיבא מה יענו על הא דאמרינן התם צכהן דלא עיבד עבודה כשהוא כהן הדיוט ונתמנה לכה"ג דמציא שלש אחת לחינוך תחלת עבודה, ואחת לחינוכו שנתמנה לכה"ג ואחת להמשחו, ומנחת חינוך דכהן הדיוט צודאי לא דחי יוה"כ"פ, וע"כ צריכין לאוקמי צנתמנה לא ציהכ"פ. ואולי י"ל דכיון דמלוא עשירית האיפה אינה אלא צגשתו לעבודה, והיא חלק ממלוא עבודה כמו שכתבנו צריש דצרינו, וצלה מנחת חינוך עבודתו פסולה, ולכן אם נתמנה להיות כה"ג ציום הכפורים הנה צין מנחת חינוך של תחלת עבודה וצין המנחה של כה"ג הנה הן חלק מעבודת היום, ולכן י"ל כשם דעיקר עבודת יוה"כ"פ דוחה שצת הי"מ הכשירה דהחלק של עבודה ג"כ דוחה שצת ויוה"כ"פ, וכיוצא צזה, כתצו צתו"י יומא ס"ז, דגרסינן שם צמתניתין על כל סוכה וסוכה אומרין לו הרי מזון וברי מים, וצתו"י שם ד"ה לא לצרך אדם לצך, וז"ל, אבל אם הי' צריך היו מאכלין אותו, ואפלו לא הי' רעב ציותר דוחה שציר כמו שצת ועומאה, וצם' אור שמה כתצ שכן הוא שיטת הרמז"ס, וצתפארת ישראל צמתניתין גם כן מדקדק מדצרי הרמז"ס כן, דמותר לו לאכול. ונראה שזה עשמו של המל"מ דכתצ דאם אמרינן דעבודתו פסולה הי' מקריב המנחת חינוך ציהכ"פ, מהאי עעמא כיון דהחלק הזה מעכצ דוחה שצת ויוה"כ"פ, אלא כיון דלא מעכצ וכשר גם צלא מנחת חינוך, אינו דוחה.

והנה לפי גירסת הגר"א ז"ל קש"י עובא מסוגיא דיומא הנ"ל דמקשינן צמה מחנכין אותו, וקש"י ממה נפשך, אם נימא דדחי יקריב המנחה ויחנכו אותו, ואם נימא דלא דחי למה מתקנינן ל"י כהן אחר, הא צלי הקרבת המנחת חינוך עבודתו פסולה. וראיתי צמשנת אלי' דמציא גירסת הגר"א ומצאר, וכתצ שם דמה שהציא הגאון צעל מל"מ מיומא דפרקינן צמה מחנכין ראייתו אינו חזקה, דלע"ג דצכל השנה עשירית האיפה מעכצ, מ"מ ציהכ"פ דא"א לחנכו צזה משום דמ"מ הוה קרצן יחיד, ואינו דוחה יוה"כ"פ כמ"ש תום' מנחות (עח). ומש"ה מתרץ הגמרא עבודתו מחנכתו, אבל היכא דאפשר אין דנין משאי אפשר, ועשירית האיפה מעכצ ע"כ.

וקשה להצין דצרינו, כיון דצכל השנה לא אמרינן עבודתו מחנכתו, ועבודתו פסולה, אם כן ע"כ גזירת הכתוב היא, דאין לכה"ג הכשר אחר, לעבודת כה"ג, אלא עשירית האיפה, וכי משום דאי אפשר אמרינן דמהני היכן מלינו כזה. וכי תימא דילפינן זה מהא דתניא שם דכל הכלים שעשן משה משיחתן מקדשתן מכאן והילך עבודתן מקדשתן. דחזינן דצכלים שעשן משה לא נתקדשו אלא ע"י משיחה, לא ע"י עבודתו,

וה"ג נימא דהיכא דאפשר להביא עשירית האופה גזירת הכתוב דלא הוכשר כה"ג לעבודה אלא ע"י עשירית האופה, ואם לא הביא לא נתקדש לעבודה ועבודתו פסולה, אבל היכא דלא אפשר עבודתו מחנכתו דככה היתה גזירת הכתוב. אמנם הא חינוח, לפי חירון דרז פפא דמתרן עבודתו מהנכתו ויליף מהה דחינא, אבל לרז אדא צר ארבה, דמתרן צאצנט, וכן אמרין שם פשיטא אירע צו פסול קודם תמיד של שחר מחנכין אותו בהמיד של שחר, וחקשה כ"ל הא עבודתו פסולה, ולא ס"ל עבודתן מחנכתן.

ובעניתי לא עמדתי על דעת קדושים, מה דנתקשו צבסוגיא ה"ל, דנימא דילציש שמנה צגדים, ויקריב עשירית האופה, ויחנכו אותו. דהנה כל ההנכה דעשירית האופה, אינה תנאי בחלות קדושת כה"ג, אלא תנאי בגשתו לעבודה כה"ג, אחרי דכבר חל עליו דינו כה"ג לכל דבר, כשם חיוב עשירית האופה צכהן הדיוט, דחיובו הוא בגשתו לעבודה, כ"ל צריש דצרינו, ה"ג צכה"ג אחרי דנעשה כה"ג, והנה צכהן כל השאלה היא, צמה תחל עליו להיות כה"ג, דעדיין הוא כהן הדיוט לכל דבר, דאם לא יחרע אחיז תקלה צכה"ג, הנה הוא נשאר להיות כהן הדיוט וצרש"י שם ד"ה צמה מחנכין אותו וצמה הוא ניכר שהוא כה"ג מעולם, והיכן ולא מהדיוטות שבהא עבודת היום נעשית צכה"ג ע"כ, וצרי"ח שם צמה נקצט, נמלאת עבודה יככ"פ נעשית צכהן הדיוט, ולא שייך להקשות דע"י עשירית האופה יקריב, דהא עדיין הדיוט הוא, והחיונון של הדיוט צבר הביא, וצגמרא מנחות (ע"ה): אמר רב חסדא כה"ג המתקרב לעבודה לריך שחי עשרונות האופה אחת להמשחו ואחת לחיוכו, וצרש"י שם ד"ה המתקרב לעבודה, תחלה לאחר שנמשח, וכן הוא צרינו גרשם שם המתקרב לעבודה תחלה שנמשח ע"כ וכוונתם לאחר שנעשה כה"ג ע"י משיחה, ומתקרב לעבודה צחור כה"ג. וצחוי"י שם ציומא ד"ה צמה מחנכין אותו, וח"ל דלא צעי למימר צשמן המשחה מחנכין אותו שהרי צנית שני לא ה"י שמן המשחה ע"כ דברור מילהם דשאלת הגמרא צמה מחנכין אותו שיעשה כה"ג.

ברם דקשה, דנימא דנעשה כה"ג ע"י רבוי צגדים, דילציש שמנה ויתחנך להיות כה"ג, ועל התו"ש לא קשה, דאולי ס"ל דצלישה לצדה צלי עבודה לא נתכהן כלל, דעבודה תנאי צלישה כ"ל, אבל לשיטת

הרמב"ם ה"ל דצלישה לצדה נעשה כה"ג קשי' טובא, וכבר הקשה זה על הרמב"ם הגבורת אחי ה"ל, וכן צרש"ש כאן נתקשה צזה, דהכי נמי אמרין כאן דלמאן דאמר אצנטו של כה"ג זה הוא אצנטו של כהן הדיוט מחנכין אותו צאצנט, וע"י אצנט נעשה כה"ג, וה"ג י"ל ע"י צלישה שמנה צגדים. אלא דקושי' זו קשי' לצדה, צין דנימא דמנחת חינוך מעכב או לא מעכב, ואמנם עדיין לא נחישב אלא מה שמקשין דילציש שמנה צגדים ויקריב עשירית האופה ויחנכו אותו צזה. אבל עדיין הקושי' מלד שני, מה הועילו חכמים צחקתן, כיון דעשירית האופה מעכב ועבודתו פסולה וקרצן יחיד שלא קצט לו זמן אינו דוחה יככ"פ.

ואולי י"ל כ"ל דעשירית האופה עיקרה אינה אלא הלכה בעבודה, ואינה חסרון צהכשרו דכה"ג דנימא דצלה זה הוב כאליו לא נמשח, ועבודת היום גורמת החיוב של עשירית האופה ומנחתה הלק ממלות היום, ואמעו להכי, כשם דעבודת היום דוחה יככ"פ דוחה נמי עשירית האופה, ועדיפא ממכשירין, דמכשירין אינו דוחה אפילו דקרה צאופן שאי אפשר לעשותה מאחמול, כן ראינו דהגאון צעל אור שמח מביא בהלכה זו ה"ל כלה"מ ירושלמי דאף אם נולדה צו יצלת צשבת גם כן אינו דוחה, מטעם דמין יצלת אפשר מאחמול, ושאינו יצלת, דיצלת אינה גורמת העבודה, אבל עשירית האופה מנחתה, גורמת עבודה היום וכשם שאינה חסרון צכהן הדיוט צכהונתו, ככה אינה חסרון צכה"ג שנמשח או נחרצה, הרי הוא כה"ג לכל דבר, אלא שהלכה בעבודה שלא תהי' עבודה היום ראשונה, רק אחרי שכבר הביא עשירית האופה.

והנראה לנ"ד להקושי' ה"ל המובאה לעיל, דילציש שמנה צגדים ויתחנך לכה"ג לשיטת הרמב"ם דצלישה לצדה נתחנך, דנראה דאפילו אם צלישה לצדה נתחנך, אמנם צאיזה לבישה, צזמן שאפשר לו לעבוד צשטה שלוש, דעיקר צלישת הצגדים צכהנים הוא להכשירו לעבודה. כמבואר צרמצי"ן מלוה נ"ג ע"י"ש, וכמבואר לעיל צדברי מהר"י קורקס דגם להרמב"ם מותר לכתחלה לעבוד צכל השנה, אמנם ציככ"פ אחרי התמיד שאין עבודה צשמנה צגדים, דכה"ג פושט אז צגדי הזכב, לא מתקריא אז לבישת השמנה צגדים לבישת כה"ג, כיון דלא מכשירו לעבודה ציככ"פ, ולכן משני דמהפך צלנורא.

מצוה מ"א

היא שצוה להקריב קרבן בכל שבת ושבת מוסף על תמיד של כל יום ויום, והוא אמרו שני כבשים בני שנה וכבר התבאר סדר הקרבנות בפרק שני מיומא ותמיד.

המל"מ צפ"ד תו"מ תמה על הרמב"ם שהשמיט הלכה מפורשת ביומא ריש פרק שני שטורים, דהמוספין של שבת צעיגן שיכו שוין, ורש"י ס"ל דלוגו אלא למנוח, והתוס' כתבו דהוי לעכוזא, והרמב"ם לא הזכיר מזה כלל.

והמראה פנים צירושלמי, ריש פרק ש"ש הקשה ג"כ קושית המל"מ, וכחצ דהרמב"ם לא גרים כלל בגמרא הלכה זו דמוספין, דתלמודי תרבילאי היא, אלא הקשה למה נאמר שני כבשים, ואין לומר דבאמת מעטבין זה את זה, וע"ז נאמר שני כבשים, דהא חנן במתניתין מנחות (מט.) דאין המוספין מעטבין זה את זה, וכ"פ הרמב"ם פ"ח מהל' תו"מ הל' כו. ומתוך דאפשר דבא למטע מוספין מבקור, וכדאמרין שם במנחות דתמידין לריכין בקור ד' ימים ולא מוספין, ובא לומר שני כבשים מ"מ ע"כ. ודברי המ"פ דחוקין, דלמה לן קרא למטע, הא כל מוספין דר"ח ווי"ט לא צעיגן בקור, רק תמידים, דתניא התם בן בג בג אומר מנין לתמיד שטעון בקור ד' ימים קודם שחיטה ת"ל תשמרו להקריב לי צמועדו, ולהלן הוא אומר והי' לכם למשמרת, עד ארבעה עשר יום עיו"ש. ומיכתי תיתי למימר דמוספין של שבת צעיגן בקור וצעיגן קרא למטע, ותו למה נדרש כאן דרשה אחרת, דבכל מקום שכתוב שני, דרשו חז"ל שיכו שוין, כמו כשני שטירי יבכ"פ וכבשני מלורע, ושתי לפרים, כדגרסינן התם בגמרא.

ואולי י"ל ככוונת המ"פ, כיון דאין לומר דלפיקך כתב שני כבשים לומר דמעטבין זה את זה, דמצוהא דאין מעטבין, ומכאי עממא חי אפשר לומר דצעיגן שיכו שניהם שוין, דלא גרע שנים ואינם שוין מאחד מיוחד ואין שני לו, וכיון היכא דאין הלא אחד מקריבין אותו, ואין השני מעטב, ואיך אפשר לומר היכא דאיכא שנים הלא דאינן שוין מעטב ואין מקריבין, ומש"ה כתב המ"פ שאין לדרוש לענין שוין. וכן ראיתי בחורה תמימה צפ"י פינחס דמתוך כן דמש"ה השמיט הרמב"ם הלכה זו. אולם אין זה הכרח הלא שלא נימא דמעטב כדברי התוס' אבל אין זה הכרח נומר דגם מנוח ליכא שיכו שניהם שוין, כדברי רש"י ז"ל, כמו כשני שטירי יבכ"פ וכבשני מלורע, ושתי לפרי מלורע דצעיגן שוין למנוח, והרמב"ם השמיט שני כבשים גם למנוח.

והנה לפי דבריהם, תקשה לן דברי התוס' דס"ל דהוי לעכוזא, ובמתניתין במנחות (מט.) ה"ל מפורש

דאין המוספין מעטבין זה את זה. ואפשר דהתוס' ס"ל דהא דאמרין כאן לעכוזא, לא אמרינן אלא במנחת שני כבשים, דלא מקיימין אלא באופן שניהם שוין, ובמקום שאינם שוין לא נקראין שני כבשים, אלא שמקריבין מיניהו אחד כאילו הי' אחד ואין שני לו. ואמנם עדיין קשה דהנה התוס' כתבו, דלפנין דהוי עכוזא משום דבחר דכתוב וציוס השבת שני כבשים, כתוב עולת שבת בשבתו, דהוי כמו שנה עליו הכתוב לעכב, וקשה דאם שנה הכתוב לעכב יוחר הו"ל למימר דמעטבין זה את זה, ואם לא מלאו אלא אחד, לא מקריבין אותו, כמו בכל הני דחנן במתניתין מנחות (כ"ז) דמעטבין זה את זה, כשני שטירי יבכ"פ, ושני כבשי עלרת כו', דלא מקריבין בכלל.

והנראה דס"ל להתוס' דאין הי"ג דמעטבין זה את זה, ואם לא נמלא רק אחד לא מקריבין אותו, לא כדברי הרמב"ם ה"ל בתו"מ פ"ח הל' כו', דכתב מפורש ולא המוספין מעטבין זה"ז וכו' לפילו לא מלאו אלא אחד מקריבין אותו בין בר"ח בין בימי המועדות והשבתות, ע"כ, וממתניתין (מט.) דחנן ולא המוספין מעטבין זה"ז לא קשה על התוס', דמתניתין לא כיוול רק המוספין דלא כתיב צכו עכוזא, דע"כ ל"ל כן דהא אמרינן מפורש בגמרא שם (מ"ד.) על מתניתין דחנן שם הפרים והאילים והכבשים אינן מעטבין זה"ז. ומקשינן בגמרא הני פרים וכבשים דהיכא אילימא דחג כמשפט כמשפטם כתיב צכו, וברש"י שם כמשפטם משמע עכוזא. וע"כ ל"ל דמתניתין דחנן דלא מעטבין, מלבד היכא דכתיב עכוזא, והי"ג י"ל דשבת דשנה הכתוב לעכב לא נכלל במתניתין, ואדרבה מגמרא ה"ל קשה עובא על הרמב"ם דכתב בכל המוספין דאינם מעטבין זה"ז, והגאון מלבי"ם ז"ל פ' אמור (אות קנ"ב) וז"ל והספרא והספרי יחלוקו על שיטת הש"ס דס"ל דבחר מעטבין זה"ז וכן פסק הרמב"ם דכולן אינן מעטבין זה"ז ע"כ.

ובעיקר הקושי על הרמב"ם למה השמיט הלכה מפורשת דמוספין של שבת צעיגן שיכו שוין עכ"פ למנוח. הנה הגאונים ה"ל לא ראו גירסת הר"ח הנדפס בש"ס ווילנא, דז"ל שם אבל המוספין ודאי לא כתב שני כבשים, אלא ללמד שהם שנים ולא ארבע, מדלא כתיב אחד אחד כדרך שכתוב בתמיד עכ"ל דמצוהא דצבריו דאפילו למנוח לא צעיגן שיכו שוין. ותו לא מירי.

מצוה מ"ב

היא שצוה להקריב קרבן בכל ראש חדש מוסף על תמיד של כל יום, וזהו מוסף ראש חדש, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ובראשי חדשיכם וגו'.

הקרבן מוסף של ר"ח מפורש בקרא פי פנחס,
 פרים שנים, איל אחד שצעה כבשים ושעיר העאת.
והנה ציו"ט של ראש השנה, שהוא ר"ח, הנה
 מלבד קרבן מוסף של רה"ש מקריבין גם כן קרבן
 מוסף של ר"ח, כאמור שם מלבד עולת החדש ומנחתה.
 וברמזין פי פינחס, ז"ל אצל צראש הודש השביעי
 הי' במשמע שמה שנאמר וצר"ה תקריבו יהי' צשאר
 החדשים כולם, אצל צדש השביעי יהי' כל קרבנו
 הקרבן הזה שחדש צו ועל יכן הולך לומר מלבד עולת
 החדש ומנחתה, וכיון שהזכיר כן כבר למדנו שכל מה
 שצא צפי וצראשי חדשיכם, הוא מלוה בכל וגם
 החטאת עכ"ל.

אמנם צה"ס רה"ש (ח:) ד"ה שהחדש מתכסה
 צו, איתא דהרי"ר משולם מפרש שהחדש מתכסה צו,
 שאין חטאת ר"ח קרב צרה"ש, כדכתיב מלבד עולת
 החדש ומנחתה, ולא כתיב מלבד חטאת ועולה, והקשה
 לו ר"ח דריש תוספתא דשבוטת הניח ל"ב שעירים
 מקריבין ישראל בכל שנה, וחשיב י"ב צראשי חדשים.
 והשיב לר"ח שלא אמר שאין צו חטאת, אלא מתכסה
 שלא הזכיר חטאת בקרא דמלבד כמו שהזכיר עונה
 ע"כ.

והנה חף שרבינו משולם הודה לר"ח, שני עמודי
 עולם מקיימים את דבריו, הטורי אבן והפ"י, וחולין
 זה צאשלי רבצו במחלוקת תנאים על מה שעיר ר"ח
 מכפר, דתנן במחניחין ריש מס' שבוטת ועל שאין
 זה ידיעה בתחלה ולא בסוף שעירי רגלים ושעירי
 ראשי חדשים מכפרין דברי ר"י, ר"ש אומר שעירי
 רגלים מכפרין אצל לא שעירי ראשי חדשים, ועל מה
 שעירי ר"ח מכפרין על טהור שאכל טמא. וה"ש
 דחלוקין בכפרתן צודאי היו מקריבין שעיר של ר"ח
 כצבל ר"ח, והתוספתא כג"ל ר"ש קאמר לה, ונדידי'
 צודאי מקריבין, משא"כ לר"י ולר"מ דכל השעירין
 שווין בכפרתן, אין להקריב שעיר של ר"ח, דצ"ל יש
 לו כפרה בשעיר של רה"ש, ע"ש בצריהם, דשתי
 חטאות לכפר על ענין אחד לא אשכחן, ואתא שפיר
 מה דכתיב בקרא מלבד עולת החדש, ולא כתיב חטאת.
 ולפי הלכה דק"ל כר"י דכן פסק הרמב"ם ה' שגגות
 (פ"ח ה' ע') ז"ל דהדין דין אמת דשעיר ר"ח לא
 מקריבין צרה"ש, ע"ש. והפ"י הוסיף דכן נראה מלשון
 הרי"ף ריש מס' שבוטת דבז"ה מחלוקת ר"י ור"ש
 אי שעירי רגלים ור"ה מכפרין או על טהור שאכל
 טמא, מה שאין דרכו להביא דברי ענינים מה שאין
 נוהגין צומנינו, וע"כ היינו משום דנפ"מ האידנא
 לדינא, אס לריך להזכיר חטאת ר"ח צמוסף רה"ש,
 והיינו דמיתתי הרי"ף אמתניתין דידן האיבטיא
 בעירובין אס לריך להזכיר מוסף ר"ח צרה"ש, אלמא
 דהא צהא תלי ע"כ, ומסקין שם דזכרון אחד עולה
 לכאן ולכאן.

אמנם צפי המשנה להרמב"ם ריש שבוטת,
 מצואר להיפך דגם צומן הצית אין נפ"מ צין ר"י

ור"ש, דאחרי דבז"ה מחלוקת ר"י ור"ש כתב וז"ל
 ומחלוקת זה לא נאמר צו הלכה כדברי פלוני, לפי
 שהוא דבר חוזר אל ה"ח וכו'. וכבר צארו שכל
 סברה מן הסברות שאינה צאה לידי מעשה מן
 המעשים שיפול צו מחלוקת צין החכמים לא נאמר צו
 הלכה כפלוני עכ"ל, ואין להוכיח דאדרבה מעטם זה
 ע"כ ז"ל דצספרו הגדול חזר צו, וס"ל דמחלוקת ר"י
 ור"ש הוא להלכה למעשה מדפסק צה"ל שגגות כר"י,
 דהתם תפס כר"י דמנה כל השעירין דכל השנה על
 מה הם מכפרין מפרש ותופס כדברי ר"י עיקר כפי
 הכלל דר"י ור"ש הלכה כר"י, וע"כ ז"ל כן דבהלכות
 חר"מ ריש פ"ט מפורש בדבריו דצרה"ש מקריבין קרבן
 מוסף ר"ח כולה, דז"ל צאחד צחשוי מקריבין מוסף
 היום, וזה מוסף היום יחר על מוסף ר"ח הקרב
 בכל ר"ח ע"כ.

ויש לעיין צראוי שהביא הפ"י מהרי"ף ז"ל.
 דהנה הפ"י ז"ל צנה יסודו דאין דרכו של הרי"ף
 להביא מה שאין נוהגין צומנינו, ומדבז"ה המחלוקת
 דר"י ור"ש ע"כ דנפ"מ האידנא, דלר"י לא היו
 מקריבין שעיר של ר"ח, וכיון דאין קרב מש"ה
 אמרינן דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, ולר"ש דשעיר
 קרב לא היו אמרינן דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן.
 וקשה דלפי דבריו הו"ל להגמרא להביא המחלוקת
 צין ר"י ור"ש, כיון דהא צהא תליא כדברי הפ"י,
 ואפילו אס נימא דהאבטיא הי' לר"י דהלכה כמותו,
 דלר"ש צודאי לריבין להזכיר צפני עלמו, ורק לר"י
 איבטיא אס לריבין להזכיר דחלוקין צמוסף דעולות,
 כדכתיב מלבד עולת החדש, ועל קרבן עולות מסקינן
 דזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, דראש השנה כתיב
 זכרון תרועה וצר"ה כתיב והי' לכם לזכרון ע"ש
 צרש"י וצתום, ואס דיש לומר דעל מוסף של העולות
 ז"ל זכרון אחד עולה לכאן ולכאן, מהיכי תיתי דאס
 מקריבין השעיר אין לומר זכרון אחד עולה לכאן
 ולכאן, מפני מה זכה השעיר חטאת, יותר ממוסף
 העולות.

אולם כעין זה איתא צר"ן סוף רה"ש, דמביא
 דברי הגאונים דאין מזכירין פסוקי ר"ח צתפנת מוספין
 וכתב שם וז"ל ומ"מ לריך לומר צרה"ש את מוספי
 יום הזכרון הזה שהרי שעיר של ר"ח קרב הי' צרה"ש
 מדתניא צתוספתא ל"ב שעירים כל ימות השנה, וקא
 חשיב י"ב דיי"ב ר"ח ע"כ, דמשמע נמי מדבריו, דמדון
 מוסף דהעולות לא הו"ל לומר את מוספי, ורק כיון
 דמקריבין השעיר חטאת של ר"ח, מוכרחין לומר את
 מוספי, וקשה כג"ל מה נתלה כל החיוב של זכירה
 צמוסף בשעיר חטאת.

אמנם גם צירושלמי שבוטת פ"ח ה' ד' על
 מתניתין שאין צה ידיעה, גרסין ר' יעקב צר אחי
 צשם ר' יסא העובר לפני הציבה ציו"ט של רה"ש
 אין לריך להזכיר של ראש חדש, וכו', ר' יוסף צעי
 מעתה שני שעירי רה"ש מחמת ראש חדש צאין ותימר

ומשמע אם רק שער אחד מר"ח לא לריכין להזכיר, ויש לעיין בצוונת הירושלמי.

והנה מהירושלמי הזה מוכח דלא מחלי תלי הזכירה של ר"ח בהלכה אם מקריבין השעיר של ר"ח, דהא לכ"ע מקריבין שני שעירים, ולמסקנא מקריבין שער אחד לר"ש, ושער אחד לר"ח, ואעפ"כ אמרו דאין מזכירין של ר"ח דמציא ר"ח להלכה מהירושלמי דין.

ברם דיש לעיין בדברי הירושלמי, דגם מהירושלמי מוכח, דר"ח לחלות ההלכה אם מזכירין או לא, אם השני שעירים באים מדין ר"ח לריכין להזכיר את ר"ח ולמסקנא אם רק שער אחד מטעם ר"ח אעפ"כ אין לריכין להזכיר של ר"ח, וקשה כ"ל דמשמע דמדין מוסף של העולות בודאי דאין לריכין להזכיר, וקשה כ"ל. וכן יש לעיין מאי טעמא ר"ח לומר דהשני שעירים הם מהלכות ר"ח.

אין לריכין להזכיר ר"ח, ר' צה בר ממל מקשו דחיי שני כבשי עזרת ושני שעירי ר"ש אם כיפר הראשון על מה שני מכפר על עומאה שאירעה בין זה לזה, ולא ר' שמעון היא דר"ש חילק כפרתו, אלא זה וזה מחמת ר"ח, א"ר אמברי לית יכול דכתיב מלכד עולה החדש, ועוד מהדא דחיי שני עשר לשני עשר חדשי השנה עכ"ל, הנה ר"ח לחייב להזכיר את ר"ח מפני שמקריבין השער, (ועיין בפני משה ס).

ודע דירושלמי זה הביא הרי"ף הכ"ל המוצא בפ"י, וז"ל הרי"ף ר"י בר אחא בשם ר' יסא העובר לפני התיבה בזו"ע של ר"ש אין לריכין להזכיר של ר"ח, בר אביי עבר קמי תבותא ולא אדכר דירחא וקלסניו, וה"ל אסוקנא בגמ' דאין צעירובין שאומר זכרון אחד עולה לכאן ולכאן עכ"ל. הנה לא הביא כל השקלא ופרי' אם שני שעירי ר"ש מחמת ר"ח, משום דלמסקנא מסיק דרק שער אחד מחמת ר"ח,

מצוה מ"ג

היא שצוה להקריב קרבן מוסף על התמיד כל שבעת ימי הפסח. והוא אמרו יתעלה שבעת ימים תקריבו אשה לה' (אמור).

אוצר החכמה

הסוכות, דצחג הפסח כתיב והקרבתם אשה לדי שבעת ימים. ולפ"ז דהרא הקושי למה הביא דוקא במוסף הפסח קרא דצ"י אמור, דכתיב צחג הסוכות. הן נכון דגם הספרא צ"י אמור על המקרא דחג הפסח והקרבתם אשה, מציא המקרא דשבעת ימים הכתוב צחג הסוכות. דז"ל והקרבתם אשה, מגין אם אין כך פרים הצא אילים ואם אין כך אילים הצא כבשים ואם אין כך צערהרה הצא בעומאה ח"ל והקרבתם אשה, שבעת ימים תקריבו אשה לדי מ"מ ע"כ ונראה דלזה כיון צס"מ והביא גם כן המקרא דכתיב צחג הסוכות. ועיין בהגהות מלצ"ס צ"י אמור (קנ"צ) שהעיר צזה דהרמב"ם פסק כהספרי ולא כהש"ס דילן. ואולי י"ל בעטם הס"מ שהביא בצמורה זו הקרא דאמור, מטעם שהספרא הביא במוסף הפסח צראשונה הלכה זו דתקריבו אשה לדי מ"מ אפילו אחד.

ויש לעיין אם כולן מנווין דחייב להביא כוונן, מה יהי' הלכה אם לא תקריב רק אחד, דהנה י"ל דלא קיים המלצה כלל אפילו מלזת אשה לדי, וחלג יו"ע, או דאינו עובר רק על מלזת פרים בני צקר וכו'. אבל קיים מלזת אשה לדי, דיעבד אם לא תקריב כולן.

והנה צגמרא מנחות (מה.) מוצא הפסוק ציתקאל, וציוס החדש פר בן צקר תמים וששה כבשים ואיל תמימים, ומפרש הגמ' מה ת"ל, לפי שנאמר צתורה פרים ומנין שאם לא מלזת שנים מציא

הנה המקרא שבעת ימים הוא צ"י אמור, ופרטי הקרבן מוצא צקרא צ"י פינחס, שהם שני פרים איל אחד ושבעת כבשים, ושעיר אחד להעלתו. ויש לעיין נמה הביא כאן המקרא דצ"י אמור, ולא המקרא שצ"י פינחס ששם מפורטים הקרבנות, כמו שהביא בכל המוספין, בצמורה מ"א, מלזת מ"ה מלזת מ"ז מ"ח וגי ולמה שנה כאן והביא המקרא דאמור, וכן בחינוך מלזת (רל"ט) מציא קרא דצ"י אמור.

ולכאורה י"ל דצכוונה מציא המקרא הזה דצ"י אמור, דממקרא הזה יליף צספרי, דאפילו צקרבן אחד מקיים אשה לדי. דז"ל הספרי המוצא צתוס' מנחות (מ"ד): ד"ה אלא, וצספרי דורש גבי פסח הרי שמלזת פרים ולא מלזת אילים, אילים ולא מלזת כבשים שומע אני שלא יקריב עד שימלזת כולם ת"ל שבעת ימים תקריבו אשה, אפילו אחד מהן, יכול אפילו כולן מנווין ת"ל פרים בני צקר שנים ואיל אחד ע"כ, וז"ל לפי דברי הספרי דמלזת מוסף דפסח אם רק הביא אשה לדי, ומטעם זה הביא הרמב"ם כאן צס"מ מקרא דשבעת ימים, דהמלזת עשה היא אשה לדי.

אולם הספרי דורש כן בכל המוספין, וגם צחג הסוכות, והספרי חולק על הש"ס צגמרא שם מ"ד דמפורש להדיא דמעכצ צחג הסוכות, דכתיב כמשפט כמשפט, ע"ש. והרמב"ם צפ"ח מה"ל תו"מ פסק גם כן כהספרי דצכל המוספין הלכה כך כמו צפסח, והמקרא הזה שבעת ימים תקריבו אשה כתיב צחג

אחד ת"ל פר, ששה כבשים מה ת"ל לפי שכתב צחורה שצעה ומנין שאם לא מלא שצעה יצוה ששה ת"ל ששה, ומנין שאם לא מלא ששה יצוה חמשה, חמשה יצוה ארבעה וכו' ואפילו אחד ת"ל ולכבשים כאשר חשיג ידו, מאחר דכתוב הכי ששה כבשים למה לי, דכמה דאפשר להדורי מהדרינן, ומנין שמעבדין זה את זה ת"ל יהיו ע"כ, וצדש"י שם ומנין שמעבדין, אם יש לו פרים שנים, או כבשים שצעה דאין יכולין להקריב זה בלא זה ת"ל יהיו. וצחוס' שם ד"ה ומנין שמעבדים זא"ז, פירוש כשיש להם כל האורך, וכה"ג דר"ש בצפרי שהצדתי לעיל ע"כ.

והנה נראה מדברי רש"י ותוס' אם היו כולן והקריב רק אחד לא קיים מלוה כלל. וצמ"ח מלוה (ר"ט) כתב בפשיטות, דאם היו כולן והקריב רק אחד והי' שבת חייב חטאת, וכן אם לא הקריב הנסכים, אין לריק להקריב הנסכים למחר על הקרבן שהקריב, כיון דלא קיים מלוה בהקרבנו, אלא דתמה על הרמז"ם למה לא כתב זה צמפורש, והש"ם דורש זה מקרא וכן בצפרי. אולם אם כוונת תוס' כדברי רש"י, דחסור

להקריב זה בלא זה, קשה מה שהצוה סמך לזה מהספרי, דכספרי אפשר לפרש, דרק אם יש לו וכולם מלויין דמחוייב להקריבן, ומעכב המלוה דפריש שנים וכו'. אבל אין להוכיח דמעכב לגמרי, וכן נראה ממתניחין דתנן שם הפרים והאילים והכבשים אינם מעבדין זא"ז, ר"ש אומר אם היו להם פרים מרובין ולא היו להם נסכים יצוה פר אחד ונסכים, ולא יקריבו כולם בלא נסכים ע"כ ולדברי ר"ש ע"כ ז"ל דגם אם יש להם פרים מרובים, והקריב רק אחד מקיים מלוה קרבן מוסף החג, ולפיכך כיון דמקיים מוסף החג, מוטב להקריב פר אחד, ע"כ נסכים ומקיים המלוה בשלמות, צפר אחד עם נסכים, אטע"י שלא קיים מלוה פרים שנים, מ"מ מקיים מלוה אשה לדי צפר ומלוה נסכים. ואף דרבנן פלוגי על ר"ש, והלכה כחכמים עיין בפייה"ש להרמז"ם, אין זה אלא דרבנן ס"ל דמוטב לקיים מלוה פרים בשלמות, ומחלוקתן רק באיזה אופן עדיף, היכא דלא אפשר לקיים שניהם היינו פרים ונסכים, אבל לא לאפשר פלוגתא ולומר דרבנן ס"ל דאם הקריב אחד צמקוט דיש שנים עובר על חלול יו"ט, ול"ע גשיטת רש"י.

מצוה מ"ה מ"ו

היא שצוה להקריב קרבן מוסף גם כן ביום חמשים מהקרבתם העומר שהוא ששה עשר בניסן, וזהו מוסף עצרת הנזכר בספר במדבר סיני. והוא אמרו יתעלה וביום הבכורים בהקריבכם.

מצוה מ"ו. היא שצונו להביא שתי הלחם חמץ למקדש עם הקרבנות שהם יבאו בכלל הלחם בעצרת המוגבל להקריב קרבן כמו שבא בויקרא, ושיאכלו הכהנים שתי הלחם אחר הנפתם עם כבשי השלמים, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ממושבותיכם תביאו לחם תנופה. וכבר התבאר במנחות שזה הקרבן הבא בגלל הלחם חלוק ממוסף היום ושזה זולת זה, וכו'.

בחומש הפקודים, ונתבאר שם שאותם שצפי' אומר צאים בגלל הלחם אצט שצפרשה פינחס בגלל ענינם הם צאים כי הם מוספי היום ואט"ג דר' ערפון פליג עלי' פסק רבינו כר"ע ע"כ.

הנה דברי מרן הכ"מ תמוהין מאד, דביסוד הזה דשצעת הכבשים הכתוב צה"כ דבאין בגלל הלחם, ואינם השצעת הכבשים האמור צפי' פינחס דקרבן מוסף דעלרת, לית מאן דפליג על זה, ור"ע נמי לשצעת הכבשים דבאין בגלל הלחם כוונתו, דהכי מפורש בדבריו, כדתינו חס' (מנחות מה:): ה"ר והקריבם על הלחם חוצה על הלחם, שצעת כבשים תמימים אט"פ שאין לחם אי"כ מה ת"ל על הלחם

א

ברמב"ם ריש פ"ח מהלכות תו"מ ח"ל ציוס חמשים מספירת העומר, הוא חג השבועות, והוא עלרת, וציוס הזה מקריבין מוסף כמו מוסף ראש חדש, ואלו הן הקרבנות האמורות בחומש הפקודים והם מוסף היום, ועוד מציאין יתר על המוסף ציוס הזה מנחה חדשה שתי הלחם, ומקריבין עם הלחם, פר ושני אילים ושצעה כבשים הכל עולות, ושעיר חטאת, ושני כבשים זבה שלמים, ואלו הן הקרבנות האמורות בחומש ויקרא ע"כ ובכ"מ שם ציוס חמשים מספירת העומר וכו' וצפרק התכלת (מה:): איפלגי תנאי, ודעת ר"ע שאין כבשים של ת"כ הן האמורים

מלמד שלא נתחייבו כבשים קודם שנחייבו צלחם דברי ר"ט, ר"ע אומר יכול הן הן הכבשים האמורים כאן הן הן כבשים האמורים בחומש הפקודים, אמרת כשאתה מגיע אלל פרים ואילים אינני הן אלא הללו באין בגלל עמנו והללו באין בגלל לחם, נמנח מה שאמור בחומש הפקודים קרב צמדבר, ומה שאמור בחורה כהנים לא קרב צמדבר ע"כ. דר"ט לא בא ללמד אלא ולתאר שבאו לארץ ונתחייבו צלחם, אין שחי הלחם מעכב את שצעת הכבשים הצאין בגלל הלחם, ובזמן המדבר לא הקריבו, והכי ס"ל ג"כ ר"ע כמתניתין דכתיב תנן התם הפר והאילים והכבשים והבטרי אין מעכבין את הלחם ולא הלחם מעכבן, ור"ט נמי ס"ל דמה שאמר בחומש הפקודים דהיינו מוסף של חג העלאת הקריבו צמדבר, דלא אמר אלא שצעת הכבשים הצאין בגלל הלחם לא הקריבו צמדבר.

וראיתי בשיטה מקובלת שם דחיבות ר"ע אומר נמחק, וכונתו דהכל מדברי ר"ט, או שהתנה דברייתא מסיק זה. ונראה בעטמו של הש"מ שמחק תיבת ר"ט אומר, משום דע"כ ל"ל בן דהתוספת לא גורסין זה בהברייתא, דהנה בחוס' שם ד"ה קרבו כבשים צלח לחם, מציאין דברי ר"ת וז"ל ואומר ר"ת דהיינו עממא דכתיב כי תבאו אל הארץ, ור"ע לטעמיה דכי תבאו לאו דווקא, ע"י"ש, והיינו דלר"ע הקריבו שחי הלחם והכבשים צמדבר, ולפי דברי ר"ת ע"כ ל"ל דלא גרסי בהברייתא ר"ע אומר, אלא דהכל מדברי ר"ט, וע"כ דלא סותר גם אם גורסין ר"ע אומר דברי ר"ט הכ"ל. יע"ן ברש"ש.

ב

הנה ברמב"ם שם ה"ל ז', שחי הלחם אינן באין אלא מן הארץ ומן החדש, שנאמר ממושבותיכם תבואו לחם תנופה וכו', לא מלא חדש יבואו מן העלי, הלכה זו הוא כלשון המשנה, ריש כל קרבנות הלצור, ומה שכתב לא מלא חדש יבואו מן העלי, דלא כמתניתין עי"ן צ"מ דבמ"ג גרסין מתניתין דלא כי האי תנא דתניא עומר הבא מן הישן כשר שחי הלחם הצאות מהישן כשירות אלא שחיסר מנחה. אמנם דאינן באין אלא מן הארץ פסק כמתניתין, הגם דאמרינן התם דלא כהאי תנא דתניא ר"י בר ר"י אומר עומר בא מחוץ לארץ, ומה אני מקיים כי תבאו אל הארץ שלא נתחייבו עומר קודם שנכנסו לארץ, וקסבר חדש צבולת לארץ דאורייתא הוא דכתיב ממושבותיכם כל מקום שאתם יושבים משמע וכי תבאו זמן יבאה הוא וכיון דאורייתא הוא אקרוצי נמי מקריבין ע"כ, ולכאורה קשה דברמב"ם מציא קרא זה דמושבותיכם להיפך מדרשת ר"י בר"י, דר"י דרש ממושבותיכם כל מקום שאתם יושבים. ויותר קשה דלענין חדש פסק בהלכות מ"א פ"ו דחדש אסור צח"ל מן החורה, כר"י בר"י דמושבותיכם כל מקום שאתם יושבים,

ובמס' קידושין ל"ז, פליגי תנאי אם מושבותיכם כל מקום שאתם יושבים, או לאחר ירושה וישיבה, וכיון דפסק דחדש צח"ל מן החורה ע"כ ל"ל דמושבותיכם בכל מקום שאתם יושבים ואיך מציא דשחי הלחם אינן באין אלא מן הארץ שנאמר ממושבותיכם.

וראיתי בלח"מ בה"ל תו"מ פ"ו ה"ל ה', שכתב ברמב"ם דאין מנחה זו (עומר) אלא מארץ ישראל, וכתב הלח"מ ורע"ג דרבינו ז"ל פסק בהלכות מאכלות אסורות דחדש צח"ל הוי דאורייתא מ"מ אית ליה דאקרוצי לא מקריבין אלא מן הארץ (דלא כר"י בר"י) משום דכתיב קרא כי תבאו אל הארץ דציבאה בארץ הכחוב מדבר, ע"כ וכן הוא צפיהמ"ש לברמב"ם ריש פרק כל קרבנות הלצור, וז"ל דבר תורה עומר ושחי הלחם שלא יהיו אלא מן הארץ ומן החדש, אמר רחמנא עומר כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם וגו', ונאמר צשחי הלחם ממושבותיכם תבואו לחם תנופה עכ"ל וזה כהלח"מ, אמנם זה ניחא לעומר, אבל לשחי הלחם כתב צפיהמ"ש מקרא דמושבותיכם, וכן ברמב"ם הכ"ל כלשון זה, וקשה דלחדש דרש להיפך ממושבותיכם דכלל מקום שאתם יושבים, כרבי יוסי בן ר"י הכ"ל.

איברא כפי מה שכתב ברמב"ם צ"ח על החורה ויקרא כ"ג פ' ע"ז, אין קושי כלל, דז"ל, ואין ממושבותיכם תבואו לחם תנופה, כמו מכל מושבותיכם (הכחוב בקרא ולחם וקלי לא תאכלו) אבל עטמו מארץ מושבותיכם להוציא חו"ל, שנאמר וכי תבאו אל ארץ מושבותיכם, וכך שנינו כל הקרבנות הלצור והיחיד באין מן הארץ וח"ל חוץ מן העומר ושחי הלחם, ואפילו לדברי האומר עומר בא מחו"ל מודה צשחי הלחם, שאינן באין אלא מן הארץ עכ"ל, וכונתו דאפילו ר' יוסי בר"י מודה צשחי הלחם דאינן באין אלא מן הארץ, ובהתורה והמלוא גהמלצו"ם ז"ל ויקרא כ"ג על דרשת הספרא ממושבותיכם ולא מחו"ל, ז"ל ואינו דומה למ"ש בכל מושבותיכם שדרש תמיד בספרא לרבות חו"ל ממלח כל, אבל מושבותיכם דומה כי תבואו אל הארץ מושבותיכם כמ"ש ברמב"ם עכ"ל ומפורש בן בספרא צפסוק (י"ד) ולחם וקלי וקרמל וגו' תקת עולם לדתויכם בכל מושבותיכם, בכל מושבותיכם בארץ ובחו"ל.

ג

תנן מנחות (ל"ה) אחת שחי הלחם, ואחת לחם הפנים, לישתן ועריכתן צח"ל, ואפיייתן צפנים ואינן דוחות את השבת. וברמב"ם הלכות תו"מ פ"ח ה"ל ז' ז"ל (בשחי הלחם) ולישתן ועריכתן צח"ל ואפיייתן צפנים ככל המנחות, וכן כתב צלחם הפנים שם פ"ה ה"ל ז' לישתן ועריכתן צח"ל ואפיייתן צפנים בעזרה כשאר מנחות. ובלח"מ שם ד"ה לישתן ועריכתן, וז"ל צ"ח שחי הלחם אמרו במשנה אחת שחי הלחם, ואחת

לחם הפנים וכו' והקשו בגמרא הא גופה קשיא לישתן ועריכתן בחוץ אלמא מדת יבש לא נתקדשה והדר תני ואפייתן בפנים, אלמא מדת יבש נתקדשה ואמרו שם מאי קשיא, דילמא עשרון לא מקדש תנור מקדש, אלא אי קשיא הא קשיא, ואפייתן בפנים אלמא תנור מקדש, ואין דוחות את השבת איפסולא בלינה, ותימן שם רב אשי מאי מצפנים מקום זריזין ואמרו שם דהא דרב אשי דוחא, וכחצו שם התוספות, ותצרה מי ששנה זו לא שנה זו, ע"כ, וכיון דנראה דפניגא רישא אסיפא דלמ"ד תנור מקדש ואפייתן בפנים דוחות את השבת דהא מפסולא בלינה, ומ"ד דלא דוחות את השבת אית ליה דתנור אין מקדש ואפייתן בחוץ, א"כ קשה על רבינו, איך פסק תרומתיהו דסתין הדדי, ועוד צלחו הכי מ"ש בחצתי כהן גדול בפ"ג דדוחה את השבת משום שהמרחשת מכלי הקדש הוא ונפסל בלינה, ה"ג כיון דתנור מקדש איתא להך טעמא, וי"ל דרבינו ז"ל מפרש שכשנאמרו בגמ' דרב אשי דוחא, אינו רולכ לומר תצרה כדברי התוס', אלא תירין המשנה דתנור מקדש קלת, ואינו מקדש לגמרי, אינו מקדש ליפסל בלינה, אבל מקדש שתהא אפייתו בפנים, ודיקא נמי דאית ליה לרבינו ז"ל הכי דכסף פי י"ב מה' מעשה הקרבנות כתב ומחבת ומרחשת היו בעזרה ושתיבה מכלי שרת ומקדשין, ותנור של מקדש של מתכת הו', ומדלא כתב שהוא מכלי שרת כמו המחבת משמע דאינו מקדש לגמרי, ואע"ג דצפרק דס חטאת אמרו דהוי של מתכת משום דלחם הפנים אפייתן בפנים דתנור מקדש להו לאו קידוש גמור קאמר ליפסל בלינה, אלא לענין שתהא אפייתו בפנים עכ"ל.

אמנם כן דהקדוק של הלח"מ מדברי הרמב"ם במעשה הקרבנות דתנור לאו ככלי שרת דמי, הוא דקדוק נכון, אמנם מה שמיישב צזה דתנור מקדש מקלת ולא מקדש לגמרי, קשה להבין, דהא מני"ל דהיכן מצינו כה"ג דממה נפשך, אם תנור ככלי שרת דמי יקדש לגמרי גם לפסול בלינה, ואם לאו ככלי שרת דמי לא יקדש כלל, דכל הלמוד הוא דכלי שרת מקדש הוא מקרא ילפינן בצבחים (פז). דגרסינן שם כלי שרת מנין ת"ל כל הנגע בהם יקדש, וכן הוא ברמב"ם ה"ל פסולי המוקדשים פ"ג, וז"ל כשם שהמחבת מקדש וכו' כך הכבש ושאר כלי שרת מקדשין את הראוי להם שהרי נאמר בכלים כל הנגע בהם יקדש ע"כ, וצלאו קרא לא הוי ידעינן דכלי שרת מקדשין ואם תנור לאו כלי שרת מני"ל דיקדש קלת, ולי"ע.

ברם כהאי גונא תנן במס' משילה (ט.) דתנן

החם עולת העוף מועלין בה משהוקדשה נמלקה הוכשרה לפסול בעצול יום ובמחוסר כפורים וצלינה וכו' שתי הלחם מועלין בהן משהוקדשו קרמו בתנור הוכשרו לפסול בעצול יום ובמחוסר כפורים, ולשחט עליהן את הזבח, וברש"י שם קרמו בתנור דהיינו תחלת עשייתן, והכח קרומא חשוב להכשיר ונפסל בעצול יום כמו שחיעה דקדשי קדשים, והכח ליכא בלינה, משום דשתי הלחם, אין נאכלין לא פחות משנים, ולא יתר על שלשה, וכן הוא צפ"י המשנה להרמב"ם וז"ל שתי הלחם ונתבאר צ"ח (מס' מנחות) ממנו ששתי הלחם ולחם הפנים יעמוד ימים ואחר כך יאכל ולפיכך לא זכר כאן לינה, והתם תנן המנחות מועלין בהן משהוקדשו, קדשו בכלי הוכשרו לפסול בעצול יום ובמחוסר כפורים וצלינה ע"כ. ותקשה לן כני"ל על הלחם משנה, ממה נפשך אם תנור כלי שרת תחול על הלחם כל ההלכה דכלי שרת ויפסג גם בלינה, וגם יתקדש תיכף כניסת הלחם בתנור, ולמה לן קרמו פניו, ואם תנור לאו כלי שרת הוא, מהיכי תיחי דיתקדש ליפסל בעצול יום כיון דלאו כלי שרת הוא, הרי התנור ככלי חול כני"ל.

וראיתי בתוס' שם ד"ה קרמו פניו וז"ל ואורזי דגרם שפיר וצלינה, דמדקתני קרמו בתנור הוכשרו ליפסל, אלמא אית ליה דתנור מקדש, וא"כ ע"כ לינה פסלה, וא"כ אפייתו דלחם דוחה השבת וכו' ומשנה דפ' שתי הלחם אית ליה דתנור אינו מקדש ולהכי קאמר דאין אפייתו דוחה יו"ט, וא"ת כיון דאית ליה לתנא דמתניתין תנור מקדש, למה לי קרמו פניו כניסתו בתנור ליקדשי דהא כלי שרת מקדש, וי"ל דהא דכלי שרת מקדש היינו דוקא כשנעשה כל הראוי ליה לעשות והיינו כשנקרס עכ"ל. דהתוס' ס"ל דאם התנור לאו כלי שרת הוא לא הו"ל להתקדש כלל אפילו לפסול בעצול יום, וככלי חול דמי, ואם התנור מקדש, מקדש גם כן ליפסל בלינה, דאין בכלי שרת קדוש למחלה, דכלי שרת מקדש לגמרי.

ויש לעיין בטעמיהו דהני רבנותא רבינו גרשם, רש"י, והרמב"ם ז"ל דלא גרסי ולינה, דקשה כני"ל. **והנראה** לע"ד, דזה שנתקדש הלחם להיות נפסל בעצול יום ובמח"כ, אין קדושתו ע"י התנור, דתנור לאו כלי קדש הוא, דאם הו" כלי קדש צודאי הו" פסול גם בלינה, דכל דבר שנתקדש בכלי קדש נפסל בלינה, כלשון הרמב"ם צה"ל בית הבחירה פ"ג ה"ל י"ח, דז"ל וכל דבר שיתקדש בכלי קדש אם לן נפסל, וכמו שדקדק הלח"מ ז"ל מדברי הרמב"ם במעשה הקרבנות דתנור לאו כלי קדש הוא, (חסר).

3234567890

אוצר החכמה

מצוה מ"ח מ"ט

היא שצונו להקריב קרבן מוסף ביום עשירי מתשרי. והוא אמרו יתברך ובעשור לחודש השביעי והקרבתם עולה אשה לה.

מצוה מ"ט. היא שצונו לעשות עבודת היום, כלומר כלל כל הקרבנות והוידוין המתוקנין ביום צום כפור כדי שיכופר בהם כל העונות כמו שבא בכתוב, והיא העבודה הכתובה באחרי מות. והראיה על היות הכלל כלו מצוה אחת אמרם במסכת יומא (דף ס') כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום, וכו'.

א

הנה מביא שהכל נחשב למזבח אחת, אמנם המוסף של ירכ"פ בודאי מזבח צפני עולה, ובחצונו הגדול מביא המוסף של ירכ"פ בהלכות תוי"מ, ועבודה פרטית של ירכ"פ, בהלכות ירכ"פ. וז"ל בריש ה"ל עירובי ציום היום מקריבין חמיד וכו' ומקריבין מוסף היום פר וז"ל ושצעה כששים כלם טולת, ושעיר העלת נעשה בחוץ והוא נאכל בערב, ועוד מקריבין יתר על מוסף זה, פר בן בקר לחעלת, והוא נשרף וז"ל לעולה ושניהם משל כה"ג, וז"ל הבא משל לצור האמור צ"ח"מ, והוא האיל האמור בחומש הפקודים בכלל המוסף, והוא הנקרא איל העם ע"כ, וז"ל וז"ל שם נ"ל דהוא"ו דהוא האיל מיותרת, וז"ל הוא האיל האמור בחומש הפקודים, ופירושו כך שהרגיש הרב על דבריו הראשונים, דאיך לא מנה שני אילים בקרבן ליצור, ולזה חירן, דהאיל האמור בשתי הפרשיות אחד, וזה אמרו הוא האיל ע"כ.

והנראה לע"ד דבכוונה כתב הרמב"ם הוא"ו דהאיל, דהנה הרמב"ם בא ללמד בהלכה זו צ' דברים א' דאין לצבור מקריבין אלא איל אחד, דהלכה כרבי ע"ש צ"מ, ותו דהאיל אינו ממנות עבודת היום, כמו האיל של כה"ג, ואף שכחצו באחרי מוס ומאח עדת צ"י יקה שני שעירי עזים לחעלת ואיל לעולה, אין האיל ממנות עבודת היום אלא ממנות המוסף האמור בחומש הפקודים ואשר לזה כתב והוא האיל האמור בחומש הפקודים בכלל המוסף. ומאחתי אח"כ צ"מ מים חיים מהגאון פ"ח, דכתב על הלח"מ, ולא דק, דבכלל המוסף שכחצו הרב ז"ל הוא מגזרת הלשון.

והנה מביא כאן צ"מ היסוד דכל עבודת היום היא מזבח אחת מהא דתנן כל מעשה ירכ"פ האמור על הסדר הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום, ולכאורה יש לתמוה, דבה"ל עירובי פ"ה ה"ו ג' כתב הרמב"ם איל ושעיר המוספין שעשה אותן קודם עבודת היום אינן כלום, וצ"מ שם, וז"ל איל ושעיר במשנה צ"מ הו"ו לו (ס') כל מעשה ירכ"פ האמור על הסדר, אם הקדים מעשה לחבירו

לא עשה כלום ע"כ, וקשה דהנה איל ושעיר המוספין הם בודאי מזבח אחת ממנות המוספין, וגם עליהו אמרה המשנה כל מעשה ירכ"פ, ואם כן אין ראוי ממתניתין דהכלל כלו מזבח אחת. דהא איל ושעיר דמוסף מזבח אחת ונכללן במתניתין.

אמנם דיש להקשות למה עשיית איל ושעיר המוספין לפני עבודת היום לא עשה ולא כנוס, דבין לר"י ור' נחמ"י דפליגי שם (ס') בצגדי לזן הנעשים מצחוץ אם לא עשה ולא כלום, אבל דצברים הנעשים בצגדי זהב מצחוץ כ"ע לא פליגי דמה שעשה עשוי, וקשה דהא איל ושעיר מעבודת צגדי זהב מצחוץ, ולמה כתב הרמב"ם דאין כלום, ועיין צרש"י שם, אבל דצברים הנעשים בצגדי זהב מצחוץ, כגון אילו ואיל העם שהקדים להן הולאת כף ומחטה, אין מעכבין עליו לפסול, ע"ש דאף הולאת הכף והמחטה מצפניו ה"ו שלא כסדר, אמנם דהשאל כסדר ה"ו ע"י דבר הנעשה בחוץ בצגדי זהב, אין עשייתם מעכב את הסדר, דצברים הנעשים בצגדי לזן היו כסדר, וה"ו ז"ל אם הקריב אילו ואיל העם לפני עבודת היום, אינן מעכבין את הסדר דצברים הנעשין בצגדי לזן, וראיתי צעירי קרבן צירושלמי פ' ערף בקלפי ה"ל א' שנתקשה בזה.

וראיתי בחו"י שם ד"ה אבל דצברים מביא דברי רש"י כגון הולאת כף ומחטה לפני אילו ואיל העם, והקשו וז"ל ותימה ק"ח שהרי עושה עבודת פנים שלא כסדר, שעושה הולאת כף ומחטה קודם אילו ואיל העם, וצפירקון לעיל (מ.) אמרינן דאי אקדים מתנות דפר דהיכל מקמי מתנות דשעיר צפנים חוקה כתיב צ"י וה"ו הקדים עבודת פנים שלא כדון ע"כ, וקושיאם היא דאפילו לר"י דס"ל דצברים הנעשים בצגדי לזן מצחוץ אם הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשוי, מ"מ אם הקדים מתנות דפר דהיכל, אינם כלום מעטם דהקדים לדם השעיר שהן צפנים והפסול הוא מדין הפנים, וה"ו הקדים עבודת פנים, (עיין צרש"י שם מ. ד"ה חוקה כתיב). וחירונו שם בחו"י, וז"ל וז"ל דבהקדמת עבודת פנים אין לחוש, כמו מתנות דפר דעצדינהו לפני הגרלה, דלא מעכב

הסדר אע"ג דגוף הגרלה מעכבת לאיבה דאמרי לעיל עכ"ל. כלומר אם נעשה עבודה בהקדמה לדבר הנעשה בפנים ע"ז תנן במתניתין אם הקדים לא עשה כלום, אבל אם הקדים מעשה פנים לדבר הנעשה בחוץ, שעל זה לא נאמר חוקה שלא ישנה את הסדר, לפיכך אם עשה עשוי.

ולפי זה יתיישבו דברי הרמב"ם אם הקדים חיל ושעיר-המוספין לעבודת היום אינן כלום, דבזה לא נעשה הדברים בפנים כסדר שהחורה הקפידה שעבודת הפנים תעשה לפני הקרבת חיל ושעיר המוספין, ואמרו להכי אינן כלום, והפסול הוא מדין מעשה הפנים. ולפי"ז אח"כ שפיר מה שהביא כאן בסב"מ ר"ח—ממתניתין שהכל מורה אחת, דמתניתין לא תנן אלא בהלכה בדברים הנעשים בפנים או בצגדי לנן כר"י או כר"י נחמ"י.

ולכאורה ז"ל דעולא דאמר דאמר שפיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום, מהאי טעמא, דאף דשחיטת השעיר היא מדברים הנעשים בחוץ ולר"י בדברים הנעשים בחוץ אפילו בצגדי לנן מה שעשה עשוי, אלא דז"ל מעטס הכ"ל, דם הפר שבפנים מעכב לשחיטת השעיר, כנ"ל, וכן ראיתי בס' גבורת ארי במלואים בדברי עולא דהקשה דשחיטת לאו עבודה ולא קאי חוקה עליה ותיקן דהטעם הוא משום דאיחר דם הפר אחר שחיטת השעיר.

אלא שראיתי דהרמב"ם פ"ה הל' ז' מטיהב"פ מפרש לאו מהאי טעמא וז"ל קטרת שהפנה וכו' וכן שפיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום אעפ"י שהשחיטה בעזרה הרי דמו נכנס לפני ולפנים עכ"ל. הרי מפרש לאו משום דם הפר שאיחר אלא משום שעיר גרידא, דנחשב שחיטתו כעבודת פנים, וכן הוא ברש"י (ס.) ד"ה צגדי לנן מבחוץ, וז"ל אבל בשחיטה ובחפינה מודה הוא דלורך פנים כפנים דמי וצ"ה שם בדברי עולא, דכולם בסגנון אחד דהפסול הוא רק מעטס דלורך פנים כפנים, דלכאורה משמע מדבריהם שאין פסול בדברים הנעשים בחוץ אפילו עש"י מעשה זה גורם שיתאחר עבודת פנים, ולפי"ז הדרה הקושי לדוכתא מ"ט צ"ל ושעיר המוספין אינן כלום כדברי הרמב"ם הכ"ל.

והנראה לע"ז דאין ה"י, דאפשר לפרש דברי עולא כדברי הגבורת ארי, דלאו משום לתא דשעיר הואיל והקדים שחיטתו, אלא משום דאיחר למתן דם הפר אחר שחיטת השעיר והי' ראוי להקדימו (לשון הגבורת ארי), אלא דרבותא קמ"ל שהפסול הוא בגופו ממש בלתי דשעיר משום דלורך פנים כפנים, ודמו נכנס לפניו. (ויש לעיין דהנפ"מ לדינא אם צעי עזר אורה, לפי הכלל כל שפסולו בגופו ישרף מיד, דם או צבעוליס תעובר אורחו כדברי הרמב"ם בהל' ק"פ פ"ד הל' ג').

אמנם דברי מן הגאון גבורת ארי ז"ל דהקשה דשחיטה לאו עבודה ועכובא דחוקה לאו עליה קאי,

קשין מרישא לסופא, דנראה מדבריו דלו הוה שחיטה עבודה הוה אח"כ שפיר בלאו טעמא דאיחר מתן דם הפר כתיורו, ותימא הא קבלת הדם בודאי עבודה וקבלת דם השעיר בעינן רק ע"י כה"ג בצגדי לנן, א"כ לו יהא דשחיטה לאו עבודה מ"מ נפסל מדין קבלת הדם, ובאמת לא הו"ל ליפסל אפילו קבלת הדם שהיא עבודה ככה"ג לדברי ר"י דאמר אבל בדברים הנעשין בצגדי לנן מבחוץ אם הקדים מעשה לחציו מה שעשה עשוי, וכלשון הרמב"ם שם שכתב וכן שפיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום אע"פ שהשחיטה בעזרה הרי דמו נכנס לפני ולפנים, דכוונתו גם על קבלת הדם לא הו"ן לנן ליפסל אלא מעטס דלורך פנים כפנים ולפי מה שהקשה דשחיטה לאו עבודה, אינן להבין תיורו דפסולו הוא משום איחר מתן דם הפר, מ"ל דבדבר שאין זו עבודה וכשר גם צור (רמב"ם ריש הל' פסב"מ) מהיכי תיתי למימר דמקרי בזה איחר מתן דם הפר, דיש לנו לומר דכשם דלא נקרה עבודה וכשר גם צור הרי זה כחילו עשה מעשה חולין לגמרי ולא שייך בזה הקדמה, וז"ע דברי הגאון.

ב

הנה מלשון הרמב"ם שכתב וכן שפיר ששחטו וכו' אעפ"י שהשחיטה בעזרה, וכן כתב בלשון הזה בקטרת שהפנה אע"פ שהחפינה בעזרה, נראה שיעתא לדברי הלח"מ ריש פ"ה לריש דבריו, דהנה בהלכה אי שם כתב הרמב"ם וז"ל כל עבודות שיעובד בצגדי לנן בפנים צהיכל לריך לעשותן על הסדר שצארינו ואם הקדים בהן מעשה לחציו לא עשה כלום עכ"ל, ובכ"מ שם דפסק כר"י יהודה לגבי ר' נחמ"י, ובלח"מ שם דלשון הרמב"ם שכתב בפנים צהיכל דלא כמאן דלר"י הוא רק בלפני ולפנים, כדברי רש"י שם וכדברי רש"י מוכח. דאמרינן תם בעטמא דר"י אחת בשנה מקום שמתכפרים בו פעם אחת בשנה והך לא הו"י אלא לפני ולפנים דוקא כפירש"י דאי הוכל הרי כמה פעמים נכנסים בו בשנה, ולר"י נחמ"י אפילו בדברים הנעשים בחוץ בצגדי לנן לא עשה ולא כלום, ע"ש בלח"מ דלה"ל לומר דהרמב"ם מפרש לפי המסקנא בדברי ר"י דלפנים פירושו צהיכל, וחזר בדבריו מהגמ' זכחים (מ') שאמרו שם גבי לפר זה פר יבכ"פ דנזכרה לר"י ס"ד לחינא מדכסדרן לא מעכבי הזאות נמי לא מעכבי קמ"ל, דמוכח כדברי רש"י דלר"י הוכל בחוץ, ודווקא לומר דהגמרא שם כס"ד משום דאחת בשנה, לכן מסיק הלח"מ דגרסין בדברי רבינו כל עבודות שיעובד בצגדי לנן בפנים מן ההיכל כדברי רש"י ז"ל ואע"ג דכתב רבינו מפורש בהל' ד' שם הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות שבהיכל על הפרוכת ויחזר ויזהר מזה השעיר פעם שני לאחר דם הפר, יש לתקן כיון דאפשר לחזור ולהזות אע"ג דבדועבד שפיר דמי

לא מקרי דיעבד כיון דאיכא דם דיכול לחזור ולהזות עכ"ל.

והנה דברי הלח"מ האחרונים מלבד שמשבש הספרים הם תמורה מאד לענ"ד, מאי תיקון צזה שחזר וזכה מדם השעיר פעם שני, דלר"י מיעט הקרא להדיא מדכתיב זאת וכתיב אחת דחד למעוטי צגדי לצן הנעשין בחוץ (דהיונו צהיכל) לסדרן אינן מעכב, ומה שטעה עשוי כדברי ר"י, אי אפשר לתקן דלא צעלה צהו"י השני, ההזאה הראשונה שהזה לפני דם הפר, וצמה שהזה שנית לא נתהפך הסדר, וכיון דינא ידי חובתו מה"ת, מה שהזה אח"כ לא טעה כלום, וחו"י להעיר דאולי יש צזה אכור כל חוסיק עיין במתניתין זכחים פ', ובסוגיא דר"ש (כ"ח).

והנה מלשון הרמב"ם המוצא לעיל בקטורת שחפ"ה ונשעיר ששחטו אטפ"י שצטורה, יש סעד לדברי הלח"מ צריש דבריו שהרמב"ם מפרש דברי ר"י שאמר אימתי דבריו הנעשין צגדי לצן מצפנים לא כדברי רש"י אלא צפנים פירושו גם צהיכל, ומשמעות הלשון כך, דלמה ל"י למומר צגדי לצן מצפנים, אם כונתו על לפני ולפנים מיותר לומר צגדי לצן, דאין שם שום עבודה צלי צגדי לצן, אלא ע"כ דכוונתו על צהיכל דנכנסים צו כמה פעמים צנה צלי צגדי לצן, וגם ציהכ"פ נכנס להיכל צגדי

זכר להקטיר קטורת של כל יום, ומש"ה הדגיש צגדי לצן מצפנים, וכן מדוקדק לשון הרמב"ם כאן, דכתב כל עבודות שצוד צגדי לצן צפנים צהיכל, דלפי מה שמשבש הלח"מ לפניו מן צהיכל למה כתב כל עבודות שצוד צגדי לצן, דכתיב הו"ל למומר כל עבודות שצוד לפניו מן צהיכל, אלא ע"כ שכוונת הרמב"ם צהיכל ממש, ודוקא דצדדים שטעה צגדי לצן צהיכל אצל לא מה שטעה צגדי וזכר צהיכל. וחילוי דרמב"ם מהא דמוקמינן בגמרא מתניתין דהקדים דם השעיר יחזור ויזה צמתנות צצהיכל ואי היכל לר"י בחוץ דמי למה הוצרך לחזור ולהזהר, הא דיעבד שפיר דמי ודוחק לומר דמתניתין דלא כר"י יהודה.

וראיתי צר"ח שם מפורש צדבריו דצדרי עולא קאי אליצא דר"י וז"ל אמר עולא וכו' כמאן דלא כר"י אפי' חימא ר"י לורך פנים כו' חקן הקדים דם השעיר לדם הפר, יחזור ויזה מדם השעיר אחר דם הפר, ואם איתא לדעולא יציא אחר וישחוט מיצני ל"י ומשני עולא הא דקחני הקדים דם השעיר צמתנות צצהיכל שהוא עבודת חוץ כי קאמינא אלא צמתנות שצפנים עכ"ל, דהנה מפורש צדבריו דכל צדרי עולא קאי אליצא דר"י, דל"ל דגם מה דמשני קאי אליצא דר"י דלרש"י ז"ל ל"ל דאיתא כרבי נחמ"י.

מצוה ב' נ"א

היא שצוה להקריב קרבן מוסף בחג הסוכות, והוא אמרו יתעלה והקרבתם עולה, וזהו מוסף החג.

מצוה נ"א. היא שצוה להקריב קרבן מוסף בשמיני של חג והוא מוסף שמיני חג העצרת. ומה שחייבו שנמנה מוסף זה בפני עצמו חלוק מכלל ימי הסכות, היות הנדרש אצלנו שמיני עצרת רגל בפני עצמו, וזה מבואר תכלית הבאור.

בהלכה זו וזהו מוסף צפ"ע, אחר שכבר אמר ההנכה של המוסף, אינו אלא שכיון צדבריו לא לענין ההלכה, אלא לענין מנין המלות שמה צריש ה"ל חו"מ. ויש לעיין אס ההלכות המיוחדות צקרבנות החג חלים גם על קרבנות של שמיני עצרת, או דיונס צפני עלמן. דהנה צשני דברים יש הדול צקרצן מוסף של חג הסוכות, אי דצכל הרגלים מקריצין השעיר חטאת לפני הקרבת העולות, כפי ההלכה יחטאת קודמת לעולה כדילפינן צצחחים (ז). דכל חטאות יקדמו לעולות הצאות עמהן, ואמרינן החס (ז): דצקרבנות החג אינו כן אלא דעולות קודמין דילפינן מדכתיב צכן כמשפט, וצרש"י שם כמשפט סדר מקראו כך סדר עבודתו ופר צרישא כתיב ע"כ וכן

הנה נראה שכוונתו שהקרצן של שמיני עצרת אינו מסדר הקרבנות של החג, שכולם נמנו צמזוה אחת, אשר לזה אמר דשמיני רגל צפ"ע לענין קרבן ואינו צסדר החג. ונראה דכיון להא דתינו צסוכה (מ"ו). הפרים האילים והכבשים מעכבין זה את זה ורבי יהודה אומר פרים אין מעכבים זה"ל שהרי מתמעטין והולכין, אמרו לו והלא כולן מתמעטין והולכין צשמיני, אמר להן שמיני רגל צפני עלמו הוא וצרש"י שם רגל צפ"ע ואין קרבנותיו צכלל שאר קרבנות החג ע"כ, וצתצרו הגדול ה"ל חו"מ פ"ו ה"ל ה', ז"ל ציום השמיני עצרת מקריצין מוסף היום פר ואיל וצצעה כצשים כולם עולות ושעיר חטאת, וזהו מוסף צפני עלמו עכ"ל. דנראה דמה שהוסף

פסק הרמב"ם פ"ט מהל' תו"מ הל' ו' והל' ז', וז"ל חטאת קודמת לעולה וכו', בקרבנות החג אינו כן אלא מקריבין על סדר הכתוב שנאמר כמשפטם כילד וכו'. צ', דכל הרגלים אין המוספין מעבדין זה את זה, כדחנן במנחות (מ"ט), וכן פסק הרמב"ם פ"ח מהל' תו"מ הל' כ', אצל בקרבנות החג, גרסינן במנחות (מ"ד) הני פרים וכבשים דהיבא אילימא דחג כמשפט כמשפטם כתיב צהו, ורש"י משמע עיכובא.

והנה לפי מה שדרשו חז"ל מדכתיב כמשפט כמשפטם, דמשמע עיכובא ומש"ה אמרינן דבעינן כסדרן בקרא, ולפי"ז ל"ל דגם בשמיני עלתה דכתיב צ"י נמי כמשפט, ככתוב צפרי החג, נמי ל"ל דמקריבין על סדר הכתוב עולות קודמים, ול"ע דהרמב"ם לא כתב רק בקרבנות החג אינו כן, דמשמע דהלכה זו אינה אלא בחג, דשמיני עלתה חג צפ"ע ויותר קשה דצרי החוס' במנחות שם (מ"ה) ד"ה אלא, דהקשו וז"ל והא דלא מוקי ל"י צראש השנה ויהי"פ ושמיני עלתה, משום דכל חג ליבא אלא חד פר וחד איל ע"כ, הנה הקשו דנימא דהא דתנן הפרים האילים והכבשים אינם מעבדין זה את זה קאי על שמיני עלתה, ול"ע כג"ל דהא בשמיני עלתה כתיב נמי כמשפט, והו"ל למימר דמעבדי, ול"ע.

והנה צברייחא הג"ל הפריס וכו' מעבדין זה את זה ועד כאן לא פליג ר"י אלא צפריס, אצל צפריס קרבנות מודה דמעבדין (אם חסר אחד מן הראוין אין מקריבין רש"י) והטעם כדילפינן במס' מנחות הג"ל דכתיב כמשפטם, דאין מקריבין אם חסר אחד, והרמב"ם הג"ל כתב סתמא דכל המוספין אינם מעבדין זא"ז וז"ל התמידים אינם מעבדין את המוספין, ולא המוספין מעבדים את התמידים, ולא המוספין מעבדין זא"ז, ולא מגיין העולות כולן מעבדין, כילד הרי שלא מלאו אלא ששה כבשים מקריבין ששה אפילו לא מלאו אלא אחד מקריבין אותם זין צראשי חדשים זין צימי המועדות והשבתות עכ"ל, הרי כלל בהלכה זו כל המועדות כולן, ולא הזכיר דבחג הסוכות אינו כן, וכבר תמה ע"ז צ"י צ"י, וצחוי"ט פ"ד ממנחות משנה ד'. והב"י מתרץ דהרמב"ם פסק בהספרי המוצא בחוס' מנחות (מד.) ד"ה אלא דהספרי דורש גבי פסח, הרי שמאל פרים ולא מלא אילים, אילים ולא מלא כבשים שומע אני שלא יקריב עד שימלא כולם ת"ל שצטת ימים הקריבו אשה אפילו אחד מהן, וכול אפילו כולן מלויין ת"ל פרים בני צקר שנים ואיל אחד. ע"ש צהתוס' דהספרי דריש כן גם צחג והרמב"ם נקיע ל"י להלכה בהספרי, וכן מתרץ הגאון מלבי"ם צתוה"מ צמדצר כ"ח אות (מ"ז) וז"ל והספרי והספרי יחלקו על שיטת הש"ס שס"ל דבחג מעבדין זא"ז וכותייבו פסק הרמב"ם, צפ"ח מחו"מ עכ"ל.

אמנם המ"ח צמל"ה (ר"ע) הוסיף לחמה למה שבק הרמב"ם מחניחא מפורשת צמס' סוכה (מ"י)

הג"ל, וסתמא דהגמ' מנחות מ"ט הג"ל, ופסק בהספרי והספרי, ועוד יש להוסיף ולהקשות, הא סתם ספרא ר' יהודה (סנהדרין פ"ו), ונמלא דצרי ר' יהודה סותרין דדדי, ממה דתניא צסוכה להספרא.

והנראה לע"ד, דהנה הרמב"ם ז"ל צפרק תשעי מחו"מ מציא סדרי הקרבת הקרבנות, איזה קרבן להקדים ואיזה לאחר, ומציא שמה דקרבן חטאת קודמת צכל מקום לקרבן עולה, וכתב שם צהל' ז' וז"ל בקרבנות החג אינו כן, אלא קריבין על סדר הכתוב, שנאמר כמשפטם. כילד, צתחלה פריס ואחריהם אילים, ואחריהם כבשים, ואחריהם שעירים, אע"פ שהשעירים חטאת וכל אלו שקדמו אותן עולות עכ"ל, דנראה מדצרו דהלימוד מכמשפטם שיקריבו על סדר הכתוב, לא צא ללמד רק על שעירים שיהיו צאחרונה, אלא דלמדים מכמשפטם, שבתורה הקפידה שיקרבו על סדר הכתוב, ומש"ה השעירים צאחרונה. ולכאורה יש להקשות דהנה הלכה זו דצתחלה פריס ואחריהם אילים ואחריהם כבשים, הנה הלכה זו צכל הקרבנות, דהכי תניא צצבחים (ג.) פריס קודמין לאילים ואילים קודמין לכבשים, כבשים לשעירים, וכן הוא ברמב"ם שם צהלכה ט' וז"ל הרי שהיו מניו צהמה הרבה ממין קרבן אחד, כילד כן קריבין, הפריס קודמין לאילים שכן נתרצו צנסכים, ואילים קודמין לכבשים שכן נתרצו צנסכים, וכבשים קודמין לשעירים שכן נתרצו צאימורין עכ"ל ולפי"ז יש להקשות למה כתב כאן הלימוד מכמשפטם שמתוויבין להקריב על הסדר צתחלה פריס ואחריהם אילים וכו', הא צכל הקרבנות שיש צהן פריס ואילים הדין כן.

והנראה דיש נפ"מ צין קרבנות החג ל"ל הקרבנות צזה, דהנה צכל הקרבנות, אין קפידא על הסדר רק אם כל הקרבנות עומדות מוכן להקריבין ואז יש להקריבין על הסדר החשוב חשוב קודם, אצל אם אין כל הקרבנות להקריבין למשל אם אין לפניו אלא אילים או כבשים אף דהקרבן הוא גם מפריס כמו צכל המועדות, אין מחוייב מדין הסדר להשתדל ולדרוך עד שישיגם כדי להקריבין על הסדר, ואף דמחוייב מדין הרגל פריס שנים, להשתדל להשיגם כהמלצה אצל המלצה יקיים גם אם יקריבין אחרי האילים והכבשים, אמנם צחג אם עדיין לא מלאו אלא אילים מחוייב להשהות הקרבנות עד שישיג הפריס מדין הסדר להקפיד הקרא כמשפטם.

והלכה זו צחג אינה אלא להשהות הקרבנות כדי שיהיו צסדר כמשפטם, אצל אם אין צנמלא כלל כגון שהציא אילים וכבשים ולא נמלא פריס צכלל, אז דין החג שיה ל"ל מועדים ור"ת, דהרי צכולן גם כן מחוייב להציא כולם ככתוב צתורה, ואעפ"כ אם אין צנמלא, למדים דמקריב אפילו אחד, והכי נמי צחג צדין הסדר, דההלכה צסדר לא חמור יותר מהמלצה שמחוייב להקריב כולם, ומ"מ אם אין צנמלא מקריבין את הקרבנות שנמלאים, והוא הדין צהסדר לא יותר, זה הנראה צשיטת הרמב"ם.

מצוה נ"ב

היא שצונו לעלות למקדש שלש פעמים בשנה, והוא אמרו יתעלה שלש רגלים תחוג לי בשנה, וכבר התבאר בכתוב כי זאת החגיגה היא שכל מי שיעלה בקרבן יקריבהו. והנה נכפל הצווי פעמים. ולשונם (חגיגה ו' :) שלש מצות נוהגות ברגל. חגיגה, ראייה, ושמחה. וחגיגה זו ענינה שיקרב קרבן שלמים, ואין הנשים חייבות בה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת חגיגה.

בעומאה לדחות את מלות הקרבת הקרבן לאילו לא כי דוחה היתה סבת הפטור מהמלוה משום דלא דחי, ומש"ה אמרין דלדרכה המלוה עדיפא ודוחה את העומאה, אבל בעומא אין סבת הפטור מן הבאת עולת ראוי וקרבן חגיגה משום דלא דחי את העומאה, אלא להיפך משום דפטור לגמרי מן המלוה מש"ה לא דחי, והכי שייך להקשות דידחה את העומאה, דאין מלוה שידחה את אסור העומאה, דהיכא דנעמאו הצעלים הוא פטור מראוי כחיגר וסומא וזמן וכו' הפטורין מן הראוי, דהכי תניא בחגיגה (ד' :) עמא פטור מן הראוי דכתיב וזאת שמה והבאת שמה, כל שיטתו צביאה ישנו בהבאה, וכל שאינו צביאה אינו בהבאה, ולא תימא דוקא מעולת ראוי פטור, אלא גם מקרבן חגיגה נמי פטור, כמבואר בתוס' פסחים (פ.) ד"ה אתה מדחהו מחגיגתו, והקשו ובה קו"ל ערל ועמא משלחין קרבנותיהן, ותירץ ריב"א הו"ל והיא חובה לבא ברגל, יש לה דין עולת ראוי דדרשין בפרק קמא לחגיגה (ד'). דעמא פטור מן הראוי שנאמר וזאת שמה והבאת שמה, וכן איתא בירושלמי דאיתקיש לעולת ראוי.

וכן איתא ברמב"ם הל' חגיגה פ"ג, אחרי דהביא כל הפטורים מעולת ראוי ומנה גם עמא דפטור, כתב בהלכה ד' כל החייב בראוי חייב בחגיגה וכל הפטור מן הראוי פטור מן החגיגה. וכן ל"ל דלפי דברי המ"ח ה"ל דבעולת ראוי וקרבן חגיגה, לא מקרי זמנו קבוע למ"ל קרא דעמא פטור מעולת ראוי, בלאו הכי פטור ועומד ללא דחי את העומאה, אלא ע"כ ל"ל דנפ"מ כ"ל כדברי תוס' לענין משלחין קרבנותיהן.

וצ"ל לפ"ז דהא דקאמרה בגמרא ה"ל דסד"א, כיון דקרבן לצור הוא וקביעא לי מועד תדחי עומאה קמ"ל כיון דאית לי תשלומין כל שצעה לא דחיא שבת ומדשבת לא דחיא, לא דחיא עומאה, לא קמיירי אלא בעומאת כהנים, וכן הרמב"ם המוצא לעיל, דכתב עולת ראוי ושלמי חגיגה אינן דוחין לא את השבת ולא את העומאה נמי בעומאת כהנים, לא בעומאת צעלים.

והנה לפ"ז מוצן היטב דברי תוס' בחגיגה (י"ז) ד"ה יום עזות שלו אחר השבת, וז"ל ואע"ג

הנה קו"ל דעולת ראוי ושלמי חגיגה אינן דוחין את השבת, דהרי תנן במס' חגיגה (ז' :) ומודיס שאס הלה להיות בשבת שיום עזות אחר השבת. וכמו כן אינן דוחין את העומאה, כדגרסין בפסחים (טו' :) על מתניתין חמשה דברים צאין בעומאה, חמשה למוטעו מאי למוטעו חגיגת חמשה עשר דס"ד חמשה כיון דקרבן לצור הוא וקביעא לי מועד תדחי עומאה קמ"ל כיון דאית לי תשלומין כל שצעה לא דחיא שבת ומדשבת לא דחיא לא דחיא עומאה ע"כ.

וכן הוא ברמב"ם פ"ח מהל' חגיגה הל' ח' וז"ל עגת ראוי ושלמי חגיגה אינן דוחין לא את השבת ולא את העומאה לפי שאין להן זמן קבוע בקרבנות הצבור שאם אינו חוגג היים חוגג למחר, כמו שביארנו ע"ל.

והמ"ח במלוה פ"ח תמה מ"ט לא דחיא עומאה, דבעמא שבת שפיר דלא דחי, שאם אינו חוגג היום חוגג למחר, דאפילו אם הל' יום ראשון בשבת, לא אמרין כיון דלא חזי בראשון לא חזי בצולתו, כיון דאין חסרון בגוף רק היום גרים כ"כ תוס', אבל בעומאה דקו"ל בפסחים פ' דכל היכא דלא חזי בראשון לא חזי בצולתו, וכן פסק הרמב"ם דאם נעמא צלילו וי"ט בראשון אע"פ שטבור למחר פטור, וגדחה לגמרי מקרבן חגיגה, ותמה אמאי הא הו"ל כנגד הקרבנות דקבוע זמן דדוחה עומאה, כיון דלא יכין להקריב רק בזמן הקבוע ולא הוי לי תשלומים, דעצר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו.

ומתריך שם דהכלל כל שזמנו קבוע דוחה שבת ועומאה אינו אלא שהזמן קבוע הוא יום אחד וחו לא כמו פסח ותמיד וחביתין אבל לא קרבן כזה שיש לי רווח בכל יום ז' ימים ואף שעי' שידחה ציום ראשון ידחה מלהקריב הקרבן כגון שהי' עמא בראשון, אמנם כיון שצלה עומאה או שבת לא הוי יום ראשון קבוע לא נקרא זמנו קבוע, וגם התו"ט במס' חגיגה פ"ג משנה ד' סוצב הולך על דרך זה.

הנה מה שהקשה מעומאת צעלים היכא דנעמא ציום ראשון וגדחה לגמרי להקריב קרבן א"כ שוב הו"ל ככל הקרבנות דקבוע להם זמן דדחי את העומאה, דבריו תמוהין מאד, דכל היכא דאמרין דהקרבן דוחה את העומאה, הוא מטעם דאין

ללא חזי צראשון מייחתי לה בשני, אפילו למ"ד תשלומין דראשון דכיון שאין העכבה רק בשביל היום כדפי לעיל חזיא מיהא קרינן צ"י עכ"ל, וביאור הדברים כנ"ל דסבה הפוערתו הוא מטעם דלא דחי שבת, מקרי גברא חזי, ולא דמי לעוממת בעלים דהפטור הוא בגברא כנ"ל. ולפי"ז אי מוקמינן דהא דאמרינן כיון דחיה ל"י תשלומין כל שבעה לא דחיא שבת, ומדשבת לא דחיא, לא דחיא עוממא, אי מיירי בעוממא כהניס שפיר למדין עוממא כהניס משבת דנראה דבעוממא כהניס נמי דדין כן, אם נטברו כהניס ציוס צ"י מחוייב להביא קרבן חגיגה, אפילו למ"ד דלא חזיא צראשון לא חזיא צכולהו, דבעוממא כהניס נמי גברא חזי כיון דאין העכבה ממנו.

וראייתי צטורי אבן חגיגה (ע.) ד"ה כיון כתב שם, דמש"ה לא מקרי שבת דיהוי למ"ד תשלומין דראשון הוא, הוא מטעם דאם עבר ושחט והקריבין בשבת צשוגג או אפילו צמזיד הקרבן כשר וילא ידי חובתו, עיי"ש. ולפענ"ד הפרוז על המדה, כיון דלמדין צפסחים (ע:) מקרא וחגותם איתו חג לדי שבעה ימים בשנה שבעה שמונה הוו, אלא מכאן לחגיגה שאינה דוחה את השבת, א"כ לא העילה התורה מלות חגיגה אלא שבעה צחג הסוכות, דהיינו צימי החול לצד משבת, ואם הביא בשבת נראה דאפילו אם הקרבן כשר כדברי הטו"א אצל לא ילא ידי חובתו צזה, כיון דהקריבין צזמן שהוא פטור מהבאה, והנה לפי דברי הטו"א לא דמי עוממא כהניס לשבת, דבעוממא כהניס אם הביא קרבן חגיגה פסול הקרבן, אצל אי אמרינן דשבת לא ילא ידי חובתו, שפיר דמי עוממא כהניס לשבת אפי"ג דבעוממא כהניס הקרבן פסול ובשבת הקרבן לא פסול, אצל לענין קיוס המלוא שפיר דמו להדדי.

אמנם ראיתי דלא על המ"ה התמיה, אלא על התוס' צפסחים ע"ז ד"ה קמ"ל, דהכי גרסינן קמ"ל כיון דלא דחיא שבת לא דחיא עוממא, ולא גריס כיון דחיה לה תשלומין כל שבעה, שאין הטעם תלוי צכך, דלעיל צפי אלו דברים (עו) ילפינן דלא דחיא שבת מוחגותם וגו', ועוד חגיגת ט"ז איכא למ"ד דחיה לה תשלומין בעוממא בעלים, שאם נטברו בעלים ציוס ט"ז ולא חזו ציוס קביעת חובתו, כה"ג לית לה תשלומין ע"כ פירש דצריהם, דבשלמא אם נימא דהטעם דלא דמי שבת הוא מקרא ומעטינן מקרא דעל קרבן חגיגה לא נאמר צמועדו אפילו בשבת, ה"י לא נאמר צמועדו לענין עוממא, אצל אם נימא דבעלם קרבן חגיגה יש לו דין דחיי אלא דלא דחי שבת מטעם דחיה ל"י תשלומין, א"כ בעוממא בעלים היכא דנטמאו ציוס ט"ז דלא חזו צראשון נדחה לגמרי א"כ נדחה את העוממא, וקשי" על התוס' כנ"ל על דברי מ"ח.

והנראה לע"ד ליישב דברי התוס', דודאי הפטור בעוממא בעלים הוא מקרא דגברא לא חזי כדאמרינן

צגמי חגיגה כנ"ל דעמא פטור דכתיב וצאת שמה והצאת שמה, כל שיטתו צציהא ישנו צהבאה, וכל שאינו צציהא אינו צהבאה, אלא דקשי" להו להתוס', דהנה היסוד הזה שטמא פטור ולא חזי, הנה הוא מהלכה דעמא אסור לצא בעזרה, ונמלא דהאסור לצא מעצבו להקריב קרבן חגיגה, דחיו צמליחות כמו חיגר וזקן דחיי אפשר להם לצא בעזרה, וכיון שהוא מדין האסור, א"כ אדרבה נימא דקרבן חגיגה נדחה את האסור עמא לצא בעזרה וממילא יתחייב צהבאת קרבן חגיגה ועולת רא"י, (דוגמא לדבר מלינו צשעיר המשלח דאם עמא משלחו, נכנס עמא לעזרה ומשלחו יומא ס"ו) אלא ע"כ יסוד הפטור הוא, משום דאין עולת רא"י וחגיגה דוחין את העוממא וכיון דחיו דוחה, אסור לו לצא בעזרה כדן עמא בעלמא, וכיון דאסור לצא בעזרה, איפשר לגמרי מהבאת קרבן חגיגה מקרא ובהצאת שמה, והנפ"מ דתיס"ף הפטור להיכא דנטמא ציוס ראשון ונטבר אחרי כן צימי הרגל, מ"מ פטור מהבאת קרבן דגברא לא חזי דחיי מטעם דלא דחי הא קי"ל דערל ועמא משלחין קרבנותיהן כקושיית התוס' כנ"ל צפסחים פ' ד"ה אהי מדתרו מהחגיגתו.

אמנם אף שתיישבו דברי תוס', נראה דלפי גירסת רש"י צהגמרא, וכן משמע דגירסת רמב"ם כן דז"ל הרמב"ם המובא לעיל, עולת רא"י ושלמי חגיגה אינן דוחין לא את השבת ולא את העוממא לפי שאין להן זמן קבוע בקרבנות לצור שאם אינו חוגג היום חוגג למחר, ועיי"ש צלח"מ דגירסת רצונו כגירסת רש"י ולא קשה מידי קושיית התוס' מעוממא בעלים כנ"ל דהנה ההלכה אם דוחה או אינו דוחה לא שייך אלא דהמלוא חלה עליו, והשאלה מי נדחה מפני מי אם העוממא או השבת נדחה מפני המלוא או להיפך דהמלוא נדחה מפני אסור העוממא והשבת. אצל צגוגא דהמלוא צכנל ליכא לא שייך להקשות דידחה עוממא ובעוממא בעלים אין מלוא צכלל להביא קרבן חגיגה, ועיי"ז ל"ל דהגמרא מיירי בעוממא כהניס דהמלוא חלה על קרקפתא דגברי, אלא שאין צכחה לדחות לפי שאין להן זמן קבוע בקרבנות הצבור.

והנה גם לא קשי" קושיית התוס' שאין הטעם תלוי צכך דלעיל ילפינן דלא דחיא שבת מוחגותם, דלפי כנ"ל בעינן הקרא דהמלוא לא חלה עליו ציוס השבת, והנפ"מ אם שגגו והקריבו דלא קיימו מלות חגיגה ועולת רא"י ומחוייבים להביאם אחרי השבת לאפוקי מדברי הטו"א כנ"ל שאם שגגו והקריבו ילאו ידי חובתם.

והרמב"ם מפרש הגמרא עמא פטור דכתיב וצאת שמה ובהצאת שמה כל שיטתו צציהא ישנו צהבאה, שיהי" איש עהוד, ויהי" ראוי לצא בעזרה צכל פעם שירלה, ולפי זה אין לומר דאדרבה נימא דקרבן חגיגה ידחה האסור ויהי" ראוי לצא בעזרה

כהנ"ל בדברי החוס', דזה לא מהני דכל שיטתו
 צביאה פירוש שאין דבר שמעכבו לבה בעזרה, אבל
 לא איש עמא אשר לולא הקרבן הגיגה אינו ראוי
 לבה בעזרה. כלשון הרמב"ם וז"ל וכבר ביארנו
 בהלכות ביאת המקדש שאין העמא ראוי לביאה וכן
 הערל מאוס כעמא, עכ"ל, דמשמע דבעינן איש שהוא
 ראוי לבה בעזרה, ועמא שאינו ראוי פטור לגמרי
 מהמזוה דעולת ראוי וקרבן הגיגה.

ועוד נלמד דע"כ ז"ל לדעת הרמב"ם דהלכה
 דעמא פטור מעולת ראוי וקרבן הגיגה, אינה קשורה
 באיסור שאסור בלאו לבה בעזרה, אלא מטעם שאסורו
 הכחוז בלאו לבה בעזרה מהאי סבה גופא פטור
 הכחוז מעולת ראוי. כלומר דבלא הלוא נמי פטור
 מעולת ראוי, דהנה גרסין דחגיגה הנ"ל הערל
 והעמא פטורין מן הראוי, ומקשינן בשלמא עמא
 דכתיב וזאת שמה והזאת שמה וכל שאינו צביאה
 אינו צבחה, אלא ערל מנגן, הו' מני ר"ע היא
 דמרבזי לערל כעמא.

ובלח"מ דהרמב"ם הנ"ל דכתב שאין העמא
 ראוי לביאה וכן הערל מאוס כעמא, והקשה דהנה
 בגמ' חגיגה אמרינן בשלמא עמא דכתיב וזאת שמה
 וכי' אלא ערל מנ"ל הו' מני ר"ע הוא דדרש ערל
 כעמא דמשמע דלרבנן דפליגי ביצמות פ' הערל ע"ד,
 אין הערל פטור מעולת ראוי וקרבן הגיגה, דלרבנן
 ערל מותר לבה בעזרה, והקשה דהנה רבינו זב"ל
 תרומות פ"ד פסק דערל לא יאכל בתרומה מג"ש

דחושב ושכיר, כרבנן דר"ע, ואיך פסק כאן דערל
 פטור, הו' מוקמינן כר"ע, וגם איך כתב דערל אינו
 ראוי לביאה, ועיי"ש דהקשה עוד קושיות ומחרץ
 שם דהנה ביצמות שם אמרינן אמר רבא הו' יתיבנה
 קמי' דרב יוסף וכו' וקשי' לי איך לא לשתמיע
 תנא וליחנא הערל והעמא ולימא ר"ע הו', ולא רבנן
 והו' קתני הערל והעמא פטורין מן הראוי, החס
 משום דמאיס, ומפרש רבינו כפירש החוס' שם דהחס
 משום דמאיס ואפילו רבנן מודו, דלפי' סוגיין פליגי
 אהדדי, ולפי' סוגיא דהערל דרבנן מודו דפטור מראוי,
 וה"ה לענין ביאה משום הך עממא דמאיס אינו ראוי
 לביאה, וסוגיא דחגיגה ס"ל דלרבנן ערל ראוי לביאה,
 אבל לפי הסוגיא דהערל איתא ברייתא דהערל
 והעמא כר"ע גם כרבנן, עיי"ש.

והנה לרבנן ליחא לאו לערל ליכנס לעזרה,
 דהכי מוכח מהגמרא דחגיגה דמקשינן אלא ערל
 מנ"ל דש"מ דליכא חסור מפורש בתורה לרבנן לערל,
 וגם הרמב"ם לא הביא זב"ל ביאת המקדש חסור מן
 התורה לערל לבה בעזרה, ואי נימא דכל ההלכה
 דעמא פטור מעולת ראוי לפי שאסור בלאו דלא
 יעמאו את מחניהם, איך אמרינן דערל ג"כ כעמא.
 הו' בערל ליכא לאו, אלא ע"כ ז"ל דגם בעמא מנבד
 הלאו אינו צביאה לפי דברי רבא משום דמאיס,
 והאי עממא איתא נמי בערל, ומהאי עממא דמאיס
 פטרתו התורה מעולת ראוי ומחגיגה, ולא משום
 דאסור הכחוז בלא חטעה, ולא שייך להקשות דידחה
 המלוה את חסור העומאה דקרבן לצור הוא.

מצוה נ"ג

היא, שצונו להראות ברגלים, והוא אמרו יתעלה שלש פעמים בשנה
 יראה כל זכורך. וענין זאת המצוה שיעלה אדם למקדש עם כל בן זכר
 שיהי' לו שיוכל ללכת ברגליו יקריב קרבן עולה בראיתו והוא הנקרא
 עולת ראייה וכו' אינה נוהגת בנשים ואין חייבות בה.

דנדרים ונדבות אין קריבין ציו"ע, הו' לו לבאר כאן
 שלא יקריב עולתו ציו"ע, ותייך דרבינו ז"ל אית לי,
 דלא אמרו דמשנה חייב בקטן אלא לענין לעלות
 וליראות עם אביו אבל לא לענין קרבן, והקשה שוב,
 אי"כ למה כתב רבינו שנאמר יראה כל זכורך, והו'
 אמרו בגמרא דקרא אסמכתא בעלמא, וקרא אינעריך
 לכדאחרים, ותייך דרבינו נמשך אחר לשון הצרייתא
 ע"כ.

והנה בהלכה צ' שם כתב הרמב"ם המקמץ וכו'
 וכן המלך וכו' אע"פ שהן מאוסין מפני מלאכתן
 הרי אלו מעבדין גופן ומלבושן ועולין בכלל ישראל
 ליראות ע"כ וככ"מ שם המקמץ שם (דף ד').

הנה ממה שכתב כאן, וענין זאת המלוה שיעלה
 אדם עם כל בן זכר, משמע להדיח דהחייב הוא מן
 התורה, וזה תימא, הו' צבדיח אמרינן צמס' חגיגה
 (ד'). קטן שהגיע לחינוך דרבנן הו', אין ה"ג וקרא
 אסמכתא בעלמא, וכן שם דף (ו.) וברמב"ם הו'
 חגיגה פ"ב ה"ג ז"ל כל קטן שיכול לאחוז צידו של
 אביו, ולעלות מירושלים להר הבית, אביו חייב
 להעלותו ולהתראות בו, כדי לחנכו במצות, שנאמר
 יראה כל זכורך ע"כ, ובלח"מ שם היינו הגיע לחינוך
 שאמר בפ"ק דמדרבנן, וצחוס' שם כתבו דלריך להביא
 קרבנותיו נדבה ולמ"ד אין קריבין ציו"ע, אין קריבין
 עד למחר צחוס"מ, והקשה הלח"מ כיון דרבינו פסק

הקטנים מדון התורה, ולא אסמכתא, ואם יש איזה דרשה אחריתא מקרא דכל זכורך הו"ל להגמרא להביא את הדרשה, ולא לדרשי כחכמים דהלכה לא כוותיבו. ואם הגמרא לא ידע מדרשה אחריתא הרמזים מני"ל.

ובחינוך מלצה (ח"ט) מביא צוה"ל והרמזים כתב דענין המלצה שיענה עם כל זכר שיש לו סיכול ללכת לצדו, צדגלוו למקדש ויתראה שם, וכחצ עג זה המ"ח זה אינו מה"ת רק מלות חינוך והקרא דכל זכורך אסמכתא בעלמא, אך נמשך אחר לשון הברייתא, והר"מ כ' בפירוש כדי לחנוך שנאמר כל זכורך מצוה דהוא מדרבנן וקרא אסמכתא, וצדברי הרה"מ יש מקום לטעות אבל נראה דכוונתו ג"כ כדעת הרמזים מהש"ס, ע"כ.

הנה המדמה מילתא למילתא דצרי החינוך לצדרי הסה"מ הג"ל ראה יראה כי הרב החינוך לא נמשך אחר לשון הברייתא אלא נמשך אחר לשון הסה"מ, שלשונו כלשון סה"מ, והנה מלשון הסה"מ כבר כתבנו דמשמע להדיא דכחויב להביא הקטנים הוא מן התורה, והן הן דצרי החינוך.

אשר על כן נראה לע"ד דגם בחצונו הגדול נמי ס"ל הכי, ומעט הכ"מ כיון דבלשון אחרים מיתנה שמת מינה דרבנן פליגי עליהו, ולא ס"ל כחכמים, ורבנן דרשי כל זכורך לרבות את הקטנים דבר תורה כתנה דצרייתא וכל זכורך לאו אסמכתא הוא ולכן הביא הרמזים הקרא דכל זכורך שם צה"י ג' לפי שהיא דרשה גמורה לרבנן דפליגי על אחרים, וצירושלמי ריש מס' חגיגה איתא להדיא דגזירת הכתוב הוא דקטן מחוייב מקרא דכל זכורך ועיי"ש במראה הפנים צריש המסכתא, והא דכתב הרמזים כדי לחנוך צמלות, הוא רק עעמא דקרא, ולחלק בין קטן שהגיע לחינוך לקטן שלא הגיע לחינוך, דקטן שלא הגיע לחינוך פטור כמתניתין הראשונה. וראיתי צפ"י המשנה להרמזים בסוף מס' חלה וז"ל אף הוא העלה את בניו אלו הצנים קטנים היו צלי ספק, ולא היו חייבין לעלות אלא בפסה ראשון שהכל חייבין צראי לאמרו יתעלה שלש פעמים צנה יראה כל זכורך עכ"ל דלשונו מורה שהחויב הוא מן התורה. ולפ"י מיושב קושית הלח"מ דה"ל הרמזים לבאר שלא יקריב עולתו צו"ט, דאין ה"ל דמקריבין דכיון דכחויב הוא מה"ת.

איברא מהלשון צסה"מ שכתב וענין זאת המלצה שיעלה אדם למקדש עם כל בן זכר שיהי לו סיכול ללכת צדגלוו יקריב קרבן עולה צראיתו, נראה שאפילו אם מן התורה להביא הקטנים, אין הבן מעיל חייב על האב להביא קרבן צדו, אלא החייב על האב להביא בניו הקטנים לעזרה ויקריב קרבן עולה שלו, ובזה יולא ידי חובתו, ואין זה מעט דמלות רח"ת פנים יש לקיים גם צלי קרבן, ואין על האב חייב יותר על הצנים רק להביאם לעזרה, דמדצרי ספר

צצרייתא אחרים אומרים המקמץ וכי פטורין מן הראי שנאמר כל זכורך ילאו אלו שאין ראויים לעלות עם כל זכורך, כלומר מפני שריחן רע, ומשמע לרצונו דכיון דבלשון אחרים מיתניא משמע דרבנן פליגי עליהו ומחוייבי, ונקטונו כוותיבו, ואע"ג דצגמרא אמרינן ואלא קרא למאי אתא לכדאחרים, לא מכרעה מילתא דליכוי הילכתא כוותיבו, דאיכא למימר דרבנן דפליגי עליהו דרשי ל"י לדרשא אחריתא, והר"י קורקם ז"ל כתב דאחרים לא ממעטו להו אלא צעודם צמאוסוס, מפני שאינם יכולים לעלות עם כל זכורך, אבל כשיעברו הרי הם כשאר כל אדם עכ"ל.

ודברי הר"י קורקם ז"ל קשה מאד דעכ"פ ה"י להרמזים ז"ל להזכיר דכל זמן שלא טהרו פטורין הם דהא אחרים ממעטין אותם מקרא דכל זכורך, ולא להמליא הלכה שלא נזכר בצדריהם, ועלם הפטור לא להזכיר, ועוד אם נימא דזה כוונת אחרים כצדרי הרמזים לא הוי להו למימר בלשון פטורין, דלצדרי הרמזים הרי הם מחוייבין לעשות כן ליעבר עלמם צרגל כדי לעלות לקיים מלות רח"ת פנים, ואין אמרו פטורין, וחו דצגמרא שם צדף (ו') גרסינן ר' יוסי צריי אומר שלש רגלים צנה נלעוו ישראל לעלות צרגל, ואין גראין הלואין משום שנאמר כל זכורך, וצגמרא שם ואין גראין הלואין; סבר רב יוסף למימר מאן דח"ת ל"י עשרה צנים, לא ליסקו האידעה חמשה ולמחר חמשה, ח"ל אצ"י, פשיעה הי מנייהו משוית להו פושעים והי מנייהו משוית להו רציון אלא קרא למאי אתא לכדאחרים, דחניא אחרים אומרים המקמץ וכי פטורין שנאמר כל זכורך מי שיכול לעלות עם כל זכורך, וצרש"י שם והיינו נמי אין גראין לחלאין דמי שאינו ראוי לעלות אלא בחצורה מועטה כגון אלו שיעשו חצורה לעלמן, וכן הר"ח פירש שם הכי עיי"ש, ולצדרי הר"י קורקם דהרמזים פסק כחכמים הו"ל להרמזים להביא להלכה דאין גראין לחלאין דמקרא דכל זכורך ממעטין זה, דצשלמא לצדרי הכ"מ דלא פסק כחכמים, שפיר דלא הביא דאין גראין לחלאין דקרא דכל זכורך, דרבנן דפליגי עליהו דרשי ל"י לקרא לדרשא אחריתא, אבל לצדרי הר"י קורקם ז"ל קשה.

אמנם גם צדרי הכ"מ קשה דכתב ואע"ג דאמרינן ואלא קרא למאי אתא לכדאחרים, דאיכא למימר דרבנן דפליגי עליהו דרשי ל"י לדרשה אחריתא, וקשה איזה דרשה אחריתא יש צזה, דכנה איתא שם צגמרא ח"י כל זכורך לרבות את הקטנים, ופרכין והתנן חוץ מחרש שועה וקטן, אמר אצ"י לא קשיא, כאן צקטן שהגיע לחינוך, כאן צקטן שלא הגיע לחינוך, ומקשינן קטן שהגיע לחינוך דרבנן היא, ומתריבין אין ה"ל וקרא אסמכתא בעלמא, ואלא קרא למאי אתא לכדאחרים, ואי נימא דהרמזים לא ס"ל כדאחרים ע"כ ז"ל דקרא אתא לחייב את

אוצר החכמה

המלות, משמע דהמלכות היא רק בקרבן, דראיית פנים פירושה ראיית פנים ע"י קרבן, והקרבן חלק מהמלכות ואין לקיים זה בלי זה, ומעכבין זה את זה, דכן מורה הלשון דענין זה המלכות וכו' יקריב קרבן טולה צראותיו וכו' הנקרא עולת ראי' ובכלל המלכות אם יש לו צניס להביאין ויקריב קרבן שלו, אבל צני קרבן נראה מדבריו שאין מקיים מלכות כלל, דבספר המלות כאן מפרש ענין המלות עשה, וכן הוא ברמב"ם ה"ג חגיגה, דז"ל הראי' האמורה צתורה היא שנראה פניו בצורה ויביא עמו קרבן וכו' ומי שבה לעצרה ולא הביא לא דיו שלא עשה מלות עשה אלא עבר על לא העשה שנאמר לא יראו פני ריקם, וכן ראיתי צ"ח אור שמה ה"ג חגיגה, וכחז שם דהא דמחלק הירושלמי בין ראיית פנים לראיית קרבן, לא חילק רק על הקטנים לא על הגסים דעל הקטנים לא שייך שוב מלכות דלאו צני דעה ניכרו ושפיר שייך שצני מלכות להראות פנים בצורה עם צני הקטנים ולהביא קרבן וכולהו חדא מלכות לאצוהם, אבל גסים כיון שפטורין מקרבן תו אינם מלכות להראות פנים דלא מלכות היא כלל ע"כ.

נוכחת בהן, וצמ"ח שם תמה מג"ל לרבותינו דבר זה, דכתיב דליתמטעו מהמלות עשה, אבל ממלות לית לא איתמטעו גסים, ואם נכנסו לעצרה נהי דאין עובדים על המלות עשה אבל על לית עובדין, עיי"ש דמצוה ראי' מהירושלמי דפטורין הן גם מהל"ת, והטעם בזה נראה דהל"ת צא לחזק את העשה, כמו שכתב הרמב"ן בקידושין (ל"ד) דתניא שם איזבו מלות עשה שלא הזמן גרמא מעקה אצידה ושלוח הון והקשו החוס' דכלל הני כתיב לאו, ומטעם הללו מחוייבין הן, ותירץ הרמב"ן דהלא תעשה צא לחזק את העשה, ואי הוה אמינא דגסים פטורות על מלות אלו היו פטורות גם מהלא תעשה, והכא נראה דגם החוס' ס"ל כצרת הרמב"ן, דהל"ת צא להזכיר על העשה דמי שמחוייב להביא קרבן צראית פנים צא לחזרה שני' בלשון לית, ועל מי שפטור צראית פנים פשוט דפטור מהל"ת. ומלבד זה אני תמה על תמיהתו על רבותינו, דהכא מומטעין אשה מקרא דכל זכורך, והקרא דכל זכורך צא למעט אשה ממה שכתוב בקרא צין מן העשה ובין מן הל"ת, אלא אם יש להקשות לא על רבותינו קשה, אלא על הגמרא (ד. בחגיגה דאמרין שם זכור להביא את הגסים, ומקסינן למה לי קרא מכדי מ"ע שהזמן גרמא גסים פטורות, ועל הגמרא יש להקשות קושית המ"ח דקרא צעינן גם אם נכנסו פטורין מהל"ת, וע"כ ז"ל דהגמרא ס"ל כג"ל, ועל רבותינו אין להקשות כלל.

והנה מבוחר בסה"מ במלות לית, לית (קמ"ו) דגסים אינן באצורה זו, וכן בחינוך מלכות ת"ל, כתב שלא נעלה לציית הצורה, וכו' וזאת האצורה אינה נוכחת בגסים, כמו שאין מלות עשה הצאה ע"י

מצוה נ"ד

היא, שצונו לשמוח ברגלים, והוא אמרו יתעלה ושמחת בחגך, והיא מצוה שלישית מן השלש מצות שנוהגות ברגל. וענין ראשון הרמזו אלינו בצווי זה הוא שנקריב קרבן שלמים על כל פנים. ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה והם הנקראים בתלמוד שלמי שמחה. ומהקרבת שלמים אלו יאמרו נשים חייבות בשמחה וכו'. ושם אמרו תניא ר' יהודה אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים עכשיו אין שמחה אלא ביינן שנאמר ויין ישמח לבב אנוש. וכבר אמרו גם כן אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן וכו'.

צווחה צעט שמחה, אפי"ה איתא צשמחה צצשר של חולין, או צשאר מיני שמחות, שלא אמרו אין שמחה אלא צצשר, אלא למלכות מן המוצהר אבל לא לעבד עכ"ל הר"ן.

והנה הש"ח השוה דעת הרמב"ם כדעת הר"ן, אמנם כן צהחיוצ של האידנא דעת שניכם שוין צהחיוצ ושמחת צחגך הוא מן התורה, ואמנם צהחיוצ צזמן המקדש, יש לעיין אם דעת הרמב"ם היא כדעת הר"ן צהחיוצ צשלמי שמחה היא רק מלכות מן המוצהר, או צהחיוצ הוא חיוצ גמור כשאר מלות עשה אף שאינו

הנה מבוחר בדברי רבינו כאן שמלות ושמחת בחגך נוכחת גם צזמן הזה מן התורה. וכן הביא השאגת ארוי צסימן (ס"ה) שדעת רבינו צכח"מ שמן התורה המינה גם צזמח"ז, שלא כדעת החוס' צמ"ק (יד:) ד"ה עשה שכתבו מיהו ג"ל דשמחת הרגל גמי דרצון ושמחת בחגך היינו צשלמי שמחה, וכן הביא הש"ח המ"ל דברי הר"ן ז"ל ריש פי' לולב וערבה, דחנן ההלל והשמחה שמונה, והקשה הר"ן דכי מקלע צצצת יוב ראשון, אי אפשר צשלמים, דמשחטינכו צצצת אי אפשר, ולא למישחטי צע"ש ווי"ע משום דצעינן

מעבד, ואם הי' זידו להקריב שלמים ולא הקריב עבר על מצות עשה של שלמי שמחה חף דקיים ושמחת צחגך בצער חולין ויין דבהרצה מצות מנינו כן דאינו מעבד אעפ"י מחוייב לעשות בשלמות, דהכי מנינו צמתיתין מנחות במלות מוספי החגים ור"ח דאין המוספין מעבדין זה את זה מנחות (מ"ט) ומחוייב להדורו מנחות (מ"ה), ותנן שם התכלת אינה מעבדה את הלבן והלבן אינו מעבד את התכלת, ומקיים מצות לילית גם בלי תכלת ואעפ"י אם מלא תכלת מחויב להעילן ודוחה ל"ת דכלאים, דש"מ שיש לתכלת כדון מצות עשה בעלמא אע"פ שאינה מעבדה ובדואי אם יש זידו תכלת ולא העיל בטל מ"ע, ואין נפ"מ אם מצטל חלק מהמלוא או מצטל כל המלוא.

וראיתי צש"ח הני"ל דהצי"א רחי' צרורה לשיטת הרמז"ם ודלא כהחוס' מ"ק הני"ל, דהנה אמרינן בפסחים (פ.) היו ישראל מחלה עמאים ומחלה טבורין דאמר עולא משלחין אחד מהן לדרך רחוקה, ופרכינן, ויעמאלנו צמת מדחבו אהה מחגיגתו, השתא נמי מדחבו אהה מפסחו אפשר דעבד צשני, צמת נמי אפשר דעבד צזי' דה"ל ח' שלו, קסבר עולא דחוי צראשון חזי צכולהו, וכל היכא דלא חזי צראשון לא חזי צכולהו, והקשה הש"ח מני"ל דילמא ס"ל כולן השלומין זה לזה, ואע"פ דלא חזי צראשון חזי צכולהו ודקא קשי' לך ויעמאלנו צמת משום דא"כ אהה מדחבו משלמי שמחה כל ששח ימי הפסח, וא"א לו לקיים מ"ע של ושמחת צחגך צבן, אלא ע"כ מ"ע זו של ושמחת אפשר לקיים בכל מיני שמחות מה"ת, ואע"ג דאיכא מצוה מן המוציאה בשלמי שמחה דווקא מ"מ תקנתא זו ניחא כיון שאינו נעקר לגמרי מ"ע של ושמחת.

ועיין שם צסוף החשובה דכתב ועטמו של דבר דמ"ע של שמחה נובג מה"ת בכל מיני שמחות אע"ג דאמרינן צפי' ע"פ דבזמן צבה"מ קיים אין שמחה אלא בצער שלמים, ואמרינן נמי צפ"ק דחגיגה שלש מצות נלטוו וכו' והשמחה דהיינו שלמי שמחה, נראה לי משום דמצות שמחה שנלטווינו צרגל אינה שמחה פרטית, אלא שמחה כללית שמחוייב לשמה ציו"ע בכל מיני שמחה שיכולת זידו לשמה, ולא דמי לשאר מצוה ששיון צכל אדם, אצל שמחה זו כל אדם ואדם מחוייב לשמחה כפי יכולתו, וכו' וכיון דאשכחן שמחה אצל בר גרזים ובר עיבל גבי שלמים אם יש שיכולת זידו להצי"א שלמים צרגל חייב צבן נוסף על כל שאר מיני שמחות אצל אם הוא עמא או צזה"ז הרי הוא יולא ידי חובתו צשאר מיני שמחות, ה"לכך לא אכפת לן צהא דמטמאין צמת ואי אפשר לו בשלמי שמחה צימי הפסח דהא אין מצות שמחה חלה עליו בשלמי שמחה ויכול לקיים מצות שמחה צשאר כל מיני שמחות, עד כאן דברי השאגת ארי'.

והנראה צכוונת הגאון, כיון דאין מצוה זו שוב לכל אדם, אלא דכל אחד מחוייב לקיים כפי

יכולתו, וצין המרצה וצין הממעיט כפי יכולתו צקיום המלוא של ושמחת הם שוין והאיש שאין ציכולתו מקיים המלוא לפי כחו כמו האיש שמקיים צמיני שמחה הרבה, הי"ג צנוגע לשלמי שמחה, אין הצדל צין האיש שמקיים מצות ושמחת צחגך בשלמי שמחה וצין האיש העמא שמקיים המלוא צשאר מיני שמחה, דצקיום מצות ושמחת הם שוין.

ולענ"ד אפשר להצין דצרי הגאון ז"ל צזמן הזה שמקיימים מצות ושמחת צשאר מינים, וצשאר מינים יש לומר דאינו שוין צין איש לאיש, וצין איש לאשה כדאמרינן צפסחים ק"ט אנשים צראוי להם ונשים צראוי להן אנשים ציון ונשים צצנדי לצטוים, וכל אחד ואחד מקיים המלוא של ושמחת צחגך בשלמות, אמנם צזמן המקדש צנוגע לחלק זה של המלוא בשלמי שמחה נראה, דכולם שוין ואין הצדל צין איש לאיש וצין איש לאשה לשיטת הרמז"ם צאשה, דכולם מחוייבים מן התורה דוקא בשלמי שמחה, והאיש העמא, שאי אפשר לו להקריב שלמים הנה הוא נדחה ממצות שלמי שמחה, כמו שנדחה משלמי חגיגה, ואין נפ"מ צינייהם. דהכי תניא שם צפסחים ר"י צן צחירא אומר צזמן צצית המקדש קיים אין שמחה אלא בצער, שנאמר וצחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני וגו', וצרמז"ם ריש ה"ל חגיגה שלש מצות עשה וכו' והשמחה, וכו' והשמחה האמורה צרגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה שנאמר וצחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני וגו', ונשים חייבות צמלוא זו, עכ"ל, וכן צרמז"ם ה"ל יו"ט פ"ו, וז"ל וחייב אדם להיות צבן שמה וכו' חף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מצארינן צבלכות חגיגה, יש צכלל אותה שמחה לשמחה הוא צניו וצני ציתו כל אחד צראוי לו כ"ד הקטנים וותן להם קליות וכו' והנשים קונה להן צגדים ותכשיטים נאים כפי ממונו והאנשים אולכין צער ושותין ויין שאין שמחה אהה צצער, ואין שמחה אלא ציון עכ"ל היינו כני"ל דאין הצדל צין איש לאשה אלא צמה שנכלל בהמלוא, אמנם צשיקר המלוא צקרבן שלמים כולם שוין צין עשיר וצין עני וצין איש וצין אשה.

ובן נראה מסוגיא דפסחים (ע"א) דגרסין שם שלמים ששחטן משו"ע אינו יולא צבן לא משום שמחה דכתוב וצחת ושמחת צשיון צציתה צשעת שמחה, ואמרינן לימא מסייע לי' והיית חף שמה לצרות ליל יו"ט אחרון לשמחה, אהה אומר ליל יו"ט אחרון או אינו אלא יו"ט ראשון ת"ל חף שמה חלק מ"ע לאו משום דאין לו צמה לשמחה, וקשה כיון דאי אפשר להצי"א שלמי שמחה, הנה מקיים מצות ושמחת צשאר מיני שמחה כצזמן הזה, אלא ע"כ דצזמן המקדש הנה חייב הקרבת שלמי שמחה היא מצוה הכרחית, ואמעו להכי יש לאוקמי הרצוי מקרא והיית חף שמה לליל יו"ט אחרון.

והנה הגאון צעל ש"א בתשובה הנ"ל ראה להוכיח מגמרה זו כשיטת החוס' צמ"ק שכן התורה אין מלות ושמחה בחגך אלא בשלמי שמחה, ודחה זה דלכחי לא חסוק אדעתיה הא דר"פ לקמן דמשמחו צכסות נקי' ויין ישן, עיי"ש, והנה הא דר"פ אמר על זה דמחויב רבא בהלל והשמחה שמונה ואי אמרת צעינן זביחה בשעת שמחה הא זמנין סגיחין דלא משכחת לה אלא שצעה כגון שחל יו"ט הראשון להיות בשבת, וע"ז משני ר"פ משמחו צכסות נקי' ויין ישן.

אמנם נראה פשוט כנ"ל דלאו משום דלא חסוק אדעתיה, אלא על זה דרבה להוכיח מ"ט לא מוקמינן הרצוי דקרא והיית אך שמה ללילי יו"ט הראשון אי אפשר לשנות צכסות נקי' ויין ישן כר"פ דודאי צא הרצוי דקרא על מה שחייבה התורה על שלמי שמחה בחג, ור"פ לא משני אלא ע"ז דתנן בהלל והשמחה שמונה, ועל מחתיחין יש לומר דהא דתנן בהלל והשמחה שמונה י"ל צכסות נקי' ויין ישן דודאי הוכח דלא אפשר לקיים את המלצה ושמחה בחגך בשלמי שמחה מקיימין בשאר מיני שמחות, או מן התורה או מדרבנן כשיטת החוס' דע"כ ל"ל כן לשיטת החוס' דהא דתנן בהלל והשמחה שמונה אי אמרינן דצעינן זביחה בשעת שמחה, היינו מדרבנן. והקרא הנ"ל קאי על זמן המקדש דהחויב הוא רק בשלמי שמחה, וכן נראה דהנה בחר הכי אמרינן שם כי אחא רבין א"ר אלעזר שלמים ששחטן מעיו"ט יולא צהן משום שמחה, ומוחזינן כנ"ל והיית אך שמה וכו' או אינו אלא ליל ראשון ח"ל אך, מ"ט לאו משום דאין לו צמה ישמח ומשנינן כדתינא וכו' מרבה אני ליל יו"ט האחרון שיש שמחה לפניו, עיי"ש ולא אמרינן לימא מסייע לי ממחתיחין בהלל והשמחה שמונה, כמו דמוחזינן לעיל למ"ד צעינן זביחה בשעת שמחה ול"ל כיון דכבר ידע מימרה דרצ פפא לכן לא הביא סייטתא, וכיון דידע דר"פ הו"ל דע"כ אי אפשר לומר דאין לו צמה לשמה כדכר פפא אלא ע"כ כנ"ל.

ועוד נראה להביא ראוי שמלות ושמחה בשלמי שמחה ברגל היא מלות חובה כמלות עולת ראוי וחגיגה, דהנה בחגיגה (ח.) גרסינן ת"ר ושמחה בחגך לרבות כל מיני שמחות מכאן אמרו חכמים ישראל ויולאין ידי חובתן בנדריים ובנדבות ובמעשר צבחה והכהנים צבטתא ואשם ובחזה ושוק, יכול אף בעופות ובמנחות ת"ל ושמחה בחגך מי שחגיגה צאה מהם ילאו אלו שאין חגיגה צאה מהם, רב אשי אמר מושמחה נפקא ילאו אלו שאין צהן שמחה ע"כ הנה משמע דהתנא דברייתא ממעט עופות מקרא דבחגך, דנראה דאף שיהי לו שמחה בעופות כצבקר אעפ"כ ממעטין מקרא דמשמע דגזירת הכתוב הוא, דדוקא צבקר ולאן מקיימין המלצה, ולא צמה שיהי לו יותר שמחה, דאפילו צאדם שעופית שמחה לו יותר לא ילא ידי חובתו, והכל שוין במלצה זו.

אלא דקשי' לי לפ"ז דהחויב שלמי שמחה ברגל הוא כמו החויב דחגיגה, למה שלמי שמחה אינם דוחין את השבת, דבשלמא בחגיגה, אמרינן צפסחים (עו:) כיון דאית לי תשלומין כל שצעה לא דחיא שבת, שאם אינו חוגג היום חוגג למחר, אבל בשלמי: שמחה, דהחויב הוא על כל יום ויום מימי הרגל, ואם אינו מביא שלמי שמחה ציום הראשון של חג אין לו תקנה וע"ז נאמר מעשות לא יכול לתקון כמו בעבר הרגל ולא הביא קרבן חגיגה דתנן במחתיחין (ט.) עבר הרגל ולא חג ע"ז נאמר מעשות וגר', ובפסחים (ע.) אמרינן שמע מינה חגיגת ארבע עשר לא חובה היא דחי ס"ד חובה היא תיחי בשבת, ואם נימא דשלמי שמחה חובה היא הו"ל לדחי את השבת.

וברמב"ם ה"ל חגיגה פ"א ה"ח, עולת ראוי ושלמי חגיגה אינן דוחין לא את השבת ולא את העומאה לפי שאין להן זמן קבוע כקרבנות לצור שאם אינו חוגג היום חוגג למחר אבל דוחין את יו"ט ואע"פ שאין מקריבין ציו"ט נדרים ונדבות מקריבין עולת ראוי ושלמי חגיגה ושלמי שמחה שאין אלו נדרים ונדבות אלא חובות, ע"כ הנה צסוף דבריו לענין דוחין את היו"ט הביא גם שלמי שמחה שהן מחובות החג, וצריש דבריו לענין שאינם דוחין את השבת לא נכלל שלמי שמחה, ונראה דלא נכלל מעטם דעל שלמי שמחה, אי אפשר לומר כבעולות ראוי וחגיגה שאם אינו חוגג היום חוגג למחר, וע"כ ל"ל דמעטם אחר אינם דוחין אע"פ שלענין דחית יו"ט הם שוין ככולם מחובות החג, ול"ט מאי עטמא, וכ"ש דקשה לשיטת חוס' דס"ל שכל מיני שמחה מלבד שלמי שמחה אינם אלא מדרבנן.

והנה על הרמב"ם לא קשי' כלל, דהנה הרמב"ם פסק דלא צעינן זביחה בשעת שמחה, ויולאין בשלמי שמחה ששחטן מעיו"ט, ומע"ש, דז"ל צפ"ב שם מי שבי' לו שלמי נדר או נדבה ושחטן מערב יו"ט וכו' אבל ילא צה ידי חובת שמחה אעפ"י ששחטן קודם הרגל הואיל ואוכל מהן ברגל ילא ידי חובתו שאינו צריך לשחוט שלמי שמחה בשעת שמחה, ע"כ, ולפ"ז לא קשי' כלל על הרמב"ם, כפי הכלל שאמר ר' עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינו דוחה את השבת, שחיטה שאי אפשר לעשות מע"ש דוחה את השבת, ולפי הפסק של הרמב"ם דלא צעינן זביחה בשעת שמחה, דאפשר לעשות גם השחיטה מע"ש ואמעו להכי לא דחי, אבל נמ"ד דלא ילא ידי חובות שלמי שמחה אלא אם שחט בשעת שמחה, ואי אפשר לעשות השחיטה מע"ש, בשבת שחל יום הראשון שליו"ט צשבת מ"ט לא דחי את השבת, ובסוגיא הנ"ל צפסחים ע"א הנה פשיטא להו דגם נמ"ד דצעינן זביחה בשעת שמחה לא דחי שבת, דאמרינן שם מחויב רבא בהלל והשמחה שמונה ואי אמרת צעינן זביחה בשעת שמחה הא זמנין סגיחין דלא משכחת לה אלא שצעה כגון שחל יום ראשון

בשבת, ולי"ט, ואין לומר כיון דאי אפשר לצשל או ללנוח בשבת, והמלוא היא האכילה, ובצער חי אין שמחה כדאמרין התם, דהא רב הונא ליח לוי דלא מקיימין בחי, כדאמרין התם, ורב הונא ס"ל התם דבעין זכיחה בשעת שמחה.

ואולי י"ל דשלמי שמחה למדין משלמי חגיגה וכשם דשלמי חגיגה אינם דוחין כן שלמי שמחה. וראיתי בירושלמי חגיגה פ"א הל' ד', וז"ל ר' חיי' בשם ר' לעזר, ושמחת בחגך, משחת מתחייב בחגיגה את מתחייב בשמחה, עכ"ל, וכן נראה מהגמרא הי"ל חגיגה (ח). יכול אף בעופות ובמנחות, ת"ל ושמחת בחגך מי שחגיגה בזה מהם ילאו אלו שאין חגיגה בזה מהם. דלמדים שלמי שמחה משלמי חגיגה.

ולפי הי"ל קשה מאד דברי הר"ן הי"ל דכתב שלא אמרו אין שמחה בצער אלא למלוא מן המוצהר, אבל לא לעכב, ולפי מה שכתבנו בזמן שיש להקריב שלמי שמחה, ה"ז עיקר מלוא ושמחת ומי שלא הקריב עובר על מלוא עשה, ואין לומר ע"ז שאין זה אלא למלוא מן המוצהר ובאמת קושית הר"ן על מחניחין הכלל והשמחה שמונה והקשה דכי מקלע בשבת יום ראשון אי אפשר בשלמים דמשחטינה בשבת אי אפשר ולא למושחטי' צע"ש ווי"ט דבעין זכיחה בשעת שמחה, היא קושית רבא בגמרא פסחים הי"ל למאן דאמר בעין זכיחה בשעת שמחה ורב פפא משיי' צכסות נקי' ויין ישן, ודברי הר"ן ל"ט. אמנם בדעת הרמב"ם נראה למ"ד כמו שכתבנו, והרמב"ם מביא המלוא עשה של ושמחת בחגך לא בהלכות יו"ט אלא בהלכות חגיגה, מטעם שכתב בהלכות יו"ט, שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים, כמו שאנו מצאין בהלכות חגיגה, דמקומה של המלוא היא בהלכות חגיגה מטעם הי"ל.

והנה לפי זה, מה דסותר הש"א דברי חוס' מ"ק דס"ל דמלוא ושמחת בחגך אין לקיימה מה"ט אלא בשלמי שמחה, מסוגיא דפסחים (פ.). דאמרין דקסבר עולא דכל היכא דלא הזי בראשון לא חזי בצולו ומדחבו מחגיגתו, והקשה מנ"ל דילמא כוון השלומין, אלא דאי"כ אתה מדחבו משלמי שמחה, הנה קושי' זו קשה גם לפי שיטת הרמב"ם, ולכאורה רייתי ליישב קושית הש"א, עפ"י דברי החוס' שם, דהנה החוס' דג"ה אתה מדחבו מחגיגתו הקשו וא"ת וכה קי"ל דערל ועמא משלחין קרבנותיהן, ותיקן ריב"א הואיל והיא חובה לזא צרגל יש לה דין עולת רא"י דדרשינן צפ"ק דחגיגה דעמא פטור מן הרא"י שנאמר וזאת שמה והבאחס, וכן איתא בירושלמי דאיתקש לעולת רא"י, ולפ"ז אפשר דשלמי שמחה משלח עמא להקריב.

אמנם זה צדוהא דמלוא שלמי שמחה אין מקיימים אלא באכילה, דמש"ה מקיימים ידי חובת שלמי שמחה צנדרים וצנדרות והכהנים צחטת ובאשם כדתן במחניחין (ז.). ולשון הרמב"ם צפ"ב

הל' י', ויולאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה צנדרים וצנדרות וכו' והכהנים צחטת ובאשם שמלוא זו היא לשמח באכילת צער לפני ד', והרי אכלו, ועמא אסור באכילת קדשים, אבל חגיגה לא בזה אלא מן החולין שדבר שחובתה היא כמצוהר בסוגיא שם והמלוא היא בהבאת קרבן שלמים חגיגה, ולא איכפת לן באכילה אפילו אם יאכלו אחרים ולפיכך הקשו החוס' הא ערל ועמא משלחין קרבנותיהן, וזה יסוד החילוק בין שלמי חגיגה לשלמי שמחה, דשלמי שמחה מלואם באכילה לא בהבאה, ושלמי חגיגה המלוא בהבאה אע"פ שאינו אוכל, דהזכיחה היא המלוא, כדאמרין חגיגה (י:). והגוהס אותו חג לדי זכיחה.

ונראה דמכאי עממא דשלמי שמחה אין המלוא הזכיחה, מש"ה לא בעינן זכיחה בשעת שמחה דאי היתה המלוא גם הזכיחה ה"י מחובה לצכות בזמן שחלה המלוא עליו דהיינו ציוס החג, דצערב החג עדיין לא מחויב הוא בהמלוא והרי זה כעושה המלוא בזמן הפטור שלא ילא ידי חובתו, ואפילו למ"ד דבעין זכיחה בשעת שמחה, נראה דזה רק הנאי צקוים מלוא אכילת שלמי שמחה, דלא מקיים המלוא אלא בששחטה היום, כאכילת שלמי שמחה דלא יולא אם אכל צערב החג ולפ"ז נראה לכאורה לדבר פשוט דשלמי חגיגה, דהמלוא היא הזכיחה ע"כ לא יולא ידי חובתו אלא בהקרבנות צחג לא לפני החג, וזה נראה סבדת החוס' דפסחים (ע:). ד"ה שלמים ששחטן מערב יו"ט, דאם הקדוש לבש חגיגה אינו ילא ידי חובתו אלא אם שחטן בשעה הראו"י לחגיגה, ונראה דזה אמרו לכ"ע אפילו למ"ד דלא בעינן בשלמי שמחה זכיחה בשעת שמחה מדכתיבו ראי' לה, מדאמר לעיל שצעה שמונה כו' אלא מכאן לחגיגה שאינה דוחה את השבת, ואי יכול לשחטה מערב יו"ט אכתי שמונה הו', דמזה ידעינן שחגיגה אינה דוחה את השבת, והנה זה לכ"ע אפילו למ"ד לא בעינן זכיחה בשעת שמחה.

ברם ראיתי בדברי הראב"ד ז"ל דלא ס"ל כן, אלא אם הקריב צו"ד משום חגיגה ללאת זה יולא זה משום חגיגה, דהנה הרמב"ם בה"ל חגיגה (פ"ב הל' י') כתב דזב"ל כבר ביארנו שחגיגת הרצעה עשר רשות לפיכך אין אדם יולא זה ידי חובת חגיגה אלא יולא זה חובת שמחה, וכתב ע"ז הראב"ד ז"ל אינו יודע מאי לפיכך, ואותה הברייתא בן תימא שונה אותה דסבר חגיגת יו"ד חובה היא צפסח, אבל לרבנן כיון דרשות היא יולא זה אף משום חגיגה אם התנה עלי' ללאת זה ושחטה צו"ד עכ"ל, וקשה כנ"ל דמלוא קרבן חגיגה היא המלוא להביא קרבן שלמים, כמלוא עולת רא"י, וכשם אם הביא עולת רא"י צעו"ט דודאי לא ילא ידי חובתו, כמו כן מלוא הבאת קרבן חגיגה, דהמלוא לא חלה עליו אלא צחג, ואם הביא צערב חג הרי הביאה בזמן הפטור, חו קשי' ל' אי יש לומר דיולא ידי חובת מלוא חגיגה גם אם הביא

מחניחין

מחניחין

בערב החג, למה לן קרא דלא דחי שבת, דלמדון מקרא והגותם שבעה ימים שבעה שמונה הוו אלא מבחן לחגיגה שאינה דוחה את השבת פסחים (ע:), הא בלא הכי חגיגה אינה דוחה דהא אפשר להציא מרב שבת, לפי הכלל דרי עקיבא, כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת.

ולכאורה גם מדברי הרמב"ם שם נראה לן, דכחז שם בהל' י"א ז"ל מי שהי' לו שלמי נדר או גדבה ושחטן מערב יו"ט אפי"פ שאכלן צו"ט אינו יולא בה ידי חובת חגיגה שאינה צאה אלא מן החולין, אבל יולא בה ידי חובת שמחה עכ"ל דנראה מלשון, דכל הטעם דאינו יולא ידי חגיגה משום שאינה צאה אלא מן החולין, אבל מטעם ששחטן ערב יו"ט הי' יולא ידי חובתו, כגון שהקדישן לשם חגיגה ושחטן בערב יו"ט, כדברי הראש"ד הנ"ל.

והנה הלח"מ כתב שם על דברי הראש"ד דהחוס' הנ"ל פליגי עלי, והוכיחו דאם יכול לשחטן מעו"ט אכתי שמונה הוו, וי"ל לדברי הראש"ד שמורה מן המוצח להקריב צו"ט ומש"ה קאמר קרא שבעה, דשבת אינו דוחה ומורה מן המוצח להקריב צו"ט, וליכא רק שבעה ימים, ע"כ. ולפי דברי החוס' נראה דאינה רק מורה מן המוצח, אלא דזה כל המורה, ואי אפשר לקיימה אלא בזמנה שהיא רק בחג.

ולענ"ד נראה דאין פלוגתא בזה בחגיגת חמשה עשר אס הקריב בערב חג הסוכות, או בערב חג השבועות, דלא יולא ידי חובת חגיגת חמשה עשר, דאין מנחת חגיגת חמשה עשר חלה אלא בחג בדהמרינן ג' מנחת נלטו ישראל ברגל, ואמרין בחגיגה י"ג ע"כ והגותם אותו חג לדי זביחה, ושם אמרין ממאי דהאי והגותם חג זביחה דלמא חוגו חגא, וכשם דחוגו חגא אי אפשר בערב יו"ט כך הזביחה בחג דוקא, ואמרין בכל מקום דחגיגת חמשה עשר קבוע לה זמן (בבב"ב כ"י) אמרו להם צ"ה אף זו קבוע לה זמן, ובפסחים (ע:): למדים שאינה דוחה שבת, דמקשינן שם ורבנן מ"ט לא דחי שבת הא ודאי קרבן לצור הוא, ולקמן שם (עו:): אמרין חמשה למטוטי מאי למטוטי חמשה עשר דסד"א כיון דקרבן לצור הוא וקביעא ליה מועד דחיי עומאה קמ"ל כיון דחיה ליה תשלומין כל ז' לא דחיה שבת ומדשבת לא דחיה לא דחיה עומאה, דמכל הנך מוכח דהקרבנות חמשה עשר אינה אלא בחג, וזמן הקרבנות חלה המורה לא למפרע, וחגיגת חמשה עשר מנחתה הקרבה דאפילו אס נימא דהמורה גם חטילה, אבל זה ברור דלא צאכליה לבדה מקיימים המורה אלא דוקא בהצאה ודוקא מן החולין, ואיך אפשר לומר דיואלאין ידי חובת מנחת חמשה עשר אס יקריבה בערב החג.

לכן נראה לע"ד, דהראש"ד ז"ל לא פליג על החוס', ומודה אס שחט שלמים בערב חג הסוכות או בערב חג השבועות אף דהתנה ללאות בה ידי

חובת חגיגה לא יועיל כלום, דבערב החג אין עלי שם קרבן חגיגה כלומר שלמים של החג, אלא זה קרבן שלמים ככלל השנה, של נדר או נדבה, ומשום דכוונתו הי' לאכול משלמים זה בחג לא נשתנה שלמים זה משלמים דעלמא כסדרת החוס' הנ"ל. והראש"ד לא אמר אלא על חגיגת י"ד בערב חג הפסח כאשר נבאר.

דהנה הלח"מ כאן מוכיח מהרמב"ם דגם אס ס"ל חגיגת יו"ד רשות אין פירושו שהיא מדרבנן, כדברי החוס', אלא דהחורה לא הזכירה להציא, אבל אס הביא, היא חגיגת יו"ד, ואסור להיות מבשר חגיגת יו"ד ליום השלישי ועלי' נאמר המקרא ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ציום הראש"ד לבקר כלשון הרמב"ם בסוף הלכות קרבן פסח, דהזכירה התורה שחיה חגיגת יו"ד נאכלת בחג ולא יותר ליום השלישי, וס"ל להראש"ד כיון דחגיגת יו"ד נקראת שלמי חגיגה של חג הפסח, אלא שהיא רשות, וס"ל להראש"ד דמנחת חגיגה אין המורה רק שהי' לו שלמים של החג, לא שלמים דעלמא, לכן כיון דרשות היא אס התנה עלי' ללאות בה ושחטה צו"ד יולא בה קרבן חגיגה כיון דיש לו בחג קרבן של החג לא בשלמים דעלמא, דאם היתה חגיגת יו"ד חגיגה חובה, וא"כ מחויב להיות לו קרבן בחג חגיגת יו"ד ואי אפשר ללאות ידי חובת חגיגת חמשה עשר, אבל כיון שהיא רשות שפיר דמי ללאות בה, זה נראה לע"ד, דעת הראש"ד, והרמב"ם ס"ל דמנחת חגיגת חמשה עשר לא די בזה שיש לו בחג קרבן חגיגה, אלא דהמורה היא הזביחה, והזביחה לריכב להיות בחג בזמן המורה לא בערב החג.

ולדא דמסתפינא הייתי מפרש דברי הרמב"ם כלשונו, וליישב מה דנתקשו בלשונו רבותינו הכ"מ והלח"מ ז"ל, דהנה זה לשון הרמב"ם שם (פ"ב הל' י"י) כבר ביארנו (בפסחים) שחגיגת יו"ד רשות, לפיכך אין אדם יולא בה ידי חובת חגיגה, אלא יולא בה חובת שמחה עכ"ל, ונתקשו על מה קאי הלפיכך, אס על זה שילא בה ידי חובת שמחה, הנה קשה דאפילו אס חגיגת יו"ד היתה חובה נמי יולא בה ידי חובת שמחה, כמו שכתב שם בהלכה י"א שיואלאין ידי חובת שמחה בשלמי נדר, וכדתינא פסחים (ע:). בן תימא אומר וכו' וחגיגת ארבעה עשר יולא בה משום שמחה ואינו יולא בה משום חגיגה, ובן תימא ס"ל חגיגת יו"ד חובה, ואי קאי על מה שלא יולא ידי חובת חגיגה כ"ש דקשה, ומה אס רשות אי אפשר ללאות בה ואפילו אס התנה כ"ש אס היא חובה, דדבר שבחובה אינה צאה אלא מן החולין, ובהשגת הראש"ד שם דז"ל מאי לפיכך ואתה דרייתא בן תימא שונה אותה דסבר חגיגת יו"ד חובה היא בפסח אבל לרבנן כיון דרשות היא יולא בה אף משום חגיגה אס התנה עלי' ללאות בה ושחטה צו"ד עכ"ל. והי' נראה לע"ד, דגם הרמב"ם ס"ל דבחגיגת

אורח החכמה

י"ד כי אפשר ללכת ידי חובת חגיגת חמשה עשר, אלא דס"ל להיפך מהראב"ד, דאם הוה חמינה דחגיגת י"ד חובה, היתה פוטרתו מלהביא חגיגת חמשה עשר, ולאו משום דיולא צה גם ידי חובת חגיגת חמשה עשר, דזה אינו דחגיגת חמשה עשר לא צאה אלא מן החולין, אלא דאם היתה חובה להקריב חגיגת י"ד, הוה חמינה שחגיגת חמשה עשר היא, אלא שהתורה נותנת דבערב חג הפסח בזמן הקרבת חג הפסח יש להקדים ולהקריב חגיגת חמשה עשר בי"ד, כיון דלרצון חגיגת י"ד נאכלת לפני ימים, דרק לבן תימא אי אפשר לומר שהיא חגיגת חמשה עשר דלבן תימא אינה נאכלת אלא בלילה ליל חג הפסח דהוקשה לפסח, וחגיגת חמשה עשר היא ביום חמשה עשר, אבל לרצון שפיר דמי כיון שהיא נאכלת בחמשה עשר והרי היא כאילו היא חגיגת חמשה עשר אלא שהקדים להביאה צה בערב חג הפסח

והשתא נתפרשו דברי הרמב"ם כלשונו, כבר ביארנו שחגיגת י"ד רשות, לפיכך אין אדם יולא צה

ידי חובת חגיגה, לכיון דהיא רשות, אי אפשר ללכת צה ידי חובת חמשה עשר, דחגיגת חמשה עשר חובה ואין מלוותה אלא ביום ע"ו צה, ונראה עוד דמשום זה מסיק אלא יולא צה ידי חובת חמשה עשר, דאי היתה חגיגת י"ד חובה לא הוה יולא צה ידי חובת חמשה עשר, כשם שאינו יולא ידי חובת חמשה עשר שחגיגת חמשה עשר, דשלמי חמשה עשר הן יתירים על שלמי חגיגה, כלשון הרמב"ם בריש חגיגה וז"ל והשמחה היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה.

ולפיכך קשה לי דברי הראב"ד ז"ל דכתב אבל לרצון כיון דרשות הוא יולא צה חף משום חגיגה אם התנה עליו ללכת צה, דלכאורה משמע מלשונו דמלבד שיולא צה ידי חובת חמשה עשר יולא צה ידי חגיגת חמשה עשר, וזה קשה דכשם שאינו יולא ידי חובת חמשה עשר חגיגת חמשה עשר כן אי אפשר ללכת בחגיגת י"ד אם יולא צה ידי חובת חגיגת חמשה עשר, ויש לפרש דברי הראב"ד דיולא צה חף ידי חובת חגיגה, מלבד שהיא חגיגת י"ד.

מצוה נ"ה

היא, שצונו לשחוט שה הפסח ביום ארבעה עשר בניסן בין הערבים. ומי שעובר על צווי זה ולא יקריבהו בזמנו חייב כרת בין איש בין אשה. וכבר התבאר בגמרא (פסחים צ"א) שפסח ראשון מצוה לנשים ודוחה את השבת, כלומר הקרבתו בארבעה עשר שחל להיות בשבת כמו כל איש מישראל וכו'.

הנה ממש"כ רבינו שפסח ראשון מצוה לנשים, מוכח דס"ל דרק פסח ראשון מצוה לנשים, ופסח שני לנשים אינה מצוה אלא רשות, וכן כתב להדיא במלכות נ"ז בפסח שני וז"ל וזאת המצוה אין הנשים חייבות צה שכבר התבאר שם, שהאשה צעני רשות, וכן הוא ברמב"ם הל' ק"פ (פ"ה הל' ח'), וז"ל נשים שדנדחו לפני ציון מפני האונס והשגגה ציון מפני הטומאה ודרך רחוקה, הרי פסח שני להם רשות, ר"ל שחטין ר"ל אין שחטין.

הנה פסק כ"ר יהודה בפסחים (לא:): דאמר אשה צראשון שחטין עלי' צפני עלמה, וצפני עושין אותה עפילה לאחרים, וצפני שם, כמאן אולא הא דאמר ר' אלעזר אשה צראשון חובה וצפני רשות ודוחה את השבת אי רשות אחאי דוחה את השבת, אלא אימא צפני רשות וצראשון חובה ודוחה את השבת, כמאן כ"ר יהודה.

אמנם הכ"מ צפ"ב הל' ד' דכתב שם הרמב"ם, אבל עושין חבורה כלם נשים אפילו בפסח שני, וצפ"מ שם וז"ל ומ"ש אבל עושין חבורה כלם נשים אפי' בפסח שני, שם פלוגתא דתנאי צפ"מ ופסק כ"ר

יוסי, (ד"ר יוסי קאמר שם אשה צעני שחטין עלי' צפני עלמה ואין ל"ל צראשון) וצפ"ב הל' ח', הכ"מ כתב הכ"מ ופוסק רבינו כ"ר יהודה, ויש לחמה, דפ"ב דכתב עושים חבורה כלם נשים אפילו בפסח שני פסק כ"ר יוסי דקיי"ל דהלכתא כותי' לגבי ר' יהודה, וז"ל דאע"ג דלענין עושין חבורה שכולה נשים בפסח שני פסק כ"ר יוסי, מ"מ לענין דוחה את השבת לא ראה לפסוק כמותו, מדמשמע מר"ה שכתבנו בסמוך דסדר כ"ר יהודה צהא. ולכאורה משמע כן דהרמב"ם פסק כ"ר יוסי, דכתב הרמב"ם צפ"ו הל' ג', וכן שומרת יוס וכו' ושחטין עלי' והיא אוכלת לערב, ואם ראה' דם אחר שזרק דם הפסח פעורה מלעשות פסח שני, דלכאורה משמע דאם נעמאה לפני זריקת דם הפסח היתה מחויבת בפסח שני והיינו כ"ר יוסי, וצ"מ פסחים ר' יוסי קאמר זה ור' יוסי לשיטתו לנשים חובה גם צפני, דש"מ דהרמב"ם פסק כותי'.

אולם אי אפשר לומר דהרמב"ם פסק כ"ר יוסי דהא כתב צפ"ה הל' ח' נשים שדנדחו לפני וכו' הרי פסח שני להם רשות, ר"ל שחטין ר"ל אין שחטין.

אחת מצני הצורה מותר ע"כ דכיינו לדוחה את השבת. ומדקאמרה הגמרא לרי אלעזר דלין דוחין את השבת צפסח שני ע"כ צפני עזמן קאמר. דצפסח שני ליין דוחין את השבת אבל מותר לשחטן לנשים צפני עזמן בחול, כדברי הרמב"ם.

והנה לכאורה קשה מאי קמ"ל הרמב"ם דכתב אבל אם היתה האשה אחת מצני הצורה מותר וקשה מהיכתי תיתי דלא לדחה הא ע"כ דוחה את השבת בשביל האנשים, ונראה דטובא קמ"ל, דאפילו באופן דמזלעדי הנשים לא הי' מותר לשחוט את הפסח אפילו בחול כ"ש בשבת דאסור, כגון צחידי שאינו ראוי לאכול את כולו דאין שוחטין עליו כדפסק הרמב"ם צפ"ב הל' ב, וכן בחצורה של מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן, וקמ"ל הרמב"ם דאם היתה האשה אחת מצני הצורה מותר אפילו בשבת, דאפילו באופן כזה דמזלעדי לא הי' שוחטין בשבת, ורק בשביל האשה שנטפלה שוחטין בשבת שפיר דחי ופיר הלשון דקאמר הרמב"ם אבל אם היתה האשה אחת מצני הצורה מותר, היינו דמותר לשחוט בשבת אף באופן זה שרק על ידה מתירין לשחוט בשבת, וכן ראיתי בל"ח פסחים שם בסוגיא דכתב דלרי יהודה דצפסח שני עושין אותה עפילה לאחרים, וכן לר"ש דצפסח ראשון עושין אותה עפילה לאחרים, היינו בשבת עיי"ש.

אולם קשה מ"ל לרמב"ם זה דדוחין את השבת בשבילה. ונראה דיש ללמוד זה מדברי ר"ח דקאמר דנשים עושין צפסח שני צפני עזמן, ולמה אמר רי יהודה עושין אותה עפילה לאחרים, דגם צלי אחרים רשות להן לשחוט את הפסח, אלא ע"כ ל"ל היכא דנעשית עפילה לאחרים, יש לה זכות בהקרבן פסח כמו איש ככל הקת הפסח, דמרבי משם רי יהודה לפסח שני, וכיינו גם לדחות את השבת.

וכיינו בדברי רי אלעזר דאשכ צראשון חובה וצפני רשות, כדברי רי יהודה כמ"ל, דלרי יוסבי הרי הן מחויבים לעשות פסח שני, דרק לענין שאין דוחין את השבת לא ס"ל כרי יוסבי לדברי הכ"מ, אבל לענין חייבין לפסח שני צדאוי הי' נו' לומר דחייבין, אלא דאין דוחין את השבת כדברי הכ"מ, וכבר הקשה על הכ"מ הלה"מ, וכתב דודאי הם דברים תלויים זה בזה, דאם עושין צפני עזמן דוחין את השבת ואי אין עושין אינו דוחה.

איברא דלא הבנתי קושית הלה"מ, דהקשה על הכ"מ אמאי קאמרה הגמרא דהא דרי אלעזר כרי יהודה, לימא דאחיה כרי יוסבי ועד כאן לא פליגי רי יוסבי עלי דרי יהודה אלא לענין אם עושין צפני עזמן, אבל לענין דחייית שבת מודה דלא דחי דסבר רי יוסבי כי הא דסבר הרמב"ם ע"כ. ולא הבנתי דברי הלה"מ ז"ל, דודאי לרי יוסבי אין חיובין צין פסח ראשון לפסח שני לנשים כדמוכח בגמרא שם, אלא נראה דכרי הו"ל להלה"מ ז"ל להקשות, מ"ל דרי אלעזר כרי יהודה אמר אולי ס"ל כרי יוסבי אלא לענין שבת ס"ל דלא דחי כהרמב"ם ז"ל. אלא מדאמרינן דרי אלעזר כמאן כרי יהודה ש"מ דלרי יהודה נשים צפני רשות, ורשות פירושו אם רנו שוחטין רנו אין שוחטין כדכתב הרמב"ם אבל לרי יוסבי אין חיובין צין פסח ראשון לפסח שני לנשים, ופיר דברי הרמב"ם מה שכתב צפ"ב, אבל עושין הצורה כולם נשים, אפילו צפסח שני גם לרי יהודה, כדברי רי אלעזר, דרי אלעזר ע"כ כוונתו לנשים צפני עזמן, דאי בעפילין לאחרים הנה דוחה את השבת גם צפסח שני, כדברי הרמב"ם צפ"ה ה"ל דכתב נשים שדחו לשני, הרי פסח שני להם רשות, רנו שוחטין רנו אין שוחטין, לפיכך אין שוחטין עליהן צפני עזמן בשבת צפסח שני, אבל אם היתה האשה

מצוה נ"ו

היא, שצונו לאכול כבש הפסח בליל חמשה עשר מניסן בתנאיו הנזכרים והוא שיהיה צלי ושיאכל בבית אחד ושיאכל עם מצות ומרורים, והוא אמרו ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו. ואולי יקשה עלי המקשה ויאמר למה תמנה אכילת פסח מצה ומרור מצוה אחת ולא תמנה אותם שלש מצות, אשיבנו אמנם היות אכילת מצה מצוה בפני עצמה הוא אמת כמו שאני עתיד לבאר. וכן אכילת בשר הפסח מצוה בפני עצמה כמו שזכרנו. אבל המרור נגרר לאכילת פסח ואינו נמנה מצוה בפני עצמה. וראיה לדבר שבשר הפסח יאכל לקיים המצוה הן שיזדמן המרור או לא הזדמן, והמרור לא יאכל כי אם עם בשר הפסח כאמרו על מרורים יאכלוהו. אבל המרור בלי בשר לא עשה כלום ולא נאמר כבר קיים מצוה אחת וכו'.

הנה רבינו ז"ל כאן מביא שלש ראיות, דאכילת מרור אינה מצוה בפ"ע אלא נגזרת אחר אכילת צמר פסח, מקרא על מרורים יאכלוהו, ממכילתא ומגמרא פסחים (ק"כ), וברמב"ם הלכות ק"פ מביא הראי מהקרא עיי"ש בפ"ה הל' א—ג, וכן בסוף דבריו כאן כתב והמרור נגזר אחר אכילת צמר, וחיוצן כמו שהצבאר מכתובים אלו למי שיבינם.

ונראה דביון לדברי הרמב"ן צ"י צא על הקרא ואכלו את הצמר לוי אש ומלות על מרורים יאכלוהו. וז"ל ויותר נכון שנאמר כי מלות נמשך למעלה, ואכלו את הצמר ומלות, וחזר וז"ל עם מרורים יאכלוהו. לצמר הגזר, והנה נ"כ באכילת הצמר ובאכילת המלות, ולא נ"כ באכילת המרורים, רק אמר שיאכלו לצמר עם מרורים, ירמוז שאין במרורים מלות רק לאכול הצמר עמהם וצומן שאין צמר אין במרורים מלות וגם אינם מעבדים הצמר, ואם אכל פסח ולא אכל מרורים ידו פסח ילא כי המלצה בפסח כמו המלצה במלצה, כל אחד לואה בפני עצמה עכ"ל, אשר לזה נראה דביון רבינו למי שיבינם מהכתובים.

והנה צ"י בהעלותך, במלות פסח שני כתוב חדש השני וגו' בין הערבים יעשו אותו על מלות ומרורים יאכלוהו, דדקדק הקרא וכחז על מלות ומרורים לא כפי שכתב צ"י צא, ולא כתב רק על מרורים יאכלוהו, מטעם הרמב"ן הנ"ל דפסח שני אין גם מלות מלצה בפני עצמה, אלא דגזר אחר אכילת הפסח כמו המרור כתיב על מלות ומרורים יאכלוהו, דפסח שני אין מלצה לא במלצה ולא במרור.

אחרי כתיב זאת מלאתי שכר העיר על שווי הלשונות בפסח שני מפסח ראשון הגאון רש"ש ז"ל, בפסחים (קט"ו) וכחז כמו שכתבנו, וכחז לבסוף ודבר זה למדתי מדברי הרמב"ן פ' צא, וכונתי לדעתו הגדולה.

אמנם קשי' מהא דתנא בפסחים (ק"כ.) כל ערל לא יאכל בו, בו אינו אוכל אכל אוכל במלצה ומרור, ובתוס' לעיל כ"ה ד"ה כל ערל פירשו דהא דאמרין אכל אוכל במלצה ומרור דמחוייב לאכול, דאין לומר דמותר לאכול פשיטא דאטו מלצה קדושה אית צה, דמשמע לכאורה דגם מרור מחוייב ערל לאכול, אף דאסור לאכול בפסח, דש"מ דיש מלצה במרור גם בלי פסח, וז"ל דמרור אגב גררא נסבין, דמלאתי דכן כתב במאורי פסחים (כ"ח) וכן ברש"ש הנ"ל.

ואולי י"ל דלאו צדדי לגמרי וגררא בעלמא נסבין, דיש לומר דנהי דמלצה מדאורייתא ליתא במרור אכל עכ"פ מחוייב מדרבנן כמו בזמן הזה, כן ערל צומן הבית נמי מחוייב מדרבנן, ולהכי נקיע אכל אוכל במלצה ומרור, זה כדיונו מה"ס ומרור כדיונו מדרבנן.

והנראה דלפי דברי הרמב"ם, מוצן היעב מה דמרבינו מהרא דערל מחוייב במלצה, דלכאורה קשה

אוצר החכמה

התורה

למה לן לרבינו, מהיכי חיחי למיפערין, כיון דליפין מקרא בערב האכלו מלות גם בזמן הזה, ואכילת מלצה מלצה בפני עצמה, בודאי ערל מחוייב במלות אכילת מלצה ולפי דברי הרמב"ם אחא שפיר, דהנה צומן דאיכא פסח מחוייב לאכול מלצה כמו מרור בשביל הפסח כדי לקיים על מלות ומרורים יאכלוהו, וערל דאסור באכילת קרבן פסח, פטור נמי מאכילת מלצה במלותה למען הפסח, והו"א דפטור לגמרי מאכילת מלצה, כשם דפטור משום לתא דפסח, להכי מדביין מקרא דבו אינו אוכל אכל אוכל במלצה.

והנה לפי דברי הסה"מ דאם אכל הפסח בלי מרור מקיים מלות קרבן פסח, ומרור אינו מקיים רק עם אכילת ק"פ יש להסתפק איך הדין אם כבר אכל הפסח בלי מרור, וגזמן לו אח"כ מרור, אם מלצה לאכול המרור או לאו, כיון דכבר קיים מלות אכילת קרבן פסח.

ובמכילתא פ' צא, ד"ה על מלות ומרורים יאכלוהו, מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שבע ואין מלצה ומרור נאכלים אכילת שבע ע"כ דמשמע דמלצה ומרור נאכלים לפני אכילת הפסח, ויש להסתפק דפ"מ גם לדין האידנא, אם לא ה"י לו מרור בסעודה, וכבר אכל אפיקומן, (ואפיקומן זכר לפסח עיין באו"ח סי' תע"ח), ואח"כ נזדמן לו מרור, אם מחוייב לאכול המרור, ולאכול מרור ואח"כ יאכל עוד כזית אפיקומן, נראה דאינו כיון דכבר קיים מלות אפיקומן וכן מביאר צחק יעקב סי' תע"ח, דדזיבד אס אכל אחר אפיקומן א"ל לחזור ולאכול אפיקומן עיי"ש.

אלא דיש עוד לעיין דלפ"ז לא היו לן לקבט צרכה בפ"ע על מרור, היכא דאוכל אח"כ הפסח, דעיקר המלצה אכילת קרבן פסח על מלצה ומרור, דהמרור נגזר אחר אכילת פסח, והוא חלק ממלות קרבן פסח, ועיין בב"י סי' תרנ"א, דהביא תשובת הרשב"א, וז"ל תשובת הרשב"א דאש"ג דק"ל לולב א"ל אגד ויכול ליעלן כל אחד לעצמו, אין מצרכין אלא צרכה אחת על כולם דמלצה אחת היא, ואין מצרכין על כל חלק דמלצה צרכה אחת עכ"ל ולכאורה כ"ש הכא דעיקר המלצה אכילת הצמר והמרור נגזר אחריו, ובה"ל המן ומלצה פ"ח הל' ו' לא כתב רבינו כן, אלא דמצרכין ואינו על אכילת מרור, ואח"כ אוכל הק"פ ומצרכין על אכילת פסח.

והנראה לע"ד דלא דמי אכילת מרור ללולב, דהנה בלולב, אף דא"ל אגד, מימ אין גם המלצה להקדים חלק אחד על חבירו, ברם במלצה ומרור במקום פסח, המלצה להקדים אכילת מלצה ומרור לאכילת קרבן פסח, דאפילו להלל שיהי כורכן ביחד, נמי שיעט הרמב"ם דלא קאי רק על מלצה ומרור, לא עם הפסח כמו שנבאר להלן, כ"ש לרבנן דהלל, ואכילת מלצה ומרור במקום פסח, אינם אלא להכשיר אכילת קרבן פסח שתהא אכילתו על מלות ומרורים,

וזה מלכות, וכיון דאין לאוכלן ביחד עם הפסח, יש לברך לפני עמנו כיון דאין קיומן ביחד עם הקרבן פסח.

והנה ז"ל הרמב"ם ה"ל חמץ ומלה פ"ח הל' ו', ואחר כך וכו' כורך מלה ומרור כאחת ומטבל בתרוסת ומצרך וכו' על אכילת מלה ומרורים ואוכלן, ואם אכל מלה צפ"ע ומרור צפ"ע מצרך ע"ז צפ"ע וע"ז לפני עלמו, ואחר כך מצרך על אכילת הבצח ואוכל וכו' ומצרך על אכילת הפסח ואוכל מגופו של פסח, ע"כ ובהשגת הראב"ד שם ואח"כ כורך זה כהלל מ"מ זה הסדר לא דיוק, ובלח"מ שם בהשגת הראב"ד היא דלהלל הו"ל למימר דכורך פסח מלה ומרור כאחת ע"ש, וכן היא שיטת הרבה ראשונים דהלל ה"י כורך פסח מלה ומרור, רש"י רשב"ם ר"ן וכן המלחמות להרמב"ן. והרמב"ם מפרש כדברי הר"ח שם, דז"ל הר"ח ז"ל אמרו עליו על הלל שה"י כורך המרור על המלה ואוכלו צבת אחת, וצחק יעקב ס"י חע"ה, אוח י"ג כתב וז"ל, הרמב"ם מפרש דלא ה"י כורך הפסח עם המלה ומרור, ומסתברא כות"י צלשון המקרא פ' בהעלותך על מלות ומרורים יאכלוהו, וכן מפרש הערוך כיון ששניהם מן התורה אין זה מטבל את זה.

לחרווייהו מספיקא כמו בזמן הזה. ע"כ ולא עמדתי על דעתו הגדולה ז"ל. דהנה לקיים כדברי חכמים והלל, אי אפשר לקיים רק באופן שכתב הרמב"ם בתחילה דכורך מלה ומרור כאחת ואוכלן דזה כהלל, וגם יולא לדברי חכמים, דמלוח אין מצטלן זו את זו, אבל אם אכלן לפני עמנו מלה ואח"כ מרור, כבר אי אפשר לתקן ולעשות כהלל, דאפילו אם נימא דלהלל אם אכלן לפני עמנו לא ילא ידי חובתן, אין לומר כן אלא דמלוח מרור לא קיים דמרור אין מלה צפ"ע אלא כל מלוחה להכשיר את הפסח כנ"ל, אבל ידי מלוח מלה בודאי גם להלל ילא, דמלוח מלה מלה צפני עמנה היא גם צלי פסח כדמרביין מקרא צערב תאכלו מלות, ואם כורכן אח"כ מלה ומרור, נמלא דמלה דרשות מטבל מרור דאורייתא, וכ"ש אם נימא דגם להלל צדיעצד אם אכל צפני עמנו גם ידי מרור ילא, בודאי אי אפשר לתקן, ובזמן הזה, דאי אפשר לעשות כהלל לאוכלן ביחד מתחילה, דאחי מרור דרצן ומצטל למלה דאורייתא כדאמריין בגמרא שם, וע"כ אין לאוכלן אלא צפני עמנו, דגם אם אוכל מלה צפני עמנה ואח"כ אם אוכל מלה ומרור ביחד, אחי מלה דרשות ומצטל את המרור דרצן כמבואר בתוס' שם, ולכן אין עושין רק לזכר למקדש כהלל, דהיינו דהלל ה"י כורך מתחילה מלה ומרור, כנ"ל, או כדברי התוס' שם קט"ו, ד"ה אלא דכיון שצריך לעשות מדרכן מלות בריכה כהלל הוה דרצן ודרצן.

מצוה ג'ז

היא שצונו לשחוט הפסח השני מי שנמנע ממנו מלשחוט פסח הראשון, והוא אמרו יתעלה בחדש השני בין הערבים יעשו אותו. ובכאן יש למקשה מקום שיקשה עלי למה אתה מונה פסח שני. וזה סותר מה שהקדמת בשרש שביעי באמריך שדין מצוה לא ימנה מצוה בפני עצמו. ידע מקשה קאשיא זו שהחכמים חלקו בפסח שני אם יהיה כדין הראשון או יהיה ציווי מיוחד ופסקה ההלכה שהוא ציווי נאמר בפני עצמו. לפיכך ראוי למנותו בעצמו. ובגמרא (פסחים צ"ג) אמרו חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברי רבי וכו' וההלכה בזה כלו כרבי וכו'.

שם אי נמי לגר שנתגייר בין שני פסחים. וכן ראיתי במ"ח מלה ש"פ, דנקיט ל"י לדבר פשוט דגר שנתגייר בין שני הפסחים חייב כרת לרבי על השני. ולענ"ד אין זה דעת הרמב"ם דהנה הרמב"ם כתב צה"ל ק"פ פ"ה דמי שה"י טמא או צורך רחוקה ולא עשה את הראשון אע"פ שהזיד צשני אינו חייב כרת, שכבר נפטר בפסח ראשון מן הכרת ע"כ, ונראה דק"י הוא לגר שנתגייר בין שני הפסחים והזיד בפסח שני דפטור מן הכרת, כיון שלא ה"י

הנה לכאורה נראה דיסוד של רבינו דפ"ש נמנה למלוח צפ"ע, הוא מהלכה דרבי מחייב כרת על פסח שני, גם לאיש כזה שלא ה"י חייב בכלל בפסח ראשון כגון גר שנתגייר בין שני פסחים או קטן שהגדיל בין שני פסחים ולא עשו את הפסח חייבין כרת, וע"כ חייבן אינו מנה פסח ראשון, אלא ע"כ פסח שני בעמנו מחייב הכל כמו שמחייב פסח ראשון, דש"מ שהוא מלה צפני עמנו, עיין ברש"י צפ"ס ל"ג, ד"ה חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני וכתב

שייחטת

בכלל דין ק"פ ראשון. והנה לפ"ז אי אפשר לומר דהיסוד של הסה"מ הוא מגר שנתגייר, דהרי הדין יסודו מחיוב כרת של פסח שני לא ממה שגר שנתגייר בין הפסחים מחיוב לעשות פסח שני, ומחוב כרת ליתא בגר שנתגייר, אלא ע"כ ל"ל דיסודו הוא משגג ולא עשה את הראשון והזיד בשני דחייב כרת, דשמע **מוינה**, דאית ל"י חיובה בהנפי נפשי, דאי אמרינן תשלומין דראשון, אי אפשר להיבז על השני, דהא לית ל"י חיובה בהנפי נפשי ובראשון הרי שגג כלשון רש"י שם. והא דלא מציא היסוד שהוא מנוח בפ"ע מזה שגר שנתגייר בין שני הפסחים דמחוייב לעשות פסח שני, לו יהא דלא חייב כרת אבל כיון שמנוח לעשות ש"מ שהיה מנוח בפ"ע לא תשלומין, הנה זה פשוט דמני"ל דגר שנתגייר שמחוייב בפסח שני, אלא מזה שמחוייב כרת על פסח שני היכי שגג בראשון, עיין בגמרא שם.

אלא שיש לעיין מ"ט פטור מכרת מי שהי עמא או בדרך רחוקה בפסח ראשון והזיד בפסח שני, דכיון שפסח שני רגל בפ"ע כרגל הראשון ואיכא כרת

בשני, למה פטורים, מה דינייהו לבין שוגג או אנוס בראשון והזיד בשני דחייב כרת. **איברא** דכבר הקשה הראב"ד ז"ל דסותר את דבריו, דז"ל ע"ז שכתב בעמא, עכשיו סותר את דבריו ומאי שנא עמא ודרך רחוקה, והזיד בשני, משוגג או נאנס בראשון והזיד בשני ע"כ. ובכ"מ שם מציא פירוש המשנה להרמב"ם דתן שם (כ"ג:) מי שהי עמא או בדרך רחוקה יעשה את השני, שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני, א"כ למה נאמר עמא או דרך רחוקה, שאלו פטורים מן הכרת ואלה חייבים בהכרת, ומפרש הרמב"ם כשהי עמא או בדרך רחוקה אינו חייב כרת, לפי שפטור מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת וגדחה לפסח שני, שלא נאמר בו כרת, ובשגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת כי לשון התורה, כל מי שנא הכי עמא או בדרך רחוקה, ולא עשה פסח כלל חייב כרת, והוא אמרו יתצרך והאיש אשר הוא עביר וצדק לא היה וגו', וזה ענין אמרם ככתבן אלו פטורים מן הכרת ואלו חייבים, עכ"ל ומסיק הכ"מ דלפי פירוש זה אין מקום להשגת הראב"ד ע"כ.

מצוה נ"ט

היא, שצונו לתקוע בחצוצרות במקדש עם הקרבת הקרבן מקרבני המועדות. והוא אמרו יתעלה וביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם וגו'. ובבאור אמרו שמצוה זו בחצוצרות וכו' וכן אנחנו מצווים לתקוע בחצוצרות בעתות הצורך והצרות כשנוזעק לפני השם יתעלה. והוא אמרו וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעתם בחצוצרות וגו'.

א

של רה"ש של יעל ושתי הנולרות מן הלדדים וכו' שמזית היום בשופר, וצתענית בשל זכרים וכו' ושתי הנולרות באמצע וכו' שמזית היום בחצוצרות. ותניא בגמ' שם צמה דברים אמרינן במקדש אבל בגבולין מקום שיש הנולרות אין שופר מקום שיש שופר אין הנולרות, (וברש"י שם מקום שיש שופר כגון רה"ש ויובל, מקום שיש הנולרות כגון תענית) והקשה הבע"מ ז"ל על זה שכתבו הגאונים והגו לתקוע צתענית בשופר, ולפי משנה זו נראה לנו שאין לנו לתקוע צתענית בגבולין אלא בחצוצרות, ע"כ.

ברמב"ם ריש הל' תענית ז"ל מזית עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות, על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר על הצר הצורך אתכם והרעתם בחצוצרות כלומר כל דבר שייצר לכם וכו' זעקו עליהן והריעו עכ"ל.

הנה המ"א צ"מ (תקע"ו) הקשה למה אין אנו חוקעין ח"ל, כתב הרמב"ם מ"ע מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות צעת צרה, ואני תמה למה אין אנו נוהגין לתקוע צעת צרה, ואע"פ שאין תענית לצור בצבל מ"מ הלא מדאורייתא מנוח לתקוע בלא תענית עכ"ל. והאחרונים תירו שהמנוח הוא דוקא בא"י, ועיין בפרי"מ שם דגם בא"י הוא דוקא בזמן שא"י תחת ידינו.

ובר"ן שם מציא קושיא הבע"מ, ומציא דצירושלמי מוכח דצתענית בשופר, וכתב ח"ל וריינו עממא משום דכיון דאמרינן צעתה מלחמה מתריעין ילפינן מוניה לכל צרה וצוקה שלא תבא על הצבור דמתריעין, מיכו כיון דחצוצרות צכנופיה דכולהו ישראל הוא דאשכחן להו כדכתבין והיו לך למקרא העדה, וצתענית בגבולין לאו כנופיה דכולהו ישראל

אמנם כעין קושיא המ"א הקשה הבע"מ ז"ל על חצוצת הגאונים, דהנה תן צרה"ש (כו:) שופר

יניחו מתרועעין בשופר ולא בחלולות עכ"ל, ונתיישב בדברי הר"ן גם כן קושיא המ"א, דללא כנופיא דכל ישראל אינה חלה מלכות חלולות, דמטעם שאין חגיגת בגדולין ה"י אין מלכות חרושה בחלולות.

אמנם ברמב"ם שם בה"ד' כתב ז"ל, ומדברי סופרים להחטות על כל לרה וכו' ובימי החטות האלו זועקים בחפלות ומרועין בחלולות בלבד, ואם כן צמקדש מרועין בחלולות ובשופר עיי"ש שלא כדברי הירושלמי המובא בר"ן, ו"ל דהרמב"ם מייירו בזמן המקדש כמו שכתב בצמקדש מרועין בחלולות ובשופר, דזמן כנופיא דכולהו ישראל הוא, דהטעם שאין חגיגת בגדולין כתב הרמב"ן מובא במ"מ סוף פ"ג מפני שאין נשיא בחי"ל וגזירתן גזרת הדיוטות והרי הן כיהודים, אבל בח"י בזמן המקדש דה"י נשיא ה"י כנופיא דכל ישראל, לכן מרועין בחלולות, והירושלמי מייירו בגדולין כדמוקי בר"ן שם, וכן נראה ממה"מ בסוף מ"ט דמנה ששים מלכות הכרחיות לא מנה מלכות נ"ט, אף שגרות תכופות ר"י, אלא דהמלכות היא דוקא בכנופיא דכולהו ישראל כנ"ל.

ב

הנה רבינו כאן צסה"מ, מנה התקיעה במקדש עם הקרבנות, והתקיעה בערות הלכות למלכות אחת, והמ"מ ריש ה"ל חגיגת חמה למה מנה אותן למלכות אחת, והרי הן שני פסוקים בכתוב, ותיכין ח"ל ונראה שדעתו ז"ל שהמלכות היא אחת כללית לתקוע בחלולות במקדש צעת הקרבנות, וצעת הלכות צין במקדש צין בגדולין, ואין ראוי למנותן בשתי מלכות, ועוד נ"ט עכ"ל.

והפר"מ צס' תקע"ו, הביא דהפר"ד תמה דאף שהפעולות שוות הן מ"מ אין זה טעם למנותן באחת שברי תקיעת שופר מרה"ש ויובל נמנים לצי מ"ט ח"ע"פ שהפעולה שרה, ומיישב שם קצת, לפי דברי החינוך צמל"ה (שפ"ד) דעינינוס אחת לשעבד הנב והכוונה הרלו"י ש"ע"ז צל מלכות תקיעה בחלולות, אבל תקיעת שופר של רה"ש ושופר של יובל הם עינינוס נפרדיו, עיי"ש.

ואמנם כן החילוק צין שופר של רה"ש ושל יובל, נראה כן מדברי רבינו צסה"מ צמל"ה (קל"ז) צמל"ה תקיעת שופר ציובל, ח"ל וידוע כי התקיעה הריא ציובל, אמנם לפרסם הכרות, ושהוא מין הכרזה, והוא אמרו וקראתם דרור צארין לכל יושבי צארין הגזרות, ואין ענינה כענין תקיעת רה"ש כי היא זכרון לפני ד', וזהו להוליא את העבדים עכ"ל, ונראה דזה הוא כוונת רבינו למה מנה מלכות תקיעת שופר ציובל למלכות צפ"ע, וכתב הגימוק כנ"ל.

ולפ"י ז"ל דמלכות חלולות ענינוס אחת כדברי הפר"מ, אלא שלא מתורין צזה מ"ט מנה רבינו כל שציתה ושציתה ציו"ט למלכות צפ"ע אפילו צאותו רגל עלמו, שציתה יוס ראשון ושציתה יוס שציעו עיין צמל"ה קי"ט וצמל"ה ק"ס צמל"ה שציתה צחג הפסח, דיותר ח"ל דעינינוס אחת מתקיעת חלולות צשעת הקרבנות, וצעת הלכות, ומני"ל דליכא עוד טעמים שונים מתקיעת דקרבנות לתקיעת צלרות, וצמ"מ צפ"י צהעלותך כתב דהכוונה צקרבנות לתקיעה, והכוונה צעת לרה להחרושה ונ"ט.

מצוה ס'

היא. שצונו שיהיה כל קרבן שנקריב מן הבהמה בן שמנה ימים או יותר ולא פחות מהם. וזהו מחוסר זמן בגופו. והוא אמרו והיה שבעת ימים תחת אמו וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר. והוא אמרו יתעלה שבעת ימים יהיה עם אמו. וכו'. אבל הוא לאו הבא מכלל עשה. לפיכך אין לוקין עליו ומי שהקריב מחוסר זמן אינו לוקה כמו שהתבאר בפרק אותו ואת בנו (דף פ"א) ושם נאמר הנח למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה וכו'.

להרמב"ן מה שסקל, והמלכות זו מלכות (ס') לא סקל, והראש"ד ז"ל השיג גם על מלכות ס'. והנראה לע"ד דצכל העשין כהאי גונא שמנה הרמב"ם צמנין העשין, צכולן מצד הלחו הבא מכלל עשה שהוא עשה יש צכולן ל"ת מפורש, ויש שלוקין עליהם, על הל"ת, ויש שאין לוקין גם על הל"ת, וצמנין הלחון מצד אס לוקין או אין לוקין, אבל צמל"ה זו מלכות (ס') אס הקריב צחוק הזמן לא

הנה לכאורה יש לעיין, למה ראה כאן רבינו לצדד דאין לוקין מטעם דהוי לאו הבא מכלל עשה ואין לוקין על לאו זה, דהנה רבינו מנה הרבה לאוין הבא מכלל עשה, צכלל העשין, עיין צהשגת הראש"ד על מנין המלכות הקרה, צמל"ה (זו וצמל"ה קמ"י וקמ"ט) וצכולס לא הזכיר דאין לוקין ויותר קשה לכאורה על הרמב"ן, דהרמב"ן סקל צמנינו הלחון הבאין מכלל עשה, עיין צשורש ו' וצסוף המנין

עובר על ל"ח כמו שנבאר לקמן, לכן מבאר כאן חף שעובר בחוק הזמן בל"ח הבא מכלל עשה, מ"מ אין לוקין מטעם דל"ח הבא מכלל עשה הנה הוא עשה, ומתאו טעמא נמי לא סקל הרמב"ן ז"ל בזמניו מלוא (ס') כהשגת הראב"ד על מלוא (ס'), דבכל אלו שסקל יש לאו גם כן, ומבאר הרמב"ן בשורש ו' ואין הלואו שנאמר בלשון עשה מוסיף בזה המנין כמו שלא יוסיף לאו אחר גמור, עיי"ש ועיין בדרך מנותח לבעל מל"מ מה שכתב במלוא (ו"ט) שהרמב"ן סקל מלוא (קמ"ט) ובמלוא (ס') דאין ל"ח בחוק הזמן לכן הכניס הרמב"ן עשה זו כחשבונו, (ועיין בכ"מ על השגת הראב"ד במלוא (ס')).

והנה כעין לשון זה שבס"מ, כתוב בן ברמב"ם ה"ו אסורי המזבח פ"ג ה"ו (ח') וז"ל מלות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה שנאמר וגו' וכל שבעת הימים נקרא מחוסר זמן, וי"ט שמתחוסר זמן פסול אם עבר והקריבו אינו נוקה מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה ולא נראה הקרבן עכ"ל, ובהלכה ז' כתב הרמב"ם וז"ל ויראה לי שאפי"ש שאין כל הפסולין האלו ראויין למזבח לקרבן אם עבר והקריבן אינו נוקה מן התורה לפי שלא נתפרשה אזהרתו, ע"כ, (כלומר כל הפסולין לא מדין בעל מוס, כגון כלאים יולא דיפן, יתוס), ובכ"מ הקשה טיבה על רבינו, אי דהנה בגמ' חולין (פ.) גבי הא דתנן דשוחט אותו ואת בנו קדשים צפניס לוקה, פריך הגמ' וילקוי נמי משום לאו דמחוסר זמן, דתניא מנין לכל הפסולין שבשור ושצשה שהוא בלא יראה ת"ל ושור ושה שרוע וקלוע וגוי לימד על הפסולין שבשור ושה שהוא בלא יראה וכו' ר' זירא אמר הנה למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה מ"ט דאמר קרא מיום השמיני והלאה יראה, מיום השמיני אין מעיקרא לא, לאו הבא מכלל עשה עשה, והקשה בכ"מ מאחר שמפורש בדברי ר"ז דלא לקי למה תנה הדבר בעלמו בלשון יראה לו, ב' למה תולה בדבר בשלא נתפרשה אזהרתו, ואינו כן שהרי בגמ' אומרת נתפרשה אזהרתו ולא פטר מחוסר זמן (ממלקות) אלא מפני שניתק לעשה. ג' שכל שאר הפסולין חוץ ממחוסר זמן ילקה עליהן שהרי לא נתקו לעשה.

ומיישב שם בכ"מ שרבינו הוסיף לו דהא לא יראה לא משמע דמזהר דלא יקריבוהו, אלא שלא יעלה לרצונו, אבל אזהרה שלא יקריבו אין כאן, ולכך משמע ל"י דכ"מ לשנויי הכי אלא דלפוס מאי דס"ד דלא יראה היינו אזהרה שני ל"י, ואפילו אח"ל שבה לזהיר כיון שאינו מפורש שהרי אפשר שלא צא לזהיר אין ללקות, ומסיק שם בכ"מ וז"ל ויש סעד לדבריו דלקמן בסמוך כתב רבינו טעם פטור מחוסר זמן ממלקות מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה, ולא כתב מפני שניתק לעשה כ"י זירא משום דלא יראה לא צא לזהיר שלא יקריבו ואין כאן לאו שנלמד לומר שניתק לעשה ע"כ.

והנה דבריו מן הכ"מ דהרמב"ם נה כתב כ"י זירא בגמרא תמוהין טיבה דהנה מבאר כאן בס"מ דכל סיעתא דרבינו הוא מדברי ר' זירא ומצוה לשנוי דשם נאמר הנה למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה, וכן איחא צפיה"מ להרמב"ם פריך אותו ואת בנו וז"ל והעובר ושחטו חייב מלקות משום אותו ואת בנו, והענין שהייבו מלקות אחר משום אותו ואת בנו, ולא נחייבו שתי מלקות, לפי ששחט מחוסר זמן שנאמר ומיום השמיני והלאה יראה, הא קודם זמנו לא יראה צפניס ר"ל שהקריב מחוסר זמן, והמקריב מחוסר זמן אינו חייב עליו מלקות, והעיקר בידעו לאו הבא מכלל עשה עשה והוא מה שאמר הנה למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה ע"כ.

וכבר הקשה הלה"מ שם על הכ"מ, איך אפשר לומר דכל הסוגיא אינה לפי האמת, בלי שום הכרח, ומי הביאו לרבינו לדחוק עלמו בכל זה.

והלה"מ מיישב שם דרבינו מפרש דהא דאמר ר' זירא הנה למחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה, לא כפרש"י דהוי לאו הניתק לעשה, אלא דהכתוב נתקו מלאו דלא יראה, ולא הוי כשאר הפסוליס בלאו דלא יראה, אלא נתקו לעשה ונית ב"י אלא עשה דמיום השמיני, כמו שמפרשים החוס' שם, ומפני כן לא כתב במחוסר זמן דהוי לאו הניתק לעשה אלא דהוי עשה לחוד, ולפי"ז משמע מההיא סוגיא דבשאר פסולין אליבא דר' זירא דלקו משום דהוי לאו גמור, ודוקא מחוסר זמן הכתוב נתקו לעשה אלא דלהרמב"ם קשי"י ל"י קושית החוס' שהקשו שם גבי מחוסר זמן דהיכי סלקא דעתן דלקי מלאו דלא יראה הא לא יראה הוי לאו שבכללות כמו לאו דלא יאכל כי קדש הם דאמרינן צפ"י כל שעה דהוי לאו שבכללות, ונכך מכה קושית זו הולך לומר דהך סוגיא לא הוי קושית, ומ"ש לפי שלא נתפרשה אזהרתו ר"ל שאין שם נאו מפורש, אלא דהוי לאו שבכללות ע"כ.

והנראה לש"ד דמה שכתב הלה"מ דהרמב"ם מפרש דברי ר"ז דאמר הנה למחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה, כדברי החוס' דהכתוב נתקו מהל"ח דכתב בקרא ושור ושה לא יראה ונתקו לעשה, יש לבין הדברים לדברי הרמב"ם צפיה"מ ה"ל, דהכתוב נתקו לעשה ונית במחוסר זמן הל"ח דלא יראה אלא הל"ח הבא מכלל עשה אם הקריב מחוסר זמן, ואין לוקין על ל"ח זו דל"ח הבא מכלל עשה עשה.

אמנם מה שכתב ליישב דברי הרמב"ם בהלכה ז' דכתב שאין לוקין על הפסולין אם הקריבן משום דהלאו דלא יראה הוא לאו שבכללות דאין לוקין עליו ומה שכתב לפי שלא נתפרשה אזהרתו ראה לומר שאין שם לאו מפורש אלא דהוי לאו שבכללות. הנה מלבד שקשה לשון הרמב"ם שכתב על לאו שבכללות בלשון שלא נתפרשה, ולמה לא מפרש לההיא דהוי לאו שבכללות דאין לוקין עליו, קשה טיבה דהא כל ענין

לאו שבכלות הוא רק לפטור ממלקות, אבל לכל דבר הוא לאו גמור וצ"ל במנין המלות לא תעשה, והרמב"ם ז"ל לא מנה בלאו דלא ירצה במנין הגאון, עיין במנין המלות ריש הלכות אסורי המזבח, וז"ל כדברי הכ"מ דלא ירצה לא משמע אזכרה דלא יקריבוהו ולפיכך לא הביא במנין הלאוין, וקשה כ"ל.

ותו קשה על הלח"מ דאיך אפשר לומר דהרמב"ם מפרש כדברי תוס' דהכתוב נתקו מהלאו, דמשמע דמש"ה לא לקו, ובלאו הכי כ"י לוקה, וזה סותר מה שכתב בה"י ז' דבכלל אין לוקין על לאו זה לפי שלא נתפרשה, ובהצגת הלח"מ משם דהלאו הוא לאו שבכללות, דלפי דברי הלח"מ הכי ז"ל דהרמב"ם דוחה הסוגיא צ"ן קושית המקשה דהקשה ולילקי נמי משום לאו דמחוסר זמן, וצ"ן דברי ר"ז דאמר הנה למחוסר זמן דכל הסוגיא סובב דלוקה על לאו שבכללות, או דזה לא נקרא לאו שבכללות כדברי הלח"מ, והסוגיא לאו קושטא היא לפי הלכה, וכן ראיתי ברמב"ן במ"י חגי"ן שם דמביא קושית החוס' על הגמרא ולילקי נמי ה"א ה"ב לאו שבכללות ותיקן דסוגיא זו קאי אליה דמ"ד לוקין על לאו שבכללות.

והנראה לפ"ד דהרמב"ם מפרש דקושית הגמרא ולילקי נמי משום לאו דמחוסר זמן, לא הקשה אלא על מחוסר זמן, ואין להוכיח מהגמרא דהמקשן ס"ל דכל הפסולין לירקן, ואף דמביא הבריייתא דתניה משור ושה שרוע וקלוט וגו' נמד על הפסולין שבשור ושה שהיה צ"ל ירצה, לא מביא המקשן דממקרה זה ילקו על כל הפסולין אם הקריבן, אלא דמביא המתניתא דממקרה זה יש ללקות המקריב מחוסר זמן, והע"ס לזה דמקרא ושור ושה שרוע וקלוט וגו' ולגדר לא ירצה לא נתפרש דאזכרה קאי על כל הפסולין, דז"ל דקרא מזכור על שרוע וקלוט, אף

דשרוע וקלוט הן מומים ועובר על לאוין דכתוב צבעלי מומים מ"מ ז"ל דלעבור עוד גם על לאו זה דלא ירצה, אבל במחוסר זמן דכתוב צהדיא בקרא ומיום השמיני והלאה ירצה, דמינה ילפינן דבתוך הזמן לא ירצה ואם כן ע"כ נכלל מחוסר זמן בלאו דלא ירצה דכתוב בשור ושה, ועל מחוסר זמן אמר ר' ירמיה הנה למחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה, ובפירושו התוס' צ"ל דהכתוב נתקו מהלאו דלא ירצה דכתוב בקרא ושור ושה, ואח"כ שפיר דקאמר הרמב"ם ויראה לי משום דיש לפרש בגמרא כרש"י ותוס' דלוקין בשאר פסולין, ומש"ה כתב ויראה לי, כלומר דאין הכרח מהגמרא.

וראיתי צהדושי הגאון פרי חדש ברמב"ם אחרי דהביא דברי מרן הכ"מ כתב צ"ל ולע"ד נראה דכיון שאינו מבואר בגמרא צהדיא, אלא דמחוסר זמן, ה"ב אמונא דוקא זה פטרו הכתוב משום דה"ב לאו ה"ב מכלל עשה, אבל שאר הפסולין פשיטא דלקי, ולאפוקי מזה כתב רבינו דע"כ לא קמפלגי אלא במחוסר זמן, אבל בשאר פסולין למזבח כגון כלאים ויואל דופן וכיוצא בהן יראה לו דלא לקי, לפי שלא נתפרשה אזכרתן, אבל דין דמחוסר זמן כבר כתב רבינו בסמוך ונתן ע"ס לדבר משום דה"ב לאו ה"ב מכלל עשה כמו שמבואר בגמרא צהדיא עכ"ל.

ובענייני לא עמדתי על דברי הגאון פ"ח ז"ל דה"ב כל היסוד של המקשן שהקשה ולילקי נמי משום מחוסר זמן מדתני במתניתא מנין לכל הפסולין שבשור ושה שהוא צ"ל ירצה ת"ל ושור ושה וגו' לימד על הפסולין שבשור ושה שהוא צ"ל ירצה, מהיכי תיתי למימר דלא קמיפלגי אלא במחוסר זמן, אבל בשאר פסולין לא נקי, חולי כ"י ל"י להגאון פ"ח ח"ה יסוד לחלק ואולי כיון למה שכתבנו.

מצוה ס"א

היא שצונו שיהיה כל מה שנקריבהו שלם במינו תמים מן המומין שבאו בכתוב ושאמרו בקבלה שהן מומין, והוא אמרו תמים יהיה לרצון, ולשון ספרי תמים יהיה לרצון מצות עשה. וכבר הביאו ראיה על היות יינות נסכים ושמניהם והסלת בתכלית הטוב והנקיות מן ההפסד מאמרו תמימים יהיו לכם ונסכיהם וכו'.

והנראה דכן ז"ל דמקיים צהדיא, דהנה הרמב"ם סוקל ממנין הרמב"ם מ"ש שהיה מלאו ה"ב מכלל עשה, היכי דאיכא לאו מפורש מלבד הלאו ה"ב מכלל עשה, מטעם שכתב בשורש ששי דכל כ"ה"ג שאין בהי קום עשה צפועל, רק המניעה, כבר היה נמנית בלאוין, ואין הלאו ה"ב מכלל עשה מוסוף צ"ל ע"ש

הנה יש לעיין במ"ש זו, אם היה רק בשליה, כלומר אם עבר והקריב בעל מוס עובר בלאו ועשה כלשון החינוך צהדיא (רפ"ו) וז"ל ועובר עלי' ושחט או זרק הדם וכו' בעלת מוס בעל עשה זו מלבד שער על לאו, עכ"ל, או דמקיים צהדיא, כלומר אם הקריב תמים מקיים המצוה,

וכיון דמלוא זו לא סקל מהמנין מוכח מזה דס"ל דהמלוא מקיימים בפועל, היכא דמקריב תמים, ואין להוכיח מהחינוך להיפך, כי החינוך ז"ל לדרכו הולך דבכל מלוא ומלוא מצאח האופן דעובר על המלוא, ומלבד דמקיים מלוא מוסוף היכא דמקיים.

והנה הלכה זו דתמים מצוחר כאן צבה"מ דגם ציינות נסכים ושמייהם הוא, וכן הוא צרמז"ס פ"ו מאיסורי המזבח, וז"ל כשם שמלוא להיות כל קרבן תמים וכו' רק הנסכים יהיו תמימים ונצחיים שנאמר תמימים יהיו לכם ונסכיבם, ועיין צב"מ שם דמציא מחניחין צפ"י כל הקרבנות מנחות (פ"ז) ר"י צר"י אומר יין שעלה צו קמחין פסול שנאמר תמימים וגוי ומנחתם וגוי ונסכיבם, וכתב עוד הכ"מ ואע"ג דמשמע דרבנן פליגי עליה, לא פליגי אלא למימר דיון שענה צו קמחין שפיר הוי תמימים אצל עיקר דרשה לכ"ע איתא.

ויש לעיין אם הילפותא על נסכים מקרא תמימים וגוי ונסכיבם הוא הלמוד גס על המלוא כשם שמלוא צקרבנות כן מ"ע צנסכים, או דהלמוד הוא רק שפסולין הן, אצל לא עובר על מנחת עשה אם הקריבו, ומה שמציא לספק זה, למה לא מנה הרמז"ס הנסכים למלוא צפני עלמה, מלות עשה שיכוו הנסכים תמימים.

וי"ל דאין ה"י דגם המ"ע איתא צנסכים אלא דאין למנותה למלוא צפ"ע משום דצקרא כתיב תמימים יהיו לכם ונסכיבם, הנה כתיב תמימים צין על הקרבן וצין על הנסכים, ונסכים נכללים צמלות תמימים של קרבן, וכן ז"ל דעובר גס על המ"ע אם הקריבו, דהנה גרסוין שם צמנחות (פה): סולת שהתלועה ריבה פסולה, צעו רצח הקדישן מהו שילקה עליהן משום צעל מים, כיון דפסול כצעל מום דמי או דלמא אין צעל מום אלא צבהמה ע"כ, והנה עד כאן לא קמציעיא אלא לענין ללקות משום דאולי אין שייך צעל מום אלא צבהמה, אצל אי לאו הכי הוה אמרינן שהלאו שצבהמה צל תקריבו הוא גס צנסכים וצסלת, אם כן צידחי י"ל לענין המ"ע כיון דפסול צבהמה דמי.

והנה צרמז"ס פ"ו הל' ג' המקדיש יין פסול או סלת או שמן פסול או עוים פסולים למזבח הרי הדבר ספק אם דומים לצעל מום צבהמה, ולוקה, או אינם כצעל מום, לפיכך אינו לוקה ומכין איתו מכות מרדות, ע"כ, ולכאורה יש להקשות דכל הפסולין צבהמה למזבח צני מומים, דכתב הרמז"ס צפ"ג הל' ז' דאם עבר והקריבו אינו לוקה מן התורה לפי שלא נתפרשה אזהרתן, וקשה לכאורה כשם דציעיא למילף ציין פסול מבהמה צעלת מוס דילקה, אם כן למה לא יולף שאר פסולין מבהמה צעלת מוס דילקה.

אמנם זה לא קשה מידי, דעד כאן לא מצעי אלא צפסולין יין ושמן, דלנה לומר דפסולין הן משום מום, דצין ושמן נקרא זה מום, דלא דמי לשאר יין ושמן, דנשתנו משאר יין ושמן אצל הפסולין צבהמה כגון יולא דופן או מחוסר זמן, שאין צהן שום שגוי משאר צהמות, ואין פסולין מהלכה ממלות תמים, שכרי הן תמימים לפיכך אין הן נכללים צהל"ת דכל אשר צו מום לא תקריבו, אצל צשמון ויין דילפיין מקרא תמימים יהיו ונסכיבם, יש לספק דגם צהל"ת דכל אשר צו מום לא תקריבו.

ואמנם מה שיש להקשות, מבהמה עומעום ואנדרוגיוס, דכתב הרמז"ס שם צהל"י ג' שאין לך מום גדול מהן, דז"ל המעומעום והאנדרוגיוס אפי"פ שאין לך מום גדול מהן הרי הן פסולים למזבח מדרך אחרת לפי שהן ספק זכר ספק נקבה הרי הן כמין אחר, וצקרבנות כתיב זכר תמים ונקבה תמימה עד שיביא זכר ודחי או נקבה ודחיה, לפיכך אף העוף שהוא עומעום או אנדרוגיוס פסול למזבח עכ"ל, וגם על פסולין אלה כתב הרמז"ס דחינו לוקה, וקשה דלו יבא שיש צהן פסול שאינן זכר או נקובה תמימה, מ"מ כיון שהן גס צעלי מומין שאין לך מום גדול מזה, הו"ל למימר דנכללים הן צהל"ת דכל אשר צו מום לא תקריבו ולילקא עליהן.

וראיתי צלח"מ שם דהקשה למה לי קרא דזכר ונקבה למעוטי עומעום ואנדרוגיוס תיפוק לי דהוי צעל מום, והוי כמקדיש צעל מום למזבח דפסול, ותירץ דו"ל דאיעריך קרא לומר דגרע מצעל מום, דצעל מום קדיש צתמורה ומקדש צתמורה, משא"כ צעומעום ואנדרוגיוס דהוי כמקדיש עוים ואצנים, ע"כ, וכן מצאח שם דיש צעומעום ואנדרוגיוס שני פסולין חד משום צעלי מומים, וחד מדמעטיהו קרא זכר ונקבה, עיי"ש, וקשה כג"ל למה כתב הרמז"ס דאין לוקה, כיון דפסולין גס משום מומין ילקו כצעלי מומין.

והנראה דאין ה"י דפסולין הן למזבח גס משום צעלי מומים, אמנם לענין לעצור עויהם צלאו דכל אשר צו מום לא תקריבו, גראה דחינו עובה, כיון דיש צהן פסול מקרא דזכר ונקבה, ומגרע גרע מצעל מום, דכתב הרמז"ס שם צהל"י וז"ל המקדיש עומעום ואנדרוגיוס וכו' למזבח ה"י כמקדיש עוים ואצנים, לפי שאין קדושה חלה על גופן, והרי הן חולין לכל דבר וימכרו ויביא צדמיהן כל קרבן שירצה ואינן כצעלי מומים שצעל מום יש צמינו קרבן עכ"ל וכיון דאין קדושה חלה על גופן, והרי הן כעוים ואצנים לא שייך עלייהו אסור דכל אשר צו מום לא תקריבו, דלא גזר הכתוב אלא על אנה דיש צמינו קרבן, אלא דנפסלו מעט מום.

מצוה ס"ב

היא, שצונו להקריב מלח על כל קרבן, והוא אמרו על כל קרבן תקריב מלח. וכבר התבארו משפטי המצוה בספרא ובמנחות.

א

ברמב"ם ה' אהמ"ז פ"ה ה' י"א ז"ל מלות שבה נמנוה כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח, שנאמר על כל קרבן תקריב מלח, ואין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח, חוץ מיין הנסכים והדס והעניים, וזהו י"ב שם הקריב בלא מלח כלל לוקה שנאמר ולא תשצית מנה צרית א', ואע"פ שלוקה הקרבן כשר והוראה, חוץ מן המנחה שהמלח מעכב צקמיה שצית ונה תשצית מלח צרית א' מעל מנחתך עכ"ל.

הנה מחלק הרמב"ם בין קרבנות למנחה, דמנחה מעכב המליה ובקרבנות אינו מעכב, ובסוגיה דמנחות (כ), לא נראה כן דלתנא דמתניתין גב דמנחות נה מעכב, דהכי הנין שם (ית), לא ילק וכי ולא מלח כשירה, ולתנאי דמתניתא גב דקרבנות מעכב, וקשה על הרמב"ם צרתיה דה' דהו"ל לפסק להלכה כסתמא דמתניתין, ותו דלתנאי דרבייתא אין הנוק בין קרבנות למנחות, דהכי תניא צרית מלח טוגס הוא שתבה צרית אמורה במלח דברי ר"י, ר"ש אומר נאמר כאן צרית מלח עולם הוא ונאמר להלן צרית כהונה טוגס כשם שאי אפשר לקרבנות בלא כהונה כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח, וברש"י שם בין ר"י לר"ש ניכר מידי אלא משמעות דורשין ע"כ.

ובכ"מ שם עמד על כל זה, ותירץ, וז"ל וגיל שרצונו גרם כמו שכתבו בחוסי' שגורם ר"ת מלח צרית, והוא קרא דכתיב צ' ויקרא לא תשצית מנה צרית א' מעל מנחתך, דהשתא לא אמרינן דמעכב אלא צמנחה, ואע"ג דר"ש משמע דכלל קרבנות מיירי איכא למימר דכיון דל"י לא מיירי אלא צמנחה נקטוין כותוי, דר"י ור"ש הלכה כר"י, ור"ת וה' מתניתין דלא מלח כשר גבי מנחה כתיבא והאיך פסק רצונו דלא כסתם מתניתין, וז"ל דמתניתין דלא כר"י ודנא כר"ש, הכי נקטוין ע"כ.

ויש לעיין בדברי מן הכ"מ, דלו יהא שהרמב"ם גרם מלח צרית הקרא דמנחה, מהיכי תיתי לחלק בין מנחה לקרבן, וכיון דילפינן דמנח מעכב צמנחות ז"ל דהוא הדין בקרבנות, ותו דהא תינה צמנחה הנקמלת דעלה קאי הקרא, אכל צמנחה כהניס ומנחה כהן משיח ומנחה נסכים, דילפינן מקרא על כל קרבן תקריב מלח, דהכי תניא שם, ואין לי אלא קומץ מנחה מנין לצבות מנחה כהניס ומנחה כהן משיח ומנחה נסכים אימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים, ואיברי עולה ועולה השוף חלמוד לומר על כל קרבן תקריב

מלח, ע"ש דהנה כל המנחות לצד המנחה הנקמלת וכל הקרבנות לא ילפינן אלא מקרא על כל קרבן, איך אפשר לחלק בין מנחות אלה לקרבנות כיון דמקרא אחד נילף לכולהו.

איברא דמלשון הרמב"ם ז"ל דלא כיון דמנחה מעכב, אלא על מנחה הנקמלת, דז"ל הקריב בלא מלח כלל לוקה ואע"פ שלוקה הקרבן כשר חוץ מן המנחה שהמלח מעכב צקמיה שנאמר ולא תשצית מלח צרית א' מעל מנחתך עכ"ל דמפורש בדבריו צקמיה, ומציא קרא דמנחה הנקמלת, וז"ל דשאר מנחות וכלל בכלל קרבנות ואין מעכב, אמנם אין הכרח דהרמב"ם כיון לזה, דמה שכחז שהמלח מעכב צקמיה, ז"ל דהכוונה שכל המנחה אינה לריכח מלח כדמוכח מהצרייתא ה"ל.

אמנם מה שיש לתמה מה דחקס לומר דהרמב"ם מחלק בין מנחה לקרבן דהקרבא למנחה דמנחה מעכב ובקרבן לא מעכב, דז"ל צפשוט דבהקרבא אין ציניהם ולא כלום, והחלוק הוא דהכשירם דקרבן כשר הקרבן והוראה, וצמנחה לא הוראה, והטעם פשוט ומצוה, דקרבן אפילו אם מעכב והוי כאילו נשרף בלי הקרבא גב כן הקרבן כשר, כדתינא צפסחיס (ג"ע) יכול נעמאו אימורין או שאבדו לא יהו כהניס זכאין צחזה ושוק ת"ל והי' החזה לאהרן וצויו מכל מקום וצמנחה ה' ק"פ (פ"ד ה' צ') נעמאו האימורין והבשר קיים זורק את הדס והבשר נאכל לערב, וצמנחה אם לא הקריב הקומץ המנחה פסולה, דצמנחה הקערת הקומץ צמקום זריקה דס, ועיין במל"מ פ"א ממה"ק ה' ד', דמצוה, וז"ל ומי"מ לא דמי הקערת אימורין להקערת הקומץ, דצאימורין אם נאבדו הותר הבשר, אכל צמנחות אם נאבד הקומץ נאשר צאכילה, משום דהקערת הקומץ עומד צמקום זריקה דס, ולפיכך אם חשב צהקערת הקומץ מחשבת פגול נחפגל, וכמ"ש רצונו צפ"ג מפסולי המוקדשים, ואילו גבי קרבן אין מחשבת פוסלת לאחר זריקה עכ"ל.

ומצאתי שכבר עמד ע"ז בהגהות חשק שלמה צמנחות (יח), וז"ל ומה שחילק הרמב"ם בין קומץ המנחה לשאר הקרבנות, דשאר הקרבנות אף שצוה בלאו אם לא מלח הקרבן כשר הדבר פשוט, דעמנו דמלות מליחה אינה אלא צאיסורין, ואם לא מלח לא גרע מאם לא הקעיר האימורין כלל דג"כ כשר הקרבן, דהקערת האימורין אינה מעכב והכ"מ דחק שם בדברי רצונו ואכן הדבר פשוט כמש"כ עכ"ל.

ב

הנה מוצא דברי הרמב"ם מ"ש למלוח כל
 הקרבנות חוץ מיון הנסכים והדס והעלים, ומתן
 הכ"מ עמד על סחירת דברי הרמב"ם, דבהלכות
 מעב"ק (פ"ט הל' י"ד) כתב דיון הבא בפני עולמו
 נוחן עליו מלה, ומנסכו כולו על גבי השחין ככל
 הנסכים, ומישב דיון הבא בנסכים קאמר דלא צ"י
 מלה, אבל ציון הבא בנדבא בפני עולמו צ"י מנח.

ולכאורה יש להקשות, כשם דאמרינן דלא
 נתמעט ממלה אלא יין הנסכים אבל לא הבא בפני
 עולמו, נימא נמי לענין עלים, דלא נתמעט אלא ע"י
 המערכה, דצ"ח להכשיר הקרבן אבל לא עלים הצ"ח
 בפני עולמו.

והנראה דהנה צ"ל אהמ"ז פ"ו הל' ג', כתב
 הרמב"ם המקדש יין פסול וכ"ו או עלים פסולין
 למזבח, הרי הדבר ספק אם דומים לצעל מוס כצ"ח
 ולוקה או אינם כצעל מוס לפיכך אינו לוקה, ובג"מ
 שם וראיתי לתוס' צ"י כ"ק הוצר מנחתה (פה:)
 שכתבו דצ"ח דעלים הוא אליבא דרבי דאמר צ"י
 הקומץ דעלים קרבן גמור הם וש"יך בהם לא תקריבו.
 והנה לפי דברי התוס' לדין דלא קי"ל כרבי אין
 כאן מקום לספק בעלים אם לוקח עליהם משום
 צעל מוס. אך רבינו דפסק כרבנן ורביא כאן צ"ח
 דעלים, נראה דס"ל דצ"ח דרבנן הוא אף לרבנן,
 דדוחק הוא לומר דצ"ח דרבנן הוא כהלכתא,
 ומה גם שמדברי התוס' צ"י הקומץ (כ:) נראה דאף
 לרבנן עלים הוו קרבן, וכדכתיב על קרבן העלים
 עכ"ל.

ובמ"ח מצוה (רפ"ו) נחקקה בדברי תוס' הג"ל
 דהנה הגמרא במנחות הג"ל (פה:) מביאה המשנה
 כל עך שנמלא בו תולעת פסול לגבי מנחה, וע"ז קאי
 האצ"ח דרבנן הקדושו מהו שולקב, היינו ע"י
 המערכה כמתניתין דתנן על ע"י המערכה, ומאי
 שייכא הפלוגתא דרבי ורבנן, אם עלים הם קרבן או
 לא, דע"כ לא פניגי ורבי סבר דעלים נקראין קרבן
 היינו במתנדב עלים למנחה, לא ע"י המערכה, ורבי
 סובר דכל דיני מנחה יש לקרבן עלים, וצ"ח קמילה
 ומלה, אבל ע"י המערכה צודאי מודה רבי, דה
 מקרי קרבן, וא"ל קמילה ולא מלה, וכן ל"ל לדברי
 המל"מ דלרבנן נמי מקרי קרבן זה דוקא בעלים
 שהתנדב לקרבן על המנחה, אבל מאי שיע"ח ע"י
 המערכה, ו"ל דסברת התוס' אף דגמ' מביאה המשנה
 דמדות מ"מ עיקר הכוונה להוכיח דתולעת פסול,
 ופוסל ג"כ בעלי קרבן, וסברת התוס' דצ"ח דרבנן,
 רק בעלי קרבן, ולדעת המל"מ אף לרבנן כיון דאיברי
 קרבן, אבל בעלי המערכה נהי דפסולין אבל מ"מ
 אם הצעיר אותם ע"ג המנחה לא עשה אסור כג',
 כי לא שייך לומר לא תקריבו כי אינו צגדר קרבן,
 ע"כ.

ולכאורה זה תימה גדולה על מנן הכ"מ שלא עמד
 על דבר פשוט כזה, וגם צעל לח"מ הסכים בע"כ
 הישוב דכ"מ.

אמנם נראה דלשון הרמב"ם דחקס דכתב
 הקריב בלא מלה לוקה שנאמר ולא חשבת מלה וגו'
 ואע"פ שלוקה הקרבן כשר והורגה חוץ מן המנחה
 שהמלה מעכב בקמילה שנאמר ולא חשבת ברית
 א' מעל מנחתך ע"כ, ומדכתב חוץ מן המנחה
 שהמלה מעכב וגם הביא הסוף פסוק מעל מנחתך
 ש"מ דהחילוק ציניהם בהקדבה, דלמה לו למומר חוץ
 מן המנחה שהמלה מעכב בקמילה, הלא גם בכל
 קרבנות מעכב מלה, אלא בקרבנות כשר אפילו
 דמעכב, והכו ה"ל למומר בתחילת דבריו המלה
 מעכב שנאמר וגו' ואינא ידענא דבקרבנות כשר
 הקרבן וצמנחות פסול מעטס ה"ל אלא ש"מ מדבריו
 דהחילוק ציניהם בהקטרה עלמה, (וצ"ח נתישב
 קושית הלח"מ שם אם ילפינן ממנחה ולענין מלקית
 נילף נמי לענין עכו"ב).

והנפ"מ צ"ח לענין אימתי מותר הבשר לחכילה,
 לפי מאי דקי"ל דכל זמן דלא מקטרו אימורים לא
 משתרי בשר באכילה, ואם נימא דמלה לא מעכב
 באימורין ומקרי הקטרה אפשר משהעלה אימורים
 על גבי אישים ונחיקים מלות הקטרה הותר הבשר
 באכילה, ובתוס' מנחות (כ"ו:) ד"ה קומץ מאימתי
 מתיר את השירים כתבו דהוא הדין לענין אימורים
 תלוי בפלוגתא אם משמלה זו האור או משתנית
 ברובו, ע"כ אבל אם נימא דהא מקרי הקדבה כלל
 דמלה מעכב, נראה דאפילו אם הולת האור ברובו,
 נראה דלא הותר הבשר דעדיין לא מקרי גאבד
 הבשר דהא מהוי"ב למלוח כל זמן שי"ש עוד כזית
 שלא נשרף, ומדכתב אע"פ שלוקה הורגה משמע
 דמקרי הקטרה.

והנה לפ"ז ע"כ ל"ג בדברי הכ"מ, דצמנחה
 מעכב את הקרבן הקומץ ובקרבנות אינו מעכב.
 וקשה מה שחקשו כג"ל, למה לא נילף קרבנות
 ממנחה מהיכי תותי לחלק ציניהם.

והנראה דצ"ח הזה ה"ל דחלוקין הן
 בהכשירם, דהקומץ צמנחה עומד במקום זריקת דם
 בקרבן ומעכב את הכשר המנחה, ובקרבן אין
 האימורים מעכבין את הכשר של הקרבן כג"ל, לפ"ז
 הדבר פשוט דליכא למומר דנילף באימורים מקומץ
 דמנחה, כיון דלא דמי הדדי, דקומץ שהוא במקום
 זריקת הדם ומעכב את הכשר מעכבת גם מלות
 מלה, אבל באימורים שהם עלמס אינם מעכבין
 לפיכך אין מלה מעכב בהקטרתם.

ולפ"ז ל"ל דצמנחת כהניס ומנחת הן משוח
 ומנחת נסכים אין הכי נמי דילפינן ממנחה הנקמלה
 ומלה מעכב את הקטרתן ופסולין, דצמנחות אלו צ"י
 הקטרה אין כלום.

ונראה דס"ל דעני המערכה אינם חלה מכשירי קרבן, אבל הן עומן אינם בגדר קרבן כלל. והנה לפי דברי המ"ח ע"כ מוכרחים לומר, דגם לרבנן הנה המנדב עוים לקרבן על המזבח מקרי קרבן, מדמביא אצטויה דרבא הקדושו מה שינקת, ע"כ ל"ל דמקרי קרבן, וכן ל"ל בהגמרא (כא). שם דתניא אבל היין והעוים אין טעוין מלה, ומוקמינן שם כר"י צנו של ר' יוחנן צ"ב דממעט עוים דמה הפרט מפורש דבר שמקבל עומחה, ולא עוים שאין מקבלים עומחה, ע"ש וע"כ כרבנן אזלי דלרבי הו צעו מלה, דש"מ דמקרי קרבן דאילו"ה לא שייך מלה גבייהו דלא מקרי קרבן, אלא ע"כ דמקרי קרבן גם לרבנן. ול"ל דפלוגתא דרבי ורבנן אינה אלא בזה, דלרבי קרבן עוים הרי הוא כקרבן מנחה לכל דבר, לענין מליחה קמויה יעוים ולרבנן הרי הוא כשאר קרבנות וממעטין דלא צעו מלה. אבל לענין קדושת קרבן הן שוין.

ומגמרא מהי מעולה מוכח דאיונו בן (יע:): דתנן בתם אין מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת בלבד, רבי אומר כל דבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל, ובגמרא שם היונו ת"ק אומר רבא איכה צינייהו עוים דחנו רבנן האומר הרי עלי עוים לא יפחות משני גזירין רבי אומר עוים קרבן הן, וברש"י שם לרבי דקרי להו קרבן הוה דבר שאין בו פגם וקדשי קדושת הגוף, ויש בהן מועל אחר מועל, ורבנן דלא קרו להו קרבן לא הוו קדשי מזבח אלא הוו כקדשי צדק הצית, והוו דבר שיש בו פגם ודמו כמאן דלא קיימי אלא לדמי ואין בו מועל אחר מועל ע"כ וכן שם בתוס' וז"ל ורבנן סברי דלאו קרבן הוא ואין בהם מועל אחר מועל וכן הוא ברבינו גרשום שם. הנה מוכח מכאן דלרבנן דפלוגי על רבי ס"ל דהיכה דהקדיש עוים לקרבן על המזבח לא קדשי קדושת הגוף אלא קדושת דמים וכן באמת לשון הרמב"ם בה"ל אסורי המזבח פ"ג ה"ל ו' ז"ל המקדיש עומטוב והאדרוגיטום וכו' למזבח ה"ל במקדיש עוים ואבנים לפי שאין קדושת חלה על גופן והרי הן חולין לכל דבר וימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שיראה עכ"ל דמביא משל על איזה ממקדיש עוים, דפשוט הוא דמקדיש עוים אין קדושת חלה על גופן, והיינו כרבנן ובגמרא מעילה ה"ל.

והנה לפי הגמרא דמעילה ה"ל חקשה לן עובא דברי החוס' במנחות (כ:): ד"ה מלמד שכתבו מפורש דלרבנן דרבי נמי איקרי קרבן, כמוכח במל"מ ה"ל.

אמנם נראה לע"ד כי מפירוש המשנה להרמב"ם על מתניתין הרי עלי עוים לא יפחות משני גזירין מנחות (קו:): יתברר הדבר. דז"ל על מתניתין אומר רחמנא אדס כי יקריב מכס קרבן, ואמר עזרא ולקרבן העוים קרא אותו קרבן, ע"כ אס יחייב עומו בעוים למזבח נחייב בהן כשאר קרבנות, ואין פחות

משני גזירין מפני שאי אפשר כל יום פחות משני גזירין להוסיף על המזבח, ולא"ה שיכה פחות מזה שנאמר וערכו ובער עלי הכהן עוים ומיטעו רבים שנים עכ"ל. הנה מבואר מדבריו דאך ורק על עני המערכה לרבנן דרבי נקרא קרבן.

וכן מבואר יותר בפירוש רבינו גרשום שם, בפלוגתא דרבנן ורבי, וז"ל על הצריחה דתניא בתם, ת"ר קרבן מלמד שמחנדינן עוים וכמה שני גזירין, וכן הוא אומר והגורלות הפלנו על קרבן העוים, רבי אומר עוים קרבן הם טעוין מלה וכו'. וברבינו גרשום שמחנדינן עוים דאקרי נמי קרבן, וקסבר תנא קמא דאותן גזירין קריבין להכשיר הקרבנות על המערכה ורי לא אומר צ' גזירין וקאמר דנקטרין הן צפני עומן, ולא להכשיר האצרים שעל המערכה, ולא קא יהיב צהו שיטורא כמה לייתי, אבל מלה קומלו יקטיר ועטונה הגשה ומלה כשאר קרבנות ושירי אותן עוים לכהנים עכ"ל. הנה מבואר מדבריהם, דצוה פלוגי רבנן ורבי, דרבנן ס"ל דשני גזרי עוים על המערכה הנה הן קרבן, והאומר עלי עוים מחוייב להביא שני גזירין דרק הן נקראין קרבן שבאין להכשיר הקרבנות, אבל בתם עוים אין בהן דין קרבן, בכלל, ולא קדשי קדושת הגוף. וברמב"ם ה"ל בהמ"ק פ"ט ה"ל ה' וז"ל והמסדר שני גזרי עוים על המערכה, הרי הוא כמקטיר איצרים, וחייב מיתה שהעוים קרבן הוא עכ"ל, ועיין שם בכ"מ, הנה גם מדבריו כאן ברור מלנו דעני המערכה נקראין קרבן.

והנה לפי שנתברר דעני המערכה נקראין קרבן, וגם יחיד וכול לקדשם ולהציהם, דכן איתא גם ברמב"ם פט"ז ממעשה הקרבנות ה"ל ו"ג. וז"ל הרי עלי עוים לא יפחות משני גזרים עזיין כמחוקקות וארכן אמה, ע"כ וכוונתו על עני המערכה. הנה פשוט מה דכתב בה"ל אסורי המזבח המקדש יין פסול וכו' או עוים פסולים למזבח כוונתו על שני הגזירין לעני המערכה, והרי הדבר ספק אס דומים לצעל מוס כבהמה. דקרבן גמור הן דלדברי הרמב"ם ה"ל הרי הן כאיצרים.

ולפי דברי הרמב"ם כל הסוגיה ה"ל דמעטעין עוים ממלח, היינו עני המערכה, דאף שנקראין קרבן, מ"מ לא צעו מלה דלא דמי כעין הפרט.

ונראה דגם החוס' במנחות (כו) דכתבו דלרבנן נמי איקרו קרבן כוונתם על עני המערכה, ולא על עוים צעלמא כמו רבי, דכן כתבו החוס' להדיא במ"מ מעילה (יע:): ה"ל דלרבנן דרבי לאו קרבן הוא, דז"ל דד"ה האומר דרבי סבר כל דבר שאין בו פגם כגון עוים יש בהן מועל אחר מועל דקרבן גמור הוא ורבנן סברי דלאו קרבן הוא ואין בו מועל אחר מועל עכ"ל, דהגמרא דמעילה מייירי על העוים דרבי ס"ל דהן קרבן, ועל עוים אלו סברי רבנן דלאו קרבן הוא.

מצוה ס"ג

היא, שצונו במעשה קרבן העולה, והוא כשיהיה כל קרבן עולה שיהיה קרב יהיה קרבן יחיד או צבור שיהיה על תנאי כך וכך ועל תואר כך, והוא אמרו אדם כי יקריב מכם אם עולה קרבנו וגו'.

הנה הרמב"ן בשורש שנים עשר סקל מחשבונו מנין המלות, ממלוא ס"ג עד מלוא ס"ט, כינס בעשיית הקרבנות, מעטס דאין למנות מעשה הקרבנות וחובות הקרבנות בשמים, דמעשה הקרבן השלמה מלות חוב הקרבן, והכתוב מלמד אופן עשייתם.

והנה המ"א ואחרונים הבאים אחריו מלאו את דבריו דיש למנותם בשמים, המלוא שעל הצעלים, והמלוא שעל הכהנים, מעטס דמלות הקרבנות אינה על הצעלים אלא על הכהנים, והלואי הוא על הכהנים איך לעשות הקרבנות, צתנאים וחואר הכתוב, ונפיך יש למנותם בשמים מלוא שעל צעל הקרבן, ומלוא שעל הכהנים.

הנה מה שכתב דהמליחה היא כמו היניקה והצליה שכולם נכנסים בכלל עבודת מתנה, אמנם כן הוא דהרמב"ן ס"ל כי המליחה הרי היא כמו היניקה וצליה וכשם שיניקה וצליה כשרה צור לכתילה כן המליחה, דז"ל צפי (ויקרא ז', י"א) כי המליחה כשרה צור כמו יניקה וצליה, עכ"ל ויניקה וצליה כשרה לכתילה דמקמינה ואילך מלות כהונה כגורסין צמנחות (ע.) וילק עלי שמן ונתן עלי לבונה, ובהר והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ מקמינה ואילך מלות כהונה, למד על יניקה וצליה שכשרין צור ע"כ ולדברי הרמב"ן הג"ל גם המליחה כן, ואין המלוא על הכהנים כשם שהיניקה וצליה אינה על הכהנים וכן כתב שם הרמב"ן וז"ל וחזר ואמר וכל קרבן מנחתך צמלת תמלת, כי יחזור אל מציאת המנחה שאמר צו צתחלת הפרשה ואם מנחת מרחשת קרבנך, והטעם כי המליחה כשרה צור כמו יניקה וצליה, ולפ"ז מלות מליחה אינה נכנסת צמלות עבודת מתנה אהן אה כהונתם, והיא מלוא המחייבת וכוללת כל מיני הקרבנות לצד החואר שכל קרבן וקרבן, צודאי יש למנותה למלוא צפי"ע כמו להרמב"ן.

והנה דצריהם מצאריס דאם הי חוב הקרבנות נמי על הצעלים לא הי ראוי להצדיל מעשה הקרבן, ממלות חוב הקרבנות, דמלוא אהת היא. ויש להעיר על דצריהם, דהנה כל הקרבנות, הצאין ציחוד צאין נמי בצבור, ומלות חוב הבחאתם מועלת צודאי גם על הכהנים, כלשון החינוך צמלוא (ת"א) מלות תמידים, וז"ל והיא מן המלות שהן מועלות על הצבור, ויותר על הכהנים, ואם שמא ח"י יתשלנו צה שלא להקריבם בכל יום צעלו עשה זה עכ"ל ואחרי שנעשו גם הכהנים צהוב הבחאתם, למדס על מעשה הקרבנות איך תתקיים המלוא, ולכן אין למנות מעשה הקרבן למעשה צפני עממה. ואף שנימא שציחוד אין קשר מלות עשי למלות הצאה, זה רק נוגע לקיום מלותם, אבל צמנין המלות כיון דע"כ הי לריך הכתוב להורות על עשייתם בצבור אין למנות העשי למלוא צפי"ע.

והרמב"ן שם כתב דג"ל שזמנה כל מעשה הקרבנות בין חטאת ואשם או עולה ושלמים ומנחה למלות עשה אהת שנאמר ועבדתם עבודת מתנה אהן אה כהונתכם עיי"ש.

ובדרך מנותך מצעל מל"מ הקשה על הרמב"ן מאחר שלדעתו כל מעשה הקרבנות כולם הן מלוא אהת, למה נמנה להקריב מלוא על כל קרבן, ומלוא זו מנחה הרמב"ן צמלוא ס"ב, והרמב"ן לא השיבו צזה, והנה המליחה היא כמו היניקה והצליה שכולם נכנסים בכלל עבודת מתנה אהן אה כהונתם, ועל הרמב"ן לא קשיא דכבר כתב בשורש י"ב דזה שאין למנות חלק מהלקי המלוא אין זה צוויין כוללות מיני הקרבנות כולם אלא צמקום יתאחדו צמנין זה ולא זולת זה המין אז ראוי למנות כל זוי מהם למלוא אהת, אבל אם הן צוויין כוללות הקרבנות כולם, אז יש למנותם צפני עממו, והנה טעם זה ילדק להרמב"ן

ונראה דעל הרמב"ן קשי יותר, דהנה על הרמב"ן יש לישב דאם עבר זר ומלח כשר כמו שכח שם צהגרות הג"ל, אצל לא דמוחר לכתחלה מניחה צור, אצל מלשון הרמב"ן הג"ל משמע דלכתחלה יש לזר למלוח, זה תימיה דהא מליחת הקומץ היא צראשו של המצבה כדתייח שם (כ"א:). צראשו של מצבה ששם מולחים הקומץ.

אשר החתמה

וכבר עמדו על סתירת דברי הרמב"ם דפ"ט מצב"מ כתב אצל היוזק והבולל והפוחה והמולל וכו' והקומץ והמקבל דמים אע"פ שנפסלו והרי הוא מוזכר על כל אלו ולוקה אינו חייב מיחה, וצ"י י"א מפסולי המוקדשין איחא שם כל המנחות שילק עליהן השמן פסול לעבודה כגון הזר או שבלגן או

פתחם או מלחן כשירות וכו' שנאמר והביאה אל בני אהרן וקמן מקמינה ואיך מלות כהונה לצד על יליקה וצלילה שכשירה צר. ועל מליחה לא נחצר בדברי הרמב"ם אם מותר להחלה לזר ערס עלות את הקומץ למזבח, ועיין בתפארת ישראל צסוף מס' זבחים.

מצוה ס"ד

היא, שצונו שיהיה מעשה קרבן חטאת על התואר הנזכר איזה חטאת שיהיה, והוא אמרו וזאת תורת החטאת. ומבואר גם כן בויקרא איך יקרב ומה ממנה ישרף ומה יאכל.

הנה משפט החטאת כל חטאת וחטאת כמשפטי מ"ט, וכהן העובר ולא עשה כמשפט עובר ע"י מ"ט. כלשון החינוך במצוה קל"ח וכהן העובר ולא עשה החטאת כמשפט בטל עשה זה. ונראה פשוט ללא דוקא אם לא עבד העבודה בפועל כמלוחה עובר על מנה עשה. אלא גם אם עבד העבודה במחשבה הפוסלת את הקרבן, כגון בחטאת שלא לשמה, גם כן עובר על מ"ט דמה לי אם לא עבד העבודה כמלוחה, או לעבד במחשבה הפוסלת את הקרבן, דכשם דמלוחה לעשות בפועל עבודה כמשפט, הכי נמי מלוחה לעשותה לשמה, כדילפינן בזבחים (ד.) מקרא ואם זכה שלמים קרבנו שהיא זבוחה לשם שלמים, ובס' בחטאת (ה') ושהע אוחה לחטאת אוחה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה, מלבד שעובר בלא חטאת לא יחשב כמזבח צרמב"ם פי י"א פה"מ וז"ל כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים ה"ז עובר

צ"ח שהרי הוא אומר לא יחשב מפי השמועה למדו שכלל דין זה שלא יפסיד הקדשים במחשבה שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים עכ"ל.

אלא גם בקרבנות שאינם נפסלין במחשבת שלא לשמן נראה דאף דאין עובר על הלי"ח דלא יחשב, דלא נפסדו ע"י המחשבה, אמנם על המ"ט עובר ככתוב צרמב"ם שם פט"ו, מפסולי המוקדשים ה"י ג' אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה, לפיכך זכה ששחטו שלא לשמו או מנחה שנקמלה שלא לשמה חייב להשלים שאר עבודות לשמן, ע"כ. וזה מבואר בגמרא ריש זבחים. ונראה דאין האסור מטעם לאי דלא יחשב, כיון דהקרבן לא נפסד, אלא נראה דעובר על מ"ט. וצ"ע על העשה יש נפ"מ בין פסח וחטאת לשאר קרבנות, דפסח וחטאת פסולי וצ"ע קרבנות כשרים אלא שלא עלו לצעלים.

מצוה ס"ח

היא, שצונו שיקריבו בית דין קרבן אם טעו בהוראה, וזהו אמרו יתעלה ואם כל עדת ישראל ישגו וגו'. וכבר נתבאר משפטי מצוה זו במשנת הוריות ובזבחים.

הנה מ"ט רבנו בית דין כוונתו על צ"ד הגדול, דהיינו סנהדרין של שבעים וא', כמבואר בדבריו צרמב"ם ה"ל שגגות פ"ג, דז"ל כל דבר שחייבים על שגגתו חטאת קבועה אם שגגו צ"ד הגדול בהוראה וכו' ושגגו העם, הרי צ"ד חייבין להביא קרבן חטאת וכו' ושאר העם פטורין. וצ"ע שם ומנין שאין הכתוב מדבר אלא בצ"ד הגדול שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו. הקרא שמיא כאן צספר המלות, כחכמים דמתניתין בהוריות (ה.) דאין חייבים

אלא על הוראת צ"ד הגדול בלבד שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו ולא עדת אוחה שבע ע"כ. והנה היכא דצ"ד חייבים להביא קרבן חטאת איז שאר העם פטורין מן הקרבן, וצ"ע שיעשו רוב הקהל, אצל אם עשו רק מיעוט הקהל על פיהם ונודעה השגגה הרי צ"ד פטורין ואלו המיעוט שטעו חייבים וכל אחד ואחד מביא חטאתו, כמבואר צרמב"ם פ"ג ה"י א', שפסק דיחיד שעשה בהוראת צ"ד חייב, וצ"ע הוריות (ג.) אלא לאו הורו צ"ד

ועשו מיעוט הקהל וזהו קמפלגי מ"ס יחיד שעשה
 צהוראת צ"ד פטור, ע"ש דאפילו צהוראת צ"ד
 הגדול אם לא עשו רוב הקהל הרי צ"ד פטורין וכל
 אחד חייב חטאת. וזה דלא כמתניתין ריש הוריות
 דתנן הורו צ"ד וכו' והלך היחיד ועשה שוגג על
 פיהם פטור מפני שתלה בצ"ד, דגרסינן בגמרא שם
 זו דברי ר"י אבל חכמים אומרים יחיד שעשה
 צהוראת צ"ד חייב. ופסק כחכמים.

והנה בתוס' שם ריש הוריות הורו צ"ד הם
 סנהדרי גדולה כדרשין צח"כ עדה ישראל עדה
 המיוחדת בישראל זו סנהדרי גדולה, עכ"ל ודברי
 התוס' ל"ע דהא מתניתין אחיה כמ"ד יחיד שעשה
 צהוראת צ"ד פטור, ומאן דס"ל יחיד שעשה צהוראת
 צ"ד פטור, פטור בכל צ"ד ואפילו בצ"ד של שלשה,
 דהכי תנן ביצמות צמתיתין ריש האשה רבה, ניסת
 על פי צ"ד תלא ופטורה מן הקרבן יפה כה צ"ד
 שפטרה מן הקרבן, ובגמרא שם (לג.). תניא יקוב
 הדין את הכר והציה חטאת שמינה, ושם ודלמא ס"ל
 ר"א יחיד שעשה צהוראת צ"ד חייב, והתוס' צ"למנן
 סמוך לזה כתבו ד"ה הורו זה צ"ד להגבה האו צ"ד
 אונו סנהדרי גדולה שהרי צ"ד יכונין להתירה
 לגאש ומ"מ הני נמי אית להו להו האו דינה שאם עשתה
 כמו שהורו היחה פטורה כיון שתולה בצ"ד, והתו"כ
 שהציהו התוס' לא אמרו אלא לחייב את הצ"ד פטר
 הע"ד, וע"ז צל הקרא עדה ישראל עדה המיוחדת
 בישראל, אבל מאן דס"ל יחיד שעשה צהוראת צ"ד
 פטור יליף מקרא אם נפש אחת תחטא בשגגה
 בעשותה, העושה מפי עלמו חייב, צהוראת צ"ד פטור
 צסוגיא (ג:), דזה מכל צ"ד לאו דוקא מצ"ד הגדול.
 ול"ע.

והנה היכה דהורו צ"ד הגדול ועשו רוב הקהל
 על פיהם, דק"ל דצ"ד חייבין ושאר העם פטורין,
 ראיתי צ"ס הדושי רצינו חייס הלוי צה"ל שגגות דחקר
 מה הטעם שכל יחיד ויחיד פטור, אם הטעם הוא
 דהקרבן לצור פוטען מקרבן יחיד, או דשני דיניס
 נפרדים הם צהוראת צ"ד, דהא דפטורין מקרבן יחיד,
 דלצור שטעו צהוראת צ"ד פטורין מקרבן יחיד,
 והשנייה דחייבים בקרבן לצור, ולא מטעם דהקרבן
 לצור פוטען מקרבן יחיד. והציה שם ראי' לכאן ולכאן,
 דהנה תניא צהוריות (ה) וגודעט החטאת ולא שידעו
 החוטאין, וצממ"ס פי"ד משגגות הל' ד' פסק
 דחייבין בקרבן יחיד, ואע"ג דלצור עשו צהוראת
 צ"ד, אבל כיון דאין כאן חוצת קרבן לצור, ממילא
 חייבין כל אחד בפני עלמו, דש"מ דהקרבן לצור
 פוטען, והנה תנן התם (ג:): דאפילו לאחר שנתכפרו
 הלצור היחיד שעשה עפ"י צהוראת פטור, דש"מ
 דלצור שעשו צהוראת צ"ד פטורין מקרבן יחיד צלא
 כפרת הקרבן לצור. ומסיק שם דודאי לאו מדין
 צהוראת צ"ד פוטען בכלל מקרבן יחיד, אלא הפטור

יחיד שעשה לאחר שנתכפרו הלצור, דמ"מ מלטרף
 מיהא להלצור צעלס מעשה החטא וההעלס, והוי
 בכלל ציון העלס חטא של לצור שיש בו דין המחייב
 בקרבן לצור, דדין קרבנו הוא של לצור, משא"כ בהך
 דינא דוגודעט החטאת ולא שידעו החוטאין דאין דין
 חייב של קרבן לצור שפיר מתחייבי בקרבן יחיד
 ע"ש.

וראיתי בתוס' הרא"ש בגמרא (ג:): דאמרינן
 שם זו דברי ר"י, אבל חכמים אומרינן יחיד שעשה
 צהוראת צ"ד חייב, וכתב שם וכה ללא קאמר זו
 דברי ר"ש השנוי צמשתתו הורו צ"ד וידעו שטעו
 וחזרו בהם צין שהציהו כפרתם וצין שלא הציהו
 כפרתם והלך היחיד ועשה על פיהם ר"ש פטור,
 אלמא ר"ש פטור התולה בצ"ד אפילו אחר שהזרו
 בהם והציהו כפרתם וכן ר' אלעזר ור"ע וצן עזאי
 טולה ס"ל התולה בצ"ד פטור, משום דעיקר דברי
 האמוראים למלא חכמים דמתחייבי ע"ש. דהנה מצוה
 מדבריו דעטס הפטור הוא דיהוד שעשה צהוראת
 צ"ד דפטר מקרבן יחיד, ולפי דברי תוס' הרא"ש הא
 דתניא וגודעט החטאת ולא שידעו החוטאין, לאו
 לחיובא לכל אחד בקרבן יחיד צל הקרא, אלא לפוטען
 מקרבן לצור דאין דין חייב קרבן על צ"ד הלא היכה
 וידעו הצ"ד שטעו. דזה דכל יחיד מתחייב רק
 הרמז"ס הג"ל הוסיף. וכן צרש"י צמתיתין שם הורו
 צ"ד, ר' שמעון פטור וז"ל ר"ש פטור לפי שצדשות
 צ"ד הוא עושה, שזה עדיין לא הו' יודע שידעו
 שטעו וחזרו בהן והוי תולה בצ"ד הלכך פטור. וכן
 מפרש צדברי ר"ע וז"ל וזה שהלך למדינת הים לא
 הו' יכול לשמע והוי תולה בצ"ד ממש הלכך פטור.

אמנם צרש"י ז"ל י"ל דאין זה כעטס התוס'
 הרא"ש דר"ש ס"ל יחיד שעשה צהוראת צ"ד פטור, אלא
 דוקא היכה דלצור עשו צהוראת צ"ד הגדול, דפטרס
 הכתוב מקרבן יחיד, דכל מי שעשה על דעתן פטרס
 הכתוב לצור, ולכן גם אם הציהו כפרתן נמי פטור
 דהפטור הוא לאו דהקרבן לצור פטרס מקרבן יחיד,
 אבל היכה דליכה לצור י"ל דחייב בקרבן חטאת, וע"כ
 ל"ל כן צדברי רש"י, דהנה רש"י צמ"ס שבת (ל"ג.).
 גרים שם ר' שמעון לעטמ"י דאמר יחיד שעשה
 צהוראת צ"ד חייב, וז"ל רש"י שם ור"ש לעטמ"י
 דאמר צהוריות יחיד שעשה צהוראת צ"ד חייב, והנה
 צתוס' שם הקשו על רש"י, וז"ל ולא גרסינן ר"ש
 לעטמ"י דאמר יחיד שעשה צהוראת צ"ד חייב כפירוש
 הקוגטרס דהא תנן צהדיא צפ"ק דהוריות הלך
 ועשה על פיהן צין הציהו כפרתן צין לא ר"ש פטור
 ומפרש טעמא תולה בצ"ד אנוס הוא, ע"כ וז"ל
 דהתוס' מפרשי צדברי תוס' הרא"ש הג"ל, אמנס
 רש"י ז"ל מפרש דברי ר"ש כג"ל דדוקא היכה דלצור
 עשו פטרס הכתוב מקרבן יחיד. וצממ"זין שם ד"ה
 ור"ש לעטמ"י דאמר יחיד שעשה צהוראת צ"ד חייב,
 איכה דקש"י דהא תנן צמ"ס הוריות צין שהציהו

כפרתו והלך היחיד ועשה על פיהן ר"ש פוער, וה"ר משה ברי יוסף ז"ל תירץ דהתם איכא כפרה, הכא לוכא כפרה ע"כ, דיש לפרש דהיכא דאיכא כפרה פטרם הכחוש מקרבן יחיד, אבל היכא דאיכא דין כפרה, ועשה יחיד צבורא צ"ד חייב.

והנה הרמב"ם הל' שגגות פי"ד הל' ה' כתב צ"ד שהורו בשגגה ונודעה להם שגגתם צין שהביאו כפרתן צין שנה הביאו כל העושה כפי הוראתן שפסטה צרוב הצבור מאחר שידעו ה"ז מביא חשם תלוי, צמה דברים אמורים צמי שהי עם צ"ד צמדינה, אבל מי שראה בהוראה והלך למדינה אחרת, אע"פ שעשה אחר שידעו פטור מפני שחלה צהן, ונה עוד הנבחר ללאת אע"פ שעדיין לא ילא לדרך, ועשה על פיהם מאחר שידעו ה"ז פטור, ובהרשב"ד עם ז"ל, ה"א דוקא שעשה אחר שחטאו רוב הקהל על פיהם שכבר נתחייבו צ"ד, אבל אם עשה עד שלא חטאו רוב הקהל מביא חטאת יחיד, שהרי פסק למענה, יחיד שעשה צבורא צ"ד חייב וכ"ש כשעשה אחר שחזרו שהוא חייב עכ"ל. ובכ"מ שם כתב הרשב"ד וכו' דבר פשוט הוא ולא חשם רבינו לכתבו כאן.

והנראה דהרשב"ד לא בא כאן להשיג, אלא לפרש שאין צולכה זו דוחיד שעשה אחר שהביאו כפרתו פטור מקרבן חטאת, סתירה להלכה דוחיד שעשה צבורא צ"ד חייב, כדברי הראשונים הנ"ל, שעי"כ ל"ל אם גם לאחר שהביאו כפרתו גם כן אם עשה היחיד פטור, דזה דוקא למאן דס"ל יחיד שעשה צבורא צ"ד פטור, וע"ז בא הרשב"ד לפרש דחינו כן, אלא דהכל תלוי אם הצ"ד נתחייב בקרבן, או אין חובה יחיד בקרבן, ואין נפ"מ אם הביאו כפרתו או לא הביאו, דצומן שנטל חייב בקרבן על הצ"ד, אין חייב אחר.

והנה מה שכתב הרשב"ד ז"ל שכבר נתחייבו צ"ד, נראה דאין כוונתו לפסוק כר"מ דמתניתין (ד.ד.) דהמר צ"ד מייחיו ולא לצור, דכלשון הזה הנה כתב גם הרמב"ם ריש פי' (ו"ב) דז"ל הרי צ"ד חייבין להביא קרבן חטאת על שגגתו צבורא, ואע"פ שלא עשו כן צעמון מעשה, ובסוף כתב ומה הוא הקרבן שצ"ד חייבין על שגגה זו, וכו' מביא כל שצט ושצט, דפסק כר"י, ושי"ש בכ"מ וז"ל ופסק כר"י, ואע"פ שאין צ"ד מביאין כתב צתחלת הפרק הרי צ"ד חייבין להביא מפני שמה שצ"ד חייבין הצבור בשבי הצ"ד הם מביאים עכ"ל.

ויש לעיין צבונת מן הכ"מ שכתב מפני שמה שצ"ד חייבין הצבור צבול הצ"ד הם מביאים, אם כוונתו דקרבן הזה מביאין הצבור עפ"י צ"ד ע"י הוראתם, או כוונתו שהצבור מביאין צ"ד דהחייב להביא החטאת הוא על הצ"ד.

והנה בלשונו צסה"מ שכתב הוא שיקריבו צ"ד

קרבן אם עשו צבורא, נראה דהחייב להביא הקרבן הוא על צ"ד, וכן הוא הלשון צספר החינוך מזה ק"כ, וז"ל שיקריבו סנהדרין גדולה קרבן אם עשו, עכ"ל ולא הזכירו בכלל את הצבור. וזה לשון רבינו צפיה"מ ריש הוריות בהקדמה וז"ל אבל כשישלמו התנאים וכו' מחייב לצ"ד לפי שטעו צדינם ואע"פ שלא עשו שום דבר לפי שזה שהם מחייבים בקרבן הוא לפי שטעו העם עפ"י הוראתם וכו' והעיקר אללנו מעשה תלוי בהקבל והוראה צצ"ד עכ"ל וגם כן לא הזכיר חייב הצבור.

והנראה לע"ד צזה דהמלות עשה של הצאת פר החטאת הוא על הצ"ד, ואם לא הביאו עוצרים הצ"ד על מלות עשה, דהא קו"ל דהצ"ד סומכין ודיהם על ראש הפר דחתן צמתניתין ריש סנהדרין סמיכת זקנים צשלשה, ורי יהודה אומר צחמשה, וצרשי"ש שם סמיכת זקנים על ראש פר העלם דבר של צבור, ואע"פ דר"י ס"ל לצבור מביאין, מ"מ ס"ל דסמיכת הפר הוא ע"י צ"ד, דקו"ל סמיכה צצעלים צעיון עיין צמנחות (ל"ב) וע"כ ל"ל דהמלות עשה של הצאת הקרבן הוא על הצ"ד, ורק שאינם מחייבים להביא משלהם, אלא משל הצבור, והא דאמרינן צבוריות (ג.) ואי רי יהודה האמר לצור הוא דמייחיו צ"ד לא, הכוונה דמלצור מביאין, והיינו משום דצצרייתתה דהוצא שם תניא בית דין מביאין על ידיהן פר, דכל החייב הוא רק על צ"ד ומשלהם הם מביאין, ומש"ה אמרינן אי רי יהודה האמר לצור הוא דמייחיו.

והנה לפ"ז שפיר הלשון צסה"מ וכן בחינוך שיקריבו הסנהדרין דהמלוה הוא על הסנהדרין, וכן הוא לשון רבינו צריש הלכות שגגות צמנין המלות צהלכה זו, ז"ל שיקריבו הסנהדרין קרבן אם עשו. וצזה מובן היטב הלשון שכתב ריש פי"ב הרי בית דין חייבין להביא קרבן חטאת על שגגתו צבורא, ואע"פ שלא עשו כן צעמון מעשה שאין משגיחין על עשיית צ"ד כלל, ושאר העם פטורין מן הקרבן, ואע"פ שהם העושים מפני שחלו צצ"ד, ע"כ והיינו דפטורין לגמרי לא לצד מהחייב דכל יחיד ויחיד, אלא גם הצאת הפר אינה על הצבור המלוה אלא על הצ"ד.

אחרי כתבן זה ראיתי צם צאר שצט הוריות דכתב וז"ל אחרי דהביא דברי הרמב"ם (פי"ב), לפוס רהיעא קשה הוכי מוכי שטרא לצי תרי דצתחלה פסק כר"מ, ואח"כ פסק כרי יהודה וצמה שפרשתי נצתלקה קוביא זו, כי חייב הקרבן מגיע לצ"ד ולא לצבור, רק שאין הצ"ד מחייבין להביא הקרבן משלהם אלא משל צבור, ומה שכתב הרמב"ם ז"ל צתחלת הפרק ושאר העם פטורים מן הקרבן היינו שאין כל אחד מהעם חייב להביא חטאת צפני עלמו כשצב או שעירה, ופסק כרי יהודה. עכ"ל ולפי דברינו הנ"ל יש

של יום הכפורים וכן שערי ע"ז שאבדו והפריש
 אחרים תחתיכן ירעו עד שיפול צבן מוס וימכרו
 גובין מהלצור, או מחרומת הלשכה ע"ש בגמרא (ג):
 ד' הורח הכהן המשוח עם בית דין וכו' אלא אם
 היו צ"ד מציאות קרבן מחספר לו בכלל הלצור.

לפרש ושאר העם פטורין פטורין לגמרי שאין חיוב
 הצלה עליהם כלל דהמלוה הוא על צ"ד, ורק דהצ"ד
 גובין מהלצור, או מחרומת הלשכה ע"ש בגמרא (ג):
 אמנם הלצור מתכפרין בחטאת זה שזה חטאת
 הלצור, וברמב"ם ה"ל פס"מ פ"ד ה"ל ב', פר ושעור

מצוה ס"ט

היא, שצונו שיקריב כל מי ששגג בחטא ויהיה יחיד קרבן חטאת. והוא
 אמרו יתעלה ואם נפש אחת תחטא בשגגה וזו היא חטאת קבועה כלומר
 שהיא לעולם חטאת בהמה. וכבר בארנו שהחטאים שיתחייב עליהן
 חטאת בשוגג הם שחייבין על זדונו כרת. ובתנאי שיהיו מצות לא
 תעשה ויהיה בהם מעשה וכו'.

החולה צ"ד פטור, וכיון דשגגת הלכה פטור הוא,
 אין לחייבו גם משום שגגת המליאות, כיון שהיתה
 צוה עוד שגגה שפטור עליו, ודמיה להא דאמרין
 בפ"ק דהוריות הורו צ"ד שחלצ מותר ונתחלף לו
 חלצ בשומן ואכלו ס"ל לרצ שם דפטור, כיון דאיכא
 שגגה אחת שפטור עליו וה"ל כותי. ואש"כ דרי יוחנן
 פליג על רב וס"ל שם בהוריות דחייב, דנקרא שצ
 מידעתו כיון דחי מתיידע להו לצ"ד הדרי צהי
 וכוא נמי הדר צ"י שצ מידעתו קרינן צ"י וחייב,
 י"ל דבוגיא דיומא אחיה כרצ, א"ל דאתיא גם לרי
 יוחנן, דשאי הכס שהיתה הורחת צ"ד בעשות שייך
 לומר כיון דחי מתידע להו, אצל ציומא שהוא דבר
 שנתפשט בכל ישראל לא שייך תומר דחי מתידע לחין
 דבר זה עתיד נהתידע אנה לכשיצנה צה"מ ותתחדש
 הלכה.

והנה אף שקוי"ל דחיד שעשה עפ"י הורחת
 צ"ד חייב, דדוקא עפ"י התנאים שכתב הרמב"ם
 בפ"י"ב יש הפטור בעש"י עפ"י צ"ד ומתנאים דדוקא
 שעשו כל הקהל עפ"י צ"ד. כהצ ע"ז המג"מ דאיכא
 בעינן כל התנאים דוקא צ"ד שהיו דבר אחד שלא
 נתפשט בישראל, אצל דבר שנתפשט בכל ישראל,
 ודמיה הרשאים גם אחרונים ס"ל רבי אף שיצנה
 צה"מ ותתחדש הלכה צאופן אחר, פשוטא שכל מי
 שעשה על פיהם פטור וא"ל דדבר זה לתנאים שהיו
 רצונו התנאים בהלכה שעשה עפ"י הורחת צ"ד

הנה צע"ס הדבר בהלכה שתי השגות יחד
 דכתב המג"מ דחייב מסבירא דנפשו, וכן ראית
 אחרונים שמיצוין דבר זה מצעל מל"מ. ולפלא זה
 בעינן, כי לפ"ד הנה זה מתחתא ערוכה צמ"י שצת
 פ' כלל גדול (ס"ט). דהכי תיחא התם שגג צוה וצוה
 זהו שוגג האמור צחורה, וצחש"י שם, זהו שוגג
 האמור צחורה, כלומר היכא דשגג צצת יבמלאכות
 אין כאן לא דין ולא דיין לקתה, ואין לך שוגג כזה

הנה מש"כ רצינו כל מי ששגג בחטא כולל צין
 ששגג בדבר צמליאות כגון שסבור ששומן הוא ואכלו
 וחלצ ה"י, צין ששגג בהלכה שטעם שחלצ זה מותר.

ובהצטרף שתי השגות יחד, הן בהלכה והן
 צמליאות, כגון שה"י סבור שחלצ מותר, ושגג עוד
 שסבור שזה שאוכל שומן הוא, ויודע לו אח"כ שחלצ
 אכל וגם יודע לו שחלצ אסור וחייב כרת, כתב
 המג"מ פ"ב משגגות, לדבר פשוט שחייב חטאת, דמה
 לי שגגה אחת ומה לי שתי שגגות מאחר דעל כל שגגה
 צפני ענמה חייב חטאת ולא הורע כחם בהלכרפס יחד.

ונראה מה שה"י אפשר לפקפק בזה, דלכל שגגה
 יש לד לפוטרו משום שגגה השניה, דהנה קוי"ל השצ
 מידעתו מציא חטאת על שגגתו, לא שצ מידעתו
 אינו מציא חטאת על שגגתו, ואמעו להכי יש לד
 לפוטרו בהלכרפ שתי שגגות יחד, דלכל אחת מהשגגות
 יש לומר דאפילו ה"י יודע משגגה זו לא ה"י שצ כיון
 דשגג גם כן בעוד שגגה, דבהשגגה בהלכה י"ל דלא
 ה"י שצ כיון דסבר ששומן הוא, וכן בהשגגה לחלצ
 צפני ענמה לא ה"י שצ כיון דסבר בהלכה הוא שחלצ
 מותר, ואשר על זה כתב המג"מ דלא הורע כחם.

אך הקשה מה דגרסינן ציומא (פ"י) האוכל הלצ
 צומן הזה לריך שיכתוב לו שיטור שמה יבא צ"ד אחר
 וירצה בשיעורין, וס"ד דמחייבי קרבן אכזית קטן,
 ומקשינן והתניא אשר לא תעשינה ואשם, השצ
 מידעתו מציא, לא שצ מידעתו אינו מציא קרבן,
 הרי דס"ל לסתמא דש"ס, דצצבול שה"י לו שגגה
 אחרת, דגם שגג בהלכה דסבר דאיכא כרת על שיעור
 זה, פטור על שגגת אכילה ששגג ששומן אכל, והכי
 נמ"י אם ה"י שגג רק בהלכה בהשיעור צודאי ה"י
 חייב, וכן אם שגג רק צשגגה ששומן אכל ה"י חייב
 ובצבול שהלכרפ פטור דנקרא לא שצ מידעתו.

ומתריך שם המג"מ, דעל שגגת ההלכה בשיעור
 כזית פטור מטעם אחר, דהא חלה ענמו צצ"ד, וכל

ע"כ, הנה צשג צמלאכות, זכו שגגה צדין והשגגה צשצת ששג שסצר שהיום חול, היא שגגה צמליאות, מה לי אם שגג צמליאות שסצר שזה שומן ומה לי ששג שסצר שהיום חול ולא שייך צו אסור מלאכה, ואין לחלק צייניכס.

ואין לדחוק ולומר דיש לפרש שגג צזה וצזה, או או קתני דהיינו שגג צשצת או ששגג צמלאכות, דהמש"ן צסוף דצרי הצרייתא יראה דאין לפרש כן, דהני מסקינן שס הצד צזה וצזה זו היא מזיד האמור צתורה, שגג צשצת והצד צמלאכות, או ששגג צמלאכות והצד צשצת וכו' חייב, דש"מ דשגג צזה וצזה פירושו צזה וצזה ממש.

והנה מה שחוקן הרצ מל"מ צגמרא יומא, דהפטור הוא מפני ששעה צבורא צ"ד, וצבורא כזו לא צטינן כל התנאים צפטור העושה עפ"י צ"ד, וזה נהרצ יסוד מונצ גס צפ"צ מהלכות שגגות, דהיכא דצ"ד הורו צדצד אחד שאין צו כרת, אבל אמרו דאיסורא חיבא, ועשו העם על פיהם לא מקרי חולה צצ"ד, שהרי צ"ד לא התירו דצו זה צהיתר גמור, ומחלק שס מכה דומא הני"ל דמקרי חונה צצ"ד, דאף שלא התירו לגמרי דחצי שיעור היא אסור מן התורה דש"מ דאף היכא שלא התירו לגמרי אלא אמרו שאין צו כרת נמי מקרי חולה צצ"ד ומחלק מהא דומא כני"ל כפי היסוד שלו, דצד צנתפשט צכל ישראל והכמים ראשונים וגס אחרונים כולם הסכימו דעל כזית קטן אין צו חיוב כרת. אין אנו צריכים לאותם התנאים שהצריכו חז"ל, לכן מקרי חונה צצ"ד גס צבורא כזו שאין צו כרת אבל איסורא חיבא, אבל צענמא לא מקרי חורא רק אם התירו ככל, ולא היכא שאמרו שאסור אלא שאין צו כרת, דלא מקרי צאופן זה חולה צצ"ד.

ובעצמותי לא עמדתי על דעתו הגדולה ז"ל, דמני"ל להדש חדוש כזה, למ"ד יהוד ששעה צבורא צ"ד חייב, ואין פטור לכל יהוד ויהוד אלא צתנאו ששעו כל הצבור או רוב הצבור, מני"ל להדש מדעתו יהודש כזה, דצדצד צנתפשט צכל ישראל וכל החכמים צין הראשונים וצין האחרונים כולם הסכימו, לא צטינן כל התנאים, דלא מיצטיא אם נימא דגס צצבור אין פטור צלי קרבן חטאת, אלא צצמקום

כשצה או שעירה ציחיד צציאים צצבור פר לחטאת, ומתכפרים ע"י הפר, אבל אין פטור צכלל צלי כפרת חטאת, צודאי קשה להדש דיש פטור אפילו ציחיד וגס צלי כפרת חטאת. (עיין צמלוא ס"ח) אלא אפילו דהפטור דכל יחיד צצבור הוא פטור צפני עלמנו עכ"פ לא מלינו אלא צצמקום שהצבור נחייב צפר חטאת, אבל לא צצמקום דאין לצור, ואין חיוב צצבור.

ותו דצגמרא יומא הני"ל לא מרומז כלל דהפטור הוא מפני שחלה צצ"ד, דלמא לי להצמרא להקשות דנא שצ מדיעתו הוא הא החולה צצ"ד פטור אפילו אם צודאי שצ מדיעתו הוא נמי פטור, דהא אפילו צצמקום שצצר הדרי צהו צ"ד נמי פטור היכא דחלה צצ"ד כדחנן צבוריות (ג:) הורו צ"ד וידעו שטעו וחזרו צכן צין שהציאו כפרתן וצין שלא צציאו כפרתן והלך ועשה על פיהן פטור, וצרש"י שס לפי צצרות צ"ד עשה, דודאי לאו מטעם דלא שצ מדיעתו הוא אלא זה פטור אחר לגמרי.

אשר על כן נראה לפ"ד, דאין לנו צזה אלא מאי דקאמרה הצמרא, השצ מדיעתו מציא חטאת, לא שצ מדיעתו אין מציא קרבן על שגגתו, ומה דצמקינן מריש הוריות דאמרינן שס כיון דכי מתודע להו צצי דינא הדרי צהו והוא נמי דצו צ"י שצ מדיעתו קרינן צ"י, נראה דלא דמי להדדי, דהתם דהצ"ד הורו צטעות שנתעלס מהס הלכה, הלכה כזו שהיא קיימת עכשיו שאפשר לצררה צזמן שעותם על פיהם, וזו היא העלמה מההלכה להיפך ממה שהורו, והעושה על פיהם הנה הוא צהעלמה מהאסור כמותם ששיך לומר כיון דכי מתודע להו צצי דינא דצרו צהו, והוא נמי דצו צ"י שצ מדיעתו קרינן צ"י, דהרי הטעות אפשר שיצבר צזמנו, אבל צאוכל חלצ צזמן הזה, שאי אפשר לומר על אכילה צזמן הזה שנתעלס הלכה עכשיו, שצזמן הזה אין צ"ד צעולס שיצבר את הטעות וכיון דצזמן אכילתו אי אפשר לומר שזה העלמה מההלכה, אלא צצתיד לצא כשיצנה צהמ"ק ויחחדש צ"ד, ויחחדש הלכה ויאמרו שחייב קרבן על כזית קטן כפרש"י שס, וצשעתו צשעה אכילה אין זו העלמה, צודאי לא נקרא צזמנו שצ מדיעתו.

מצוה ע'

היא, שצונו להקריב קרבן כאשר יתחדש לנו ספק באותן החטאים הגדולים שחייבין על זדונם כרת ועל שגגתם חטאת קבועה וזה הקרבן יקרא אשם תלוי, והוא שיהיו לפניו שתי חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב ואכל אחת משתייהן ונאבדה האחרת ונתחדש לו ספק ולא ידע אי זו מהן אכל, הנה הוא יקריב קרבן על הספק המתחדש ומתכפר לו, והוא הנקרא אשם תלוי, ואם התאמת לו אחר כן כי החתיכה שאכל היתה חלב הכליות הנה נתאמתה השגגה ויקריב קרבן חטאת קבועה וכו'.

הנה צגמרה כריחות (י"ז. י"ח) איחא ג' עממיס מ"ע דבעינן דוקא חתיכה אחת משחי חתיכות לחייב זאשס תלוי, א' דמלוות קרינן ויש אס למקרה, ב' שחי חתיכות אפשר לצרר איסורו חתיכה אחת או אפשר לצרר איסורו, ג' שחי חתיכות איקבע איסורא חתיכה אחת לא קבעה איסורא, וצגמרה שס אמרו, מאי איכא צין איקבע איסורא, להגך עעמא, כגון שחי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן וצא עכו"ם ואכל אח הראשונה, וצא ישראל ואכל אח השני, דליכא מלוות בעידנה דאכל, ואי אפשר לצרר איסורו, אבל לעעמא דאיקבע איסורא חייב זאשס תלוי, וצגמרה ה"ל שגגות פ"ה פסק כמ"ד איקבע איסורא, ולפי מה שכתב כאן בצפר המלוות, ואכל אחת משתיכן ונאצדה אחרת, חייב לכ"ע כדגרסין שס, ול"ל דצפר המלוות לא נחית לקבע הלכתא כמאן, ונקיע ל"י כה"ג דחייב לכ"ע.

והנה להאי עעמא דאיקבע איסורא, לאו דוקא צשחי חתיכות, אלא גם צחתיכה אחת שהיתה אסורה ונולדו צה ספק להיתרא צמקוס דליכא חזקה איסור, הנה היא צדן איקבע איסורא, דכן כתבו החוס' צממ' כתובות (כ"ב) גצו שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת ומקשינן מכדי תרי ותרי נינהו צה עלי צאשס תלוי קאי, וצתוס' שס ולמאן דמפרש דצשחי חתיכות איקבע איסורא ה"ג איקבע איסורא שהיתה צחזקה אשת איש, עיי"ש ואין כוונת החוס' חזקה ממש דהא כתבו שס החוס' תימה דצחטעה קאי דהא מסקינן ציצמות (ל"א) דתרי ותרי ספיקא דרבנן מדאורייתא אוקמה אחזקה, ותירצו צשס ר"ת דחזקה דאשה דייקא ומנסבה מרעה לה להך חזקה, אלא צ"ל כנ"ל היכא דנתחדש ספק להיתרא הנה זה איקבע איסורא, וכן הוא צגמרה שס ה"ל ג' וז"ל וכן כל צה על אשת איש שעד אחד אומר מת צעלה ועד אחד אומר לא מת צעלה חייב צאשס תלוי, וכו"ל הדין לספק מגורשת שהרי נקבע האיסור, ועיין צלח"מ שס.

והנראה לע"ד דענין איקבע הנה זה הלכה צין לאיסורא וצין להיתרא, דצדצר שהי צחזקה היתר ונתחדש ספיקא לאיסורא צמקוס דליכא חזקה, הנה מותר מן החורה משום איקבע היתרא, ויוצן צזה דצרי הרשצ"א צחולין הוצא צש"ש שמועתא אי פ"ד דמחלק צין חתיכה ספק חלב וספק שומן דק"ל דאסור מן החורה, לספק עומאה צרה"ר דק"ל דעבור וכתב לחלק צין ספק צה צמקרה לצין ספק צה צחולדה, דצחתיכה ספק חלב וספק שומן הוא ספק צחולדה, שמעולם היא ככה, אבל צספק עומאה צרה"ר צגונה דליכא חזקה מ"מ הספק אס נתחדשה עומאה, ומש"ה מותר, ונראה דהוא מעעס כנ"ל דהלכה דאיקבע הנה הוא צין לאיסורא וצין להיתרא, וצש"ש הקשה מהרשצ"א על הפ"ה דמתרן על קושיותו דהקשה דאס ספיקא דאורייתא לחומרה מה"ת,

למה לן קרה לה יעמא מעמא על הודאי ולא יעמא על הספק, ותירן הפ"ה דליעריך היכא דאיתרע חזקה, והש"ש הקשה דהא ספק צה צמקרה מותר לדברי הרשצ"א, ולפי הנ"ל דאיקבע הלכה צין לאיסורא וצין להיתרא, הנה אדרבה מעעס דהרשצ"א אמר דספק צחולדה מותר מה"ת, היכא דהי מותר למפרע ה"ג להיפך היכא דספק צמקרה צדצר שהי צאיסורא, יש לאסורו דאיקבע איסורא.

אמנם קשי' על החוס' והרמצ"ס, דהיכא דפני כן היתה אסורה מקרי איקבע איסורא, ממש' כריחות שס דמקשינן על מ"ד איקבע איסורא ממחניתין דיצמות דתנן ספק צן ע' לראשון או צן ז' לאחרון יוליא והולד כשר, וחייבים צאשס תלוי, ומתריצין הא מני ר"ה דלא צעי קביעותא לאיסורא, וקשה הא הכי נמי הספק אס הותרה איסור אשת אח, או דנשאר צאיסורה, ולפי החוס' והרמצ"ס הנה זה מקרי איקבע איסורא כמו צשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת.

והנה קושי' זו הקשיתי זה מכבר להגאון הרגלוצ"ר זצ"ל, ואמר לי דאיסור אשת אח שיש לה צנים הוא איסור צפני עלמו, ואין זה האיסור צצחי האה, ונראה להסציר דצרי הגאון זצ"ל, דצבה החוסרה לאחר מיתת האה, אין זה מלוות צבה שהיתה אסורה צחיי האה, דהצבה הוז שאסרה צחיי האה כצר נפקע וצענה צמיתת האה, אלא שיש לאסורה מסבה אחרת שנתחבר דאולי נתעצרה מאה המת וצבה זו איסורה לאחר מיתת האה, וצאיסור זה לאחר מיתת האה, מעולם לא נקבע איסורא. דצלה צבה זו היתה מותרת לאחר מיתת האה, ועיין צתוס' יצמות (לז.) ד"ה וזו, דהקשו דאמאי לא מוקמינן לה צחזקה היתר ליצום ונה יתחייב צאשס תלוי דלעיל השצין לה חזקה גצו ספק קידושין. וזה דמי לצנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דהתס הספק אס האסור שהי נשאר, ולפיכך היה זה איקבע איסורא, ואדרבה יש להקשות להיפך דנראה דלפי הנ"ל גם לר"ה דלא צעי קביעותא לאיסורא צ"ל דדוקא צספק צחולדה, כגון חתיכה ספק חלב וספק שומן, אבל היכא דאיקבע היתרא לא אמרי כמי דמתק הרשצ"ה צין ספק צחולדה, וצין ספק אס נתחדש, ומש"ה צרה"ר ספיקא עבור, דגס ר"ה צודאי לא פליג צספק עומאה צרה"ר, ולפי"ז מאי מקשינן מספק צן ע' ומתריצין הא מני ה"ה דלא צעי קביעותא לאיסורא, וקשה נהי דלא צעיה קביעותא לאיסורא, אבל זה צ"ל דלא הוה גס קביעותא להיתרא, והכא צספק צן ע', הא הי קביעותא להיתרא, ואולי צ"ל דלא אמרינן קביעותא להיתרא אלא היכא שהי זמן שהי היתר צפוינן, אבל הכא צאשת אח דאס הוא צן ע' לראשון אס כן לא היתה מעולם מותרת לא שייך לומר דאיקבע היתרא.

לפי דברי החוס' הנ"ל אח"כ שפיר, דהמקשן הקשה, כיון דהספק הוא אם השחיטה התירה, דנקוצת הושע נצילה ובהמה צחי' צחוקת איסור עומדת, והספק אם נחודש צב דבר המתירה, וזה נקרא איקבע איסורא ודמי לשתי החיכות ומתוך החס איתחזק איסורא, והכא הרי שחוטט לפניך, והספק הוא אם נחודש צב דבר המונע את השחיטה המתרת, דמעולם לא היתה צחוקת איסורא זה לאחר השחיטה כו"ל.

ובמס' חולין (מג'): גרסינן אמר עולה ישב לו קון צוושט חין חוששין שמא הצריא, ומקשינן ומאי שגא משהי החיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ומשינין התם איתחזק איסורא, וצחוקת שס שאני התם דאיתחזק איסורא, וצחוקת אחת ספק של חלב ספק של שומן, אע"ג דלא איתחזק איסורא לא איתחזק נמי איתחזק, אבל הכא מעיקרא היתה צחוקת כשרה ע"כ, ולכאורה יש להצין מאי ס"ד להקשות משתי החיכות, הא הכא הוי כחתיכה אחת, אמנם

מצוה ע"ב

היא, שצונו שנקריב קרבן עולה ויורד על חטאים ידועים ומיוחדים גם כן, והחטאים שיתחייב עליהם זה הקרבן הם טומאת מקדש וקדשיו ושבועת בטוי ושבועת העדות, וכו' או נשבע לשקר שבועת העדות בין בשוגג בין במזיד, הנה הוא יקריב על אי זה מעשה שעשה מאלו קרבן הנקרא עולה ויורד, והוא אמרו ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה ונעלם ממנו והיה כי יאשם והביא את אשמו וכו'.

התו"ט, דהא דח"ק דמחויב הנשיא בשמיעת קול, היינו צעדות נפשות דגם מלך מעיד צעדות נפשות, ור"ע ס"ל דכיון דאינו ראוי להעיד צעלמא אע"ג דצדיקי נפשות מעיד, אינו עד להתחייב עלי' קרבן שצוה, ע"ש. וצחוקת יבכ"פ הנ"ל תמה על התו"ט, דהא קרבן שצוה העדות אינה אלא צעדות ממון, וצעדות נפשות חין בכלל קרבן שצוה העדות.

ובש"ש שמעתי (ז' פ"ה) מיישב דברי התו"ט דודאי צעדות נפשות לחודי' ליכא דין שצוה העדות, מיהו משכחת לה צעדות נפשות שיש צו דין ממון, כגון שיש לבעל עדים שזאתה אשתו וצא גם להפסידה כתובתה, דכ"ג המלך חייב קרבן שצוה העדות, כיון דתוצע גם תציעת ממון והמלך מחויב להעיד מחמת נפשות שבו, וממילא מחויב קרבן שצוה על הציעת הממון שבו.

איברא דלפי מה שמפרש הש"ס דברי התו"ט, יחיש ג"כ קושית התו"ט צסחירת דברי הרמב"ם מה שנשאר צ"ע. דהרמב"ם צה"ל שצוה הנ"ל לא כתב דחין צמלך קרבן שצוה העדות, אלא דכתב שס, דא"כ הוי המלך אחד מעדיו שאינו ראוי להעיד, פטורין משצוה העדות דז"ל הרמב"ם שס, הוי עדיו או אחד מהן פסול או קרוב וכו' או שהי' המלך אחד מעדיו שאינו ראוי להעיד או שהיו עד מפי עד וכפרו ונשבעו פטורין משצוה העדות ע"כ, והחס מייירי צעדות ממון גרידא, וצעדות ממון לחודי' צודאי פטור מקרבן שצוה העדות, דמדאורייתא לא חזי, כדגרסינן בשצוה (ל"ה) לאפקוי מלך, אבל צעיקר הדבר אם צמלך יש צו דין קרבן שצוה העדות, פסק

והנה צה"ל שגגות פ"י הל' ז' כתב רצונו המלך וכן משה מצוין קרבן על שצוה העדות, וצחוקת הרמב"ם שס חין המלך חייב בשמיעת קול. ובכ"מ שס ע"פ הרמב"ם דתנן צבוריות (ח') ר"ע אומר הנשיא חייב צכולס חון משמיעת קול שהמלך לא דן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו. וע"כ רצונו, דסובר שאין הלכה כר"ע משום דמשמע דאיתחזק הוא, ואין לומר היכי אפשר דפליגי ארי עקיבא, דהא דינא צעממא קאמר, י"ל דהא לא מכרעא, דהא אמרינן צסנהדרין פ' כ"ג לא שנו אלא מלכי ישראל אבל מלכי צית דוד דן ודנין אותו ע"כ. ולפי דברי הכ"מ תקשה לן מ"ע דר"ע, דאטו ר"ע פליגי על זה, דמן הדין גם מלכי ישראל דן ודנין אותו אלא מתקנת שמעון בן שטח כמבואר צסנהדרין שס. וכן הקשו דגרידא מדברי הרמב"ם דגם מלכי צית דוד אינם מחויבים להעיד צעדות ממון, דכן מוכח משצוה (ל"ה) דגרסינן שס לאפקוי מלך, מקרבן שצוה העדות ומוכח שס דמדאורייתא לא חזי וע"ש צרש"י כל שכן מלך דמדאורייתא לא חזי דכתוב שוט תשים עליך מלך וכו'. וכבר עמד ע"ז צספר תוס' יו"כ ציומא.

ובעל תו"ט פ"ב דבוריות הוסיף עוד להקשות פסקי הרמב"ם אהדדי, דצה"ל שגגות פסק דמלך חייב צקרבן שצוה העדות. וצה"ל שצוה (פ"י) סתר משנתו וכתב דמלך פטור מקרבן שצוה העדות, ונשאר שס צ"ע.

אמנם צעיקר קושית הכ"מ, דהיכי אפשר דפליגי על ר"ע, הא דינא צעממא קאמר, כתב שס

כח"ק דמלך איהא בשמיעת קול, ומשכחת לה בעדות נפשות שיש בו גם דין ממון כנ"ל בדברי הש"ש. והנה הש"ש הבין בדברי החור"ט הנ"ל בפלוגתא בין ח"ק לר"י, דח"ק ס"ל. אע"ג דבעלמא אינו עד, אבל למאי דחזי חזי ומחוייב בקרבן שזועת העדות, ור"ע ס"ל כיון דאינו ראוי להעיד בעלמא אינו עד להתחייב עליה קרבן שזועת אפילו בחזי, והקשה שם דלפ"ז דק"ל כח"ק מ"ט שזועת העדות אינה נוהגת בנשים, דהא חזינן דמלך אע"ג דבעלמא אינו עד, מ"מ למאי דחזי מסהיד וחייב בקרבן שזועת, אי"כ באשה נמי משכחת לה בעד מיתה, או בעד סוטה דרחמנא הכשירה.

וליישב זה ילא הש"ש לחלק דאשה ועד אע"ג דכשרים לעדות מיתה, וכן בסוטה, אינם בתורת עדות, דאין עדות לפסולין, אלא שראו חכמים להאמין בתורת אומדנא, וכן בסוטה כיון דקינא לה ונסתרה רגלים לדבר ואינה בגדר עדות, וכיון דפסולין אינו בגדר עדות אלא בתורת נאמנות ואומדנא מש"ה לאו בר קרבן שזועת העדות, אבל עד כשר דהוא בתורת עד. אלא היכא דאינו נאמן ולא מהני עדותו לממון אינו שזועת העדות, והיכא דנאמן הוא עכ"פ מדרבנן הו"ל בתורת עד ומחוייב קרבן שזועת, ולפיכך עד כשר במיתה אמרינן הכל מודים בע"א במיתה, ע"ש.

וכן כתב ג"כ בתרע"א ס' קצ"ט, דהא דבסוטה האמינתו תורה הוא מחמת דע"י ק"טו וסתירה הוא רגלים לדבר וניכר שהאמת כן, אבל אין שם עדות עלה ומש"ה פטורה מקרבן שזועת העדות, דאינה רק בעד כשר, ובעד מיתה חכמים האמינהו ושם עדות עליו, ודוקא בעד כשר דמה"ת שם עד עליו, ומדרבנן נאמן כזה לממון, ומחלק שם מהא דאמרינן בירושלמי הוצא צ"ן פ' שזועת העדות, והוא עד לאפקי אומר הוי אח מקובל עלינו כשנים דאין בו חיוב שזועת העדות, דמדון אינו כב' אפי' מדרבנן ע"ש. ודברי רבותינו קשה להבין, דסוף כל סוף גם עד כשר במיתה אינו בתורת עד עפ"י דין תורה, ולא קרינן בו והוא עד, דדדין תורה אינו מחוייב להגיד, ומה בכך דרבנן האמינהו, נימא ג"כ דהא דרבנן האמינהו, הוא מכה דייקא וניכר שהאמת כן, דהא גם אשה האמינהו רבנן. וגם בסוטה י"ל כן כיון דאשה ג"כ נאמנת, אי"כ גם בעד כשר דאינו נאמן בדבר שזעורה, והא דהאמינו תורה הוא מטעם רגלים לדבר, ולא קרינן בו והוא עד ללא האמינו תורה בתורת עדות.

והנראה כזה, דהנה מצוה דבדברי הראשונים, דבגוף הדין דחיוב הגדת עדות, ונשיאת עון ככזוב עדותו, אין תלוי בשזועת, דאף בלי שזועת, מחוייב בהגדת עדות, ואם כזב עדותו הרי הוא כנשיאת עון, אבל חיוב הקרבן מדין שזועת העדות, תלוי בחיוב הגדת עדות ונשיאת עון, דבמקום שאין

חיוב הגדת עדות ונשיאת עון ככזוב עדותו, לאי אפילו אם נשבע אף בו הדין דקרבן שזועת העדות. והיסוד הזה מצוה דבדברי הרמב"ם ז"ל ריש הל' עדות, דז"ל שם העד מלוה להעיד בצ"ד בכל עדות שיועד וכו'. והוא שיתבענו להעיד בדיני ממונות שנאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו עכ"ל. ולא הזכיר הרמב"ם שום תנאי של שזועת בחיוב הגדת עדות ונשיאת עון, וכן כתב בספר המלות מ"ט קצ"ח, וז"ל הוא שלא להעיד בצ"ד בכל מה שנדעו בו זין מי שיהי' בו מיתה וכו' או הללתו או הפסד ממונו, אנתנו חייבים להעיד בכל זה להודיע הדיינין מה שראינו או שמענו, והנה הביאו רא"י על חיוב הגדת העדות מאמרו יתברך, והוא עד או ראה או ידע, והעובר על מצוה זו ויכזוב העדות ענשו גדול והוא אמרו אם לא יגיד ונשא עונו, וזה דבר כללי, ואם היחה העדות שכזב אותה עדות ממון וכזב זה ונשבע על שקר חייב בקרבן עולה ויורד עכ"ל. ומצוה דבדברי סה"מ היסוד הנ"ל, דאין חיוב הגדת עדות ונשיאת עון ככזוב עדותו תלוי בשזועת, דהחיוב הוא בכל עדות ועדות, ובכל אופן, כמש"כ זה דבר כללי, ועל הדין דקרבן שזועת הוסיף דאם היחה העדות שכזב אותה עדות ממון ונשבע חייב בקרבן שזועת. וכן הוא מפורש ברבותינו בעלי החו"ט צ"ק (נ"ו). תוס' ד"ה פשיטא אם לא יגיד ונשא עונו, והקשו וא"ת ה"מ כשעבר על שזועתו כדכתיב ושמעה קול אלה, ותירונו וי"ל דה"ק קרא כשעובר (על שזועתו) בדבר שאם לא יגיד ה"י נשא עון או יביא קרבן שזועת, אבל בלא שזועת נמי איכא נשיאות עון, והביאו רא"י ממשנה מפורשת בסנהדרין (לז:): דתנן שם כיצד מאיימין וכו' ושמה תאמרו מה לנו וללרה הזאת, והלא כבר נאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד וגו'. ועיין בחדושי הרשב"א שכתב דמסבירא שמעינן דמחוייבין להעיד אף בלי קול אלה, דהא בשמע קול אלה מחוייב בק"ש, אף שלא ענה אמן, וע"כ דמחוייב להגיד, דהטעם מי שאומר להצדקו משביע אני עלך שנאמר בן מי מחוייב, וע"כ דמחוייבין להעיד, ולאמרו להכי אם משביע עליהם, מחוייבין בקרבן שזועת.

והנה נשים אינן בחיוב מצוה הגדת עדות, דכן כתב בחינוך מלוה (קכ"ב). ובמ"ח שם המה על החינוך דמנ"ל דליחא בנשים, דנראה במקום שהנשים נאמנות כגון בע"מ או בע"ס דמועיל עדותן אף שא"ס בקרבן שזועת מ"מ ישנן צמ"ע זו וכן בנשיאת עון כיון דמועיל עדותן, אמנסי נראה דהחינוך למד זה מהגמרא סנהדרין (לז:), דגרסינן התם תניא לפולם אין עדותן מלטרפת עד שיראו שניהן כאהד ריב"ק אומר אפי' בזה אחר זה וכו', במאי קמיפלגי וכו' איבעית אימא קרא דכתיב והוא עד או ראה או ידע, ותניא ממשמע שנאמר לא יקום עד אינו יודע שהוא אחד מה ת"ל אחד זה בנה אב כל מקום שנאמר עד

הרי כאן שנים עד שיפרש לך הכחוז אחד ואפקי רחמנא בלשון חד למימר עד דחזו תרווייכו כחד, ואידך והוא עד או ראה או ידע מ"מ עכ"ל הגמרא.

והנה לפי ה"ל דעיקר הדין חיוב הגדת עדות ונשיאת עון ילפינן מקרא זה דוהוא עד או ראה או ידע, ולפי דברי הת"ק דריב"ק דהקרא לא נאמר אלא בשני עדים דחזו תרווייכו כחד, ה"נ י"ל דעיקר הדין דחיוב הגדת עדות נמי לא נאמר אלא בשני עדים. דזה צנה אצ כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים. ולפי זה לדברי הת"ק דריב"ק בודאי נשים אינן בכללן בחיוב הגדת עדות, דלא נאמר אלא בשנים, ובנשים קי"ל מאה נשים כחד דמיין, ואפילו לריב"ק דמרבא מדכתיב או ראה או ידע מ"מ, ויליף מזה דעדותן מלטרפא אפי' צוה אחר זה, לא מרבינן אלא עד דחזו לאטרופי צוה אחר זה, דשייך למימר צוה והוא עד, אבל לא בנשים דאינן מלטרפין. ולפי זה בין לת"ק ובין לריב"ק חיוב הגדת עדות ונשיאת עון לא נאמר אלא בנשים ולא בנשים. וכיון דעיקר חובת הגדת עדות ילפינן מהאי קרא א"כ אפילו במקום שהנשים נאמנות, אינן מחויבות מטעם דין מלאת הגדת דילפינן מקרא זה, ושפיר כתב החינוך למלאת הגדת עדות ליתא בנשים. ובסוף שורש י"ד: וידוע שאין הנשים דנות ולא מעידות וכו' וכל מצוה שהיא וכו' צ"ד וזו צעדים.

וראיתי בהגהות מל"מ במצוה (קכ"ג) ע"ז דכתב החינוך דקרנן שבעת העדות אינו נוהג בנקבות. וכתב ע"ז המל"מ בהגהות אף בטומאה ומיתה דמהני עדות אשה אפשר דאינה שבעת העדות, דדוקא עד אחד דבעלמא צר הגדה ומלטרף עס אחר בטומאה ומיתה שמוציא ממון עפ"י עד אחד חייב בקרבן, אבל אשה שאינה צחורת עדות בשום מקום אף בטומאה ומיתה אינה חייבת בקרבן עכ"ל. ולפי הדברים הנאמרים לעיל, דחיוב קרבן שבעת העדות תלוי בחיוב הגדת עדות ונשיאת עון א"כ הדבר פשוט דאשה איגה בקרבן שבעת העדות, כיון דאינה בנשיאת עון ובחיוב הגדת עדות, והחינוך לשטתו דכתב במצוה (קכ"ב) למלאת הגדת עדות אינה בנשים, ומטעם זה כתב במצוה קכ"ג דקרנן שבעת העדות "אינה נוהג בנקבות שאינן צחורת עדות". (ועיין בש"ש ה"ל דהשורה דברי המל"מ ה"ל לדברי התו"י"ע ה"ל). ותו דאף אם נימא דמחויבת להעיד בטומאה ומיתה, אינה אלא מדין האסור, אבל מדין הממון הרי היא כמאן דליתא, ורק שגורמת לממון, וקרנן שבעת עון מחויב רק שבעדותו יש חיוב ממון ולא בגורם הפסד ממון.

(והנה רש"י צ"ק (טו.) היודע עדות לחצירו ואינו מעיד לו, אילימא צבי חרי פשיטא דאורייתא הוא אם לא יגיד ונשא עונו, וכתב ע"ז רש"י ז"ל, וז"ל בתרי קא משתעי מדקפיד אהגדה משמע שאינו מגידין משחייב זה ממון, וטוד קי"ל (סוטה ב:) כל

מקום שנאמר עד הרי כאן שני עדים עד שיפרט לך הכחוז אחד כדכתיב לא יקום עד אחד בלשם עכ"ל. ובגליון הש"ס להגרע"א ז"ל תמה על דברי רש"י, הא באמת היכא דעד אחד מועיל בעדותו לחייב ממון חייב בקרבן שבעת כדאמרינן שבעות רפ"ד הכל מודים בעד סוטה וכו', ולרש"י דוהוא עד היינו צ"י דוקא קשה, וקשאר בל"ע עיי"ש. ולפי ה"ל י"ל דזה תלוי בפלוגתת ת"ק וריב"ק, דלת"ק י"ל דאין הכו נמי דעד אחד פטור מקרבן שבעת אפילו היכא דבעדאחו מחייב ממון. והא דאמר רש"י שבעות שם הכל מודים בעד סוטה דרחמנא הימני, היינו לקושטא דמילתא לפי מאי דקי"ל בריב"ק, ועיין בסנהדרין שם (ב:) דרש"י קאמר דמודים חכמים לריב"ק. ורש"י צ"ק מפרש כתרווייכו, פירש ראשון אליבא דריב"ק ומה שכתב ועוד, זה אליבא דת"ק דריב"ק. איברה דהגרע"א הביא שם דברי החוס' בסוטה (ב:) דהקשו דגבי שבעת העדות כתוב והוא עד, ומחייבין אפי' עד אחד, ותירצו דבהפסד ממון תליא מלחא, י"ל דס"ל להחוס' דגם לת"ק חייב קרבן שבעת עד אחד היכא דמחייב ממון בעדותו).

והנה כפי המצוה, הטעם דאשה אינה בקרבן שבעת העדות, משום דאינה בחיוב הגדת עדות ונשיאת עון, וחיוב קרבן שבעת העדות תלוי בעיקר חיוב הגדת עדות כנ"ל, הנה החלוק פשוט בין עד כשר בעלמא, ובין אשה בעדות טומאה בסוטה, דעד כשר המחויב בהגדת עדות ממלאת הגדת עדות והוא בנשיאת עון חייב קרבן שבעת העדות אם נשבע, אבל אשה דאינה במלאת הגדת עדות ואינה בנשיאת עון פטורה מקרבן שבעת העדות.

ובזה יש לעמוד בעיקר הדבר הטעם בעד כשר במיתה הבעל, דחייב קרבן שבעת העדות אף דאין נאמן אלא מדבריהם, ומדין החורה אין מועיל עדותו, ולא קרינן צו והוא עד, כמו שהקשינו לעיל על דברי רבותינו האחרונים ז"ל. דהנה עיקר הדבר חיוב קרבן שבעת העדות, הוא מדין עדות המחייב ממון ובעדות אחרת ליכא דין שבעת העדות, ובעד אחד במיתה דחייב קרבן שבעת ע"כ ל"ל דהוא מעדותו שחייב לתת כתובתה, ולא מעדותו המתירה לעלמא, ובעד מיתה המעיד במיתה בעלה במקום שיש לגבות כתובתה מן המעללעלין, הנה יש בעדותו צ"י דברים, עדות הנוגע להיתרה דליתתה לעלמא, ועדות שיש לגבות כתובתה, והנה בעד אחד שמחייב ממון בעדותו, כגון שהיו שניהם חשודין על השבעה, או צדין דנסכא דרי' אצא, אם כפר ונשבע הא מצוה דחייב בקרבן שבעת העדות. והשחא נתזי אן בעד אחד במיתה הבעל, דאע"ג דבעדותו מה שנגע להיתרה דליתתה, לא מהימין אלא מדרבנן, ומדין תורה לא קרינן צ"י והוא עד, אינו אלא מה שנוגע בעדותו להיתרה לעלמא, אבל מה שיש בעדותו לגבות כתובתה, הרי החיוב הוא מדאורייתא, דכך אמרו במתניתין ביבמות

(ק"יז) דמספר כחוצה נלמוד שהוא כוחז לה שאם תנשאי לאחר תעלי מה שכתב ליכני, ולו יהא דגוף היתר אינו אלא מדצריהם, אבל חייב הצעל בספר הכחוצה חייב את עלמו, שאם יחירו לה להנשא אזי מחויבין לתת לה הכחוצה, וחייב זה הוא מה"ת, ולא התנה בזה תנאי דוקא אם יחירו לה להנשא עפ"י צ" עדים. ולפ"ז מחויב העד להעיד מדאורייתא, מדין חייב ממון הכחוצה, וכל מקום היבא דעד אחד מחייב ממון בעדותו אם פטר ושבע חייב בק"ש וה"ג בעד מיתח דכותה, דהא גם הכא מחייב ממון בעדותו, ולא איכפת לן אם הנאמנות דעד אחד מדאורייתא או מדרבנן.

ותו נראה דאפילו אם נימא דעד אחד במיתח הצעל מהימין מן החורה כפי שהוכיח הנודע ביבדוא צחי (ל"ג) מהא דר"פ הכל מודים בע"א דמיתה, נמי ל"ל כן, דאילו מדין היתר לעלמא הרי אין צו דין ק"ש, אלא מדין הממון, ותקשה לן הא תנן שאין האחין נכסין לנחלה על פיה, וברמב"ם ה"ל נחלות ריש (פ"י) אין הירשין נחלין עד שיצאו ראי ברורה שמת מורישן, אלא ע"כ ל"ל ממדרש כחוצה נלמוד, וא"כ אין נפ"מ בעיקר הדבר אם נאמנות דעד מיתח אם הוא מן החורה או מדרבנן, אלא דלפ"ז תקשה לן דברי הירושלמי ה"ל, הוצא בר"ן פי' שבעות העדות, והוא עד לפוקי אומר הוי את מקובל עליו כשנים דאין צו חייב שבעות העדות, ותקשה לן כ"ל כיון דצעל דין חייב את עלמו לשלם, הרי העד אחד מחייב אותו ממון מדין החורה, ונראה דיש לחלק דהתם קבלתו גרמו לו, וכל דצעל דין בעלמו גרם לו להחייב ולא מדין החוצה אלא מגרמת הנחבע, לא קרינן צו והוא עד לחייב את הנחבע, אבל בע"א במיתה כל הענין נעשה עפ"י הגדת העד, וכעין זה ראיתי בהגרש"ש ז"ל בספרו שערי יושר שער ו' פ"ו, שמחלק בין דין הירושלמי לפ"א במיתה ע"ש.

הדרך לריש דברינו בסתירת דברי הרמב"ם מה שהקשה החיו"ע, מהרמב"ם ה"ל שגגות, להרמב"ם צה"ל שבעות, צדן המלך בקרבן שבעות העדות. והנראה לפרש בעיקר המחלוקת בין ר"ע לח"ק צדן המלך אם חייב בק"ש העדות, הוא כעין החיו"ע, וכמו שפרש דבריו צ"ש ה"ל בעדות נפשות או באיסור שיש צו גם ממון. דהנה כבר כתבנו דבדבר שיש בהגדת עדות איסור וממון, הנה החייב דק"ש צא רק בגלל עדות הממון שצו. והנה המלך צדן ממון לחודי' ודאי פטור מקרבן שבעות העדות, י"ל הטעם כ"ל, כיון דפטור ממנות הגדת עדות ואין צו נשיאת עון אם כוצב עדותו, לכן אם כבר נשבע פטור מק"ש העדות, דחייב ק"ש העדות מתלי הני בחייב הגדת עדות, והנה מלך צדא פטור מהגדת עדות בממון, דלא גרע מכה"ג, דמקשינן בסנהדרין (יח:): מעיד, והתניא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם, ומלך ודאי פטור, ואין צו חייב הגדת עדות. אלא בדבר שיש צוה איסור נמי, ולפי שיטת החוס'

בסנהדרין שם, ובעצמות (ל') דגם מלך מחויב להעיד, והיבא דיש בעדותו ממון ואיסור, פליגי בזה ר"ע וחכמים דר"ע ס"ל, כיון דדין ק"ש העדות הוא מדין הממון, והממון אי אפשר לגרום במלך ק"ש העדות, דהא מדין הממון הוא פטור להעיד, וכל הדין המחייב אותו להגיד הוא האסור, ומדין האסור אין שבעות העדות, וזה שאמר ר"ע הן משמיעת קול שהמלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד, ולא מעידין אותו. ות"ק ס"ל מ"גו דמחייב להגיד באסור מחייב נמי להגיד בממון שצו, דמלך לא פטור מהגדת עדות בממון אלא מפטור דוהתעלמת פעמים שאתה מתעלם, ובע"כ בהגדת עדות גם אסור, דצין הכי וצין הכי מחייב להגיד, אין צו הפטור של והתעלמת, ומחייב להגיד גם מדין הממון, ומש"ה חייב בק"ש העדות. והרמב"ם פסק כחכמים. וזה הוא דפסק צה"ל שגגות דהמלך חייב בשמיעת קול. אבל צה"ל שבעות דמירוי בהגדת עדות דממון לחודי' צודאי המלך פטור מק"ש העדות כ"ל.

והנראה דיש ליישב פסקי הרמב"ם גם לפי דברי הכ"מ והמאירי בסנהדרין דמלך פטור מהגדת עדות אף באיסורא. דהנה הטעם אם נימא דמלך פטור גם באיסורא, ע"כ ל"ל צעם הדבר דנשכ ואל תעשה שרי גם באיסורא, כמו שהקשו החוס' שבעות (ל:): ד"ה אבל איסורא ע"ש, אבל מהפטור דוהתעלמת אי אפשר לפטרו באיסור דאין חכמה ואין חכמה לנגד ד, ע"ש בסוגיא שבעות. ונראה דיש נפ"מ בין אם הפטור הוא מוהתעלמת, דהפטור דהוא מקרא דוהתעלמת פטור לגמרי ממנות הגדת עדות, אבל הפטור דנשכ ואל תעשה שרי, הוא מדין דחי' שדחיין מנות הגדת עדות מפני מנות כבוד המלך, (ועיין בסוגיא דזרכות (כ), ממה שהוכיחו החוס' שבעות שם דנשכ ואל תעשה שרי אפי' באסור, בחוס' וברש"י שם בזרכות, ואין כאן מקומו, להאריך בזה). והנפ"מ צוה אם נשכ המלך וכפר שבעותו, דאם הפטור הוא מוהתעלמת דאין צו מנות הגדת עדות ונשיאת עון פטור מק"ש העדות, אבל באיסורא שיש צו גם דין ממון, דאף אם פטור גם באיסור, אינו אלא מדין דחי' כלומר דהמנוח דהגדת עדות חל עליו, אלא שמוחר לעבור עליו צצב ואל תעשה. ויש לעיין לפי זה היבא דכפר ונשבע צשקר, כיון דהמנוח חלם על קרקפתיה אלא שמוחר לעבור צצב ואל תעשה י"ל היבא דכפר ונשבע מחייב בק"ש העדות, וצוה פליגי ר"ע ות"ק, והרמב"ם פסק כת"ק דחייב צכגון זה בק"ש העדות, וצה"ל שבעות בממון לחודי' צודאי פטור מק"ש העדות כ"ל.

וראיתי להגר"ה ה"ל במורה קט"ה, דמביא דהרש"א צהדושי שם דאם הוא עד שמחייב ממון כגון נסכא דר"א פשיעא דחייב מדאורייתא להעיד כצי תרי, וכן צש"מ וכן דעת הרא"ה צש"ת מ"ס עמוקים ס"י (ל"ד) דבע"א אמרינן לא יגיד, וצירושאמי צסנהדרין (פ"ג ה"ט) וצתציבת הגאון ר"ה מיואלין צחוט המשולש ס"י ג'.

מצוה ע"ד

היא שצונו שיקריב קרבן כל איש זב שנתרפא מזובו וזהו קרבן הזב, והוא מחוסר כפרה עד שיקריבהו, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו וכי יטהר הזב מזובו וביום השמיני יקח לו שתי תורים

כישראל לכל דבריו, ולדברי רבינו גרשום והרשב"ב, לית מאן דפליג כאן דאינו כישראל ואסור לבא בקהל, דבין ח"ק ובין ר"א בן יעקב אסור לבא בקהל, אלא דלר"א בן יעקב אסור נמי לאכול בקדשים ולח"ק מותר לאכול בקדשים, ואולי משום קושי' זו לא כתב הרמב"ם בפירושו, דהקרבן של גר מעכבו מלבא בקהל, וכתב דהקרבן מלוה בעלמא, ולי"ע דהא מפורש בגמרא גר כי קא מיייתי קרבן לאכשורי נפשי למיעל בקהל.

והנה תניא שם בכריתות רבי אומר ככס כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לבית, אלא בזמילא ועבילה והרלאת דמים, אף הם לא יכנסו לבית אלא בזמילא ועבילה והרלאת דמים, ובגמרא שם אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, אמר רב אחא בר יעקב וכי יגור אחכס גר וגו', לדורותיכם, וברש"י אע"ג דליכא מקדש ע"כ, וגרסה דרבינו גרשום מפרש דדוקא לדורות בזמן דליכא מקדש לא מעכב הקרבן, אבל בזמן המקדש אין הכי נמי דהקרבן מעכב למיעל בקהל, ופוגמת דח"ק ורי אליעזר בן יעקב, אם הגר ממחוסרי כפרה ואסור לאכול בקדשים על זמן המקדש פליגי, ואמרו להכי קאמרינן דלח"ק גר מותר לאכול בקדשים כיון שכל ועצל, וכפרתו רק למיעל בקהל, אבל בזמן דליכא מקדש התיר הכתוב לבא בקהל גם בלא קרבן, והא דאמרינן ציצמות עבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו, היינו בזמן הזה דליכא מקדש.

והנה גרסינן שם עוד תנו רבנן גר בזמן הזה לריך שיפריש רובע לקינו, ובתוספות שם לא דמי לזבה ויולדת דלא מפרשי, משום דקרבן שלהם להכשירן בקדשים, אבל גר מביא קרבן להחירו בקהל ע"כ.

ויש לעיין בדבריהם, דודאי החיוב קרבנות במחוי"כ אינו בתגאי אלא אם רוגים לאכול בקדשים, אלא שהן מלות חיוביות במחוי"כ, דכן איתא בספר החינוך במגוה קפי"ט צ"ב, וז"ל שם ועובר עלי' ולא הקריב בעל עשה ע"כ, וצטורי אבן רה"ש (לי"א) דזב וזבה אם עברו עליהם ג' רגלים ולא הביאו קרבנותיהם עוברים על לאו דבל תאחר. ובגמ' קידושין (י"ג) האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה אע"ג שלא הפרישה מחיים דשעבודא דאוריית', אלמא דקרבנות חובה הן. וגרסה דאפילו ערל שמתו אחיו מחמת מילה לאסור לאכול בקדשים, מ"מ אם יהי' זב מחוייב להביא קרבנותיו, ועיין בחדושי מרן רי"ז הלוי, בהלכות מחוסרי כפרה, דמבאר שם דתרי

הנה קרבן הזב והזבה, היולדת והמלוצה דתנן במתניתין בכריתות ריש פ' צ' לא באין על חטא, אלא מין ממיו טהרה מטומאה כמו מקוה וכל זמן שלא הביאו כפרתן אסורים לאכול בקדשים, ככל העמאים שאסורין לאכול בקדשים, ולהרמב"ם צה"ל פסולי המוקדשים פ' י"ח לוקה, ולהראב"ד גם בכרת.

והנה במתניתין שם תנן ארבעה מחוסרי כפרה וכי ר' אליעזר בן יעקב אומר גר מחוסר כפרה עד שיזרוק עליו הדם, נזיר ליינו ותגלחתו ועומאתו ע"כ ובגמרא שם ח"ק מ"ט לא תני גר, כי קתני מדעם דמישרי למיכל בקדשים, גר כי קא מיייתי קרבן לאכשורי נפשי למיעל בקהל, וגרסינן שם עוד תנו רבנן גר מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קינו, וברבינו גרשום שם ז"ל ורי אליעזר סבר גר מיייתי קרבן בין לאכשורי למיעל בקהל ובין לאכשורי למיכל בקדשים, כדאמרינן לקמן בצרייתא גר מעוכב לאכול בקדשים, וההוא סתמא ר' אליעזר היא עכ"ל, והיינו דמפרש דח"ק ור"א פליגי אם גר לפני שהביא כפרתו אם מותר לאכול בקדשים, דלח"ק מותר לאכול בקדשים, וכפרתו רק למיעל בקהל, ולר"א בן יעקב בקהל ובין לאכול בקדשים, וכן מפרש רבינו גרשום ריש מס' כריתות דגרסינן שם הכ' דתנן ד' מחוסרי כפרה מניינא למה לי לאפוקי מדר"א בן יעקב דאמר ה' הוי דתנן ר"א בן יעקב אומר גר מחוסר כפרה, וברבינו גרשום ואי אמר אלו מחוסרי כפרה ולא אמר ארבעה הוב' אמינא תנא' ושייר לבנות נמי הא דר' אליעזר קמ"ל מניינא ארבעה ותו לא לאפוקי הא דר' אליעזר, עכ"ל, והיינו לאפוקי דח"ק ס"ל דגר מותר לאכול בקדשים ולא מנה אלא אלו דמעכב כפרתן למיכל בקדשים, וכפרתו אינו אלא לאכשורי למיעל בקהל.

וכן איתא בפירוש המשניות להרמב"ם ז"ל, וז"ל ואין מחלוקת ר"א וחכמים צעוניים אלו אלא בגר שח"ק סבר הואיל שכל ועצל הותר לאכול בקדשים והקרבן מלוה בעלמא ור"א אומר שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיזרוק עליו הדם, ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב, ואמרו ארבעה אע"פ שזכר המנין אחר כן לאפוקי מרי' אליעזר בן יעקב שאומר גר מחוסר כפורים עכ"ל, וכן הוא בהרשב"ב במתניתין וז"ל ח"ק גר מותר בקדשים ואין קרבן מעכבו אלא מלבא בקהל ע"כ.

ולכאורה קשה דהא תניא ציצמות (מז:): עבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו, ועיין שם כל הסוגיא דלית מאן דפליג דזמילא ועבילה דהוא

דינו נינהו בקרבנות מחוייב הדא הכשר עהרתו לאכול בקדשים ושניה דין חובת הבאת קרבנות. כמו כל מחוייבי קרבן. ולפי"ז ל"ע דברי התוס' ה"ל בזבח ויולדת לא מפרשי משום דקרבן שלהם להכשירן בקדשים, דהא מלות עשה חיונית היא, ובמה קל חיוב ז' ויולדת מגר, ותו קשה להבין מה שכתבו חז"ל גר מביא קרבן להחירו בקבל, ודבריהם תמוהין ה"א גר בזמן הזה כבר הותר למיעל בקהל כדילפינן מקרא וכו' יגור אחכם גר לדורותיכם.

והנראה לע"ד בדברי התוס' כ"ל דזמן המקדש אסור לגר לזבח בקהל בלי קרבן, כשיעת ר"ג וברע"ז ה"ל, ולא הותר לזבח בקהל אלא בזמן דליכא מקדש, וס"ל להתוס' דהביתר איגו אלא זמני, בזמן דליכא מקדש, והחוייב להקריב קרבן מחלי תלו וקא"י, ותיכף כשיבנה המקדש ונתחייב להקריב הקרבן חוזר ונישור האסור לזבח בקהל, דלא הותר אלא בזמן דלית עליו חיוב להביא קרבן, ותיכף שנתחייב להביא קרבן נאסר לזבח בקהל, דזמן שמתחייב חיוב קרבן מעכצו מלכא בקהל, (ועיין ברבינו גרשום וז"ל לריך שיפריש רוצע דינר לזרד קינו, שאם יבנה בהמ"ק יצא לאלתר), וכיון שמתחייב לאלתר אסור לזבח בקהל, חז"ל בזבח ויולדת נהי דמחוייבים להקריב קרבנם אצל א"ן חיוכם לאלתר, ואפשר לכן להביא קרבן למחר ולמחרתים ורק אם רוצים לאכול קדשים מחוייבים להביא בשביל הקדשים, אצל בלי אכילת קדשים, א"ן ה"י דמחוייבים, אצל לא לאלתר, וכשיהי' להן רוצע דינר יקריבו אז. אצל גר שנוכח לקהל בזמן הזה ויש לו אשה, תיכף כשגבנה המקדש נאסרה עליו ומוכרה להקריב לאלתר, כן נראה לע"ד בדברי התוס'.

אכן לרש"י ולתוס' שיטה אחרת, לא כדברי רבינו גרשום דמפרש, דהברייתא דתניא שם גר מעוכב לאכול בקדשים דהיה סתמא ר' אליעזר היא, וברש"י שם ז"ל גר מעוכב לאכול בקדשים, דאפילו רבנן ס"ל כר"א בן יעקב, דאמר לאשתרווי הוא דמייתי, והא דלא תנא ל"י משום דלא מקרי מחוסר כפרה עכ"ל, ולא ביאר רש"י מ"ע לא מקרי מחוסר כפרה, ובתוס' ריש המסכתא ד"ה לאפוקי מדרי' אליעזר בן יעקב, ז"ל לקמן בפ"ג קאמר דרבנן לא תנו ל"י משום דגר כי קא מייתי למיעל בקהל הוא דמייתי, אלמא לרבנן נמי גר הוי מחוסר כפרה, והא דקאמר לאפוקי, כלומר דלא איירי בה, וכה"ג צריש צב"ק, ולקמן מניינא דמתניתין למטעמי דר' אושעיא ודר' חייה עכ"ל, והיינו דס"ל דא"ן נפ"מ לדינא ב"ן ר"א לת"ק, וגם לת"ק מקרי מחוסר כפרה, אלא דלא איירי.

ויש לעיין בדברי התוס' דאם גם לת"ק מקרי גר מחוסר כפרה, מ"ע לא מנה התנא ה' מחוסרי כפרה, דגם צב"ק קמקשי הגמרא שם ותנא דידן מ"ע לא תני הני ומשני צנזקי ממון קמיירי צנזקי גופו לא קמיירי, ועיין שם צסוגיא דמקשה אלא לרב ליתני

והכי נמי אם גם לת"ק מקרי גר נמי מחוסרי כפרה מ"ע לא תני גר, וכי משום דקרבנו מחיר אוחו גם לזבח בקהל, לא דמי להני, דהא גם נמי אסור בקדשים כמו הני ד' ממחוסרי כפרה, ול"ע, וברש"י שם אהכי תנא ארבעה, וכל היכא דתני חושבנא דוקא קתני ולא תימא תנא ושייר ע"כ דמשמע מדברי רש"י דבכוונה גמורה תנא ארבעה דא"ן להכניס גר ביוניס, ולכאורה קשה דגם רש"י ס"ל דלרבנן גר מעוכב לאכול בקדשים, מ"ע לא תנא. ונראה דמש"ה כתב רש"י והא דלא תנא ל"י משום דלא מקרי מחוסר כפרה, והיינו עעמא דלא תנא גר, ויש להבין כונת רש"י דאמר דא"ן דאסור בקדשים לא מקרי מחוסר כפרה.

והנה ברמב"ם ריש הלכות מחוסרי כפרה, ז"ל ארבעה הן הנקראין מחוסרי כפרה הזבה והיולדת והזב והמלואה, ולמה נקראו מחוסרי כפרה, שכל אחד מהן אע"פ שטבר מעומתחו ועבל והעריב שמשו עדיין הוא חסר ולא גמרה עהרתו כדי לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו, וקודם שיביא כפרתו אסור הוא לאכול בקדשים, ושם בהלכה ב', גר שמל ועבל אע"פ שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו אינו ממחוסרי כפרה, שקרבנו עכצו להיות גר גמור ולהיות ככל כשרי ישראל, ומפני זה אינו אוכל בקדשים שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל. וכיון שיביא קרבנו ויעשה ישראל כשר אוכל בקדשים.

והנה בכלן חזר צו ממה שכתב בפיה"מ דגר מותר לאכול בקדשים, והנראה דלא חזר צו אלא ממה שאמר דגר מותר לאכול בקדשים, אצל דגר, מהלכה דמחוייב אסור באכילת קדשים לא ה"י אסור אלא ה"י מותר לאכול בקדשים לא חזר צו, אלא דגר אסור מהלכה אחרת לגמרי לאכול בקדשים כמו שכתב כאן בספר הרמב"ם, שמפני זה אינו אוכל בקדשים שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל, ונפ"מ שאינו לוקח אם אכל בקדשים, ככל מחוייב שלוקח אם אכלו קדשים, כמו שכתב בה"ל פסה"מ פ' י"ח. ואתא שפיר ה"א דגרסינן לעיל בכריתות, ד' מחוסרי כפרה, מניינא למה לי לאפוקי מדרי"א בן יעקב דאמר ה' הוי. גם לפי מה שכתב כאן, ונראה דלמה כיון רש"י צלשונו הק"ר דכתב דגר אסור בקדשים, אלא דלרבנן לא מקרי מחוסר כפרה.

ולפי הנראה בדברי הרמב"ם, דלא ס"ל בדברי רבינו גרשום ה"ל, דזמן המקדש מעכב קרבן הגר למיעל בקהל, אלא דהילפותא שלמדו מקרא וכי יגור אחכם גר לדורותיכם, הנה זה בא ללמד דלא מעכב הקרבן למיעל בקהל דאינו אלא למזוה, כמו שפירש בפיה"מ, או דמעכבו לאכול בקדשים, אצל לא למיעל בקהל, ומפרש ברמב"ם ה"א דאמרינן, כי קתני מדעם דמושרי למיכל בקדשים גר כי קא מייתי קרבן לאכשורי נפשי למיעל בקהל, כלומר להיות גר גמור

ולביות ככל כשרי ישראל לאכול בקדשים אבל לא כמחוי"כ דצ"ח הקרבן לטבר מעוממאח"ס שזה מעב"ס למיכל בקדשים, שהגר אינו עמא.

והנה הלח"מ שם דהרמב"ם כחצ ז"ל ורבינו ז"ל כחצ כאן טעם הגר למה לא מנה אותו, ולא כחצ טעם הגזיר גם כן, ונראה שטעמו משום דגזיר פשוט הוא טעמו דהוב למישרי נפשי בחולין, אבל גר דהוי למישרי נפשי בקדשים, הולך רבינו ז"ל להזכיר טעמו עכ"ל.

ולפי הג"ל נראה לע"ד דהרמב"ם לא צ"ח לפרש כאן למה לא מנה התנא קמא ה' מחוסרי כפרה. דא"ס

כוונתו לפרש כן; ה"י מפרש גם כן פעמא דגזיר, כמו שאמרו בגמרא שם, דה"ק לא מנה לכו משום דגר מייחי קרבן לאכשורי נפשי בקהל, וגזיר משום דגר מייחי קרבן לאשתרוי למישרי יין דחולין הוא, אלא נראה דהרמב"ם דינא קמ"ל כאן, דאף דגם גר אסור בקדשים ולוקה, והגר אינו באיסור שלהם אף שאסור מטעם שהם מחוסרי טהרה, ועמא אסור לאכול בקדשים ולוקה, והגר אינו באיסור שלהם אף שאסור בקדשים, ואינו לוקה משום עוממא, ולי"ע איזה אסור הוא בגר שכל ועבל באכילת קדשים, ועיי' בתפארת ישראל במהניתי' דכריתות.

מצוה ע"ו

היא שצונו שתקריב כל יולדת קרבן והוא כבש בן שנתי לעולה ובן יונה או תור לחטאת ואם היתה עניה שתקריב שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה, והיא גם כן מחוסרת כפרה עד שתקריב אותם כמו שאמר ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתי לעולה ובן יונה או תור וגו'

אחד דיוס מ"ח לזה הוי יוס מ' לזה והיכה ראו' להביא קרבנה על הראשון, ולכך שחטין עלי, ומוכה לרצון אינה ראו' להביא אפילו על הראשון כל שהיא בחוק מלאה של וולד שני עכ"ל, וצ"ח"מ שם ז"ל אינו מכיר ראו' זו (מכריתות) דהתם איירי לשחוט את הפסח עלי' שגריכה לאכול לערב, ולכך לרצון לא ישחוט הפסח דאפילו תביא קרבן על וולד ראשון עדיין הוא בחוק מלאה וולד שני, ואינה יכולה לאכול את פסחה לערב, ולכך לרצון אין שחטין עלי' את הפסח כיון שגריכה למיכל באורתא, אבל היכה דלא צ"ח למיכל לאורתא ודאי דלכ"ע תביא על וולד ראשון חוק מלאה וולד שני עכ"ל.

הנה מלשון הלח"מ משמע דאין ה"י שאפשר לה להביא את קרבנה על וולד הראשון, אלא דלא יועיל כלום לענין קרבן פסח, דאכתי לרצון לא מני למיכל לאורתא דעדיין היא בחוק מלאה וולד שני לרצון ואסורה לאכול בקרבן פסח. ותימה גדולה צעני על רבותינו ז"ל, דנראה דפלוגתא דהרמב"ם והראש"ד ז"ל אין שום שייכות להגמרא הג"ל, דעד כאן לא פליגי אלא היכה דחלה עלי' חיוצ הבאת הקרבן על וולד הראשון בשעתה שכבר ה' אחרי מלאה של וולד הראשון, אלא שאח"כ אחרי המלאה של הראשון ילדה עוד וולד, דהראש"ד ס"ל כיון דחל עלי' חיוצ קרבן אפשר לה לשלוח הקרבן, והרמב"ם ס"ל דבחוק מלאה של איזה ילדה אי אפשר לה לשלוח קרבן לידה אשר כבר מחויבת. ברם, בסוגיא הג"ל היכה דילדה וולד בחוק ימי מלאה דראשון, ס"ל לרצון וולד שני גורם, דולד

הנה דרמב"ם ה' מחוסרי כפרה (פ"א ה"ה) ז"ל היולדת אינה מביאה קרבנה ציוס ארבעים לכר או ציוס שמונים לנקבה, אלא מערבת שמה ומביאה קרבנה לאחר וכו' ואם הביאה קרבנה חוק ימי מלאה לא ילאת אפילו הביאה על ולדות הראשונים בחוק ימי מלאה של וולד זה לא ילאת ע"כ, ובהשגת הראש"ד, ה"ה זה תימה גדול אם שלה קרבנותי' חוק מלאה למה לא ילאת, ומאי שנא מחטאת חלב ודם שהטמא משלה אותם ומקריבין לו עכ"ל, ועיי' בלח"מ דהשגת הראש"ד היא ע"ז שכתב הרמב"ם, דאפילו על ולדות הראשונים אינה יכולה להביא בחוק ימי מלאה של וולד זה, וע"ז צ"ח השגה מ"ש מחטאת חלב ודם שהטמא משלה אותם.

והנה הכ"מ שם מביא הת"כ, דתניא יכול לא תביא בחוק מלאה על ולדות הראשונים ת"ל תביא, וכחצ הכ"מ ש"ל שרבינו ה' גורם צהפך יכול תביא בחוק מלאה על ולדות הראשונים ת"ל תביא כלומר דה"ל כאילו אומר קודם מלאה לא תביא כלל, ומביא עוד שם דבעל מ"ע כתב שפסק רבינו בדיפך מהביא דסיפרא, משום דהי"ר ר' יהודה היא דסתם סיפרא ר"י ויחידאה הוא, שהוא חולק על חכמים צפ' ד' מחוסרי כפרה, ומבאר שם הכ"מ דברי מ"ע, וז"ל ונראה שכתב בן מדמייתי צפ' מחוסרי כפרה (י) דרייתא דחני יולדת שחטין וחוקין עלי' ציוס מ' לזכר וציוס פ' לנקבה, והקשו ע"כ עמאכה היא, ואוקמוה כר"י דאמר וולד שני כמאן דליתיה דמי ופרש"י דמייירי צעני ולדות שילדה היום אחד ומחר

אחרון גורם לקרבן, וראשון ללא מלו ימי עוהר דילי לית לי קרבן, עיי"ש ברש"י ז"ל, ומה גם במפלה האומיים לידה אריכתה היא, ועדיין לא נגמרה ימי מלאת של ולד הראשון, ודברי רבותינו מני"ש ע"ג.

וראיתי צמ"ח במנוה קס"ח, דתימה גדולה שכח הראצ"ד אינה על הרמז"ם, דהנה מצוה ברמז"ם פ"צ מהל' צהמ"ק דמאורע אינו משלה קרבנותיו, ועמ"ל שרץ משלה קרבנותיו, והצוה המ"ה מקור לדברי הרמז"ם ממש' מ"ק (ע"ו) דתימה שם ואחרי עהרסו, דעמ"ל מת וה"ה מנורע לא מקריב עד שנטהר, ול"ל דהא דאמרינן דערל ועמ"ל משלחין קרבנותיהם עיין בחוס' שם דעומאה שצגופו אינו משלה קרבנותיו, ולפ"ז אפשר שדעת הר"מ כדעת החוס' דעומאה שצגופו אינו משלה קרבנותיו, וכל הטמאים שצגופו כגון יולדת בחוך מלאת אינה משלחת קרבנותיו, ואין ה"נ דמעמ"ל ואשם גם כן אינה מקריבה ואין כאן תימה.

ולענין נראה דמלשון הרמז"ם שכחז ואם הביאה קרבנה תוך מלאת לא ילאת אפילו הביאה על ולדות הראשונים בחוך ימי מלאת של ולד זה לא ילאת, לא משמע כדברי המ"ח, דלשון אפילו הביאה על ולדות הראשונים משמע, דלא מציעא דערל ולד זה לא ילאת, אלא אפילו על ולדות הראשונים מטעם שהוא בחוך מלאת, דאי מטעם המ"ח דעומאה שצגופה, אין לזה קשר לזה שבתוך מלאת אי אפשר לה להביא קרבנה על ולד זה, אלא ברור שהטעם הוא שזה בחוך מלאת, וע"ז בא השגת הראצ"ד. ולפ"ז נראה לע"ד דמדברי הרמז"ם כאן מוכח להיפך מדברי המ"ח, דגם בעומאה שצגופו גם כן עמ"ל משלה, דכן נראה דדוקא קרבן של ולדות הראשונים אי אפשר לה להקריב, אצל שאר קרבנות ה"ו אפשר לה לשלוח ולהקריבם, כדברי הראצ"ד ואין מחלוקת בין הרמז"ם להראצ"ד, צחעמ"ל חלב ודם שמקריבין עבודה.

והנראה לע"ד כמו שכתבנו דרק לענין קרבן של לידה אחרת ס"ל להרמז"ם דאין לה להביא, והטעם נראה, דהנה בקרבן מחוסרי כפרה מחוייבים להביאם בשביל שני דברים, אי שצביל לטהר ולהכשירו לאכול בקדשים, **ב' חיווב** הבאת קרבן, כדחנן במתניתין **אוצר החכמה**

צבריתאח ח, האשכ שיש עלי' ה' ציבות ודלית ותי לידות ודלית מביאה קרבן אחד ואוכלת בצבחים והשאר עלי' חובה, דאע"פ שאין לריבה עוד לטהרה בקדשים מ"מ מחוייבת להביאן, דלכאורה נראה מכאן דלא תלוי חיווב הקרבן של מחוסרי כפרה בדין ההכשר לאכילת קדשים, דגם צלי ההכשר מחוייבים בקרבן, צרם י"ל דזה דוקא היכא דבקרבן איכא ההלכה להכשירו, אלא שההכשר מיוחד שכבר הוא מוכשר.

אמנם יש לעיין היכא דצעי הכשר לאכילת קדשים, אלא שהקרבן אי אפשר לכפר עלי' ולטהרה מטעם שהוא עוד באותה עומאה עומה ועדיין לא העריב שמשא, ואי אפשר לה לקבל הטהרה מקרבן זה, באותה עומאה עומה, יש לומר דלא חל חיווב הבאת הקרבן בזמן הזה כיון דאין בקרבן לכפר עלי' ולטהרה. דכיון דאמרה התורה ובמלאת ימי עהרה תביא, דאף דין חיווב הבאת הקרבן לא חייבה התורה אלא בזמן שהקרבן יכפר עלי' ויטהרה, לכן יש לומר דגם בחיווב של ולדות הראשונים אין חיווב אלא בזמן שהיא מסוגלת לקבל ההכשר.

ולפ"ז חד טעמא הוא צתרווייהו, בין על ולד זה בחוך מלאת ובין על ולדות הראשונים, ושפיר מאד מה שמביא הרמז"ם צהלכה אחת דאם הביאה קרבנה תוך ימי מלאת לא ילאת, וכשם שלא ילאת ידי חובה קרבן, מדיון הקרבן בחוך ימי מלאת צולד אחד ומחוייבת מדיון חובה קרבן אחרי מלאת, כך לא ילאת מדיון קרבן חובה אפילו על ולדות הראשונים.

ונראה דעל דין חובה קרבן למד צספרי המוצא צכ"מ דאם מביאה בחוך מלאת לא ילא בדין הראשון על ולד אחד, דהספרי למד זה מדכתיב ובמלאת, דסד"א דמדיון חובה קרבן פטרה אלא שהיא אסורה בקדשים, ונפ"מ אס ילדה אח"כ ולד אחר והביאה קרבן דנטהרה לאכול בקדשים, אע"פ כ מחוייבת מדיון חובה קרבן להביא קרבן אחר.

ונראה גם כן דהראצ"ד לא השיג אלא מדיון חובה קרבן על ולדות הראשונים למח לא ילאת, דודאי לא כיון על עהרסה לאכילת קדשים, דאי אפשר לה לקבל עהרה בזמן מלאת של איזה ולד.

מצוה ע"ז

היא שצונו שיקריב מצורע קרבן כשנתרפא ממנו והוא שלש בהמות עולה וחטאת ואשם ולוג שמן, ואם ה"י עניי וכו'. וזה הרביעי ממחוסרי כפרה והוא אמרו יתעלה וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגו'. ואם יאמר אומר למה לא תמנה קרבן מחוסרי כפרה כולם מצוה אחת אחר שיש להם ענין אחד יכללם והוא מחוסר כפרה ויהי זה מין מן מיני טהרה וה"י ראוי שתאמר מצוה פלונית היא שצונו שלא תשלם

טהרת קצת הטמאים והם זב וזבה ויולדת ומצורע עד שיקריבו קרבן, כמו שתמנה טהרה במקוה מצוה אחת נתחייב בה אי זה טמא שיהי ואינך חושש למין הטומאה וכי השם יודע שזה היה ראוי בלי ספק אם הי קרבן כל אחד מאלו ארבעה מחוסרי כפרה אחד ולא ישתנה וכי אמנם מצד התחלפות קרבנם כמו שאתה רואה התחייב למנות כל קרבן ביחוד בהכרח כר

בקדשים לא אמאי עבד הוא אלא מעלה כו' ולי"ע. ובמני"מ פ"ו מה"ל אסמ"ז ה"ה, כחז וז"ל ופשע הסוגיא צפי כל שעה וכי מיהו אין להכריח מכאן דהא אמרין התם בקדשים לא אמאי עבד הוא אלא מעלה, ומחוסר כפורים שאכל קדש לכ"ע איסורו מן התורה, וחליצה דרבינו לוקח ולהראש"ד חייב כרת. ורש"י פירש חגיגה דעבד רבן מעלה בקדשים אפי' מדאורייתא, והדבר לריך תלמוד עכ"ל. והנה דברי רש"י שם ל"ע, דהכי גרסינן שם אף אין נמי חגיגה עבל ועלה אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה, בתרומה אין בקדשים לא אמאי עבד הוא אלא מעלה, ורש"י שם חגיגה דעבד רבן מעלה בקדשים אפילו מדאורייתא עכ"ל. ודברי רש"י קשה מאד שסותר את דבריו חכ"ד, דפתח דעבד רבן מעלה ומסיים אפילו מדאורייתא, ומלאתי סהפ"י עמד על זה.

והנה הכ"מ בה"ל פסח"מ שם על דברי הרמב"ם דכחז והאוכל קדש אחר שטבל וכי קודם שיצא כפרתו לוקח ואינו חייב כרת, בכ"מ ז"ל והאוכל קדש צפי"א דמס' פרה תנן גבי טעון ציאת מים מן התורה, אם בא אל המקדש בין לפני ציאתו בין לאחר ציאתו חייב ומשמע דה"ה לאוכל קדש, ומשמע לרבינו דהיינו דוקא לענין מלקות אבל פטור מכת דכתיב וטומאתו עליו ונכרתה דמשמע דלא מוחייב כרת אלא בזמן שכל עומאתו עליו עכ"ל.

ודברי מן הכ"מ קשים להבין, דאם נימא דהמקור לדברי הרמב"ם ממתניתין דמס' פרה, דתנן התם דאם בא אל המקדש בין לפני ציאתו ובין לאחר ציאתו, חייב ומשמע דה"ה לאוכל קדש, הנה לא מציעא דלא הוי סיעתא לרבי הרמב"ם, אלא אדרבה חיובתא לדבריו, דהנה בה"ל בכ"מ כחז הרמב"ם דמחוסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל לוקח, ואם כל הילפותא דצאובל קדש קודם שיצא כפרתו שלוקח ממתניתין בה"ל אם בא אל המקדש, כ"ש דהוי ל"ה להרמב"ם לחייב מלקות מה"ה לבא אל המקדש, דלו יהא דמשמע לרבינו דהיינו דוקא לענין מלקות ולא לענין כרת, מדכתיב וטומאתו עליו ונכרתה דמשמע כל עומאתו, אבל כיון דמלקות חייב צאובל קדש ה"ה לא הוה ל"ה להרמב"ם למיקל צענין ציאת המקדש דאינו חייב אלא מכת מרדות, ולי"ע.

אמנם דברי הרמב"ם בעלמס' קשים, דבסמוך להלכה זו, בהלכה י"ג כחז כל אדם שנעמא עומאה

דברי רבינו שכתב דמס"ה נמנים למנות צפני עלמן, מלד התחלפות קרבנס, ל"ע דהא תיגה למנות יולדת ומנורת צפני עלמן, דקרננס שונה, אבל זב וזבה דקרננותיהם שוין דהו וזו קרבנס תורים, למה נמנה גשתי מנות ולי"ע.

הנה קרבן מחוסרי כפרה צא לעבד מטומאתו, וכל זמן שלא הביאו כפרתו אסורים לאכול בקדשים, ול"ה מאן דפליג דאיסורן מה"ה, כדתנן במתניתין כריתות (ח:) הרבעה מחוסרי כפרה, ובגמרא שם מדעס דמישרי למיכל בקדשים ובמס' פסחים תנן זב וכי ראה שלש שוחטין עליו בשמיני, זבה שוחטין עליו בשמיני, ובגמרא שם, אין צ"ד של כהנים עומדין משם עד שיכלו משות ששופרות, עיי"ש, שחזיא כפרתה קודם שתחשך ותאכל. ובגמרא יצמות (עד:) ילפינן זה מקרא וכפר עליו הכהן וטהרה מכלל שהיא עומאה. **וברמב"ם** ה"ל פסח"מ פ' י"ח ה' י"ד והאוכל קדש אחר שטבל קודם שיעריב שמשו, קודם שיצא כפרתו לוקח, ואינו חייב כרת שנאמר וטומאתו עליו עד שיבי' כל עומאתו עליו ונכרתה הראש"ד לוקח ואינו חייב כרת ה"ה זה שבוש שכבר כחצו למעלה שהוא כרת ע"כ, וזה צפי"ג מציאת המקדש שכתב שם הרמב"ם בה"ל ע' או מחוסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל אפי"פ שאינו לוקח מכין אותו מכת מרדות, וצראש"ד שם, זה שבוש דמחוסר כפורים שנכנס למחנה שכניה דהיינו משער נקנור ולפנים יש צו כרת, ובחוס' דכלום תניא כל הטמאים שנכנסו לפניו משער נקנור אפילו הם מחוסרי כפרה הרי אלו חייבים על זדון כרת ועל שגגתן חטאת ע"כ. ובכ"מ שם דזה צמחלוקת שנוי"ה אם מחוסר כפורים כזב דמי, אי לאו כזב דמי, וצבל הני דתנו דחייבים כרת ס"ל דמחוסר כפורים כזב דמי, עיי"ש בכ"מ דכחז וצפרק י"ח מפסח"מ כחז (הרמב"ם) האוכל קדש אחר שטבל קודם שיעריב שמשו, או קודם שיצא כפרתו לוקח ואינו חייב כרת שנאמר וטומאתו עליו עד שחבי' כל עומאתו עליו, ודרשה זו דטומאתו עליו באיזה מקום מיייתי לה ועלה סמך רבינו גם בכאן.

אמנם זין להרמב"ם וזין להראש"ד, אם אכל בקדשים קודם שיצא כפרתו לוקח, ואין ציניהם אלא אם מחייב כרת, כמבואר בכל מקום כג"ל שאסור מן התורה. ברם המל"מ בה"ל פסח"מ שם שדא צב נגא, וז"ל עיין צפרק כל שעה (ל"ה) דאמרין

שחייבין עלי' כרת על ביאת מקדש ואכל כזית מן הקדשים בין בקדש טהור ובין בקדש עמא במזיד ה"ז נחתיב כרת שנאמר והגפש אשר תאכל מזבח השלמים ועומאחו עליו ונכרתה וכו' והוכן הזהיר על עון זה ביולדת שהרי נאמר זה צכל קדש לא תגע, מפי השמועה למדו שזה אזהרה לעמא שלא יאכל קדש קודם שיטבל, עכ"ל.

הנה להדיא כתב כאן דכל האזהרה דעמא שלא יאכל קדש מקרא דצכל קדש לא תגע דכתיב ביולדת, ובקרא כתוב צכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה, דהזהיר הקרא על אכילת קדשים, ועל ביאת המקדש עד מלאת דהיינו עד העריב שמש, ומטעם זה כתב בביאת מקדש דמחוסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל שאינו לוקה מן התורה, דאזהרה ואל המקדש לא תבא לא נאמר אלא עד מלאת, ולא לאחר מלאת קודם שהביאה כפרתה, וכיון דקרא לא נאמר אלא עד מלאת ע"כ י"ל דגם צכל קדש לא תגע גם כן לא נאמר אלא עד מלאת, וקשה טובא לפ"ז דמחייב מלקות מה"ט לאוכל קדש במחוסר כפרה כיון דכל למוד האזהרה הוא מקרא דצכל קדש לא תגע ולע"ג.

והנראה לע"ד, דודאי לא מאזהרת הלאו דצכל קדש לא תגע, כתב דהאוכל קודם שיביא כפרתו לוקה, דקרא לא נאמר אלא עד ימי מלאת כנ"ל, אלא לוקה מלאו אחר, והוא מהלאו שכתב למעלה בהלכה י"ב והבשר אשר יגע צכל עמא לא יאכל. דהנה חנן ביצמות (עד :) טבל ועלה אוכל צמטשר, העריב שמשו אוכל צחרומה, הביא כפרה אוכל בקדשים מני"ל אמר רבא תלחא קראי כתיבי, כתיב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ צשרו צמים, הא רחץ טהור, וכתיב וצא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, וכתיב וכפר עלי' הכהן וטהרה, הא כו"ד, כאן למעשר, כאן לתרומה, כאן לקדשים. ומקשינן ואיפוך אגא מסתברא קדש חמור שכן פנקס"ם, אדרבה תרומה חמורה שכן מחפ"ז הנך נפישן, לא מליח אמרת, אמר קרא וכפר עלי' הכהן וטהרה מכלל שהיא טמאה, ואי ס"ד בקדשים איקרי כאן והבשר אשר יגע צכל עמא לא יאכל אלא ש"מ צחרומה, וצחוס' שם ד"ה קרי כאן והבשר, תימה לר"י דה"ל למימר איקרי כאן ועומאחו עליו ונכרתה דצטומאח הגוף קיימינן, וי"ל דלרבותא נקטו דאפילו עומאח צשר איכא עכ"ל, ודברי החוס' קשים דלדבריה רבותא יותר דאפילו כרת איכא דכרת עדיפא.

אמנם לדברי הרמב"ם אחא שפיר, דודאי מדון עומאח הגוף לא מציעא דכרת אין צו, אלא אפילו אזהרת הלאו אין צו, דכל אזהרת הל"ת צטומאח הגוף הוא מקרא צכל קדש לא תגע ככתוב שם בהל' י"ג, ולא נאמר אלא עד מלאת, דמטעם זה פסק הרמב"ם צצה"מ דמחוסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל דאינו לוקה מה"ט דלא נאמר הקרא צכל קדש לא תגע ובמקדש לא תבא אלא עד מלאת כנ"ל, ואחרי

מלאת אין צו דין עומאח הגוף לא לענין אכילת קדשים ולא לענין ביאת המקדש. אלא דלוקה מקרא והבשר אשר יגע צכל עמא, דמשמע כל עמא ואפילו מחוסר כפרה שעדיין לא טהור לגמרי כדילפינן מקרא וכפר עלי' הכהן וטהרה, מכלל שהיא טמאה, וזה מפורש בדברי רבא הנ"ל ביצמות דקאמר ואי ס"ד בקדשים איקרי כאן והבשר אשר יגע צכל עמא, דשמע מינה דלענין עומאח צשר קדש נקרא עמא, אבל לא לענין הלכה דעומאח הגוף.

והנראה עוד לע"ד, דהא דכתב הרמב"ם כאן ואינו חייב כרת שנאמר ועומאחו עליו עד שטהי' כל עומאחו עליו, אין כונתו על מחוסר כפרה, דצמחוסר כפרה אין לריך לקרא זה, כיון דאין צו אזהרה כנ"ל, אין צו כרת דאין עונשין אלא אם כן מזהירין, אגא הקרא מביא לאוכל קדש אחר שטבל קודם שיעריב שמשו, דעל ביאת המקדש מחויב כרת, כפסק הרמב"ם בביאת המקדש שם בהלכה (י"ד) וז"ל כללו של דבר כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב כרת על ביאת המקדש ואפילו אחר שטבל עד שיעריב שמשו עכ"ל, ועיין צכ"מ דמביא לזה משנה מפורשה צפ"ח דמס' פרה כל הטעון ביאת מים מד"ת אם צא אל המקדש בין לפני ביאתו צמים בין לאחר ביאתו חייב, ע"כ והיינו חייב כרת דלא מחלק ממתניתין בין לפני ביאתו בין לאחר ביאתו (ודברי הכ"מ צספ"ח שם בהלכה י"ד תמורה דכתב שם דכוונת המשנה לענין מנקות, דמפורש כאן צרמב"ם דמחויב כרת). דהקרא צכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא הזהיר אפילו לאחר עבילה קודם שיעריב שמשו כדכתיב עד מלאת ימי טהרה, אע"פ שטבלה מצבר, וכיון דקרא נאמר גם על אחרי שטבלה קודם העריב שמש, הוה לן לחייב כרת גם על האוכל קדש מקרא זה דכתיב צ"י צכל קדש לא תגע, וע"ז מביא הרמב"ם הילפותא דצאוכל קדש פטור מכרת שנאמר ועומאחו עליו עד שטהי' כל עומאחו, ולא דמי לביאת מקדש.

ולפי"ז י"ל דאף דהרמב"ם כויל בהלכה אחת דבין אוכל קדש אחר שטבל קודם שיעריב שמשו, וקודם שיביא כפרתו שלוקין, אמנם י"ל דלא מאזהרת ל"ת אחא לוקין, אלא דאוכל קדש קודם שיעריב שמשו לוקה גם כן מאזהרת וצכל קדש לא תגע, אבל מחוסר כפרה ע"כ לוקה רק מהל"ת והבשר אשר יגע צכל עמא לא יאכל, דקודם שיעריב שמשו י"ל דלא איחמטע אלא מכרת אבל לא ממלקות.

והנפ"מ צזה היכא דלא נאסרו מטע"ס קרא והבשר אשר יגע, והי' קודם שיעריב שמשו אסור מקרא וצכל קדש לא תגע כגון צפסח הבא צטומאה. דהנה גרסוין צמים כריתות י. יולדת שוחטין וזורקין עלי' ציום מ' לזכר וציום שמונים לנקבה, ומוקמינן שם צפסח הבא צטומאה, ומקשינן ומי אכלה והתן פסח הבא צטומאה לא יאכלו ממנו צבים וצבות ויולדות, ומתרינין הויא לא אכלי כי לא עבינן כי תניא הויא

דשוחטין וזורקין עלי כי עזלה, אי"ה משמיני דילה
 הוא דחזיא, ומתריטין משמיני לא חזיא קסבר עבול
 יום דזב כזב דמי, אי הכי זיוס מי נמי לא חזיא, לאיי,
 זיוס מי חזיא קסבר מחוסר כפורים דזב לאו כזב
 דמי, ע"כ, ולפי ה"ל מוצן היטב הנפ"מ בין עבול יום
 למחוסר כפורים, דמחוסר כפורים, דאסור לאכול
 בקדשים מטעם והבשר אשר יגע בכל עמא לא יאכל,
 ובפסח הבא בעומאה, כיון דבין כך ובין כך הבשר
 עמא, ואעפ"כ מותר לאכל דלא נאמר עליו הקרא
 והבשר אשר יגע בכל עמא לא יאכל, אבל בעבול יום
 קודם הערב שמש, דכזב דמי, בעומאה הגוף, ועל
 עומאה הגוף לא הותרו, דכי אישתרי עומאה בלזור
 לגבי עומאה מת דכתיב איש כי יהי עמא לנפש
 ועלה דרשינן בפסחים (כ"ו) איש נדחה לפסח שני
 ואין לזור נדחין אלא עושין בעומאה, כלשון רש"י שם.
 כלומר אבל עומאה זב לא הותרו בעומאה הגוף.
 דעל זה נאמר הקרא בכל קדש לא חגע. ולא אישתרי
 בעומאה הגוף אלא עומאה מת. כן נראה לע"ד.
 והנה לפ"ז יש ליישב הסוגיא דפסחים (ל"ה)
 ולשון רש"י ה"ל דכתב תנינא דעבד רבנן מעלה
 בקדשים אפילו מדאורייתא, דכתחיל רש"י בדרבנן
 ומסיים דאורייתא. דהנה איתא התם אף אן נמי
 תנינא, עבל ועלה אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל

בחרומה, בחרומה אין בקדשים לא אמאי עכור הוא
 אלא מעלה, ולפי ה"ל דמדון עומאה הגוף ליחא
 בהערב שמש, וע"ז קאמרה הגמי דמדון רבנן יש
 איסור עומאה הגוף גם בהערב שמש, ושפיר מפרש
 רש"י דעבד רבנן מעלה בקדשים אפילו מדאורייתא,
 דמן החורה גם כן אסור במחוסר כפורים מטעם
 והבשר אשר יגע בכל עמא, ורבנן עבדו מעלה ואסרו
 גם מדון עומאה הגוף, דכשם שאסרו רבנן לעבול יום
 שהעריב שמשו ליכנס למקדש, דמחוסר כפורים שזכרם
 לעזרה ישראל מכין אחוה מכות מרדות, מדון עומאה
 הגוף ה"י לענין אכילת קדשים.
 אחרי כן מלאתי במהר"י קורקס ז"ל בפ"ח
 מפסח"מ שכתב שטעם רבינו מהגמרא יצמות ה"ל,
 ולא מחלק שם בין עבול יום למחוסר כפרה, ונראה
 מדבריו כי גם בעבול יום דלקי מהאסור ל"ת והבשר
 אשר יגע בכל עמא, ולי"ע מהגמרא דכריתות ה"ל,
 דאי נימא דגם בעבול יום קודם שיעריב שמשו, כל
 איסורו הוא מקרא והבשר אשר יגע בכל עמא, מאי
 נפ"מ בפסח הבא בעומאה בין עבול יום ומחוסר
 כפרה. ונראה כיון דלענין זיהומיק חייב כרת עבול
 יום, וחשזינו עבול יום כשרץ דמי, אי"כ גם הרי הוא
 כשרץ דמי אלא דתמעט מדון כרת, ואמענו להכי אסור
 גם בפסח הבא בעומאה.

מצוה ע"ח

היא שצונו להוציא עשור מה שיוולד לנו בכל שנה ושנה מהבהמה
 ונקריב חלבה ודמה ונאכל השאר בירושלים. והוא אמרו וכל מעשר בקר
 וצאן, וזהו מעשר בהמה וכו' ושם התבאר שזאת המצוה נוהגת בחוצה
 לארץ גם כן ושלא בפני הבית, וזהו דין תורה אבל גזרו רבנן שמא
 יאכלוהו בלא מום מפני שאין אצלנו מקדש ואמרו אינו נוהג אלא בפני
 הבית, וכשהיה המקדש בנוי נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ.

שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם בשתי
 מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר
 דגן, ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה
 מעשר בהמה וכו' ומשינן אפילו תימא ר"ע כאן
 ליקרב כאן ליקדש וכו', מאחר שאינו קרב אמאי קדוש
 לנאכל במומו לבעלים, ע"כ.
 ובהל' בכורות פ"א הל' ה' ז"ל הרמב"ם מלות
 בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחו"ל, ואין מביאין
 בכורות מחו"ל שנאמר ולאכלת לפני ד' מעשר דגנך וכו'
 ובכורות צקרק ולאנך וכו' ממקום שאין אתה מביא
 מעשר דגן אי אתה מביא בקר ולאן אלא הרי הוא
 כחולין ויאכל במומו, ואם הביא אין מקבלין ממנו
 ולא יקרב אלא יאכל במומו ומזהו זו נוהגת בין בפני
 הבית בין שלא בפני הבית עכ"ל.

וכן הוא ברמב"ם הל' בכורות (פ"ו) כלשונו
 כאן, וז"ל, מעשר בהמה נוהג בארץ ובחו"ל בפני הבית
 אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה, ותקנו
 שאין מעשרין אלא בפני הבית גזירה שמה יאכלוהו
 תמיים ונמלא צא לידי אסור כרת שהוא שחיטת חוץ,
 ואם עבר ועשר בזמן הזה הרי זה מעשר ויאכל במומו
 עכ"ל. והנה לשונו כלשון המשנה שהביא כאן בכורות
 (י"ג) מעשר בהמה נוהג בארץ ובחו"ל בפני הבית
 ושלא בפני הבית, ובגמרא שם, אי הכי אפי' האידנא
 נמי, אלא אמר רבה משום תקלה, וברש"י שם לידי
 תקלה דגזירה ועבודה או שחטו בלא מום.
 ובגמרא שם מדייק מלשון המשנה נוהג בארץ
 ובחו"ל, לימא מתניתין דלא כר"ע, דר"ע אומר יכול
 יעלה אדם מעשר בהמה מחו"ל ויקריבנו ח"ל והבאחם

ועיין בכ"מ דפסק כר"ע בחמורה (כ"ה) דר"י ור"ע פלוגי דר"י אית ל"י דאס צאל מחו"ל יקרבו, וסחס משנתנו שס כר"י. והרמב"ם פסק כר"ע, כסחס המשנה במס' חלה פ"ד בן ארטיגנוס העלה בכורות מצבל ולא קבלו ממנו. והמשנה דתמורה כולה ר"ש. ולענין מעשר סחס כמשנתנו בכורות. והקשה הלח"מ דגבי מעשר בהמה דר"ש ר"ע כי האי דרשה כדאיתא בכורות, דהקישו הכחוב למעשר דגן ולא פסק רבינו כות"י מדלא הזכירו לקמן בהלכות אלו גבי מעשר בהמה, וכיון דחד דרשה הוי למה כאן פסק כמותו ושס לא פסק כות"י. והסמ"ג פסק כות"י בכבור ובמעשר, עכ"ל, וכן הרע"ב במשנה תמורה פ"ג פסק כר"ע בכבור ומעשר. וכן מדויק התוס' ו"ט במשנה בכורות הג"ל דהרמב"ם במעשר לא פסק כר"ע.

על מתניתין ח"ן מקדשים, ואין מחרומים צב"ז וכו' בהמה תיעקר, ומקשינן ונשחטי מישחט וכו', ולישו"י גיסטרא ומתח"ן רבא מפני שנראה כמעיל מוס בקדשים, ומקשינן נראה מוס מעליה כ"מ בזמן שבהמ"ק קיים דחזי להקרבה השתא דלא חזי להקרבה לית לן צב, וחו מקשינן המעיל מוס צבעל מוס דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור, ומתחילין דצבעל מוס אסור דהרי דלא חזי לגופי' לדמי חזי, לאפקוי הכא דלא לדמי חזי ולא לגופי' חזי, ומוכה מהגמרא, דאס צבעל מוס ליבא איסורא דאורייתא כ"ש האידנא, ליבא איסורא דאורייתא, ועוד אס איבא איסורא מה"ת הדרא קושי' לדוכתא למא אמר רבא מחזי, וחו דהלשון אכל השתא דלא חזי להקרבה לית לן צב, משמע דליבא אסורא דאורייתא.

ועלה בדעתי ליישב, דלשיטת הרמב"ם דפסק דשחט קדשים בחוץ צב"ז חייב כרת, צפ"ט ממע"ק, מטעם כשיטתו דמקריבין אעפ"י שאין בית דק"ר קדשה לשעתה וקדשה לע"ל (פ"י מצהב"ח) לכן חייב גם צב"ז המעיל מוס אכל הסוגיא שס ונשחטי משחט, אזלא כמ"ד אס אמרינן דקדושה הראשונה לא קדשה לעתיד לבא. א"כ אין אסור מה"ת להעיל מוס אלא מדרבנן. ומנא תי אה"כ במ"ח מלוב רפ"ז שחירץ בן, והוסף דמ"מ יש לעיין אמאי ח"ן לוקין צב"ז, דבשחט קדשים בזמן הזה חייב בן איתא ברמב"ם ה"ל מעשה הקרנות ה"ל (ע"ו) וז"ל מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלם חוץ לעזרה חייב מפני שהוא ראוי ליקרב צפנים שהרי מותר להקריב אע"פ שאין בית, מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא עכ"ל וכן כתב בה"ל בכורות פ"ו ה"ל ב', דחכמים אסרו לעשר בהמה צב"ז גזירה שמא יאכלכו תמים ונמנא צא לידי אסור כרת שהוא שחיתת קדשים בחוץ, עכ"ל.

והנה המ"ח שס העיר הערה נפלאה, דלדעת הרמב"ם שכי פו"ח מהלכות תרומות דגס צימו עזרא ה"י תרומות ומעשרות נוהג בארץ רק מדרבנן, ולפי דברי הרמב"ם הג"ל דפסק כר"ע דאין מקריבין בכורות מחו"ל והטעם דהוקשו למעשר דגן וממקום שאין אהה מציא מעשר דגן אי אהה מציא בכורות בקרבן ולאנד, א"כ ז"ל דאף בכורות לא היו ניהגין בזמן בית שני, וזה תמוה מאד לומר דצב"ש לא היו מקריבין בכורות במקדש, וכן ראיתי במ"ח במזבח (ו"ח) על דברי החינוך דנוהגת מלוב של קדוש בכור בהמה טהורה מדאורייתא צב"י בלבד בכל זמן, והקשה על החינוך דלקמן פ' קרח ס"ל דענת הרמב"ם לענין מעשרות, ודחק לתרץ דכונתו כאן צב"ז היינו שאינו תלוי במקדש, רק אס הארץ קדושה מה"ת לענין מצות מעשר, אכל בזמן שאין איי בקדושתה ה"ל לענין זה כח"ל אף בזמן שבהמ"ק קיים ומסיק דזה ברור, וכמוצן דזה דחוק מאד לומר דזה היתה כוונת החינוך. וכן העיר המ"ח דלפי הסמ"ג שפסק כר"ע גם במעשר

והנה יש לעיין דלו יבא דבמעשר לא פסק כר"ע, אלא דמקריבין גם מחו"ל אמנס ה"י ל"י להרמב"ם להביא, דלכתחלה לא יביאו, כמפורש במתניתין בתמורה הג"ל, מה בין בכור ומעשר לבין כל הקדשים כ"י ובאין מחו"ל חוץ מן הכבור ומעשר שאס צאו תמימים יקרבו, ע"כ דלכתחלה לא יביאו, ומפורש צב"ק (י"ב): ומשני רבינא בכבור בחו"ל ואלו צב"ד דר"ש דאמר אס צאו תמימים יקרבו אס צאו אין לכתחלה לא, וכיון דהרמב"ם פסק במעשר לא כר"ע הו"ל להביא דלכתחלה לא, דמש"ה אמר רבינא דהוב ממון בעלים, בכור בחו"ל. וחו דלהרמב"ם חייב כל אדם במצות עשה בכל הקרנות שנתחייב להקריבן להביא מחו"ל לבית הבחירה, עיין ברמב"ם מעשה הקרנות פו"ח, ה"ל א', ובמעשר בהמה אינו חייב וי"ע. ובתוס' תמורה שס, ד"ה ממקום, מביאים ספרי רק קדשך אשר יהיו לך מכאן שמביאין קדשים מחו"ל יכול אף בכור מעשר בן ח"ל רק והיינו דוקא דלכתחלה עי"ש.

וראיתי במ"ח במלוב חגי' וז"ל דמה שכתב הרמב"ם במעשה הקרנות ומביא קרנות בהמה ולא הו"ל בכור ומעשר סמך על מ"ש בה"ל בכורות בכבור אין מביאין מחו"ל ומעשר נראה דסובר הרמב"ם דמביאין מחו"ל. עיין בלח"מ ה"ל בכורות דלא פסק כר"ע במעשר ה"י חולק על האי דינא דספרי, ע"כ. והנה רבינו כאן בסה"מ מזבח (פ"ה) שז"נו להביא וכו' אל בית הבחירה מביא הספרי הג"ל ח"ל ופסקו שס שזה אמנס מה שנתחייב כל איש מחעתת ועולה ואשם, ע"כ משמע דכונתו לא בכבור ומעשר.

והנה הרמב"ם כתב כאן, שאינו נוהג אלא צפני הבית ולא בזמן הזה גזירה שמא יאכלוהו תמים, ונמנא צא לידי אסור כרת שהוא שחטי חוץ. וכן כתב בה"ל אה"מ (פ"א ה"ל ז') המעיל מוס בקדשים וכו' ואינו לוקח אלא בזמן שצית המקדש קיים שהרי ה"י ראוי לקרבן ופסלו אכל בזמן הזה אע"פ שעבר בלי"ת אינו לוקח ע"כ, ובלח"מ תמה דבמס' ע"ז (יג): הקשה

בהמה, דמקיש גם במעשר בהמה למעשר דגן, ל"ל דגם ממעשר בהמה לא הקריבו זמן בית שני דהסמי"ג ג"כ ס"ל צדן תרומות ומעשרות כהרמב"ם, וז"ל לפי דברי המ"ח דזה שכתב הרמב"ם צריש ה"ל בכורות בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית, ג"כ דכונתו שאינו תלוי במקדש רק אם הארץ קדושה מה"ח לענין מלות מעשר כנ"ל.

אמנם מפורש יולא מהרמב"ם בטה"מ דאף צוה"ז המלוה מה"ח צא"י לקדש בכורות, וז"ל היא שזוגו לקדש בכורות, כלומר להפרישם ולהבדילם למה שראוי שיטעם בהם, והתבאר במס' הלה, שמלוה זו אינה נובגת אלא בארץ, ולשון ספרי וכו' הנה התבאר שמלוה זו אינה נובגת אלא בארץ, בין שהי' בהמ"ק קיים בין שלא הי' כמו שהוא עתה בזמנינו זה, כמו מעשר דגן ע"כ, הנה מפורש שגם עתה בזמנינו זה, מלוה זו נובגת כמו שהיתה נובגת בזמן המקדש, ומה שסיים כמו מעשר דגן, כונתו דהחויב אינו אלא בארץ. וגם הרמב"ן בה"ל בכורות פ"ה דהרבה להשיב על הרמב"ם לפי הנוסח שהי' לו בטה"מ וברמב"ם שזכור בהמה טהורה אינה נובגת בכלל בחו"ל, והביא הרבה ראיות דהגו בצבל שזכור בהמה טהורה, וליכא לאוקומה שזכור שז"א מהארץ לחו"ל דא"כ הו' אמרין הכי בהדיא, והו"ל להרמב"ן להוסיף דלפי שיטת הרמב"ם בחרו"מ גם בארץ אינה נובגת. ובאמת די ומספיק ממתניתין דמס' הלה (פ"ד מ"ח) דהרמב"ם פסק כוותה, בן אנוניגוס העלה בכורות מצבל ולא קבלו ממנו, ומפרש הגמ' דאחיה כר"ע דאמר יכול יעלה אדם זכור מחו"ל לארץ בזמן שבה"מ קיים

ויקריבו ת"ל ואלכלת וכו' מעשר דגן ובכורות בקר ממקום שאתה מעלה מעשר דגן, ומפורש דה"י זה בבית שני דהעלה בכורות מצבל, ולא קבלו ממנו דברור דבכורות מא"י הקריבו, וזה באמת רא"י ברורה להקריבו בכורות בבית שני. ולפי דברי המ"ח ממ"ג קשה להרמב"ם דאם נימא דמתניתין ס"ל דקדושת הארץ קדשה לשטחה וקדשה לעתיד לבא קש"י על הרמב"ם, והמ"ח שם הביא זה, ומ"מ מסוים דשק"י ודחיק ומקוים אנפשי.

והנראה צוה לע"ד אף דהוקשו הדדי, אמנם לא עדיף מחילו כחוב מפורש במעשר בהמה או בצבור דלא צא"ס מחו"ל, ואפילו הכי י"ל בזמן בית שני היו מקריבים, דאף במעשר שני יש פנים לומר דמחויב בזמן הזה, דהנה הרמב"ם בה"ל תרומות פ"א ה"ל כ"ו אחרי שכתב בתרומה בזמן הזה אפילו בימי עזרא אינה מה"ח, מסוים וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות ובצ"מ שם וז"ל אע"ג דמעשרות לאו תרומה נינהו כי הוכי דנגמרו מחלה מ"מ תרומה ומעשרות בחדא שיטת שייטי וכל היכא דמיפטר מתרומה מיפטר נמי ממעשרות, ע"כ, ואם נימא דא"י בימי עזרא יש לה דין חו"ל, הא פשוט דפטור מטעם חו"ל, אלא ע"כ ל"ל, דמטעם זה לא היינו פוטרינן, והפטור הוא מטעם דבחלה כתיב ציאת כולכם, וחלה נקראת תרומה ומש"ה פטרינן בתרומה ובמעשר אינה אלא דבכל מקום דמיפטר מתרומה מיפטר נמי ממעשר, אמנם במעשר בהמה לא הוה ילפינן גם לו כחוב הפטור דחו"ל גבי מעשר בהמה וזכור לא הו' פטרינן צא"י בימי עזרא.

מצוה פ'

היא שצונו לפדות בכור אדם שיתן הדמים לכהן, והוא אמרו בכור בניך תתן לי, ובאר לנו הנתונה הזאת איך תהיה והוא שנפדנו מן הכהן וכאילו הוא כבר זכה בו ונקנהו ממנו בחמש סלעים, הוא אמרו אך פדה תפדה את בכור האדם, והמצוה הזאת היא פדיון הבן, ואין הנשים חייבות בה, אמנם הוא ממצות הכן על האב וכו' ואין הלויים חייבים בה.

כמבואר בגמ' מ"ז, וברמב"ם ה"ל בכורים פ"א ה"ל י"ב וז"ל כהן שגולד לו בן חלל מת האב בחוך שלשים יום הבן חייב לפדות את עצמו שלא זכה האב בפדיונו מת לאחר ל' יום אינו חייב הבן לפדות את עצמו שכבר זכה האב בפדיונו ע"כ צכגון זה פטור מלהפריש גם כן, דלא מעלה בהפרישה, ואין צו דין הפרישה, ולא דמי לכל מתנות כהונה כגון בפדיון פטר חמור, דע"כ צריך לפדותו כדי להפקיע את אסור הנאה מפטר חמור, וכיון דהפריש ע"כ יש צו זכות כהן דבהפרישה נעשה ממון כהן מספק ואמטו להכי אם

הנה מלשון שכתב רבינו והוא שנפדנו מן הכהן וכאילו הוא כבר זכה בו, ונקנהו ממנו בחמש סלעים, יורה הלשון שאין בפדיון הבן ענין הפרישה שמפריש ה' סלעים לפדיון, כשאר מתנת כהונה, דמיד שהפרישם נעשה ממון כהן, דלא מעלה ולא מוריד הפרישה דגם אחרי הפרישה נמי ממונו הוא, אלא הפדיון הוא שנפדנו מן הכהן ונקנהו ממנו בחמש סלעים. ולפ"ז נראה, היכא דאין מחויב ליתן לכהן ה' סלעים כגון בפסיקות או צכהן שהי' לו בן חלל, ומת לאחר ל' דאין הבן חייב לפדות שכבר זכה האב בפדיונו.

תקפו כהן אין מושיאים מידו, אמנם הכא אין שום חיוז הפרשה אס אין חיוז ליתן לכהן, דהמזבח היא זבחינה לכהן, וכן הוא בחומ' שם בסוגיא כהן שמת והינה בן חלל, היכא דמת האב בתוך ל' דהבן חייב לפדות את עלמו ובחומ' שם וחימה דפ"ק דקדושין דרשינן תפרה תפדה אשה שאין אחריה מלווין לפדותה אינה מלווה לפדות עלמה וה"כ האי בן שאין אחריה מלווין לפדותה לא יהא חייב לפדות עלמו, וי"ל דלא דמי האי בן לאשה דלא שייך בה זשום אס פדיון כלל אבל הכא אס הי' לו אב ישראל הי' חייב לפדותה. ע"כ דגראה מדברייהם דאין צוה שום מלווה לעשות הפרשה של חמש סלעים.

וכן דקדק מדברייהם הר"י אלוז' דאס צריך להפרש לא דמי לאשה שאינה גס בהפרש, והר"י א"ח הביא שם דעת חוספות הר"א"ש דקושית החוס' צמת האב חוץ ג' לא קשה שהרי האב הי' חייב לפדותו, אלא שהי' מעכב הפדיון לעלמו, וכן הביא לשונו דחוס' הר"א"ש, דלאחר ל' זכח האב צפדיונו דירש כל זכותו של אביו, ואס הי' אביו קיים הי' מפריש הי סלעים ומעכבן לעלמו גס הבן יעשה כך, וכן הביא פסקי הר"א"ש צשמעתין וז"ל והיו כאילו הפריש האב הי' סלעים ופדה צהס את צנו ומעכב לעלמו בן הבן יפריש הי' סלעים ויפדה את עלמו ולא יתנם לכהן, מידי דהוה מי שירש עבדו מאבי אמו כהן שמתקנו ומוכר התרומה לכהן. והר"י א"ח העיר דממתניתין (נא.) המפריש פדיון צנו ואבד חייב צאחריותו שנאמר והי' לך ופדה תפדה, וצרשי' שם כשיבי' לך הפדיון אז יבי' פדיו והאי קרא לאהרן אמר לי רחמנא. והקשה הר"י א"ח למ"ל קרא אלא ע"כ דשייך צוה הפרשה. וז"ל לפי דברי החוס' דמהכא ילפינן דהפדיון הוא צבחינה לכהן.

והנה כדי לעמוד על יסוד מחלוקתן זריכיס להבין מה זה ענין של פדיון צכור, דהמזבח היא מצות פדיון צכור, ולכאורה מה שייך צבן חורין פדיון, דמשונה פדיון צכור מכל מקום שפדיון, צהקדש או אפילו צפדיון פטר חמור שע"י הפדיון יולא הדבר מהקדש לחולין או מאסור הגאה להיתר, אבל צפדיון צכור אינה דבר נעוץ צצכור, הא צין קודס פדי' וצין לאחר פדי' הוא חולין גמור ומותר צהגאה כמצואר צגמי צכורות (י"צ:), וגס אין לומר שיש לכהן אינה זכות צו והוא פודה אותו מיד כהן, דודאי אס האב אינו רוצה לפדותה לא יזכה צו הכהן, וצדצרי חמודות צסוף פי' יש צכור צהר"א"ש הביא מפסקי מהר"י א"ל על לשון שהכהן שואל לאב מה צעית עפי, דודאי צדותא לומר שיש ליתנו לכהן אס האב אינו רוצה לפדותה דחולין גמור הוא, ומאי צעי לי הכהן, אי לעבד אין צן חורין נעשה עבד, אי לצן לאו צרעי' הוא. והנה לפ"ז אין צו אלא ליתן לכהן חמש סלעים. אמנם צמקרא מפורש קדש לי כל צכור, והר"א"ש צהלי פדיון צכור דמלא צחקון הגאונים דלשיילי' כהנא מאי

צעית עפי צריך צוכרך דין או צפירקוני' וליהדר לי' צוכרח צעינן עפי, והכהן מצרך צרכה צשס ומלכות, אשר קידש עוצר צמעיו אמו וכו' צא"י מקדש צכור ישראל לפדיונו, והר"א"ש הקשה על נוסח תחלת הצרכה אשר קידש עוצר צמעיו אמו, אי קדושת צכור קאמר צפטר רחס תלה רחמנא ואף צכור צהמה שהוא קרוב למצבה אין קדש עד שיאלא לאויר העולם, ע"כ דמשמעות דברי הר"א"ש דהסכים שיש צצכור אדם קדושה אלא דקשי' לי דעוצר צמעיו אמו לא נחקדש וגס לא הקשה על סוף הצרכה מקדש צכור ישראל לפדיונו.

והגראה דהר"א"ש לשיעתו דצכור ישראל יש לי קדושה להא מילתא דשייך חפיסה צדמי פדיון לדצבר זה הצכור קדוש לפדיון גס לפני הצחינה לכהן. דהנה צצכור יש צו דין ממון לכהן, ויש מצות פדי' והס צ' דברים דלא נקשר זה צוה, דיש חוב לכהן גס בלי מצוה ויש מצוה גס בלי צחינה לכהן. דהנה צגמי צצכורות נא: דגרסין שם מת לאחר שלשים יוס אצ"פ שלא נתן יתן מנא לן אר"ש צן לקוש אחיא ערך ערך מערכין, רב דימי אמר ר' יונתן וכל צניק תפדה ולא יראו פני ריקס מה להלן יורשים חייבים אף כאן יורשים חייבים וצרשי' שם יורשים חייבים לאחר מיתת האב והצן דהו' מחויבים ומתו וצודאי המצוה לא שייך דאין על היורשים מצות פדיון הבן אלא דנשאר חוב הממון לכהנים, וז"ע אס זה נמי נקרא פדיון אס המצוה קשורה צדין ממון לכהן נראה דצוה פליגי החוס' והר"א"ש, דהחוס' ס"ל דכל מקום שאין צחינה לכהן אין מצות פדי' דזה מצות פדי' ליתן לכהן, ובלא זה אין ריח מצוה צוה. והר"א"ש ס"ל, דהמצוה היא מצוה לצדה זולת צחינה לכהן, כשם שיש דין ממון בלי המצוה כ"ל, בן יש אופן דהמצוה לא חלי צבחינה לכהן, צגונא דלעיל צכהן שיש לו בן חלל, דלשיעת חוס' כיון דנפקע דין צחינה לכהן דהפוכא מערתא למה לי אין גס המצוה דזה עיקר מצות פדי' ליתן לכהן, וצוה נחקיים המצוה, ולהר"א"ש מקיים המצוה בלי צחינה.

ולשיטת הר"א"ש אחא שפיר דהנה צכורות (מ"ע) צמחלוקת רב ושמואל הפודה את צנו בתוך שלשים לאחר שלשים ונחאכלו המעות רב אמר צנו פדיו ושמואל אמר אין צנו פדיו, ומסייס הגמרא אע"ג דקי"ל הלכתא כרב צאיסורא וכשמואל צדוני הכא הלכתא כוותי' דשמואל. וראיתי צהר"י א"ח דהקשה למה אמרינן צוה דזה אסורא, דכל מקום צצכורות אמרינן צספיקות דאין לכהן כלום מעטס דזה ספק ממון צאחת צכרה ואחת שלא צכרה. (מ"ח), וכן זכר ונקצה אין לכהן כלום ולא אמרינן ספק אסורא לחומר, ולפי כ"ל י"ל דאדרבה היא הנותנת דצמקוס שאין שאלת ממון נשאר רק איסור, ולענין ממון אין הכי נמי דאזלינן לקולא, אמנם צמחלוקת רב ושמואל לענין צנו פדיו או אין פדיו

אין בזה שאלת ממון דאם נימא דלא פדוי ע"כ מחויב הכהן להחזיר הכסף, והפלוגתא רק צדון המלוה אם נתקיים אם מחויב עוד בהמלוה או לא וזה רק איסורה, כג"ל דיש צמנות פדוי דין המלוה גם בלא כסף, אמנם גם בלאו הכי אחא שפיר דהשאלה היא אם יש לקיים המלוה גם בחוך לי ע"י זה שיתן לאחר לי אם יש לעשות כן וזה נוגע רק לאיסורא.

ואולי יש בזה ליישב דברי הרמ"א צשו"ע יו"ד ש"ה, דאין האב יכול לפדות על ידו השליח ריב"ש ס"י ק"ל"א, דודאי צמנות המעות ליד הכהן, אין ספק שיש בזה שליחות שהרי זה כפורע חובו, ובעניינות י"ל דגם ע"י עכו"ם יש לשלוח הכסף ליד הכהן, דזה מעשה קוף בעלמא, ועיין בחידושי רע"ק שם. והשאלה אם הפדיון מהני ע"י השליח דלא דמי לכל פדיון דעלמא צמטער שני או בתרומה ע"י שליח דיש בזה מעשה גמור חלות על מה שיחול אבל כאן צצכור אין בזה אלא הלכה של פדיון, דמשיקרא הוא חולין, והשתא חולין אלא חק התורה שיעשה בזה פדיון ובאופן כזה לא מלינו שליחות בתורה, הגע צממך לפי שיטת הרא"ש הנ"ל דרק יפריש, ויגיד שצוה יהי בני פדוי, ואין בזה שום הקנאה, ולא הפקעת קדושה או איסור, יש לעיין עוצא אם כגון זה שייך שליחות.

וראייתי צמחנה אפרים בהלכות זכי ומחנה ס"י ז', בהשאלה הפודה בנו של חבירו, וכחצ בזה"ל וצר מן דין יראה דאין אנו לריכוס לכל זה, ואפי' אם האב גילה דעתו דלא ניחא לי' הרי זה פדוי ואין לריך לא לשליחות ולא לזכי' ודומה לפורע חובו של חבירו דמה שעשה עשוי וה"ג הרי זה פורע לכהן מה שחייב לו חבירו לא צמצול פדיון בנו עכ"ל. אמנם דברי הרב ז"ע, אף שהצאנו לעיל דיש דין ממון גם בלי המלוה, זה רק כשהמלוה נחצטלה כשמתו המחויבים בהמלוה, אבל בזמן שיש חוב המלוה לעשותה, בודאי לא נתקיים המלוה צע"כ ומלות הפדי' מועלת עליו, והרי זה כפודה צעירות וקרקעות דקו"ל דאין בנו פדוי, דמדון חוב הכהן בודאי ה"י פרעון אמנם לא קיים המלוה ולא נקרא פדוי אלא מתנה, ה"ג לא נקרא פדוי אלא מתנה וז"ע, אמנם אם שלח שליח למסור הכסף לכהן, והאב פדה בעצמו בודאי לית דין ולית דיין דשייך דיני שליחות בזה כג"ל.

והנה לדינא הפודה את בנו בחוך שלשים ונתעכלו המעות פסק הרמב"ם וצשו"ע דבנו פדוי כרב והרמ"א בהג"ה כתב ד"א דאין בנו פדוי אפילו צדיענד, והמהלוקת היא בהגורסא דהנה אחת שם הגירסא ואע"ג דקו"ל הלכתא כרב באיסורא וכשמואל צדיני הכא הלכתא כשמואל, ומטעם זה פסקו ה"א דאין בנו פדוי, ועיין צכ"מ צרמב"ם ה"ל צכורים פ"א ה"ל י"ח שלא היתה צממא שלהם פסק הלכה כשמואל. ולכן הדרא לכללא דהלכתא כרב באיסורי עיי"ש.

וראייתי בהריע"א ז"ל, צמחלוקת צמחיותין צין

ר"מ ור"י מי שלא צכרה אשתו וילדה צ' זכרים ומת האב, ואין יודע או זה מהן הצכור, פסק הרמב"ם כר"י צין מת האב בחוך לי צין לאחר לי צין שלא חלקו האחים צין שחלקו ינתן מן הנכסים ה' סלעים לכהן שכבר נתחייבו הנכסים. וכחצ שם דלריך להצין מאחזה עעם נוכל לומר צמת בחוך לי דנתחייבו הנכסים מכת חיוב האב כיון דצחייו אכתי לא מטא זמן חיובי דהפודה בנו בחוך לי אין בנו פדוי דאין עליו חיוב. וכחצ ואפשר לומר דהר"מ ס"ל כצכרת רש"י דעיקר טעמא דקאמא רחמנא ופדיונו מצן חודש חפדה, משום דבחוך לי ספק נפל, והתוס' צצ"ק (יא:) הקשו על צכרת רש"י מהא דאמרינן לשמואל דהפודה את בנו בחוך שלשים יום דאם נתעכלו המעות אין בנו פדוי ואמאי הא איגלאי מילתא למפרע דלאו נפל הוא אלא ודאי גזירת הכחוב דאפילו קיס נן דכלו לי' חדשיו לריך לי יום. וכחצ הריע"א דרש"י ס"ל לדינא כרב כמו שפסק ג"כ הרמב"ם וכיון שכן י"ל דעיקר פלוגתייהו דרב ושמואל החס תלוי בזה דרב ס"ל דעממי דקרא משום חשש נפל, וכיון דהגיע לי יום איגלאי מילתא למפרע שלא ה"י נפל צשעת הפדיון ובנו פדוי למפרע אף דנתעכלו המעות אבל שמואל ס"ל דגזירת הכחוב הוא ולא מטעם חשש נפל, כצכרת התוס', וכיון דקו"ל כרב שפיר כתב רש"י דמשום חשש נפל הוא, ובזה מישב הריע"א דברי הרמב"ם דגם הרמב"ם ס"ל כרש"י בזה והוא הדין הכא צמת האב בחוך לי כיון דחי עד לי הרי איגלאי מילתא למפרע שלא ה"י נפל חל למפרע החיוב על האב ועל נכסיו צחיייו.

ובעניותא שותא דרבינו הריע"א לא הצנתי, איך אפשר לומר דעממא דרב דאיגלאי מילתא למפרע ומש"ה חל הפדיון, דהא צפודה מעכשיו אמרו צגמי דכ"ע לא פליגי דאין בנו פדוי ואם נימא איגלאי מילתא למפרע דהחיוב חל אז, למה אין בנו פדוי מעכשיו. וגם צממא אמרינן החס טעמא מידי דהוה אקדושי אשה, דאע"ג שנתעכלו המעות הוה קדושין ה"ג ל"ש, ושמואל החס צידו לקדשה מעכשיו, הכא אין צידו. וכן צפלוגתא צין רב חסדא ורבה צר רב הוגא צכהן שמת והניח צן חלל דאם האב מת לאחר לי כ"ע לא פליגי דאין הצן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה האב צפדיונו, ופליגי היכא דמת האב בחוך לי דרב חסדא אמר דכהן חייב לפדות את עצמו, וכן פסק הרמב"ם כרב חסדא, ולפי דברי הריע"א ה"י לו להרמב"ם לפסוק כרבה צר רב הוגא דאיגלאי מילתא למפרע דה"י מחויב צחיים וזכה צפדיונו, כשם שאמרינן דחל החיוב למפרע צין על עצמו וצין על נכסיו, וזכה האב צפדיונו. ואמנם יש לתמוה למה הקשו התוס' צצ"ק משמואל דס"ל אין בנו פדוי אם נתעכלו המעות, למה לא הקשו מיותר מפורש צין לרב צין לשמואל צפדה מעכשיו בחוך שלשים דכ"ע לא פליגי דאין בנו פדוי, וה"ג נימא איגלאי מילתא

למפרע דלאו נפל הוא ואל הפדיון למפרע אליבא דרב, וי"ע.

והנראה בזה, דודאי גם לרש"י אין מלות פדי לפני שלשים דכך גזרה התורה ופדיוו מנן חדש תפדה, ואי אפשר לפדותו לפני שלשים יום ולא חל הפדיון, לו יהא דהטעם הוא מה שאמרה התורה בן חדש הוא מחשב נפל, אמנם אמרה התורה שלא יועיל שום אופן בעולם ברור אחר אלא לאחר לי יום ואין המנוה חל על אדם, והפדיון מתלי חלוי בהמנוה ולא אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דחל עליו המנוה דזה הזמן שגדרה התורה לפדות, ואין פדיון בלי המנוה, דהתורה פטרו בע"כ עד זמן הזה מהמנוה, לו יהא מטעם דנפל, ולית מאן דפליג ולימא דהמנוה חל עליו, וכיון דהמנוה לא חל עליו אין פדיון דהמנוה גורם הפדיון. וברש"י בצכורות (נט.) במתניתין מת הבן בחוך לי אע"פ שנתן לכהן יחזיר, ומפרש רש"י בזה"ל יחזיר דנפל הוה ולא מיוחייב בפדיון עד לאחר שלשים, דנקט ל"י לרש"י ז"ל לדבר ודאי דאין חויב לפדות רק עד אחר שלשים, ולא מפרש רש"י דאיגלאי מילתא למפרע דלא חל עליו חויב פדי לפני שלשים כיון דנפל הוה, אלא בסתם דהתורה לא הטילה חויב פדי עד שלשים יום, וכן מפורש ברש"י שם במחלוקת רב ושמואל הפודה את בנו בחוך שלשים יום, דכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי וז"ל דכ"ע אי אמר ל"י מעכשיו יהא בני פדוי לאו פדיון הוא אלא מתנה בעלמא, דהא בחוך שלשים לא שייכא פדי, דברור נללו דרש"י ז"ל דלא שייכא פדי לכ"ע בחוך שלשים, ולא אמרינן איגלאי מילתא למפרע דלאו נפל הוא ושייך פדי ב"י. וע"כ מטעם הכ"ל דהתורה פטרו מהמנוה עד לי יום בתורת ודאי לא בתורת ספק, כשם דאמרינן עשירי ודאי ולא עשירי ספק דאפילו אם הוה באמת עשירי אעפ"כ לא חל עליו קדושת מעשר וה"ל לא חל דין פדיון כלל בחוך לי.

אלא נראה דכל הטעם הזה דפעה התורה בודאי מטעם נפל אפילו אם לא הוה נפל, לא נוגע אלא להלכה זו בעלמא. אם פדה את בנו בחוך שלשים יום ונתעכלו המעות, דאם אמרינן דטעם התורה שפעה הוא מטעם חשב נפל, ואין בזה טעם אחר וכיון שנתברר שלא הוה נפל, שייך הפדיון לאחר לי כמו באשה המקדש לאחר לי, דזמן ממילא קאתי ואין שום חסרון בצנ הגולד אלא חסרון הזמן, וזמן ממילא קאתי. אמנם אם ניימא דהטעם משום דאין ערכו חמש סלעים לפני לי יום דדוקא בן שלשים יום ערכו חמש סלעים, כשם דמיינו בערכין דערך כל אדם לפי שנותיו מנן חדש עד חמש שנים ומנן חמש שנים עד עשרים שנה, שהערך נשתנה לפי שנותיו, וה"ל י"ל דכל זמן שהוא פחות מנן חדש אין ערכו חמש סלעים בלי חשב נפל, אז לא היה אמרינן דיועיל הפדיון שטעה בחוך שלשים על אחר שלשים כיון דעכשיו אין צו השווי, וחסר צו בטעם דבר שיואר צו במשך

השלשים יום, ודומה כמו שפודה עובר במעי אמו לכשילד, דמחוסר מעשה ממש, ואז אם אמרינן דמטעם זה אמרה התורה מנן חדש, י"ל דלא חל הפדיון אף לאחר לי היכא דנתעכלו המעות.

ומצאתי כעין זה במל"מ פ"ד מהלכות אישות ה"ז בד"ה קטן שקידש, וז"ל ולפי מה שכתבנו דרש"י ז"ל אזיל בשיעת ר"ח וברא"ש אשכחנא פתרי למה שבבין המהרי"ט בדברי רש"י ז"ל דדוקא כשקידש ביומא דמישלם י"צ לנקבה שהם י"ג לזכר מהני הקידושין הא קודם לכן לא מהני, ולא תיקשי דמה הפרש יש בין יום זה לקודם דהא כל שלא השכה ר"ה קטנים הם לכל דינים שבתורה, וטעמא דמילתא דהני שכתבנו דרש"י מהני קידושין בעודם קטנים לכשיגדלו היינו דוקא כשאנו מחוסר אלא ימים וזמן ממילא קא אתי, אבל כשמחוסר שתי שערות אפשר דהוי כמחוסר מעשה ולא מהני ואף דשערות ממילא אתו מ"מ לא דמי לזמן. ע"כ וה"ל דמלבד דאין מנוה פדיון בחוך שלשים אין שייך פדיון בגוף הגולד חוך שלשים לא מתסרון המנוה אלא שאין גוף שיחול עליו פדיון. ובה פליגי רב ושמואל, דרב ס"ל דהטעם משום נפל וכיון שנתברר שלא הוה נפל ולא הוה החסרון אלא בזמן וזמן ממילא קא אתי. ושמואל ס"ל דמלבד טעם זה אין ערך לנפש לפני שלשים יום, ומש"ה אי אפשר לעשות מעשה פדיון שיחול לאחר שלשים, ואתא שכיר לפני מה דהקשו החוסר משמואל, דהחוסר ס"ל דהלכה כשמואל כפי הגירסא שלפנינו. והוכיחו מזה, משמואל דלאו מטעם נפל אין צו פדיון לפני שלשים, וקושיתם לא על הלכה דאין פדיון בחוך שלשים במעכשיו, אלא דהקשו על הטעם דש"מ דלאו מטעם זה אין פדיון לפני לי יום. אמנם רש"י ז"ל ס"ל דהלכה כרב וכמו שפסק גם הרמב"ם דהלכה כרב, ולרב ע"כ ז"ל הטעם משום חשב נפל.

ובזה יתיישבו פסקי הרמב"ם בהלכות צבורים פ"א הלכה כ', וז"ל ילדה שני זכרים אע"פ שאין ידוע איזה מהם הבכור נוהן ה' סלעים לכהן מת האב בין בחוך לי בין אחר לי יום בין שלא חלקו האחים בין שחלקו ינתן מן הנכסים ה' סלעים לכהן שכבר נתחייבו הנכסים ע"כ, וכן הוא בש"ע סו' ש"ה, עיי"ש בכ"מ בטעם הרמב"ם שפסק כן. והנה הריטב"א (נט.) הקשה וז"ל מאיזה טעם נוכל לומר במת חוך לי דנתחייבו הנכסים מכה האב, כיון דבחייו אכתו לא מני זמן חויבא, דהפודה את בנו בחוך לי אין בני פדוי, ע"כ דע"כ אין לחייבם אלא מדין שטעוד שחל על הנכסים בחייו האב, כמפורש בלשון הרמב"ם שכבר נתחייבו הנכסים, דאי אפשר לגבות מדין חויב הבנים דאזיל לגבי האי ומדחי לי ואזיל לגבי האי ומדחי לי ומכדי נכסי דבר אינש אינון ערבין ב"י מי איבא מידי דלדידי לא מני חבט לי ולערב מני חבט לי, כמבואר בגמרא שם (מח.). אמנם לפי הנ"ל יש להבין דחל החויב על הנכסים, דהנה הרמב"ם פסק כרב

הפדה בנו צחך שלשים יום, בנו פדוי. והטעם לפי ה"ל דכל הלכה היא מחשש נפל, וכיון דנחצרר שלא היה נפל לא היה החסרון אלא בזמן דכך גזרה התורה ופדויו מבין חמש תפדה, והזמן ממילא קא אחא, וכשם שאפשר לעשות הפדיון צחך שלשים ושייך שחל הפדיון על לאחר שלשים משום דאינו אלא חיוב זמן פדיון המצוה, ככה י"ל דשייך שחול השעבוד על

הנכסים כיון דלא חסר רק זמן הפדיון של המצוה, דהחיוב כבר חל, כיון דנחצרר שלא היה נפל אלא דהזמן של המצוה הוא לשלשים יום, הא למה זה דומה למה שלוח מעות על מנת שישלם אחרי שלשים יום ומת חוץ שלשים שגם כן לא היה על האצ שום חיוב לשלם אעפ"כ צודאי חל על הנכסים וה"ל החוב היה אלא שמחוסר זמן גזביינא כ"ל.

מצוה פ' א' ב'

היא שצונו שנפדה פטר חמור בשה לבד, ולא יפדה בזולתו, וינתן אותו השה לכהן, והוא אמרו יתברך ופטר חמור תפדה בשה וכו' והיא גם כן אין הלויים חייבים בה.

אשר החפיה

מצוה פ"ב. היא שצונו לערוף פטר חמור אם לא נפדה אותו, והוא אמרו יתברך ואם לא תפדה וערפתו וכו', ויש למקשה שיקשה ויאמר ולמה מנית פדיתו ועריפתו שתי מצות ולא מנית אותו מצוה אחת ותהיה עריפתו מדיני המצוה כמו שקבלו בשורש השביעי, הגה יודע האל כי ההיקש מחייב זה לולא מה שמצינו לרבתינו לשון יורה על זה היותם שתי מצות, והוא אמרו מצות פדיה קודמת למצות עריפה ומצות יבום קודמת למצות חליצה, וכמו שהיבמה מוכנת אם ליבום אם לחליצה והיבום מצוה והחליצה מצוה כן פטר חמור ראוי או לפדיה או לעריפה וכל אחד ואחד מצוה כמו שאמרנו.

ומותר, ומקשינן ומי הקפידה, והא ר"ג פריך ל"י בשילקי בשויו, בשויו לא קאמר, כי קאמרינן שלא בשויו, ובגמרא י"א צעה אפילו פטרוזא בר דנקא, ושם אפילו תימא ר"י לא יהא חמור מן בהקדש ולא אמרה תורה צעה להחמיר עליו אלא להקל עליו, וכן הוא ברמז"ס ה"ל בכורים (פ"ג) ה"ל (י"א) אם אין לו שם לפדותו פודהו בשויו ונותן דמיו לכהן לא אמרה תורה שם להחמיר עליו אלא להקל עליו ע"כ. ולפי"ז מה שכתב רבינו צעה לבד, היינו אם השה לא שרה כהחמור. ויש לעיין היטב בדברי הרמז"ס בכלל צעה הענין וכן מה שתנן במתניתין אין פודין הכל צעה לפדות צדן השה צפחות משויו, אבל בשויו צודאי אפשר לפדות בכל דצר.

והנה אם פדה צעה כסף צפחות משויו, אף דק"ל הקדש שיה מנה שחלל על שיה פרוטה מחולל, ולענין פ"ח הלה אמרו לא יהא חמור מן בהקדש, וא"כ הו"ל למימר שגם לענין פטר חמור יהי פדוי אפילו צפחות משויו. הביא על זה המ"א במצוה כ"ב שהבעל עו"א צמגלה כ"ג, הביא ממתניתין ה"ל דאין מועיל, והוסיף להביא רא"י מהא דאמרינן דאם פדה צנדמה דזה אציעא דלא אופשעה, ופי' הרמז"ן צהלכותיו דאם פדה צנדמה ומת הפ"ח אסור צנהאה,

הנה על מה שמנה הרמז"ס לשתי מצות מצות פדוי ומצות עריפה, משיג הראש"ד פ"ג ה"ל בכורים, וז"ל ואם לא רצה לפדותו מצות עשה לעורפו, ה"א צחיי ראשי אין זה מן הפלפול ולא מן הדעת המיושבת שיחשוב זה במצות עשה אע"פ שאמרו מצות פדוי קודמת למצות עריפה לא שחשש למצוה, אבל הוא עבירה ומזיק נקרא ומפסיד ממונו של כהן, ומפני שאמרו מצות פדוי אמר מצות עריפה, ע"כ וגרעה שההיקש מחייב זה לא למנות צמורה צפ"ע אלא דין ממונו פדוי, ולא מטעם זה משיג הראש"ד, אלא שהראש"ד משיג שאין בכלל לחשוב זה למצוה לא צמורה צפ"ע ולא חלק ממצות הפדוי, אלא שזה כעין קנס ועונש שהעילה התורה עליו צזה שלא מקיים מצות פדוי, ואין ה"ל שזה דצר נפרד מהמצוה. אלא שאין זה מצוה אלא עונש וקנס, ולכאורה נראה שהראש"ד ס"ל דעריפה הוא מטעם דחני לוי הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו (צכורות י:).

הנה מה שכתב רבינו צעה לבד ולא נפדה בזולתו משה צכורות (ט"ו) ופטר חמור תפדה צעה. וצמשה (יב.) אין פודין לא צעגל ולא צחי וכו', ובגמרא (ט:) תניא פ"ח אסור צנהאה ור"ש מחיר. מ"ע דר"י אמר עולא יש לך דצר שהקפידה עליו תורה צעה

וכ"ד הראש והטור ומיירי ע"כ בפחות משווי, א"כ חזינן דפחות משווי אפי' דזיענד אינו פדוי צטור כסף. אמנם העיר המ"ח, דהרמב"ם צה"ל צכורים (פ"ב כ"ט) כתב אין פודין צנדמה ואם פדה פדוי, וכן אוח"כ צש"ע והוא צאמת תמורה שאח"כ גבי גר שנחגייר וא"י אם קדם ילדה חייב לפדות מספק, וכן צכל ספק פסק הרמב"ם דחייב לפדות מספק, ואיך נפקע כאן צנדמה האסור מספק, ודברי הכ"מ והרדב"ז חמוהין, והרמב"ן והרא"ש פסקו צככל ספק כ"ל. והמ"ח מישב דברי הרמב"ם, דדזיענד יש צדן פדיון פטר חמור כהקדש דפדה שיה מנה על פרוטה מחולל דזיענד, והרמב"ם לשיטתו כי דין הקדש שחלל על שיה פרוטה מחולל לאו דוקא הצעלים חלא צכל אדם, אמנם הרמב"ן והרא"ש ס"ל דדוקא צצעלים אמרינן כן, אבל לא צחדם אחר, וכאן כיון שלא צא ע"י הקדשו חלא ממינה הוה הצעלים כאחר, ומש"ה פסקו דיש ע"ז דין ספק.

אמנם הקשה דהרמב"ם שם צה"ל ח' מצוה המשנה לצורחה אין פודין וצ"ה ע' צנדמה כתב דאם פדה פדוי דנראה מלשנו דדוקא צנדמה אם פדה פדוי מחמת ספק ולא מה שכתב צה"ל ח' דמשמע דאין פדוי אפילו דזיענד, ומאי נפ"מ, לפני הנראה ה"ל להיות צכולס דזיענד פדוי, וי"ל צזה הגאון בעל מ"ח להדש הדוש גדול. דהנה צפ"ח יש צו שני דברים האסור שיש צפ"ח ואינו נפקע רק ע"י פדיון. והשני הנתינה לכהן שזה ממתנות כהונה. והכלכה שלא יהא חמור מהקדש לא שייך רק לאפקועי איסורה דפ"ח כמו הקדש דנפקא ע"י פרוטה ונחלל ההקדש כן נפקע איסורא דפ"ח צין צשה צין צש"פ, דאין זה כדון מכירה חלא כדון חלול על כסף או צש"כ אמנם לענין הנתינה לכהן, ע"ז הקפידה התורה דדוקא צשה או צשווי, דרק לזה צאה התורה להקל דצשה אפילו שיה פרוטה וי"ל גם מצות נתינה לכהן, אבל צשה כסף לא י"ל ידו נתינה רק צשווי, ולפ"ז צהכלכה ח' דאין פודין לא כתב דפדה פדוי דעדיון מחויב מדון המורה דנתינת כהן השווי של הפ"ח אבל צנדמה דגם נפטר צזה גם הנתינה לכהן דהממע"ה, כתב ואם פדה פדה דפטור מהכל. אמנם כתב אחר כן ל"ע.

ובאמת קשה להצין החדוש האחרון, איזה פדיון שייך אחרי שנפקע איסורא צכל אופן שחלל איפה נמצא עוד מצות פדיון שני, פדיון לכהן. ותו דלפי דבריו נמצא דלרי שמעון דפ"ח מותר צהנאה, והמנות פדוי הוא נתינה לכהן. אם יפדה צש"פ לא יהי פדיון כלל, ונמצא מחלוקת שני צין ר"ש לר"י אם פודה שלא צשווי, דלר"ש אין זה פדיון כלל, ולר"י הוה פדיון למחאה ואפושא פלוגתא לא מפשינן, ותו יש להקשות דלפי דברי המ"ח, לפני הלכה דהפדה פטר חמור של חצירו פדיונו פדוי. וגם אם יפדה צשה פרוטה גם כן פדוי, והמורה צנתינה לכהן

צודאי לא שייך על איש אחר. רק על הצעלים וא"כ אם קודש אשה למה אמרינן (ט): תיקדש צכה דצניו וצניו הא צידה לפדות צשוב פרוטה, דכן נראה מדאמרינן דלר"ש תיקדש צכולו, ואמאי הא צריכה לפדותו עכ"פ צשה, חלא ע"כ דאין עלי' המורה, והמורה רק על צעל פ"ח.

וראייתי צסי שער יוסר נהגהון ר"ש שקאפ ז"ל, שהציה דצרי המ"ח. (שער ה' פ' י"ז) וכתב ע"ז דזה דבר זר לומר שחל פדיון לחלאים, ואמנם גם הגאון ה"ל כיון ג"כ דיש צפדיון הלכה שבהקדש דהא אמרינן דלא יהא חמור מן הקדש. ואם כן ה"ל למימר שגם דין זה דהקדש שיה מנה שחלל על צש"פ מחולל, אמנם כיון שהפדיון מחויב ליתן לכהן וצכל זמן שהפדיון מוטל עניו מחויב ליתן לכהן ע"כ לריך לפדות או צשה או צשווי, דלא על חגס הקפידה החורה על שיה, דאם נימא דמח"ה יש לפדותו צשה פרוטה נמה הקפידה החורה על שיה, אמנם צספק פ"ח שאין מוטל עליו ליתן לכהן ומפריש לעצמו דענין הפדוי הוא רק פדיון הקדושה לחוד חזר דינו כמו צפדיון הקדש, דהקדש שיה מנה שחלל עשוי"פ מחולל, וצנדמה דהוא איבעיה דלא איפשעה, אחרי אשר פדה צנדמה, לא נשאר על הפ"ח רק ספק איסור מדון הקדושה, ועל דין קדושה לחוד חזר דינו לדון הקדש דנפדה צשה פרוטה, וא"כ ממ"ח מחולל, דאם נימא דהנדמה יש לו דין שיה הוה מחולל כמו צשה, ואם נימא דנדמה לא נקרא שיה הל החלול מדון הקדש שחלל על צש"פ, דאין חייב יותר עליו רק להפקיע האיסור, כיון דנשאר ספק, וצכל ספק יש לפדות צשה פרוטה, וחלא צבר נפדה, אמנם צחלל ספק שלא נעשה עליו שום פדיון, ע"כ יש לו לפדות או לערפו, ומש"ה פסק הרמב"ם צגר דחייב לערפו או לפדותו. וגם זה דחוק כיון דעכ"פ הקפידה החורה צפ"ח צבודאי פ"ח לא חל הפדיון חלא או צשה, או צשווי של הפ"ח ולא ילפינן דדזיענד יהא מחולל על שיה פרוטה צבהקדש מאיזה טעם שיהו, מח"ה שיש עוד פדיון צפ"ח צספק פ"ח.

והנראה לע"ד, דהנה צפ"ח יש צו שלשה חיוצים, הפדוי, הנתינה לכהן, ועריפה, ואי אפשר לחול זה צני זה, דמעכצים זה על זה, ואם לא יחול על הפ"ח הנתינה לכהן מאיזה טעם שיהו לא חל עליו פדוי ועריפה, דחויב הפדוי שגזרה התורה, שינתן השם לכהן ואם לא יחול על השם נתינה לכהן, לא חל צכלל מצות פדוי, ואם אין מצות פדוי אין מצות עריפה, שמעכצין זה על זה, והנה ראייתי צהריע"ה, צד"ה פרה שילדה כמין עו שכתב דהנה דעת הרמב"ן דצטור דנדמה דלא איפשעה לענין איסורא חזלינן צי' להחמיר דאם פדה צנדמה לא פקע איסורי' ואסור צהנאה מספק, אמנם דעת הרמב"ם דלכתחלה אין פודין צו מפני הספק, אבל דזיענד אם פדה צו פדוי, והפטר חמור מותר צהנאה.

והדבר תימנה לנראה פשוט דקוי"ל כר"י דפטר חמור אסור בהנאה, מן התורה, וכיון דאיסור תורה הוא אמאי לא אזלינן בספק זה להחמיר דמ"ש משאר ספיקות דמפריש טלה לעלמו, וכ"ש בצבור דאיתחזק איסורא ונפל ספק בפדיון, דיי"ל חוקי הפטר חמור על חזקתו כמו שהי' אסור קודם פדיון.

ומביא שם בשם מהר"י קורקוס ז"ל דכתב וז"ל ואפשר לומר דכיון דאיסור זה הוא תלוי בממון שהרי אם נותן לכהן שווי או שה נפקע איסורו, וזה כבר פדה בגדמה ושמא הוא פדוי אזלינן לקולא כדון ספק ממון, ע"כ ומסביר זה הריט"א, דאיסורא בחר ממונה גריר וכיון דלענין ממונה חשבינן ליה כפדוי דאם נתנו לכהן שו"פ אינו יכול להוליא מידו וכיון דלגזי ממון חשבינן ליה כפדוי כ"כ נמי לענין האיסור דאיסור כזה דתלוי בממון ונתחייב ממון מפקיע איסורא, בחר ממונה גריר, והדון שיש לדון ממון יש לענין איסור, דלא חמרינן חרתי דסתרי בגוף אחד, דלענין ממון שלא להוליא מהכהן חשבינן ליה כפדוי לקולא ולענין איסור שיהי' השו"ב כאלו אינו פדוי לחומרא, ולא דמי ספק פטר חמור דהזריכו להפריש טלה כיון דהתם אם נחמיר להפריש קודם הפרשתו ליכא חרתי דסתרי בגוף אחד, ואפשר שגלה כיון ג"כ מרן הב"י, עכ"ל. ובסי' שערי יושר להגאון רש"ש ה"ל (שער ה' פ"י"ז) אחרי אשר הביא דברי הר"י קורקוס וביאור הרי"ט אלגזי ה"ל כתב ע"ז וכל הסוגיות בדיוני ספק פ"ח סותרים לזה, וכן מה שפסק הרמב"ם בגר שנתגייר ואין ידוע אם עד שלא נתגייר או אחר שנתגייר ה"ז חייב לערוף או לפדות והשה לעלמו, סותרים דבריו למה שפסק בדון גמיה, והחילוק שחלק עפ"י מהר"י קורקוס אינו מתקבל על הל"כ כלל. עכ"ל.

ולענ"ד נראה שדאי לא נעלם מהר"י קורקוס והרי"ט אלגזי ז"ל כל הסוגיות בדיוני ספק פ"ח, חלילה לחסוד בזה, אלא שהם כוונו בעיקר הדון אם אפשר לחול מתחלת בריתו של פ"ח דיני ספק פ"ח. כגון אם נולד ספק במציאות אם הפ"ח זכר או נקבה, וע"ז דנו, כיון דלענין ממון לא חל עליו דיני פדיון דהממשי"ה, וכיון דלא חל מלות פדיון לא חל על החמור הזה איסור וגם עריפה, דאיסורא בחר חיוב ממונה גרירא, דמדון פדיון אסרה התורה בהנאה, וחייבו להעריפו, וכיון דלא חל עליו מלות פדוי ממילא אין כל הדינים הנגררים החלויים במלות פדוי, ולא דמי לגר שנתגייר, ואין ידוע אם עד שלא נתגייר ילדה חמורו או אחר שנתגייר, דחייב לערוף או לפדות, או חמורה שילדה זכר ונקבה ואין ידוע איזה נולד ראשונה. דהתם הספק הוא בדיעה, דאם הפ"ח נולד אחר שנתגייר, או הפ"ח הזכר נולד לפני הנקבה הרי חל עליו כל דיני פ"ח מלות פדוי ועריפה ואיסורא, רק כיון שאין יודעים האמת וחסרון בדיעה, ע"כ מחוייב מספק להפריש שם להפקיע מאיסורו שחל עליו אם הי' באמת פ"ח, וגם הפדיון חל כדיון אלא

שאין מחוייב ליתן לכהן, אצל צגוונא דנולד הספק עמו, בודאי לא חל הדון פדוי מספק, וכיון דאין פדוי אין עריפה ואין איסור הנאה, וכשם דחמרינן חלויכה דר"ש דס"ל פ"ח מותר בהנאה, לית ליה ספק, בגמרא (יב:): ברש"י שם דלדידי לא מחבשי לאפרושי טלה לאפקועי איסורא דהא ר"ש מתיר פטר חמור בהנאה ובתוס' לעיל (ט), ד"ה לאפקועי לאיסורא דלר"ש כיון שאין נתינה לכהן מספק אינו עורפו מספק, דלר"ש מלות פדוי היא רק בזה שנותן לכהן דזה מלותו כמו דפדיון הדין שכתבנו לעיל לשון הסה"מ במורה פ' פדיון צבור אדם, דהפדוי הוא רק בנתינה לכהן וזה מלות פדוי ובספק שפטררה התורה הנתינה לכהן נפקע המורה לגמרי, כן לר"ש בפ"ח דהמורה היא הנתינה לכהן השה, וכיון דאין נתינה אין מלות פדוי, ועיין במ"ח מורה כ"ב, ובשערי יושר שהאריכו בזה.

ומהאי טעמא נראה לי דאפילו להרא"ש ז"ל דבכהן שיש לו בן חלל שחייב להפריש אעפ"י שאין נותן לכהן, עיין בהרי"ט אלגזי לעיל במורה פ' מה שהצאנו, שכתב דגם בספק בן צבור חייב להפריש ולענ"ד דבספק גם הרא"ש מודה דלא לריך להפריש, שאין שייך הפרשה אם לא חל על הכסף דיני הפרשה לכל הפחות המורה שיתנו הממון לכהן, ובבן חלל באמת על המעות זכות הכהן אלא שהוא לעלמו לקחס, אצל בספק נראה לע"ד צרור שלא שייך הפרשה כשם דחמרינן לר"ש דאין הפרשה בפ"ח, ולר"ש כיון דנפקע מהספק דין ממון ממנו נפקע המורה של פדוי ואם נפקע המורה של פדוי נפקע מלות עריפה, דבזמן שיש מלות פדוי איכא מלות עריפה ובזמן שאין מלות פדוי אין מלות עריפה, שאין מורה אחת בלי מלות חצרתה. וככה גם לר"י אם נולד הספק עם הפ"ח בתחלת בריתו. דלא חל מלות פדוי דמלות פדוי גם לר"י שיפדה בשם וינתן אותו השה לכהן כלשון הסה"מ, וכיון שלא חל מעיקרא הנתינה לכהן לא חל על הפ"ח מלות פדוי ואין כאן לא איסור ולא עריפה, אמנם באופן שצמתיאות אפשר שחל עליו כל דיני פדיון ועריפה ואיסורא, ואיסורא בכדי לא פקע דהתורה גזרה שלא תפקע איסורי' אלא ע"י פדיון, דאם הוא פ"ח באמת חל עליו איסורא ופדיון איסורא או עריפה, דהתורה אסרה בהנאה, ונותר לערפו, ואמרה שלא יופקע אלא ע"י פדיון ומש"ה ע"כ הוא מחוייב לפדות או לערפו.

והנה בגמרא דספיקא דדיני הוא אם הוא נקרא שם ופדה בו, ונשאר בספק לריבוי למימר דחול עכשיו על הפ"ח אחרי הפדוי דספק, שיחול עליו דין פדוי מספק, וזה אי אפשר כ"ל כשם שלא חל בחולדה מספק דיני פדוי, כן ה"ל לא נשאר על הפ"ח כג המלות דיני פדוי מספק דעכשיו אין עליו אלא שיחול עליו חלות ספק, ואין חלות המורה מספק כיון דנגע לנתינת כהן אי אפשר שיחול עכשיו וכיון שלא חל

נתונה לכהן לא חל דין איסור הנאה ועריפה כן נלע"ד.

והרמב"ן ס"ל דאיסורא לא נגרר אחרי ממונא, ולא מטעם ממונא הטילה התורה איסור על הפ"ח אלא שיש בו קדושה בנוגע לאיסורא מלד שהוא פ"ח, אלא שהשה תמורה על הפ"ח, ולא נתפס אסוריו בהתמורה, דזה טעמא דאמרינן דר"י ס"ל דאיסור בהנאה כדאמרינן שם (ט:): מאי טעמא דר"י יש לך דבר שהקפידה עליו תורה בשה ומוחה, כיון דבשה אפילו פערזא צר הנקא, ולא הקפידה התורה על שיו של הפ"ח, אין כל טעם איסורו מדין הממון ולא נגרר אחרי ממונא, והריע"ה על מתניתין לא רצה לפדותו עורפו, מציא מכילתא פי' צא על הפי' ואם לא חפדה וערפתו, מכאן אמרו מלות פדיו קודמת למלות עריפה, דבר אחר אם לא חפדה הואיל ואצדת

נכסי כהן חף נכסין יאצדו דנראה דלפי פירוש הראשון, דשני מלות שקולין הם מלות פדיו ומלות עריפה אלא שמלות פדיו קודמת, וכשם שעריפה אינה מטעם ממון כך פדיו אין מדין ממון וגם איסורו לאו בגלל ובגרידת הממון דכהן, ויש דין פדיו גם בלי נתינת כהן, דהא חזינן דאין אחריות עליו ותיכף שפדה נפקע איסורו, לכן ס"ל להרמב"ן דגם על ספק בתולדה חל כל דיני פ"ח בספק כן נלע"ד, וזה נראה כונת מהר"י קורקוס, וכפי שהסביר הריע"ה דאיסורא צתר ממונא גריד, וכיון דלענין ממונא השצין ל"י כפדיו, ולריך לחול על הפ"ח דין ספק איסורא וממונא אי אפשר לחול עליו, דלענין ממונא הוי כפדיו, ולענין איסורא נימא דלא הוי כפדיו וזה צנוף אחד אי אפשר לחול. בכל אופן נראה לי שזה כונת מהר"י קורקוס.

מצוה פ"ג

היא שצונו להביא כל הקרבנות המוטלין עליו ברגל ראשון שיפגע בנו משלשה רגלים עד שלא יעבור אחד משלשה רגלים אלא שכבר הקריב כל אחד ממנו כל קרבן שהוא חייב. והוא אמרו יתעלה ובאת שמה והבאתם שמה. וענין זה הצווי שיאמר כשתבא שמה והוא בכל רגל משלשה רגלים חייב אתה להביא כל קרבן שעליך. ולשון ספרי ובאת והבאתם שמה למה נאמר לקבעם חובה שיביאם ברגל ראשון שפגע בו. ושם נאמר אינו עובר עליו משום כל תאחר עד שיעברו עליו שלשה רגלים [רגלין] כל השנה כלה כלומר עד שיעברו עליו שלשה רגלים ולא הביא אז עבר על לאו. ואולם כשעבר עליו רגל אחד הנה עבר על עשה אחת. וכו'. ובין מיני הקרבנות כולם ובין דמים ובין ערכינן וחרמין והקדשות ולקט שכחה ופאה יציאת ידי חובתו מאלו החלקים כלם ברגל ראשון שפגע בו מצות עשה.

הנה גרסינן ברכ"ש (ד.) רגלים צאחד בניסן הוא צע"ו בניסן הוא, אר"ה רגל שבו רה"ש לרגלים, נפ"מ לגודל למיקם צבל תאחר וכו' ע"כ. ובפ"י הקשה, הלא גם ברגל אחד עובר בעשה, ואין נפ"מ אלא שבג' רגלים בלאו ורגל אחד בעשה. ואין לוקיין על לאו דב"ח שהוא לאו שאין בו מעשה, א"כ אין הזמן של ג' רגלים יוחר זמן לנדריס, מומן של כל רגל. והנראה דיש לספק בזה שאחרי ג' רגלים עובר צב"ח, אם זה מטעם ששנה בחטאו ג' פעמים, דברגל אחד עובר בעשה, ובפעם הג' עובר על צ"ח כדמשמע מתשובת ח"ס רמ"ב או שזה קביעת זמן לנדריס לעבור עליהם על צ"ח, כמו הזמן דשנה בלא רגלים דעובר על כל תאחר ע"ש (ו:): דאפילו לא יעבור על עשה דרגל כלל עובר על לאו דכל תאחר שזה זמן אחר בנדר, ובחוק ג' רגלים עדיין זמנו הוא ולא הרינו ב"י שאיחר המועד, אלא שזה מלות עשה שיביא

הכל ברגל, שנאמר ובאת שמה והבאת, וכשם שחייב צעולה רגל, כך חייב בכל נדרי גבוח לתת והבוא כל חוב שעליו לשלם, והכל ממלות הרגל. והנה הרמב"ן ז"ל צב"ח"מ מלוב (ל"ד) מביא דברי הספרי, וז"ל לא יחל דברו מגיד שעובר על כל יחל ועל כל תאחר, ורבי עקיבא אומר ככני הוי"א מפיו יעשה, ואשה כי תדור נדר מקושר אשה לאיש, מה האיש עובר על כל יחל ועל כל תאחר חף אשה עוברת על כל יחל ועל כל תאחר, ור"ח ז"ל לרבות כל יחל בנדרי גבוח עם מה שעובר עליהם צבל תאחר, וזהו שהלריכו לרבות בהן האשה, לומר אע"פ שאינה עולה לרגל תחייב צבל תאחר צרגלים כאיש העולה שם עכ"ל. ומבואר מדבריו, דמשי"ה ר"ע מחייב אשה צב"ח דרגלים מרצוי ואשה, דס"ל דאשה ליחא גם צשמחה, ולא קרינן בה ובאת שמה והבאתם שמה עיין בגמ' (ו:). ומרצוי דואשה חייבת צב"ח. דש"מ

שהחייב דבנ תאחר אין זה מדין הרגל כלל, אלא שזה הזמן שקבעה החורה לגדרי גבוה, ואין הרגלים גורמים החיוב, אלא הזמן של ג' רגלים גורם, והזמן הוא זמן נכל אדם, בין איש ובין אשה.

אמנם בסוגין שם (ו:) מבוואר צעי ר' זירא אשה מה היא צבנ תאחר מי אמרין הא לא מייחייבא צראי או דלמא הא איחא צשמחה, ובתוס' שם וקרינן צה וצאת שמה והצאת, דש"מ דמאן דליחא צרגל ליחא גם צבנ תאחר, שהרגלים גורמים החיוב צבנ תאחר.

ואמנם אין זה מוכרח ד"ל דצאתת הזמן של ג' רגלים גורם החיוב, אלא שאין זמן הרגלים גורם אלא צאיט שמחויב צעלי לרגל, דלאיש הוה זה זמן גרמא, אבנ אשה דליחא צחיוב עלי לרגל, ולדידה אין הרגלים קבע הזמן לגדרים, והגע צעלמך, אילו אשה לא נצטוה צדיני יו"ט כלל, (ועיין צתוס' קידושין (ל"ד.) דאשה אינה חייבת צעשה דיו"ט), דודאי היא לנו למימר דלאשה אין רגלים זמן כלל, וה"כ ו"ל כיון דליחא צעלי לרגל אין הרגלים זמן גרמא לדידה. אבנ צאיט ו"ל דאין הי"ג דהזמן של ג' רגלים הזמן לגדרים, כמו הזמן דשנה צלא רגלים. ובס"מ מנחת ל"ת (ק"יז), וז"ל שהצחיובו מצבור מה שהחייבו על עצמינו צדבור וכו' וזהו הגדרים וכו' וצאה האזכרה צעובר על הדבור הזה צפירוש אמרו לא יחל דברו, וצא הפירוש לא יעשה דבריו חולין וכו' ובספרי אמרו לא יחל מגיד שהוא עובר על צל יחל ועל צ"ת כלומר כשגדר קרבן ולא הקריבו ועברו עליו ג' רגלים כסדרן הוא חייב משום צל תאחר ומשום צל יחל, וכן כל הדומה לקרבן כמו שידור לצדק הצית או ללדקה או לצ"כ והדומה לו ע"כ. ומדחוקשו הדדי דהיכי דעובר על צל תאחר עובר גם על צל יחל, דש"מ שזה לגמרי מהלכות גדרים, ובג' רגלים הוא עשה דבריו חולין ועובר על צל יחל ועל צל תאחר. ועיין צמנח ל"ד צמגילת אסתר שם, צסוף דבריו וז"ל אלא צודאי צא לומר לנו כי גם שהי נראה שצאחרו הנדר לא יעבור על צל יחל לפי שלא הסכים צדעתו לצלתו שלם אותו לעולם קמ"ל דמתאחר שעובר הזמן הקצוב דהיינו ג' רגלים הרי חלל דבריו וקא עבר גם על צל יחל עכ"ל.

וברמב"ם ה"ל ערכין (פ"ו ה"ל ל"א) וז"ל יראה לו שא"פ שאין אדם מקדיש דשלצ"ע אם אמר הרי עלי להקדישו, הרי זה חייב להקדישו משום נדרו, ואם לא הקדישו הרי"ז עובר משום צל תאחר ולא יחל דברו, ומשום ככל היוצא מפיו יעשה כצאחר גדרים עכ"ל ולכאורה ו"ל דהא דעובר על צל תאחר היינו לאחר ג' רגלים, דצחקדש לכ"ע אינו עובר אלא אחרי ג' רגלים (ועיין צרי"ן על הרי"ף ריש רה"ש צשיעת הרמב"ם).

הקדוש ועובר על צל תאחר מיד, כמו נזיר טהור שטימא עצמו שלוקה משום צ"ח עיין צרמב"ם ה"ל חירות, (פ"ה ה"ל כ"א) וז"ל נזיר טהור שטימא עצמו לוקה אף משום לא תאחר לשלמו שהרי אחר נזירות טהרה ועשה מעשה עכ"ל. וכן נראה מהרמב"ן שם צס"מ מלזה ל"ד שהציא דברי הרמב"ם צס"מ מנחת ל"ת (ק"יז) שעובר בג' רגלים על צל יחל, והשיג עליו שאינו עובר על צל יחל עד שיעבור על הנדר ואי אפשר לקיימו, ואין לצל יחל ענין צרגלים עיי"ש, ומללא הציא דברי הרמב"ם צחצורו הגדול צה"ל ערכין הג"ל, וגם האחרונים שם לא הציאו דש"מ דהרמב"ם לא מיירי בג' רגלים אלא כנ"ל.

אמנם מרמב"ם ריש ה"ל ערכין מוכח דבג' רגלים עובר על צל יחל, דז"ל שם הערכין הם גדר מכלל נדרי הקדש וכו' לפיכך חייבין עליהן משום לא יחל דברו ולא תאחר לשלמו ומשום ככל היוצא מפיו יעשה, ועיין צרד"צ שם דהציא המקור מרה"ש ת"ר חייבו הדמים והערכין וכו' כיון שעברו עליהם ג' רגלים עובר צבנ תאחר. ובמל"מ שם וז"ל הכי איחא צספרי דצנדרה גבוה נמי איכא משום לא יחל, ומדברי רבינו צמנין המנחת ל"ת (ק"יז) נראה דהזמן שעובר על לא תאחר דהיינו לאחר ג' רגלים עובר על צל יחל, ע"כ, דדברי הרמב"ם אלה מכוונים לדבריו צס"מ שם.

וש"מ דגם צחצורו הגדול נמי ס"ל שזה עובר בג' רגלים על צל תאחר הוא מה"ל נדרים ועובר על צ"ח ועל צל יחל, שזה הזמן הקצוב לגדרים. וברגל אחד אף שעובר צעשה וצאת שמה והצאת שמה, אין זה קביעת זמן לגדרו, אלא שזה ממנחת הרגל כנ"ל.

ויתישב צה קושית הפ"י המובא צריש דבריו, דמתניתין לא צא למנות מהחייבים שהרגל גורם, אלא מה שזמני השנה גורמים, וחג הפסח הוא ראש לג' רגלים למנות צו זמן לגדרים.

אולם קשה לפ"י דאם נימא דמנחת וצאת שמה צנדרים, הוא ממנחת הרגל, קשה מהא דמניח חגיגה (ו:) שלש מנחת נטעו ישראל צעלותם לרגל ראי חגיגה ושמחה, והא ארבעה הם, וי"ל דמנחת להציא כל חייבי גבוה צרגל הוא דוקא אם יש עליו חובות נדרים, ומתניתא לא קחשיב אלא מנחת הכרחיות צעלותו לרגל, ואף שמרבינן מקרא כי דרוש ידרשנו (רה"ש ה:) עולות ושלמים ופרש"י ותוס' על עולות ראי ושלמי חגיגה שהם מנחת הכרחיות, לא מרבינן אלא לעבור על צל תאחר (עיי"ש צתוס'), אבל לחיוב העשה, יש להם מנחת צפני עצמן מקרא יראה כל זכורך, צפ"ק דחגיגה (ו:).

והנה הפ"י מייצב קושיותו ה"ל עפ"י מה שמדקדק מדברי תוס' ד"ה לדקות (ד.) דכתבו שם: והא דאמר רבא לקמן ולדקה מייחייב עלה לאלתר הי"מ דקיימו עניים אבל לא מייחייב לאהדורי צתרייהו כל זמן שלא עברו ג' רגלים, ומדקה הפ"י דמשמע

מדבריהם דקודם ג' רגלים לא מחוייב כלל לאהדורי אפילו למצוה. והקשה הא ברנל אחד עובר בעשה, ומיישב שם דגם הני דפעיירי לעלות כגון עמא או מי שאין לו קרקע לא שייכי גבייהו עשה דרגל אחד משאיב דג' רגלים מחוייב לאהדורי ולשנות קרצנות עיי' שלוח, ומינה ילפינן גס לזדקה דמחוייב לאהדורי לאחר ג' רגלים, ודכותה בזדקה היכא דלא קיימי עניינס לא מחוייב לאהדורי, ולפי"ז כתב ר"מ לענין רה"ש לרגלים. עיי"ש.

הנה בעיקר דבריו שבהלאו דבל תאחר מחוייב גם בלי חיוב העשה, כבר הבאנו לעיל דמבואר כן בדברי הרמב"ן ז"ל, וכן נראה מדברי הרמב"ן המובא במל"מ ה"ל מעשה"ק (פ"ד ה"ל י"ז) כל חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותם וכו' כתב הרמב"ן פ' דו"ה שיש מפרשים דלא מחלקינן בין חייבי העולות והשלמות לחייבי עולות ושלמים, אלא קודם זמנם דבהני ממשכנין כי היכי דלא ליפסע ובהנך לא פשע, אבל לאחר שעברו ג' רגלים בכולם ממשכנין וכופין וכו' ודבר נכון הוא עכ"ל, וכן איתא בתוס' רה"ש (ו.) דלאחר שעבר לבל תאחר גם בהעולות והשלמות כופין. וקשה למה כתבו דכופין רק אחרי שעברו ג' רגלים, ולא לפני כן הא זמנם גם ברנל אחד, שעובר בעשה. והנראה בזה דבעשה ובאת שמה, לא מחוייב אלא באמר ולא אפריש, או אפריש ולא אקריב, הנדריך וגדבותיך כתוב, אבל המחוייב העולות והשלמים, דלא אמר ולא אפריש, אינו עובר בעשה, אלא היכא דעברו ג' רגלים. דילפינן מקרא לא האחר לשלמו כי דרוש ידרשנו אלו העולות והשלמות, בגמ' שם (ה:) ועיי"ש בתוס', ד"ה אלו העולות והשלמות.

ולפי"ז יש לישב דברי הרשב"א, דהקשה על שיעת תוס' דס"ל דהיכא דקיימי עניינס עובר על בל תאחר לאלתר, והקשה דאי איתא דשייך לאפלוגי בין קיימי עניינס קמן ללא קיימי עניינס, א"כ גבי קרצנות נמי אמאי לא מפלגינן בין קיימי כהניס קמן ועומד בירושלים, ללא עומד בירושלים, לפיכך מפרש הרשב"א, דהא דקאמר ולדקה חייב לאלתר, היינו בעשה דמואל שפתוך, והקשו על הרשב"א ליקשוי איבו לנפשו, כיון דבזדקה מחוייב בעשה לאלתר היכא דקיימי עניינס א"כ גבי קרצנות נמי אמאי לא מפלגינן בין קיימי בירושלים, כמו דהקשה על החוס', ומה הרווח בזה שפירש דעובר על עשה היכא דקיימי עניינס. (עיי' ברעטב"א שם, וצפ"ו) ולפי הנ"ל דלא בחדא זיקתא נינהו בעשה דובאת שמה, עם הל"ת דבל תאחר, י"ל דהרשב"א ס"ל דמאות ובאת שמה לא נאמרה אלא במידי דהקרבה, ועיי' במל"מ (פ"ד ממעה"ק, ה"ל י"ג) דאיתא שם ברמב"ם אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב בהן וכו' ומתנת עניינס, ועיי' כתב שם המל"מ וז"ל לא מלאחי מקום דין זה שיהי' באלו עשה ופשטי' דקרא לא מיירי אלא במידי דהקרבה עכ"ל וי"ל דהרשב"א ס"ל דאין הי"ג דעל

לדקה לא נאמרה העשה דובאת שמה, אלא מנות דמואל שפתוך, דמרבין וצפ"ך זו לדקה (ו.), וכן לענין בל תאחר לדקה בכלל נדרים (עיי' ברמב"ם ה"ל מח"ע פ"ח ובגמ' שם ה.) וכן י"ל לשיעת הר"ן דפ"י דכל מידי דלא תליא במקדש אין לו ענין לרגלים ולאחר עובר על בל תאחר, אלא דהר"ן הוסיף שגם הללו דב"ת לא תליא ברגלים. והרשב"א מחלק בין העשה דובאת שמה דלא נאמרה אלא במידי דהקרבה, להלאו דבל תאחר, דאיתא גם במתנת עניינס, ולפי"ז יש לחלק בין מידי דהקרבה לדקה ולענין קרצנות שעליהן נאמר ובאת שמה והבאת, דאחיי קפיד קרא דעיקר מלוחן בכך ברנל ראשון ולא קודם לכן, אבל בזדקה דלא נקבע זמן הבאתו ברנל, מחוייב לאלתר היכי דקיימי עניינס, ממאות עשה דמואל שפתוך וצפ"ך זו לדקה. וכן הוא בחינוך מ' תקע"ה דעובר בזדקה ממ"ע דמואל שפתוך.

אולם בתוס' ד"ה לדקות (ד.) דהו פ"י הרשב"א מדקאמר בגמ' מ"ד הואיל ובעניינא דקרצנות כתיבי עד דעברי עלי' ג' רגלים, ואי אית' דבעשה איירי הו"ל למימר עד דעבר עלי' רגל אחד, וזה לפי שיעתם דעשה ובאת נאמרה גם על מתנת עניינס, אבל אם נימא דהרשב"א ס"ל דלא נאמר על הזדקה בכלל, אין לומר מ"ד עד דעבר עלי' רגל אחד וקעבר על עשה ובאת, דאיתא בכלל העשה זו על לדקה, ונפרש להרשב"א מ"ד עד הואיל ובעניינא דקרצנות כתוב, והיינו דקרא דמואל שפתוך עד דעברי עלי' ג' רגלים, וחדא זיקתא נינהו, ואי יעבור על בל תאחר ועל העשה דמואל שפתוך, קמ"ל התם הוא דתלינהו ברגלים, אבל הכא לא דהא שכיחי עניינס ולא תלי ברנל כלל העשה. ומ"מ בצ"ת אין עוברין עד ג' רגלים וכן הוא בחינוך מצוה (תקע"ה). דמידי חל החיוב בעשה, ומ"מ לענין לעבור על בל תאחר אין עוברין עד שיעברו עליו ג' רגלים ולא קודם לכן.

וראיתי במ"ח שם דהביא המל"מ הנ"ל, וכתב דדבריו תמוהין, וז"ל וראיתי במל"מ שכתב לא מלאחי מקום לד"ז שיהא באלו עשה ופשטי' דקרא במידי דהקרבה כתיב, ואין על הר"מ תלוחתו דכן מבואר בגמ' דהעשה דמואל שפתוך והעשה דובאת שמה בזה זה ולימד עיי' לכלל הדיונים הם עשה אחד ועוברין בעשה בכל העניינים ואם תלמד הסוגיא תראה ודבריו המל"מ תמוהין עכ"ל. ואמנם הי' למ"ח להקשות קושי' זו על הר"ן דברור מילולי דכל מידי דלא תליא במקדש אין לו ענין לרגלים, ואינו עובר בעשה דובאת שמה כמו שאינו עובר בכל תאחר ברגלים. וכן ראיתי בציאור הגר"א צו"ד (ס"ו רמ"ז סק"ו) וז"ל אבל הר"ן פסק כדברי הרמב"ם שאף בגי' ואף בעשה לא עבר, וכן י"ל דעמא דרגלים ורגל אחד משום דכיון דבלא"ה בל צבהמ"ק וכמ"ש ובאת שמה וכו' והיי' בזדקה תליא בעניינס ואין ענין כלל לדקה לרגלים עכ"ל. ומה שהקשה דמהגמ' מבואר דהעשה דמואל

שפתיך והעשה דובחת שמה בא זה ולימד ע"ז, אינו מוכח, ד"ל והגמ' לא הקשה מולא שפתיך למה לי מובחת שמה נפקא, לא הקשה אלא ע"ז דמרבינן שמה מהמקרא זה מידי דהקרבנה, וע"ז הקשה למה לי, וע"כ מוקמינן המקרא דמולא שפתיך ללדדי, דמידי דתליא בבהמ"ק זמן העשה צרגלים ומידי דלא תליא במקדש תליא בעניים, וכן ל"ל ע"כ להרשב"א נמו דמפרש ולדקה מיחייב ללחור בעשה דמולא שפתיך.

וראיתי בחינוך במלוה הג"ל (תקע"ה) שכחז שם בסוף דבריו, וזמן הזה הנודר לדקה, ולא פרעו ביום שגדרה לגבאים או לעניים אם ישנם שם בעל עשה זו וגם עבר צב"ת מיד כדעת המפרשים, ואם איחר לעשות הדבר ג' רגלים לדברי הכל עבר צבל תאחר ע"כ.

ולכאורה קשה עובא מה ענין רגלים בזמן הזה, וכשם שבמלות עשה ובחא שמה, מלוה (תל"ח) כתב שם החינוך ונרבה מלוה זו בזמן הבית, כן ל"ל גם לצל תאחר שער צג' רגלים, הוא דוקא בזמן הבית, דילפינן זה בגמ' (ד:): מקרא שלש פעמים צגובה יראה וכו' צהג המלות, למה לי למהדר ומיכתב צהג המלות ש"מ לצל תאחר, וברש"י שם דה"ק היו גראין לפניו לשלם נדריכס ולא תבאו ריקס. ומטעם זה אמרינן בגמ' שם, דאם אשה אינה בשמחה, אינה גם צבל תאחר, וא"כ בזמן הזה דלא מחויבים צראי ל"ל דפטורין מבל תאחר דרגלים. וגדולה מזה ראיתי בטו"א צרה"ש דה"מ לדקות, דאפילו בזמן הבית, עמא דליתא גם בשמחה, דהא עמא שאכל קודש צכרת, ועמא ליתא צראי כדאמרינן צחגיגה (ד), ממולא אינו צב"ת דרגלים ונ"ע.

אולם לפי מה שכתבנו לעיל, דהחייב צבל תאחר חין זה מדין הרגל כלל, אלא שזה הזמן קבעה החורה לנדריס יש לישב ק"ח ועדיין ל"ע.

ועיין במל"מ (פי"ד הל' י"ג) וז"ל וראיתי לצבל החינוך שכחז דעשה זו אינו נובג כי אם בזמן הבית ולכדינו נובג אף בזמן הזה. עכ"ל והיינו מטעם דכחז הרמב"ם שם אחד נדרים ונדבות עם שאר דברים שאדם חייב צכן מערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים מלות עשה מן החורה שיביא הכל צרגל שפגע צו תחלה, ומזה למד המל"מ כיון דמתנת עניים נמו מחייב בעשה צרגל אחד, א"כ גם בזמן הזה חייב, ודבריו תמוהין דזמן הזה מה ענין עשה דובחת שמה, וכבר תמה עליו המ"ה שם, וכחז שם על המל"מ הג"ל וא"י משמעות זה מהרמב"ם אדרבה מצוחר צרמב"ם כלומר בעת שצא לחוג היינו בזמן הבית. וכן נראה מסה"מ להרמב"ם בסוף מ"ע מהמלות ההכרחיות.

וראיתי צפ"י שם צד"ה מיהו צר מן דין. וכחז שם בסוף דבריו ומ"מ תמוי לי עובא על הפוסקים שהעור והש"ע צה"ל לדקה ס"י רנ"ז השמיטין דעת התוס' שלפנינו צדליכא עניים חייב לחור ג' רגלים.

ולא ידעתי למה, דלכאורה היא שיעת הר"ף מדכזא הכי דלרגלים נ"מ לנודר, ומייתי נמו פלוגתא דרבנן ור"ש, שאין דרכו להביא דברים הצלתי נובגים צזמנינו אע"כ דנ"מ לענין לדקה דניסן רה"ש לרגלים לענין צל תאחר לדקה, צדליכא עניים מחייב לאהדורי צתרייהו, ולדעתי לדוגא ל"ע עכ"ל ותמוה על תמיכתו, דהתוס' לא כתבו זה אלא לפרש הגמ' דהיינו צזמן הבית, אבל לא האידוגא צזמנינו כנ"ל, ומש"ה לא הביאו הפוסקים דעת התוס' והרשב"א.

ומה שהר"ף והרא"ש הביאו הג"ל ע"כ ל"ל, למסקנת דבריהם, להביא הא דרבא דצדקה מיחייב ללחור מ"ע דהא קיימי עניים. ואף שראינו פנים לצבל החינוך, לא כתבנו אלא לישב אח דבריו, אבל חין לתמוה אם לא סבורא ל"י כותי.

וביסוד הג"ל שאין השוואה בין העשה של ובחא שמה להל"ת צב"ת, לכאורה נראה גם מהרמב"ם אלא שהרמב"ם הפליג שמועתו ללד אחר, לחיוב העשה של ובחא שמה, דהנה הביא כל מה ששנו בהצרייתא (ד). דעובר עליהם צבל תאחר צג' רגלים העתיק הכל למלות עשה של ובחא, אבל בהל"ת צב"ת לא הזכיר אלא קרבנות ונדרי דמים לגובה, דז"ל צה"ל מעה"ק (פי"ד הל' י"ג) אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב צהם מערכים ודמים ומעשרות ומתנות עניים, מלות עשה מן החורה שיביא הכל צרגל שפגע צו תחלה, שנאמר—ובחא שמה והצחחם שמה, כלומר בעת שחצו לחוג הביא כל מה שאחא חייב צו, ותתן כל חוב שעליך לשלם, הגיע צרגל ונא הביא הר"ז צבל מ"ע, עברו עליו ג' רגלים ולא הביא קרבנותיו שגדר או התנדב או שלא נתן הערכים והדמים הר"ז עובר צל"ת שנאמר לא תאחר לשלם עכ"ל. ודקדקו האחרונים ז"ל דבמלות העשה כלל הכל צין מידי דתליא במקדש וצין מידי דלא תליא, אולם צל"ת השמיט מילי דלא תליא במקדש.

וכן כאן צספר המלות, כלל הכל, דז"ל צסוף דבריו וצין מיני הקרבנות כלם וצין דמים וצין ערכים וחרמים והקדשות ולקט שכחה ופאה, יליאת ידי הוצתו מאלו החלקים כלם צרגל ראשון שפגע צו מ"ע, ובמלות ל"ת קנ"ה, כתב ז"ל הזהירו מלחור נדרים ונדבות ושאר הקרבנות שהם חובה עליו, והוא אמרו יתעלה לא תאחר ובחא הקבלה שאינו עובר על לאו זה, עד שיעברו עליו ג' רגלים כסדרן עכ"ל, ולא הזכיר בהל"ת אח כל שכלל במלות עשה.

אמנם ראיתי בטו"א צאצני מלואים צרה"ש, צעטמא דרמב"ם, דלאו משום שאינו עובר צבל תאחר צמידי דלא תליא במקדש לא כלל בהל"ת, אלא מטעם דאינו עובר עליהם צג' רגלים כמידי דתליא במקדש, אלא דעובר עליהם מיד כמו צדקה דס"ל להרמב"ם (פ"ח מהל' מ"ע) דעובר מיד, ולא מיעטין רק דלא תלי צרגלים.

לחלתי, ואמרו שחילוק יש בין מה שאדם מחייב עצמו
בו כגון נדקה למה שאין אדם מחייב עצמו כלקט
ש"פ.

ולפ"ן שפיר י"ל דחייבי רחמנא צרגל ראשון
שפגע בו להוויא מתחת ידו, כלשון הרמב"ם הי"ל
שנאמר וצאת שמה והצאת שמה כלומר בעת שצוה
לחוג תצוה כל מה שאתה חייב בו ותתן כל חוב
שעליך לשלם. וכיון דהרמב"ם השמייע את כל זה
בהל"ת דצ"ת, לכאורה נראה דפטרם לגמרי מהלאו
דצ"ת. דאין לומר כנ"ל צטו"ה דחייבם בקיימי עניים,
כמו בצדקה, דלפי הגר"א ז"ל אי אפשר לומר כן,
דאת"ה הו"ל לפטרם גם מעשה כמו בצדקה.

אמנם לפ"ז קשה עוצה מ"ט חייבם צרגל אחד
בעשה ופטרם צג' רגלים מהל"ת ודלא כהמתניתא
דחייב את כולם צבל תאחר.

והנראה צזה לע"ד, דהנה הר"ן שם צרה"ש
הסביר לן דהא דתנא תנא כיון שעצר עליהן ג' רגלים
עוצר צצ"ת, לאו למימרא דלפני הזמן הזה ליכא
מינחא דיעבור על צ"ת, אלא דתנא לן תנא דליכא
מינחא שאחרי ג' רגלים לא יעבור על צ"ת, אמנם כל
מידי דלא תליא במקדש, אין לו ענין לג' רגלים לענין
צ"ת. ולפ"ז י"ל דבלקט שכחה ופאה עוצר מיד בין
קיימי עניים ובין לא קיימי עניים, והטעם צזה דע"כ
מיירי צאופן דקצר כל השדה, דאל"כ אלא דקיים
המזוה לעני ווגר תעזוב אותם, צודאי אין מועל
עליו חוב יותר דהמזוה רק עזיבה, ומש"ה הולרכו
התוס' צרה"ש (ד:) להעמיד בעצר ולקטן עי"ש,
וכיון דקצר כל השדה, הרי מחויב לאהדורי אחרי
עניים לתקן הלאו, דאל"כ ילקה, כמצוה צרמב"ם
(הל' מ"ע פ"א) וכיון דמחויב צלאו הכי לאהדורי
אחרי עניים, הוה נמי זמני' גם לענין צ"ת כמו צפסח
לשיטת תוס' ורש"י צרה"ש. ואף דאין חייבי' רק כדי
לתקן הלאו אצל צעיקר המזוה דלקט שו"פ אין
המזוה אף לאחר שקצר כל השדה רק עזיבה, אצל
מ"מ כיון דהוא מחויב לאהדורי כדי לתקן הלאו נקרא
זה זמני' לעבור על צ"ת.

אולם אין לפטרו צרגל ראשון שפגע בו ממזוה
עשה אם לא עבר. דלא דמי לצדקה כנ"ל, דחייב את
עצמו צנדרו, דהוה כאלו התנה צפירוש דלא מחייב
את עצמו ליתן לעניים רק היכי דשכיחי, אצל לא
לאהדורי צתרייבו, כנ"ל.

אולם מהגר"א ז"ל המוצא לעיל לכאורה לא
נראה כן צשיטת הרמב"ם, דז"ל אצל הר"ן פסק
כדברי הרמב"ם, שאף צג' רגלים ואף בעשה לא עבר,
וכן י"ל דטעמא דרגלים ורגל אחד משום דכיון צלא"ה
צא צצהמ"ק, וכמ"ש וצאת שמה וכי' וה"נ בצדקה
תליא צעניים, ואין ענין כלל נדקה לרגלים עכ"ל.

וראיתי צס' דברי יחזקאל צס' (י"ג) שתמה
על הגר"א ז"ל דכתב דלשיטת הרמב"ם ליכא עשה
צצדקה צרגל, דהוא נגד דברי הרמב"ם הי"ל דלענין
עשה דרגל אחד ליכא חילוק בין מידי דתליא צמקדש
או לא תליא.

והנראה דהגר"א ז"ל לא כיון אלא בצדקה,
דצדקה אין הזמן לא צרגל אחד לענין העשה, ולא
ג' רגלים לצ"ת, אלא הזמן של נדקה תליא אלא
בקיימי עניים שזה הזמן הקצוב צין לחיוב וצין לפטור,
דכ"ל להגר"א דהא דכלל הרמב"ם מחנת עניים בעשה
דוצאת שמה, כונתו על מטער עני ולקט שכחה ופאה
ולא אצדקה, כדאיתא צספר המזוה הי"ל דכתב לקט
שכחה ופאה ולא הזכיר נדקה, וחילוק גדול יש
צייניהם. דצצדקה נתחייב מטעם נדרו שגדה, שאמר
הרי עלי סלע לצדקה לעניים או הרי סלע זו לצדקה,
ומתלי תלי את נדרו צעניים, ונקצב הזמן צעניים
צין לחובה וצין לזכות, כלומר לחייבו צצ"ת לחלתי
היכי דקיימי עניים, ולפטרו צדליכא עניים, דהוה
כאלו התנה צפירוש, דלא מחייב את עצמו ליתן לעניים
רק היכי דקיימי העניים, אצל לא להוליכום אחריהם
למדי לפני רגל אחד או ג' רגלים, וכדמסיים הגר"א
ז"ל צלשונו הזהב, וה"נ בצדקה תליא צעניים ואין
ענין כלל נדקה לרגלים, הרי שהדגיש דוקא נדקה,
אצל צמתנת עניים כגון לקט שו"פ דרחמנא רמא
עלי' ולא תליא צדעתו, אין נקצב הזמן בקיימי עניים
לעבור לחלתי, ומחויב צרגל ראשון שפגע בו תחלה
להוויא מתחת ידו.

ולא מדעתי אני אומר כן אלא דהכי איתא
צריעצ"ה צשם הרא"ה ז"ל צרה"ש שם צד"ה אמר
רצא ולדקה. וז"ל והא דמקשי על פי' מלקט שו"פ
ל"ק, דרחמנא לא חייבי' לחלתי צמה שספק צידו
לעשות, אלא שהוא עצמו נתחייב צדצר פיו כגון נדר
של נדקה, אצל לקט שו"פ דלאו איבו נדר מידי אלא
רחמנא רמא עלי' לא חייבי' צצ"ת לחלתי עכ"ל, וכן
הוא צחינוך מזוה (תקע"ה), וז"ל אצל מהם שאמרו
שאף צל תאחר מחייבנו צצדקה צשאינו פורע אותו

מצוה פ"ד פ"ה

היא שנצטוינו להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה בלבד, והוא אמרו יתעלה, ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך, וכאשר רצו לקיים את האזהרה על הקרבה בחוץ של איזה קרבן שיהיה מכל הקרבנות, הביאו ראיה מאמרו יתעלה פן תעלה עולותיך בכל מקום, אמרו בספרא אין לי אלא עולות שאר קדשים מנין תלמוד לומר ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך, ועדיין אני אומר עולה בעשה ולא תעשה שאר קדשים לא יהיו אלא בעשה ת"ל ושם תעשה כמו שאבאר במקומו כשאדבר על הלאו וכו' וכבר נתבאר שכל הקדשים שהקריבם בחוץ הרי אלו בעשה ולא תעשה וחייבים עליהם כרת וכו'.

מצוה פ"ה. היא שנצטוינו להביא כל מה שנתחייבנו חטאת ועולה ואשם ושלמים לבית הבחירה אף על פי שהם בחוץ לארץ וכו' הרי נצטוינו להביאם לבית הבחירה, וחובה להעלותם על אף רחוק הדרך והוא אמרו יתעלה רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום, ולשון ספרי רק קדשיך אינו מדבר אלא בקדשי חו"ל, תשא ובאת מלמד שחייב בטפול הבאתו עד שיביאנו לבית הבחירה ונתבאר שם, שזה אינו מדבר אלא בחטאת ואשם ועולה ושלמים שנתחייב האדם.

להקריבו ולזרוק דמו על המזבח, ואם אין מזבח פטור מהמזבח עשה, כמו שפטורים לנו עכשיו לעלות לצה"מ, וכן במזבח הקודמת מזבח (פ"ג) מזבח עשה להביא כל הקרבנות המועלין עליו צרגל ראשון שכתב החינוך במזבח (תל"ח) שכל מי שנדר קרבן שיביא אותם צרגל שפגע בו ראשון, כתב בסוף דבריו וזכרתי מזבח זה בזמן הבית, וכן הוא במז"מ פי"ד ה"ג ממעשה הקרבנות, וז"ל וראיתי לבעל החינוך שכתב דעשה זו אינו נוהג כי אם בזמן הבית.

ונראה דהפטור הוא מתרי עממא חדא כיון דאין לנו מקום להקריב, כמו שכתב החינוך שם דנוהגת מזבח זה בזמן הבית שאז יש לנו רשות לעשות נדרים ונדבות והי' לנו מקום להקריב, ואפילו מי שעבר והקדיש אין ספק בידו היום להביאו למקדש, לפי שהבית חרב צטונותינו, ונראה דעוד יש לפטור משום דאין מזבח עכשיו לעלות לרגל וכבר כתבנו מזה לעיל מזבח פ"ג, והכי נמי בודאי אין המזבח מועלת עליו להקריב כל קרבן צבהמ"ק אם כן קשה מה שכתב דצה"מ אם הקריב קרבן בחוץ מצטל עשה זו ועובר על לאו, וצמ"מ ה"ג אס"מ פי"א המעול מוס בקדשים כגון וכו' לוקה, ואינו לוקה אלא בזמן שצית המקדש קיים שהרי הי' ראוי לקרבן ופסלו אבל בזמן הזה אע"פ שעבר בלא תעשה אינו לוקה, וכן בחינוך מזבח רפ"ז ונוהג אסור זה (נתינת מים) בכ"מ ובכ"ז, אבל אין חיוב מלקות כ"א בזמן שבהמ"ק קיים שראוי הצמחה לקרבנות, וצמ"מ שם ונראה דעת המחבר דזמ"א מלקות אינו חיוב אבל עובר

ויעוין צמ"מ פ"ג שם הוגק על הר"מ שנגזר מזבח פ"ה למזבח צפ"ט והביא קרבנות חו"מ, וב"י דהכ"נ נכלל במזבח אחת נהקריב כל הקרבנות צצ"ה"ב.

והנה החינוך במזבח (ת"מ) שנצטוינו להקריב כל קרבן צצ"מ ולא בחוץ לבית הבחירה. כתב בסוף דבריו וזכרתי מזבח זה וכו' בכל זמן שהעובר ע"ז אפי' בזמן הזה והקריב קרבן חוץ לבית הבחירה, הוא מצטל עשה זו, ועובר על לאו הבא ע"ז. אבל אין הכוונה לומר שיהי' עליו חיוב להקריב קרבן צצ"מ המקדש עכשיו שהוא חרב, זה דבר ברור הוא עכ"ל. ודברי החינוך שכתב שצ"מ הקריב קרבן מצטל עשה זו, ל"ע, כיון שכתב בסוף דבריו שזה דבר ברור שלא יהי' עליו חיוב להקריב קרבן צצ"מ עכשיו, למה הוא עובר על עשה, אם הקריב צמ"מ צשלמ"א על הללו דשחיטו חוץ, שפיר י"ל דעובר, אע"פ שאין בידו להקריבו מ"מ י"ל כיון דצגוף הקרבן אין חסרון בקדושתו קדושת מזבח, כיון דהלכה דמקריבין אע"פ שאין בית א"כ חל על הקרבן מדין הלכה קדושת קרבן, אע"פ שאין ראוי להקריבו כל זמן שאין המזבח בנוי אין זה חסרון בקרבן, דאין בקרבן שום פסול להקריבו, ואם יבנה המזבח הרי אפשר גם להקריבו, משה"ש שפיר חיוב כרת אם הקריבו בחוץ. דדחוי מעיקרא לא הוי דחוי ר"מ פ"ג מפר"מ. אמנם לענין לעבור על מזבח עשה זו שנצטוינו להקריב קרבן צצ"מ נראה דכל זמן שאין המזבח קיים לא חל עליו המזבח להקריבו, צמ"מ פ"ג מפר"מ ה"ג כ"ב וזכרתי עליו וכו' תזבח והוא עומד עיי"ש, דהמזבח הוא

בליה, אף צוה"ז, הרי דכחצו דאין מלקוח צוה"ז כיון שאין ראוי הבהמה לקרבנות העפיי שמקריבין אע"פ שאין בית מ"מ אין ראוין להקריבה, ומש"ה פטור ממלקות, כן הכי נמי י"ל דאין המלוה רק בזמן שבהמ"ק קיים שראוי הבהמה להקרב, דהמלוה היא להקריב, ועכשיו אין ראוי להקריב.

והנראה צוה דשאני מלות עשה זו ממלות להביא כל הקרבנות צרגל, או מ"ע דעלי לרגל, דהמלות האלו הם הוצות דגזרה התורה לעשות אותם לעלות לרגל וכן להביא כג הקרבני, ואם לא עליה, או לא הביא בעל העשה. והעשה צא לחייבו, וגם יש צו לזכותו דאם אין בית הבחירה להקריב וגעלות, לא חייבה התורה כיון שעכשיו צעונותיו אין בית הבחירה למעשה להקריב. אמנם העשה להקריב כל קרבנות צבהמ"ק, אין העשה צו בהיוב ת"ל צשנייה לא להקריב חוץ לבהמ"ק, אפילו אם הקריב על צמה לשם שמים, דצוה שאני ממלות הבאת כל הקרבנות צרגל, דהכי מוכח מקרא שהביאו ראוי לעשה, דלפני המקרא הזה כתוב השמר כך פן תעלה עולתיך בכל מקום כי אם במקום אשר יצטר שם תענה עולתיך ושם תעשה, והלמוד על עשה הוא משם העשה, כגומר לא צל מקום אלא שם העשה וזה לאו הבא מכלל עשה, וכן מפורש צבהמ"מ צליה (פ"ט) וי"ל הזהירונו שלא יקריב דבר מן הקרבנות חוץ לעזרה וכו' והוא אמרו שם תעלה וזה מלות עשה שיקריב שם העולה, והוא אמרו ושם תעשה ללמד שבחוק לא תעשה, והשרש אללנו לאו הבא מכלל עשה עשה, הרי מפורש שבחמת זה ל"ת אלא לפי הכלל שלא הבא מכלל עשה עשה, אף שהיא ל"ת, דעיקר שבה להזהיר לא לשחוט בחוץ. ולפ"ז י"ל כשם דהלי"ת דשחוטו חוץ חייב גם עכשיו כן ל"ת זו הבאה מכלל עשה גם כן עובר, ונראה דנפ"מ צוה אם הרג את הקרבן לא יעבור על עשה זו כשם שאין עובר על שחוטו חוץ, או שהתשל ולא הביא הקרבנות צודאוי לא עובר. אמנם בעלי לרגל, ובמלות להביא כל הקרבנות צרגל, גם אם התרשג ולא צא או לא הביא עובר.

ונראה דצוה יש ליישב ולהבין עממא דהרמב"ם דמנה במלוה פ"ה, שאינו להביא כל מה שאנחנו חייבים חטאת ועולה ואשם ושלמים אל צבהמ"מ ואע"פ שהם בחו"ל וכו', והוא אמרו רק קדשיך ולשון ספרי קדשיך אינו מדבר אלא בקדשי חו"ל תשא וצאת מלמד שחייב צעפול הבאתו עד שיביאנו לבית הבחירה ע"כ הלריך לעניינינו. והנה הרמב"ן השיג שם על זה שמנה למלוה צפ"ע מלוה פ"ה להביא מחו"ל, ואין זו המלוה לדעתי צוה בחשבון, שאנחנו נלעונו להביא כל הקדשים לצבהמ"מ בין שהם צאריך או בחו"ל כל מקום שהם, שם יוצאו ויקרבו והכל מלוה אחת והמקראות מרבים והולכים. ולשון ספרי כך הוא רק קדשיך אשר יהיו לך תשא וצאת צמה הכחוב מדבר אי בקדשי ארץ הרי כבר אמור הא אינו מדבר אלא בקדשי

חו"ל, ואחרי למד מזה שכל הקדשים הוא ענין שוה ומלוה אחת להטפל בהבאחם ולהקריבם צבית הבחירה. ע"כ.

ויש לומר דלהרמב"ם הוא מלוה צפ"ע מלוה חייבית, לא שצא אזכרה לא להקריבם בחוץ דזה ידענו מהלי"ת ומכלאו הבא מכלל עשה, כיון דאין צהם פסול להקריבם צודאוי יש צהם עשה ולי"ת דזה אפילו צצבור ומעשר שמועטן שם הספרי כנ"ל שאם צאו מקריבין צודאוי עובר אם שהטם בחוץ. והספרי לא מיעטן אלא מחייב לטפל ולהביאם, דצבי קרבנות מחייב ועשה על קרקפתו להביאם ולהקריבם. ואם התרשל ולא הביאם עד שמתו מחייבין עובר על עשה זו.

והנה הרמב"ן הוסיף להביא דצגמרה צתמורה דרש רק קדשיך אלו התמורות אשר יהיו כך אלו הולדות תשא וצאת יכול יכניסם לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון כדי שימותו ת"ל ועצית עונותיך הצצר והדם, והמדרשות צצגמרה הם ראוין צצפק הלכה ולחפסס עיקר. ונפי הני"ל י"ל דהדרבה מזה סויעתא להרמב"ם צודאוי בקרבנות חו"ל מיירי כהספרי שהחייב הוא להביא אותם, וסלקא דעתך חמינה אם העשה היא להביאם עשה חייבית י"ל דצוה צא העשה להביאם צבהמ"מ, דש"מ דגם הגמ' ס"ל דיש היוב להביאם, לא רק ל"ת הבא מכנג עשה לא להקריב בחוץ, דחייך מלינו נמימר דצוה יקיים העשה אלא שכונו על עשה שני תשא וצאת שחייב לטפל, ועל עשה צו הפירוש שאין כונת העשה רק להביאם אלא גם להקריבם, דאפילו אם נימח דצגמרה דרשו תשא וצאת על כל הקרבנות בין דארץ בין דחו"ל ע"פ היא עשה אחרת לא לאו הבא מכלל עשה, אלא עשה חייבית, והחילוק בין הספרי להגמרה דתמורה אינו אלא צוה בהספרי דרש תשא וצאת על קרבנות חו"ל, והגמרה דתמורה דרשו על כל קרבנות אמנם בין כך ובין כך היא עשה נוספת עשה חייבית לא לאו הבא מכלל עשה לא להקריב בחוץ כנ"ל. אלא דאם לא הביא בעל עשה זו.

ונראה לפ"ז דיש קולא ג"כ צעשה זו דצוה"ז אם לא הביא אינו עובר צעשה זו כנ"ל. אמנם אם שחטן בחוץ לא מייציעא דבכל קרבנות עובר צלי"ת וכלאו הבא מכלל עשה אלא גם צצבור ומעשר דאין עשה לכתחלה להביאם אם שחטן בחוץ עובר על ל"ת ולא הבא מכלל עשה.

ולפי כל זה שפיר כתב החינוך צמלוה (ת"מ) שנלעונו להקריב כל קרבן צבהמ"מ ולא בחוץ. שהעובר ע"ז והקריב קרבנו חוץ לצבהמ"מ, הוא מצטל עשה זו, דאין זה עשה חייבית אלא לאו הבא מכלל עשה לא להקריב בחוץ, ובמלוה (ת"מ) להביא אל צבהמ"מ מחו"ל לא סיים צצוה"ז, ג"כ עובר צעשה, והיינו מטעם הני"ל כיון דאוי אפשר להקריב אינו מחייב כלל צעשה זו.

אמנם נראה פשוט דגם צנחמת קדשים בחו"ל
 אם שחטה בחוץ בזה"ל בודאי יעבור על עשה ולי"ח
 דבעשה ראשונה להקריב כל קרבן בזה"ל נאמר בין
 על קרבנות הארץ ובין על קרבנות חו"ל. וגם על בכור
 ומעשר שאינו מחויב להביא לר"י אם שחטם בחוץ
 עובר גם בזה"ל בעשה ולי"ח. אמנם לר"ע כבר כתבנו
 צמלות בכור בהמה טהורה, דגם בזמן הבית אינו
 עובר משום שחוטי חוץ והטלת מום כיון דאין בהם
 קדושת מצבת, דאם באו לא יקרבנו. וראיתי בן צמ"ח,
 עיין לעיל צמלות בכור.

והנה מבואר ברמב"ם וכן בחינוך דזמן הזה
 ג"כ מחויב בשחוטי חוץ, משום דס"ל דקדשה לעתיד
 לבה ומקריבין אע"פ שאין בית דפסק כר' יוחנן דס"ל
 בן צמ"ח זכחים (קז:). וזכחים זכחים (ס"ח) ס"ל
 אחד תירוצא דר' יוחנן לא מחייב אלא במעלה בחוץ
 ולא השוחט, ומיירי בקטורת דלא בעי מצבה ומשי"ח
 נקיט ר"י המעלה בזה"ל ובשוחט דבעי זריקה על
 המזבח דווקא, אפילו ר' יוחנן מודה דפטור, ולענין
 הטלת מום נראה לכאורה פשוט דגם לפי התוס'
 דפטור משום שחוטי חוץ כיון דאין מצבה אמנם
 בהטלת מום דפסול לקרבן גם אם יבנה המזבח, נראה
 דחייב, גם בזה"ל כמו שפסק הרמב"ם, אם הטיל מום
 בזה"ל עובר בלי"ח.

ברם ראיתי בטורי ארן צמ"ח מגילה (י.) ד"ה
 ומ"ע הדר ז"י, שכתב שם בסוף דבריו, דלחירון
 התוס' דגם אם ס"ל דקדושה ראשונה קדשה לעתיד
 לבה לא מחייב ר"י אלא בהעלאתה, ולא בשחיטה,
 משום דאין ראוי לפניו דחסר המזבח, פטור נמי אם
 הטיל מום בזה"ל גם לר"י, ודבריו נע"ג, דהנה נראה
 פשוט דבשלמים ששחטן קודם שנפתחו דלתות הריכל,
 שאם שחטן בחוץ פטור צמ"ח יומא (סג.) מ"ע
 מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה, האם נימא ג"כ אם
 הטיל מום בקדשים קודם שנפתח הריכל שפטור,
 בודאי זה בודאי, משום דפסולן גם אחרי שנפתח,
 דשחיטה דכתיב ואל פתח א"מ לא הביאו וכיון
 דבעשה זו בשעת שחיטתו לא קרינן ואל פתח א"מ
 דאם הקריב אז פסולין מש"ה פטור אבל בהטלת מום
 דעובר מקרא כל מום לא יהי צו, וכיון דפסולו
 להקריבו בודאי חייב.

ונראה לע"ד דאם שחט לשלמים בחוץ קודם
 שנפתחו דלתות הריכל, דיהי חייב משום הטלת מום,
 ומאי דאמרינן דפטור, פטור משום שחוטי חוץ ופטור
 מכרת, אבל אם התרו צו משום הטלת מום חייב

מלקות. וראיתי צמ"ח מלוה (רפ"ז) וז"ל וגם נלע"ד
 בעה"י ברור דאם שחט קדשים בחוץ, חוץ מה שחייב
 משום ש"ח חייב ג"כ משום מטיל מום בקדשים דאין
 לך מום גדול מזה וכו', ולפ"ז נ"ל דאף באותן שאינו
 חייב משום ש"ח כגון שעיר המשחלה לאחר וידוי חייב
 משום הטלת מום, וכן שנים ששחטו בחוץ אע"פ
 דאינם חייבים משום ש"ח, דוק והשכח כל עניינים
 אשר א"ל לפורטן אם פוסל אותם בשחיטה חייב
 משום זה, מטיל מום, ושם מצוה המ"ח עוד,
 דלהרמב"ם אם הטיל מום קבוע בצעל מום עובר,
 לוקה עיין שם דמצוה צ"ח הריע"ה דהצוה ראי'
 ברורה דשיטת הרמב"ם בן, מדברי הרמב"ם פ"ב
 הע"ו בזהמ"ז, דכספק קבועים או עוברים המטיל מום
 צ"ח אין לוקה, דברור מזה אם הטיל מום בצעל מום
 עובר דלוקה.

ונראה דבודאי אם שחט בחוץ צעל מום עובר
 דפטור, כיון דאין ראוי בפניו, ואע"פ לוקה בהטלת
 מום והיינו מטעם הנ"ל דפסלו לעתיד. וה"ל בזה"ל
 כיון דקדושה קדשה לעתיד לבה, וכשיבנה המזבח
 ראוי להקריבו ולאו דהוי הוא בודאי חייב מטעם
 הטלת מום, ובגמרא תמורה כ"ה צע"ן במערבא
 המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו מי אמרינן
 כיון דלא קריבין לא מיחייב או דילמא כיון דקדשי
 מיחייב, אף דמסקינן שם כיון דלא קריבין לא מיחייב
 בהטלת מום, מ"מ נראה דשאני משחוטי חוץ, דעד
 כאן לא קמוצעי אלא בהטלת מום דר"ה ליחייבו
 משם דקדשי, אבל בשחוטי חוץ בודאי פטור דאין ראוי
 לפתח א"מ.

והכא בזה"ל כיון דס"ל דמקריבין אע"פ שאין
 בית והקרצן נתפס בקדושת קרבן לכל דבריו, אלא
 דאי אפשר לו להקריבו משום דמחוסרי חסרון המזבח,
 ומחוסר מעשה זו כמחוסר פתיחת דלתות הריכל,
 נראה לע"ד דודאי מחויב משום הטלת מום דפסלו
 לעולם, ולא דמי אם ס"ל דקדושה בטלה, אף
 דלכאורה י"ל מאי נפ"מ אם חסר המזבח או חסר
 כל הבית ולקדשו, אידי ואידי מחוסר מעשה, אמנם
 לא דמי דאם חסר קדושת הבית, לא חל על הבהמה
 קדושת קרבן, כיון דאין שום מקום צעולם עכשיו
 [עיין בתוס' זכחים ס"ה דכתבו אם לא קדשי לע"ל
 דנדחה לגמרי] מקום ראוי לקרבן, אבל אם לא בטלה
 הקדושה, אין זה אלא כפגומת המזבח ומחוסר תיקון
 כפתיחת דלתות הריכל. וסוף דבר דברי מרן הטורי
 ארן נע"ג.

מצוה פ"ו

היא שצונו לפדות מה שנחחדש בו מום מן הקדשים ויצא לחולין ויהיה מותר לשחוט אותו ולאכלו והוא אמרו יתעלה רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת. ולשון ספרי רק בכל אות נפשך אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפדו בו.

וכן ברמב"ם ה"ל אוסורי המזבח (פ"א ה"י ו'), המקדיש בעלת מום למזבח וכו' ה"ז נתקדשה ותפדה בערך הכהן ותנא לחולין ויביא בדמיו קרבן, וכן הדין צבהמת קדשים שנפל זה מום, ומ"ע הוא לפדות קדשים שנולד בהן מום וילאו לחולין ויאכלו שנאמר רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת צשר, ע"כ.

והנה בכ"מ הראה את מקור הרמב"ם מצבורות (ט"ו), והלח"מ העיר דהתם לא נאמר הלא תזבח ולא יביא אחר הפדיון ואין ראוי למ"ע הלא הראה את מקורו מהספרי ה"ל והביא דבס"מ הראה את המ"ע מספרי, ואמנם מפורש בן כהן צבה"מ.

והנה הרמב"ם כלל כהן בעלי מום שקדם להקדישן; וב"מ לאחר הקדישן, שכתב מתחילה המקדיש צ"מ למזבח וכו' ותפדה בערך הכהן, והלח"מ וכן הדין צבהמת קדשים שנפל זה מום, דמשמע שהלכה בפדיון שוב. והקשה הכ"מ לרצו יוחנן צתמורה צתניא כותי דצ"מ מטיקרו אינו בכלל העמדה והערכה לדברי הכל, והיכי רצונו לא מפליג צונייהו, ותירץ וז"ל ועי"ל רצונו יוחנן לא אמר דאותה למעוטי צ"מ מטיקרו הלא לומר דבעל מום מטיקרו אפילו אם מת נפדה ללא צעין זהו והעמיד אבל כשהוא חי לדבריו הכל נפדה הוא בערך הכהן, וזה עיקר שהרי כי כתב רצונו צבמוך גבי מה בין צ"מ קבוע ע"כ, דמפורש בן צה"ל י"א דצ"מ מטיקרו וא"כ מתה קודם שתפדה נפדית אחר שתמות, ובהקדיש תנימה ונולד לה מום אם מתה קודם שתפדה תקבר.

ובלח"מ שם הבין בדברי הכ"מ דמחיים אין נפ"מ בין צ"מ מטיקרו לנולד זה מום דשניהם צעין העמדה והערכה. הלא אם מתו בלי פדיון אז מפליג צונייהו דצ"מ מטיקרו יש לה פדיון וב"מ אחרי הקדישן תקבר ואין להם פדיון והקשה הלח"מ דאם בן כי היכי דאמרינן לר"י דאותה צא למעוטי צ"מ מטיקרו ללא צעין העמדה והערכה. נימא גם לר"י דאותה צא למעוטי דאחרי מיתה לא צעין העמדה והערכה ויש לה פדיון כסדרת הרמב"ם צ"מ מטיקרו דמחיים צעין העמדה והערכה ויש לה פדיון ולמה נשאר צגמרא בקושי ללוי אותה למעוטי מאי, ותו הקשה דמ"ל לרצונו חילוק זה. דאי נכנס בכלל העמדה והערכה אם מת יקבר, ואם לא נכנס בכלל העמדה והערכה אפילו חי לא צעני העמדה והערכה, ע"כ. ובמל"מ שם כתב על קושית הלח"מ דקושיא

מטיקרא ליתא, דענין העמדה אינו הלא למעט מת, דכשהוא חי לא שייך העמדה הלא הערכה, וזה שכתב כהן ותפדה בערך הכהן ולא הזכיר העמדה, וזה שכתב בפ"ה מהלכות ערכין הרי זו לריכה העמדה צצ"ד הכונה היא למעט מתה ללא שייך זה העמדה, דהעמדה זו מה היא, וכי תימא שיביאו אותה לצ"ד וישומו אותה ה"ל כל הקדשות אף דמעטעין ושדות ע"י צ"ד הם נפדין וכמ"ש ר"ש פ"ה מהלכות ערכין, ואל"כ מה חידש רצונו גבי צבהמת שריכה העמדה הלא ודאי הינה הלא למעט מת הלא וקרא נמי דכתיב והעמיד הוא למעט מת, ללא שייך והעמידה, ומסיק שם וכי תימא דגבי צבהמת לריך שיביאו אותה לפני צ"ד וישומו אותה שם ולא שישלחו שמהם לצומה אבל צשאר דברים אין לריך שיביאום לפני צ"ד הלא די שישלחו צ"ד שמהם וישומו אותה והל"כ נפדית. ואם נימא דחילוק זה אמיתי, ובצעלי מום מטיקרו לא צעין העמדה אפילו כשהוא חי ומש"ה מת יפדה, ובמילתא דצעין העמדה כשהוא חי אם מת יקברו. אל"כ רצונו לא הזכיר גבי בעל מום מטיקרו הלא הערכה דוקא אף לוי דתני העמדה ע"כ ס"ל דאם מת יקבר, ומה שהקשה עוד דמ"ל לרצונו חילוק זה דאי נכנס בכלל העמדה והערכה אם מת יקבר ואי לא נכנס אפי' חי לא צעני העמדה והערכה לא ידעתי היכן כתב רצונו דצעני העמדה שיקשה לו דאם מת יקבר עכ"ל.

והנה לפי דברי המל"מ דקאמר, וזה שכתב כהן רצונו ותפדה בערך כה' ולא הזכיר העמדה, הבין המל"מ דזה דקאמר הרמב"ם כהן ותפדה בערך ולא הזכיר העמדה, דהרמב"ם כיון דצדריו לתרווייהו בין צ"מ מטיקרו ובין שנולד זה מום, דודאי צ"מ מטיקרו אינו לריך העמדה, הלא ע"כ כוונת המל"מ על צבהמת הקדש שנולד לה מום, ומחיים אין חילוק בין צ"מ מטיקרו ובין נולד לה מום, אדאי ואדאי רק הערכה, ומה שכתב הרמב"ם בפ"ה מטרכין כל המקדיש צבהמת צחיי' בין טהורה בין עמאה בין קדשי הצית ובין קדשי מזבח שנפל בהן מום הרי זו לריכה העמדה צצית דין, הוא למעט מת.

אמנם מה שסיים הרמב"ם שם, לפיכך אם מתה הצבהמת קודם שתערך ותפדה אין פודין אותה אחר שמתה הלא תקבר, קשה לדבריו, דנראה מדברי הרמב"ם שכתב לפיכך, דמעטם שמהיים צעין העמדה

צ"ד, והקפיד הכתוב והעמיד הבהמה, ואחרי מיתה
 אי אפשר זה משה תקצר, (וכן בחינוך מלוא תמי"א
 וז"ל דיני המלוא שאם מתה קודם שתפדה תקצר שאי
 אפשר לפדותה שככתוב הריכה העמדה והערכה)
 לא משמע כדברי המל"מ, דהעמדה לא נאמרה אלא
 למיעוט, למעט מת דהרמז"ם הדגיש בדבריו דמשום
 שזו לריכה העמדה צ"ד שנאמר והעמיד את הבהמה,
 לפיכך אם מתה תקצר, דכתיב וז"ל למימר כל המקדיש
 בהמה וכו' קדשי המזבח שגפל בהן מום אין לה פדיון
 אלא חי דכתיב והעמיד לפיכך אם מתה תקצר, ובכדי
 כתב לריכה העמדה צ"ד, הלא כל הקדשות נמי ע"י
 צ"ד הם נפדו, כדברי המל"מ לעיל, ומה שלא
 המל"מ לחוק ולחלק דבהמה לריך שיביאו אותה לפני
 צ"ד וישומו אותה, ולא שישלחו צ"ד שמהים לשומה
 ובשאר דברים די שישלחו צ"ד שמהים וישומו אותם,
 כמוכן אינם אלא דברי דוחק, כמו שהקשה בעלמו
 דה"ל לו להרמז"ם לנארו בפ"ח החלוק הזה.

איברא להעמדה שכחוב, אין הכוונה שעתמיד
 על רגלי, (עיון תוס' ערכין (כד.) ד"ה ולא אלא),
 דכתיב אמרינן בחולין (ל:) וכי חימא צעי העמדה
 והערכה, והחנן שחט צה שנים או רוב שנים ועדין
 היא מפרכסת ה"ה כחי לכל דבריו וברש"י שם וכי
 תימא אין קדיש נפדו בלא העמדה והערכה כדכתיב
 והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן אותה
 וזו אין יכולה לעמוד על רגלה ע"כ. וע"ז מביא
 מחניטין דמפרכסת כחי לכל דבריו, ולא בעינן
 העמדה על רגלה, אלא והעמיד בחי"י את הבהמה
 והעריך אותה הכהן, דהתנאי בהערכה הוא בחיים
 דוקא, ולאחר שחיטה או מיתה לא נקרא והעמיד
 הבהמה דנחשב אז רק צה, צה שחוטת או צה
 נבילה.

ונראה דצוה יש חילוק בין בהמה שגפל צה מום
 או צ"מ מעוקרו, דבהמה שגפל צה מום יש תנאי
 בהערכה בחיים, ובבהמה צ"מ מעוקרו אין צה אלא
 הערכה, והערכה שייך בין בחיים בין במתה, וזה
 שכתב הרמז"ם באסורי המזבח, המקדיש בעלת מום
 למזבח ה"ז נתקדשה ותפדה בערך הכהן, וכוונתו רק
 על בהמה צ"מ מעוקרו, שגם היא לריכה הערכה,
 וזה כמו שמסיק שם המל"מ דרבינו לא כתב צ"מ
 מעוקרו דבעינן העמדה אלא הערכה.

והנראה לע"ד דיש חילוק יסודי בין הערכה
 בהמה ובין פדיו של הקדש מעלעלין ושדות. אף
 דשניהם צעי צ"ד, דמעלעלין של הקדש בעינן דהפדיו
 חעשה בשלשה בקיאות בשעת פדיו. אמנם הערכה
 בהמה, לריכה שומה לפני הפדיו והשומה מעכב
 הפדיון לכל זמן שלא נעשה ע"י צ"ד שומה אין לעשות
 פדיו, והרמז"ם בשה"מ מלוא (קט"ו) היא שזונו דדון
 ערכי בהמה והוא אמרו והעמיד הבהמה לפני הכהן
 והעריך אותה הכהן, ומתורתו של הרמז"ם אלמדנה,
 דז"ל הרמז"ם צ"י חי ה"ל ערכין אין פדיון את

ההקדשות אלא בשלשה בקיאות וכשמעריכין בהמה
 וכיוצא בה משאר מעלעלין שמיין אותה בשלשה, פירוש
 דאין לעשות פדיון אלא אם שמיין בשלשה לפני הפדיון
 וזה מעכב הפדיון, והכ"מ הראה את מקור הרמז"ם
 ממחיתין ריש סנהדרין ובגמרא שם (ט"ו), דחנן
 במחיתין ההקדשות בשלשה והעריכין המעלעלין
 בשלשה, וברש"י שם ההקדשות הלא לפדותן, והעריכין
 המעלעלין מפרש בגמ' באומר ערכי עלי צה כהן
 לגבות ממנו מעלעלין בג' קרקעות בעשרה. וברש"י
 שם באומר ערכי עלי ואינו פורע וצו כהן למשכנו
 ומלא לו מעלעלין נגבין בשלשה שמתין. והרמז"ם כולל
 בזה גם כשמעריכין בהמה דמפורש בקרא דבעינן
 העמדה והערכה או הערכה, דשמיין אותן בשלשה.
 דהפדיון של הבהמה לריכה להיות לפי סדר זה ולפני
 הפדיו לריכה שומה של צ"ד של שלשה אשר לזה כיון
 הרמז"ם בדבריו צ"י מעריכין בהמה י"צ כל
 המקדיש בהמה בחי"י בין עהורה בין עמאה בין
 קדשי הבית ובין קדשי המזבח שגפל בהן מום ה"ז
 לריכה העמדה בבית דין שנאמר והעמיד את הבהמה,
 וכוונתו שריכה לפני הפדיון שומה צ"ד.

וכן נראה מתוס', חולין קל"ה דחנן שס' ראשית
 הגז אינה צמוקדיש ומקשינן בגמ' צמוקדישין מי"ע
 לא, אמר קרא לאך ולא לאן הקדש ומקשינן הלא לאו
 בני גיזה ניכרו ומשינן בקדשי צדק הבית ומקשינן
 שוב והא קדיש לה, ומשינן סד"א לפרוק וליחב ל"י,
 ומקשינן והא צעי העמדה והערכה, והקשו בתוס'
 ולימא כשהעמיד והעריך, ואחר כך עבר וגזו ופדה,
 ותירצו וז"ל דצעת פדיו צעינן העמדה והערכה,
 דמוכח מהתוס' דחרי מילי ניכרו הערכה והפדיון,
 אלא דחירצו דבעינן שהערכה חיה חייב לפני הפדיו,
 ובמס' מעילה ט"ו ד"ה ואפילו, דאם ה"י העמדה
 והערכה בחיים ולא הספיק לפדות מחיים עד שמתו
 יש להם פדיון, דש"מ דהערכה אין זו של פדיון, אלא
 שמכשיר את הפדיון, ומתוס' מעילה מוכח דהעיקר
 מה שנאמר העמדה והערכה הוא לא צה למעט את
 הפדיון לאחר מיתה כדברי המל"מ אלא מעט שאי
 אפשר לעשות אחרי מיתה העמדה והערכה ואם
 נעשה מחיים אפשר לפדות גם אחרי מיתה.

אמנם דצריכה ל"ע ממה שכתבו בחולין דבעינן
 הערכה בשעת פדיון וכבר נשאר צ"ע הגרע"א ז"ל
 בגליון הש"ס שם. אמנם צעוקר הדבר לודקין דברי
 המל"מ דכל דבר שאריכין העמדה אין פדיונו אלא
 בחיים, לפי דברי המל"מ האלו כתוב מפורש דאין
 לפדות אחרי מיתה או כדברינו דיש תנאי בפדיון שאין
 לפדות אלא אחרי שחיה העמדה הבהמה בחי"י לפני
 צ"ד וישומו אותה ואז יש לה פדיון, והעמדה מעכבת.
 ויחוישב הכל כדברי המל"מ.
והנה ברמז"ם ה"ל בעריכין כל המקדיש בהמה
 בחי"י וכו' הרי זו לריכה העמדה צ"ד, מסיק שם
 הרמז"ם אצל אס הקדיש שחוטת או נבלה לצדק הבית

כרי זו חפדה כשאר מטלעלון, ולפי כ"ל זה צד
 להורות דלא מיבעיא שלא מעכב העמדה, אלא דגם
 הערכה לפני פדיון לא לריכה, אלא בהפדיון לריכס
 להיות שלשה בקיאים, כ"ל, והדגיש אצל אס הקדיש
 שחוטב או נבלה לבדק הבית, דאס הקדיש בהמה
 עמאה או בעלת מוס לבדק הבית לריכה העמדה
 והערכה, דעד כאן אמרין דאס בעלת מוס מעיקרו
 יש לה פדיון לאחר מיתה דאין לריכה העמדה והערכה
 וממעטין מדכתיב והעמיד אותה ולא בעלת מוס
 מעיקרו, זה דוקא בקדושת המזבח אצל בקדושת צדק
 הבית אין נפ"מ בין בעלת מוס מעיקרו או שנתחוב
 בעלת מוס, ומפורש בן בחוס' תמורה ל"ג ד"ה הכא
 דבקדשי צה"ב יקברו בכל ענין דלא שייך לפלוגי בין
 חס מעיקרו לנפ"מ מעיקרו. דגם בהמה עמאה לבדק
 הבית לריכה העמדה והערכה כדברי הרמב"ם בהלכה
 זו.

והנה הראב"ד השיג על סוף דבריו, וז"ל אצל
 אס הקדיש שחוטב וכו' חפדה, וכתיב א"ל אפילו
 למזבח ואפילו הקדישה חיים למזבח ומחו אס היו
 בעלי מומין מחילתן יפדו, ונפ"מ שס אחרי דהציא
 השגת הראב"ד, כתב וז"ל ואני אומר שמי"ש רבינו
 לבדק הבית אורחא דמלחא נקיט דאין דרך להקדיש
 למזבח לא שחוטב ולא נבלה. ומ"ש, ואפילו הקדישם
 חיים למזבח אס היו בעלי מומין מחילתן יפדו, כבר
 נתבאר בסמוך ודייקתי בן מלשון רבינו ע"כ ואולי
 כוונת הרמב"ם, כ"ל לחלק דלא לריכה הערכה כלל
 דזה דוקא אס הקדיש שחוטב דבעל מוס מעיקרו בעי
 הערכה, ואין ה"ל לבענין אס הקדיש שחוטב אין
 נפ"מ אס הקדיש למזבח או לצה"ב, אלא אורחא
 דמלחא נקיט כדברי הכ"מ.

מצוה צ' צ"א

היא שצוה לשרוף קדשים שנטמאו. והוא אמרו והבשר אשר יגע בכל
 טמא (וצריך לסיים לא יאכל באש ישרף כמפורש רמב"ם ה' פסח"מ פ"ט הל' א')
 ובג' שבת בא לבאר הטעם שבעבורו אסור להדליק בשמן תרומה שנטמא
 ביו"ט ואמרו בזה שבתון עשה הוא והל' יו"ט עשה ולא תעשה ואין עשה
 דוחה את ל"ת ועשה וכו'. ושם גם כן אמרו כשם שמצוה לשרוף קדשים
 שנטמאו כך מצוה לשרוף שמן תרומה שנטמא וכו'.

מצוה צ"א הוא שצוה לשרוף נותר, והוא אמרו יתברך והנותר מבשר
 הזבח באש ישרף וכו'. אמרו בבאור כי לאו דנותר נתק לעשה ולכן אין
 לוקין עליו והעשה הוא שזכרנו והנותר ממנו באש תשרופו ודין הפגול
 והנותר שרין וכו'.

א

וברמב"ם ה' פסח"מ פ"ט הו"א, מנזח עשה
 לשרוף כל הקדשים שנטמאו וכו', וכן הנותר מנזח
 עשה לשרפו שנאמר והנותר מבשר זבח השלמים ביום
 השלישי באש ישרף, ובכלל הנותר הפגול וכל פסח"מ
 הכל נשרפים. ולכאורה יש להקשות למה מנה שריפת
 קדשים שנטמאו למנזח בפ"ט, דלכאורה הם בכלל כל
 פסח"מ.

והנה זה מצוה צפסחים (פ"ב:): דכל שפסולו
 צדקש צשריפה לא שנה קדשים קלים ולא שנה קק"ד
 גמרא גמירי לה. ומקשינן והבשר אשר יגע בכל עמא
 לא יאכל באש ישרף למ"ל הו"א לגופי' אילעריך סד"א
 כל פסולי צדקש כגון לן דמה נשפך דמה ילא דמה
 זישחטה צלילה דצשריפה דליחניהו צחולין אצל נטמא

צחולין נמי מפסיל אימא הו"א וליחטעד ציה עובדון
 דחול אימא לא תיבעי שריפה ותו סגי לי צקצורה
 קמ"ל.

והנה צה"ל ה' כתב הרמב"ם אע"פ שהשלמים
 אסורין צאכילה מחילת ליל שלישי אין שורפין אותן
 אלא ביום בין צזמנס בין שלא צזמנס עיין צכ"מ, וכן
 הפגול אינו נשרף אלא ביום.

ובמ"ח מצאנו דהלכה זו דאין שורפין קדשים
 צלילה, אינה אלא צנותר ופגול דהוא צכלל נותר,
 אצל קדשים שנטמאו שורפין גם צלילה, ומצינו דדבר
 זה מפורש צרמב"ם פ"ז ממע"ק ה"ג דז"ל שלשה
 מקומות לשריפה וכו' וסיים שס ושריפת כל הנשרפים
 כשרה צור וצלילה, דמצוה דעל כל פסח"מ כשרין
 צלילה וז"ל דהרמב"ם לא פרט כאן נותר וסמך עמ"ש
 צה' פסח"מ. וכן מוכיח ג"כ מלשון הרמב"ם הו"ל

דכתב דאין שריפת עמא ונותר ופגול דוחה יו"ט
 ובהלכה זו דכתב אין שורפין אלא ביום, לא הזכיר
 רק נותר ופיגול, ע"ש, ועיין בשע"מ בהלכה זו,
 שהקשה דרש"י דבין אז לכל הנשרפים שלא
 יבא אלא ביום. (ובש"מ לא הראה מקור דשורפין
 בלילה).

ואולי י"ל דהנה בשבת (כ"ג) גרסינן אין
 מדליקין בשמן שריפה בשבת, שמן של תרומה שנעמאה
 ובשבת מ"ט לא מתוך שמא עליו לבערו גזירה שמא
 יטה, ושם בדף כ"ה חמרינן כשם שמא לשרוף קדשים
 שנעמאו כך מנזה לשרוף התרומה שנעמאה, ועיין
 בתוס' ד"ה כך אהה מנזה, דכתבו ב"י דמדאורויתא
 בשריפה מדאיקרי קודש, והנה מביאין ירושלמי דאסור
 להדליק מצטוד יום שידליק בלילה דכל השריפה לריבה
 להיות ביום דוקא, ואיך חמרינן כהן מתוך שמא
 עליו לבערו גזירה שמא יטה, הא אין מנזה של נותר
 אלא ביום אלא דש"מ דשאני קדשים שנעמאו שמלותן
 גם בלילה וכן מובא כהן בסה"מ דמביא הגמ' בשבת
 כשם שמא לשרוף הקדשים שנעמאו כך מנזה לשרוף
 תרומה שנעמאה. ואפילו א"כ לא נימא כדברי הירושלמי
 ה"ל אלא כיון דהדליק מצטוד יום מקיים מנזה
 שריפת קדשים גם בנותר א"כ נשרף בלילה, אמנם
 מלשון הגמ' שמנזה עליו לבערו גזרינן שמא יטה
 משמע דהמנזה עליו גם בלילה, דש"מ סתמא דגמרא
 דלא ס"ל כדברי הספרי ה"ל דמרבא לכל הקדשים
 שאין נשרפין בלילה.

והנה ביסוד הזה דקדשים שנעמאו שורפין גם
 בלילה, מתרומים בזה הקושי המפורסמת מצעל פ"י,
 דהקשה ע"ז דכתבו תוס' בקדושין ל"ד ד"ה מעקה
 דהרי יוסף מא"י הקשה מהא דחמרינן אין מדליקין
 בשמן שריפה ביו"ט משום דיו"ט עשה ול"ת ושריפת
 קדשים אינה אלא עשה, אשה שאינה חייבת בעשה
 דיו"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שריפה
 ביו"ט, והקשה ע"ז הפ"י דכיון דאין שריפת קדשים
 בלילה א"כ אשה בכלל אינה צמזמת שריפת קדשים.
 ולפי ה"ל האי קושי משיקרא ליתא דשריפת קדשים
 שנעמאו מלותן גם בלילה.

והנה בחינוך מנזה קמ"ג צמזמת שריפת נותר,
 איתא בסוף דבריו, ונוהגת צמן הבית בזכרי כהונה,
 כי להם העבודה, וכהן שעבר ולא שרף הנותר צעל
 עשה ועבר אלאו דלא תותירו, אבל אין לוקח על לאו
 זה לפי שאין צו מעשה. ובהגהות מלי"מ על החינוך
 ז"ל לא ידעתי אמאי לא כתב שנוהג אף בישראלים
 כגון בקק"ל. ובמ"ה הוסיף דגם ישראל בקק"ד א"כ
 הוא בטורה מוטל על כל ישראל, ומי שראה נותר מנזה
 עליו לשרפו כמו חמץ, ויש לעיין בזה, דהביא ראי'
 מחמץ לשריפת קדשים. אמנם איתא מפורש בחמץ
 צ"ק (א:): דאמר רבה גזל חמץ לפני הפסח וצא
 אחר ושרפו במיטד פטור שהכל מלווים עליו לשרפו.
 אך יש לעיין בטעמא שהכל מלווים. א"כ מקיים מנזה

בעור חמץ בזה, או דלא מקיים שום מנזה אלא
 דמנזה לבער כדי להגיל את הגזמן מלאו דלא יראה,
 אבל לא מקיים שום מנזה בהצטורה עלמה.

והנה ראיתי בחוברת מאסף אהל תורה משנת
 תרפ"ד אשר ילא לאור ע"י הקדוש הגאון ר' אלחנן
 ווסרמן ז"ל הי"ד, ושם בחוברת חד"ת מ"כ הגאון
 ר"ש שקאפ ז"ל, וז"ל נסתפקתי אם איכא דין שליחות
 במנזה שריפת ובעור חמץ ואם עשה שליח וצא אחר
 ועשה הבעור אם הוב כחוטף מנזה דחייב לשלם או
 אם דומה מנזה זו כמנזה מילה דפסק הרמ"א דא"ל
 לשלם בח"מ שפ"ב, ומבאר שם דמנזה מילה וכסוי
 הדם הוא מנזה בחפץ, וכל מי שעושה זה נתקיים ע"י
 המנזה. ולכן לא שייך שליחות, שהוא עלמו מקיים
 המנזה, ומסופק בזה איך הדין במנזה בעור חמץ, אם
 המנזה כמו כסוי הדם או דהמנזה דוקא על הגזרא,
 ע"כ וכה דלא מביא ראי' דחמרינן שכל אדם מלווים
 עליו לבערו היינו כ"ל דו"ל דמלווין כדי להגיל אותו
 מצל יראה ובל ימלא, ומש"ה ליכא למישמע מיני,
 ויותר מסתברא דבחמץ א"כ חטף מחצירו צעל החמץ
 ושרפו נראה יותר לומר דלא מקיים מנזה חציחו,
 דדוקא על חמץ שלו שהוא עובר עליו צבל יראה ובל
 ימלא אותה עליו החורה להשביח, אבל חמץ של חצירו
 כשם שלא עובר עליו דשלק אין אהה רואה, הי"ל
 דלא מקיים המנזה א"כ שרף את של חצירו שלא
 בשליחות.

והנה בקדשי קדשים שמנזה אכילה אינה רק על
 זכרי כהונה, והם מלווים על לאו דלא תותירו, יש
 גם כן לומר כיון דרק זכרי כהונה עוברים על לאו
 דלא תותירו, דכל מי שאסור לאכול בודאי אין עליו
 הלאו דלא תותירו, והעשה צא לתקן הלאו, בודאי יש
 לומר דהמנזה מוטלת רק על מי שמחויב לאכול,
 וישראל א"כ שורפו מצעל המ"ע של הכהנים, צרם
 בשלמים דישראל הצעלים מנזה לאכול ועליו צא
 האזהרה לא תותירו, בודאי לדקו דברי המל"מ דהמנזה
 מוטלת עליהם, ובקדשי קדשים נראה כ"ל וזה מה
 שכתב צעל החינוך ונוהגת צמזמת כהונה כי להם
 עבודה וכהן שעבר ולא שרף הנותר היינו בקדשי
 קדשים צעל עשה ועבר אלאו דלא תותירו, ויש להעיר
 עוד, דגם כהן שאינו מצית א"כ, א"כ מוטל עליו המ"ע
 דשריפת קדשי קדשים, לפי מה שזכרנו במנזה אכילה
 קדשים שמנזה על בית א"כ לאכול וכהן מצית א"כ
 אחר אין מוטל על קרקפתיו לאכול בחיוב גברא אלא
 א"כ אוכל מקיים מנזה יש לספק אם הוא מנזה
 לשורפו צין כך וצין כך לדקו דברי החינוך דכתב
 דהמנזה על זכרי כהונה דוקא.

אמנם בשלמים דמוטל על צעלים לאכול הבשר,
 ואשה המביאה את השלמים, דודאי מחוייבת על צל
 תותירו דהשם הכתוב אשה לאיש בכל הלאוים, יש
 לומר דאשה גם כן מלווה אף דמנזה עשה שזמן גרמא
 היא, שזה תיקונו של הלאו, ובלאו אשה דומה לאיש.

דכוה כאינו מלווה ועשה, ומחוייב המ"ל נראה
דאחר לא מלווה.

ב

הרמב"ם בהלכה א' פ"ע כתב מ"ע לשרוף כל
הקדשים שנעמחו, וכן הנוחר מ"ע לשרפו, ובכלל
הנוחר הפגול, וכל פסולי המוקדשין הכל נשרפים ע"כ.
וכנה המל"מ בפ"י"ט בהל' טו', דכתב הרמב"ם הסור
להותיר מצטר קדשים לאחר זמן וכו' והמותיר אינו
לוקח שהרי ניתקו הכתוב לעשה, והקשה המל"מ
דפ"ח מהלכות ק"פ הל' ז' כתב הרמב"ם המניח
אימורים ולא הקטירן עד שללו ונפסלו בלידה הרי זה
עובר בל"ח ואע"פ שעבר אינו לוקח לפי שאין צו
מעשה, ולא כתב שניתק לעשה, ומתוך דלא מלינו
באכילת המזבח ניתק לעשה, ואע"ג דרבינו יליף לכל
הקדשים דניתקו לעשה מקרא דוהנוחר ממנו עד בקר,
הא ל"ק דאכילת אדם מאכילת אדם ולפי אהדדי דגבי
אכילת אדם ניתקו לעשה ה"י כל קדשים שהם אכילת
אדם, אבל אכילת מזבח לא יליף מאכילת אדם ומש"ה
באימורים ליכא לפטורא משום דניתקו, אלא משום
דכוה לאו שאין צו מעשה. וכן מוכח מסה"מ דמנחות
ל"ח קט"ז כתב אהרנה דלא ילין ותו לא מדיי ובל"ח
ק"י"ז ק"י"ח ק"כ דהכל צותר צטר האכל ע"ש כתב
צולם שהוא ניתק לעשה, וכן כתב שם במנחה ק"כ
הזהירו מהותיר דבר מצטר החודה עד הבקר, ומזה
למדנו שאר קדשים כי כל מה שישר מהסו אחר זמן
אכילתם שהוא נותר חייב לשרפו ואין לוקחן עליו לפי
שהוא ניתק לעשה ושריפתו מנחת עשה, ומבואר בדברי
המל"מ דאכילת אדם צותר מנחה לשרפו.

ג

ובמה שהבאתי דברי הגר"ש ז"ל ספיקא לענין
חמץ, עיין בחק יעקב הל' פסח, סו' תל"ה, דכתב,
היכא דמת אביהם ולא בעלו כיון דאסורי לא מוריש
לצרי, חייבים מדרבנן לצטרו, והא בגווגא זו הל חיוב
השצחה על אביהם אלא דאנוס, ואם נימא דעל חמץ
של חבירו חייב לצטרו ק"ו באופן זה חייבים, אלא
נראה פשוט דאין חיוב השצחה על חמץ של חבירו
אפילו היכא דלא בעלו, וז"ל הח"י ונ"ע בני שלא
צדק חמץ קודם זמן איסורי ומת אי על היורשים

וביתר צורך, דהנה הריטב"א בקידושין חידש דמלות
מילה אינה בכלל מנחת עשה שזמן גרמא, דמ"ע שזמן
גרמא אינה אלא במנחת שעל גופו, ומנחת מילה
המנחה אינה על גופו, ועעס סברתו נראה, כמ"ל
דהמנחה על החפלא דבקיומו של דבר תלוי ומש"ה אמרו
דאין שליחות במנחת האב, כיון דמי שמל מקיים
המנחה צוה שמל, דגדולה מזה ראה המ"ח לומר
דאפילו אם יכין בפירוש שלא לקיים מנחת מילה
אפשר דהמנחה נתקיים, ובחי רח"ל דמנחת שריפה
בחמץ הוא בחפלא של חמץ ומש"ה נקרא נעשה מנחתו,
ולפ"ז יש לומר דמנחת שריפת בקדשים גם כן הוא
מנחה בחפלא, כמו שמסביר החינוך בעעס הדבר כדי
שלא יהא מוטל קדשים בצזיון, ואשה שיש לה שלמים
ומנחה על כל תותירו בודאי יש לומר שאין זה מ"ע
שזמן גרמא, ותו י"ל כיון דהמנחה צטר קדשים הוא
מ"ע בגוף החפלא של הדבר, נראה פשוט דאם אשה
שרפה בודאי מקיימת העשה, זולת הטעם שראיתי
באחרונים שר"ו לומר דהא דאשה פטורה ממנחת עשה
שזמן גרמא אינה פטורה רק מהחיוב ולא דליתא
בקיום. אמנם נראה במנחת שבגופו יש לומר דגם
דליתא בקיום אבל במנחות שהם מוטלין על חפלא אם
תעשה את המנחה בודאי קיימה המנחה. וצוה יש ליישב
קושית הפ"י, דשריפת קדשים היא מנחה שאינה על
גופו, כדברי הריטב"א.

ויש לעיין עוד יותר אם נימא צוה שזוחו של
אדם כמותו, ואם הכן לא ראה לשרוף אם ישראג
הנמלא בעזרה חייב לשרוף דהנה צכסוי הדס, תנן
במתניתין (פז.) שחט ולא כסהו ורחבו אחר חייב
לכסות, ובגמ' שם מנין שחייב אחר לכסות שנאמר
ואומר לבני ישראל אזהרה לכל בניי, וכן במילה
מייתונן קרא דהיכא דלא מהלי אבוב מיחייב צו
דינא דכתוב המול לכס כל זכר קדושין (כ"ע)
ובשריפת קדשים לא מלינו קרא מהיכי תיתי למימר
דאם אחר ראה שככהן או הצעלים לא שרפו שחייבים
לשרוף. ומבאי טעמא נמי י"ל לענין שריפת חמץ
דליכא קרא שיהי אחר מחוייב מהיכי תיתי למימר
שיהי אחר מחוייב וע"כ מאי דקאמר הגמ' שכל אדם
חייב לצטרו לא מדין מנחת צטור חמץ. אלא לזכותו
כדי שלא יתחייב צבל יראה ובל ימלא. ופ"מ אם ראה
חמץ של חבירו שלא ראה לשרפו וחתף ממנו ושרפו,
שחסור לו לצדק דלא קיים מנחת צטור חמץ. עיין
ברמב"ם הל' צרכות פ"ח הל' ו'.

ואמנם יש לספק דג"א אפשר אם לא כתוב קרא
צכסוי הדס אזהרה לכל בניי לו יהא דלא הי מחוייב,
י"ל דמקיים המנחה אם מכסה כיון דהמנחה היא
צדבר שיהי מכוסה, ואם מכסה מקיים המנחה דקרא
לא צעיין אלא על חיובו, ולא על קיום המנחה, כמו
שכתבנו לעיל לענין אשה. ובשריפת קדשים דלא מלינו
אזהרה לכל בניי, אלא מי שמנחה לאכול ומנחה על
צל תותירו אם שורף ישראל מצעל העשה, או כמ"ל

מוטל לבדוק ולבער, אי נימא דאיסורא לצריי לא מורית, ומסיים ומ"מ עוב לבערו כיון שכבר נאסר בהנאה ולמה להם לקיימו אך שאין לצרך על הבדיקה וביטור כיון שאינם מחויבים לבדוק ולבער החמץ שאינו שלהם, ויודע אני שיש להתעקש ולשדות נרגא גם צביעתא זו, ולומר כיון דמת נעשה הפשו ונחצטעל מלות השביתו מהחמץ והוי כמו חמץ של נכרי דודאי לית דין ולית דיון שמוזה לבערו, כיון דאין על מי להטיל המלוה עכשיו. אמנם זה אינו דאס נימא דהיכא דחל תשביתו על חבירו ובמקום שהוא אינו משבית מוטל המלוה על כל ישראל, אי"כ תיכף כשעוד המת ה"י בחיים וחל עליו מלות תשביתו חל ג"כ על כל ישראל, ואי"כ בודאי חל גם היורשים עוד בחיים חיותו של המוריש כיון דה"י אנוס ואיך נחצטעל מהם המלוה אלא פשוט שאין מלות ביטור חל אלא על הצעלים.

ובעצם הדבר מה שהגר"ש ז"ל מחלק דין שליחות אס המלוה על הגזרה או המלוה על החפלא ובמקום שהמלוה חל על החפלא, אין צוה דין שליחות והסביר הטעם דבמלות שהם על החפץ, ואין לריך על כח המעשה כח צעלים ליכא דין שליחות, דיסוד דין שליחות הוא שנעשה מהמת לווי ולונו של המשלח, אבל היכא דבעד אדעתא דנפשי אין זה שליחות, כ"כ במלוה זו במילה כיון דאז אינו עושה בעצמו היכא חייב עליי ומלוה עליו רמיא, והוא עושה מלות ד' ליכא צוה דין שליחות.

ואף כי רבינו הטור הערה נפלאה, אמנם לע"ד לאו בכללא זו במלוה שעל החפץ נכלל צוה בכל מקום דבדאי יש להטיר מכמה מלות שעל החפלא ואעפ"כ יש שליחות במלות קצורה, ובכל מיתח צ"ד דכל מיתה היא מלוה צפ"ע על הצ"ד, ובמלקות, דמפורש דשליח צ"ד מלקה ואין הצ"ד מלקין (ולפלא ציינו מה שרנה לתרץ שם קושית הקצה"ח צס"י (שמ"ה) דשליח צ"ד הוא שלוחא דרחמנא דאינו מלוה של צ"ד, דלעני"ד המלוה היא על צ"ד, ולא על אחר, ועיין בחינוך מלוה (תקנ"ד), וז"ל וצ"ד העובר ע"ז ולא הלקה המחויב מלקות בעל עשה זו ועשו גדול מאד).

ולענ"ד נראה דלא צנקודה זו נעוץ לחלק בשליחות בחפלא וגזרה. אלא נקבל סברת רבינו בפלגא דכל היכא דהחורה חייבה את כל אדם מישראל אס המלוה לא עשה הצעלים, יש לקבל הסברה דלא שייך שלוחו צוה, דהגע בעלמך חילו שני אנשים יראו חבדות ישראל, ואחד יעשה שליח ויגיד לחבירו שיטול את האצודה ויחזורה לצעלים, האם נימא דזה דיון

שליחות. בודאי י"ל דאדעתא דנפשי טעיד, דשניכס שוין בהמלוה ואין חבירו יוחר צעלים על המלוה ממנו, בודאי אין צוה שליחות. וככה י"ל במילה, וכסוי דס עוף, דבמילה יש קרא דהיכא דלא מל חבובי חייבים צ"ד למולו מקרה דהמול לכס כל זכר (בקדושין כ"ט) דהמלוה חל על חבובי הבן מקרה וימל חברה את ילחק בנו כאשר לוח אותו, ובכסוי הדס גמי המלוה על מי ששפך, והיכא דלא כסבו חייב אחר וליפין אמור לבני ישראל חזברה לכל צ"י כמבואר בחולין פ"ז, ובמילה וכסוי הדס. אס יש צוה דין שליחות יש להסביר בדברי הגר"ש כיון דאזי הבן מלוה לאחר למול הכי מאן בעלמו לעשות המילה וכיון דאינו רוצה אס כן יש לאחר זכי בהמלוה מדין מלות המול לכס כל זכר מחויב למול שהחורה הטילה עליו המלוה למול, ובמלות המול לכס כל זכר אין חילוק בין אז לאחר, וכיון דמחויב למול מקרא דהמול לכס כל זכר, אי אפשר לו לעשות שליח במלות האז מקרא וימל חברה, דמושצט ועומד (היכא דאין האז מל) לעשות לווי והוא שלוחא דרחמנא, ובמקום דהוא שלוחא דרחמנא לעשות מלותו לא שייך שליחות וכן בכסוי הדס, דילפינן דהיכא דלא מכסה מי ששפך חל החיוב והמלוה על מי שראה. ואין החילוק בין המלוה על חפלא או על גזרה. ובחמץ אף דנימא דהמלוה על החפלא. אמנם חייב מלותה רק על הצעלים ואס צוה אחר ושרפה מצטעל מלוה מן הצעלים ולא קיים מלות צטור חמץ, ואסור לו לצרך. אמנם שליחות שייך צוה כיון דהוא הצעלים ויש לו זכות מלוה בהחמץ. וחבירו אין לו שום מלוה, אלא אס עושה המלוה עושה זאת צטור הצעלים דאינו שלוחא דרחמנא לעשות זאת בהמלוה, ואז יש לו לצרך.

וברמב"ם ה"י צרכות פ"א ה"י א, אחד העושה מלוה לעצמו ואחד העושה אותה לאחרים מצרך וכי' אבל אינו מצרך שהחינו אלא על מלוה שעושה אותה לעצמו, ע"כ. וטעמו דהמלוה מקיים המשלח והוא רק שליח מלוה, וגם נוסח הצרכה שאנו כהלכה י"א אס עושה לעצמו מצרך לעשות לאחרים מצרך על העשי. והנה מהרמב"ם זה מוכח כשיטת דסבירו להו דגם במלות מילה שייך שליחות דכחז שם כהלכה י"ב מל את בנו מצרך למול את הבן מל את בן חבירו מצרך על המילה, דאס נימא כנ"ל דהוא שלוחא דרחמנא ועושה המלוה שחל עליו הו"ל לצרך למול, ואולי יש לומר דע"כ גס אס אין לו האז דודאי כל החיוב הוא רק מקרא המול לכס כנ"ל ואעפ"כ יש לצרך על המילה כיון שהחיוב על כל ישראל לא מיוחד לעצמו.